ANKARA
HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

MODA TASARIMI ALANINDA HAZIRLANAN DOKTORA TEZLERİ ÜZERİNE BİBLİYOMETRİK BİR ANALİZ

Ceren ÖZ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Fatma KOÇ

DOKTORA TEZİ

MODA TASARIMI ANABİLİM DALI

ŞUBAT 2025

ankara
HBM

MODA TASARIMI ALANINDA HAZIRLANAN DOKTORA TEZLERİ ÜZERİNE BİBLİYOMETRİK BİR ANALİZ

Ceren ÖZ

DOKTORA TEZİ
MODA TASARIMI ANABİLİM DALI

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ŞUBAT 2025

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlâk kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Ceren ÖZ

14/02/2025

TEZ ONAY SAYFASI

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Moda Tasarımı Anabilim Dalı Moda Tasarımı Programı Ceren Öz öğrencisi tarafından hazırlanan Moda Tasarımı Alanında Hazırlanan Doktora Tezleri Üzerine Bibliyometrik Bir Analiz Başlıklı tez çalışması 14/02/2025 tarih ve 14:30 saatinde yapılan tez savunma sınavında aşağıdaki jüri üyeleri tarafından OY BİRLİĞİ ile DOKTORA TEZİ olarak **KABUL** edilmiştir.

	Kabul	**Ret**
Başkan (Prof. Dr. Semiha AYDIN Başkent Üniversitesi	X	
Üye (Prof. Dr. Fatma KOÇ Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	X	
Üye (Prof. Dr. Esen ÇORUH Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	X	
Üye (Prof. Dr. Emine KOCA Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	X	
Üye (Prof. Dr. Özden DEMİRKAN Gazi Üniversitesi	X	

MODA TASARIMI ALANINDA HAZIRLANAN DOKTORA TEZLERİ ÜZERİNE BİBLİYOMETRİK BİR ANALİZ

(Doktora Tezi)

Ceren ÖZ

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Şubat 2025

ÖZET

Tarihsel süreçte korunma ve örtünme amaçlı başlayan giyinme eylemi, günümüzde moda kavramı ile birlikte sosyolojik, siyasal, kültürel, ekonomik pek çok alanın da konusu olmuştur. Moda tasarımı multidisipliner yapısı nedeniyle geniş araştırma alanına sahip ve aynı zamanda da ülkeler için katma değer sağlayan önemli bir konumdadır. Günümüzde bilgiye ulaşma hızı ve teknolojik gelişmeler araştırmaların ve etki alanlarının artışına sebep olmaktadır. Bu durum alan araştırmaları adına olumlu bir gelişme olsa da, doğru bilgiye erişim zorlaşmaktadır. Bu noktada bibliyometrik araştırmaların önemi ortaya çıkmaktadır. Bibliyometrik analiz yöntemleri araştırmaların karşılaştırılması, verimliliklerin ölçülmesi ve araştırma gündemlerinin takibi için kullanılmaktadır. Araştırmada 1993-2022 yılları arasında Türkiye, İngiltere, Amerika ve Fransa'da yazılmış olan 'moda', 'giysi, giyim, kıyafet' ve 'kostüm' başlıklı doktora ve sanatta yeterlik tezleri bibliyometrik yöntemler ile incelenmiştir. Tezler başlık ve anahtar kelimelerine göre gruplanmış, görsel haritalama ve veri madenciliği teknikleriyle analiz edilmiştir. Çalışma, bu alandaki araştırmaların gündemini karşılaştırmayı, araştırma eğilimlerini tespit etmeyi ve gelecekteki araştırmalara yön verecek yeni gündemler oluşturmayı hedeflemektedir. Sonuçlar, ülkeler arasındaki araştırma eğilimlerinin ülkelerin kültürel, sosyo-ekonomik ve akademik faktörleri ile şekillendiğini göstermektedir. Türkiye'de uygulama temelli tezler daha fazla öne çıkarken, İngiltere, Amerika ve Fransa'da teorik ve disiplinlerarası yaklaşımların daha belirgin olduğu gözlenmiştir. Türkiye, İngiltere ve Amerika'da sektörel kalkınmaya yönelik çalışmalara önem verilirken, Fransa'da modanın sosyolojik yönüne vurgu yapan çalışmalar ağırlıklıdır. Bibliyometrik analiz, bu farklılıkların eğitim müfredatlarına, sektör iş birliklerine ve akademik politikalara katkı sağlayabileceğini göstermektedir. Teori ve pratiğin bir arada yürütüldüğü eğitim sistemlerindeki araştırmalarda pratiğin teorik açıdan ele alınma yöntemlerinin, hangi konularda hangi dönemlerde yoğunlaşıldığının yani araştırma eğilimlerinin ortaya konması araştırmacılar ve alan için önemlidir. Bu araştırma, moda tasarımı alanında yapılan akademik çalışmaların terminolojisinin yerleşmesine, multidisipliner iş birliklerinin artırılmasına ve alandaki araştırma çeşitliliğinin teşvik edilmesine önemli katkılar sunacağı düşünülmektedir. Ayrıca çalışmada araştırma verilerini elde edebilmek için kullanılan yöntem tekrarlanabilir ve ölçeklenebilir nitel bir çalışma olduğu için daha sonra yapılacak çalışmalara da zemin hazırlayabilir. Temelde güzel sanatlar zeminine dayanan geniş araştırma perspektifine ait bulguların grafik ve görsel haritalar ile desteklenmesi nitel analizlerin yoğunluklarının görsel olarak sunulmasına örnek teşkil etmektedir.

Bilim Kodu	:	40611
Anahtar Kelimeler	:	Moda Tasarımı, Bibliyometri, Moda, Doktora Tezleri, Görsel Harita.
Sayfa Adedi	:	224
Tez Danışmanı	:	Prof. Dr. Fatma KOÇ

BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF DOCTORAL THESES IN THE FIELD OF FASHION DESIGN

(Ph. D. Thesis)

Ceren ÖZ

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY

THE INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES

February 2025

ABSTRACT

The act of dressing, which started to cover up and protect in the historical process, has become the subject of many sociological, political, cultural, and economic fields, along with the concept of fashion. Fashion design has a broad research area due to its multidisciplinary structure, and at the same time, it is in a critical position providing added value for countries. Today, the speed of access to information and technological developments leads to increased research and areas of influence. Although this is a positive development for field research, accessing accurate information is becoming difficult. At this point, the importance of bibliometric research is revealed. Bibliometric analysis methods are used for comparing research, measuring productivity and tracking research agendas. In the research, doctoral and proficiency in art theses titled 'fashion', 'clothing, garment, apparel', 'costume' written in Turkey, United Kingdom, United States and France between 1993 and 2022 were analyzed by bibliometric methods. The theses were grouped based on their titles and keywords, and analyzed using visual mapping and data mining techniques. The study aims to compare the research agendas in this field, identify research trends, and establish new agendas to guide future studies. The results reveal that research trends across countries are shaped by cultural, socio-economic, and academic factors unique to each nation. While practice-oriented theses are more prominent in Turkey, theoretical and interdisciplinary approaches are more pronounced in the United Kingdom, the United States, and France. In Turkey, the United Kingdom, and the United States, studies tend to focus on sectoral development, whereas in France, there is a stronger emphasis on the sociological aspects of fashion. The bibliometric analysis indicates that these differences can contribute to curriculum development, industry collaborations, and academic policies. In educational systems where theory and practice are integrated, it is crucial for researchers and the field to identify research trends by examining how practical aspects are approached theoretically, as well as determining the topics and periods of focus. This study is expected to make significant contributions to the establishment of terminology in the field of fashion design, the enhancement of multidisciplinary collaborations, and the encouragement of research diversity within the discipline. Additionally, the methodology employed in this study, being a reproducible and scalable qualitative approach, can provide a foundation for future research. Supporting the findings from the broad research perspective, fundamentally rooted in fine arts, with graphs and visual maps exemplifies how the intensities of qualitative analyses can be presented visually.

Science Code	:	40611
Key Words	:	Fashion Design, Bibliometrics, Fashion, Doctoral Theses, Visual Map
Page Number	:	224
Supervisor	:	Prof. Dr. Fatma KOÇ

TEŞEKKÜR

Doktora sürecimde, kıymetli bilgi, birikim, tecrübe ve yaklaşımlarıyla bana yol gösteren ve desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen saygıdeğer hocalarıma en derin şükranlarımı sunarım. Başta danışmanım Prof. Dr. Fatma KOÇ olmak üzere, kıymetli katkıları ve rehberlikleri için Prof. Dr. Semiha AYDIN, Prof. Dr. Emine KOCA, Prof. Dr. Esen ÇORUH ve Prof. Dr. Özden DEMİRKAN'a, ayrıca desteklerini esirgemeyen Prof. Dr. Nurgül BEGİÇ ve Öğr. Gör. Rukiye KAYA'ya teşekkürlerimi sunarım. Hacı Bayram Veli Üniversitesi Moda Tasarımı Bölümü ve Karatekin Üniversitesi Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü'nde görev yapan tüm değerli hocalarıma, bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşarak akademik gelişimime sundukları katkılar için minnettarlığımı ifade ederim. Bu süreçte, maddi ve manevi destekleriyle her zaman yanımda olan sevgili kızım Yaz Ayşe ÖZ, kıymetli eşim Serdar ÖZ, annem Aynur ÖZDEMİR ve babam Erhan Ekmel ÖZDEMİR'e sonsuz şükranlarımı sunarım. Onların sabrı, sevgisi ve anlayışı, bu yolculuğu başarıyla tamamlamamda büyük bir rol oynamıştır. Ayrıca, emeği geçen tüm dostlarıma ve sevdiklerime, sağladıkları destekten ötürü teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET iv
ABSTRACT v
TEŞEKKÜR vi
İÇİNDEKİLER vii
TABLOLARIN LİSTESİ x
ŞEKİLLERİN LİSTESİ xi
RESİMLERİN LİSTESİ xiv
HARİTALARIN LİSTESİ xv
KISALTMALAR xvii
1. GİRİŞ 1
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR 13
2.1. Moda, Giysi-Giyim-Kıyafet, Kostüm 13
2.2. Tekstil ve Moda Tasarımı 17
2.2.1. Türkiye'de Tekstil ve Moda Tasarımı 19
2.2.2. İngiltere (Birleşik Krallık)'de Tekstil ve Moda Tasarımı 27
2.2.3. Amerika Birleşik Devletleri'nde Tekstil ve Moda Tasarımı 33
2.2.4. Fransa'da Tekstil ve Moda Tasarımı 38
2.3. Moda Tasarımı Eğitimi 45
2.3.1. Doktora Eğitimi 52
2.3.1.1. Türkiye'de doktora ve sanatta yeterlik eğitimi 55
2.3.1.2. İngiltere (Birleşik Krallık)'de doktora eğitimi 59
2.3.1.3. Amerika Birleşik Devletleri'nde doktora eğitimi 61
2.3.1.4. Fransa'da doktora eğitimi 64
2.4. Bibliyometri 66
2.5. Veri Madenciliği 69

Sayfa

2.6. Kodlama 71

2.7. Görsel Haritalama..... 73

2.8. İlgili Araştırmalar 75

3. YÖNTEM..... 79

3.1. Araştırmanın Modeli 79

3.2. Veri Toplama Tekniği 79

3.3. Verilerin Analizi..... 83

4. BULGULAR VE YORUM..... 91

4.1. Türkiye' de Yapılan Doktora ve Sanatta Yeterlik Tezlerinin Analizi..... 91

4.1.1. Türkiye Hazırlanan ve Başlıklarında "Moda" İfadesi Geçen Doktora ve Sanatta Yeterlik Tezlerinin Analizi 91

4.1.2. Türkiye'de Hazırlanan ve Başlıklarında "Giysi-Giyim-Kıyafet" İfadesi Geçen Doktora ve Sanatta Yeterlik Tezlerinin Analizi 102

4.1.3. Türkiye'de Hazırlanan ve Başlıklarında "Kostüm" İfadesi Geçen Doktora ve Sanatta Yeterlik Tezlerinin Analizi 108

4.2. İngiltere (Birleşik Krallık)'de Yapılan Doktora Tezlerinin Analizi..... 114

4.2.1. İngiltere (Birleşik Krallık)'de Hazırlanan ve Başlıklarında "Moda" İfadesi Geçen Doktora Tezlerinin Analizi 115

4.2.2. İngiltere (Birleşik Krallık)'de Hazırlanan ve Başlıklarında "Giysi, Giyim, Kıyafet (Clothing, Apparel, Garment)" İfadesi Geçen Doktora Tezlerinin Analizi 125

4.2.3. İngiltere (Birleşik Krallık)'de Hazırlanan ve Başlıklarında "Kostüm (Costume)" İfadesi Geçen Doktora Tezlerinin Analizi..... 133

4.3. Amerika Birleşik Devletleri'nde Hazırlanan Doktora Tezlerinin Analizi ... 139

4.3.1. Amerika Birleşik Devletleri'nde Hazırlanan ve Başlıklarında "Moda (Fashion)" İfadesi Geçen Doktora Tezlerinin Analizi..... 140

4.3.2. Amerika Birleşik Devletleri'nde Hazırlanan ve Başlıklarında "Giysi, Giyim, Kıyafet (Clothing, Garment, Apparel)" İfadesi Geçen Doktora Tezlerinin Analizi..... 147

4.3.3. Amerika Birleşik Devletleri'nde Hazırlanan ve Başlıklarında "Kostüm (Costume)" İfadesi Geçen Doktora Tezlerinin Analizi..... 154

Sayfa

4.4. Fransa'da Hazırlanan Doktora Tezlerinin Analizi 160

4.4.1. Fransa'da Hazırlanan ve Başlıklarında "Moda (Mode)" İfadesi Geçen Doktora Tezlerinin Analizi 161

4.4.2. Fransa'da Hazırlanan ve Başlıklarında "Giysi, Giyim ve Kıyafet (Vetement)" İfadesi Geçen Doktora Tezlerinin Analizi 167

4.4.3. Fransa'da Hazırlanan ve Başlıklarında "Kostüm (Costume)" İfadesi Geçen Doktora Tezlerinin Analizi 172

5. SONUÇ VE ÖNERİLER 179

KAYNAKLAR 195

EKLER 211

EK-1. Görsel Haritalar 211

EK-2. 212

ÖZGEÇMİŞ 224

TABLOLARIN LİSTESİ

Tablo **Sayfa**

Tablo 2.1. Fransa Üniversite Appellation Listesi 66

Tablo 3.1. Microsoft Office Excel Çalışma Sayfası 84

Tablo 3.2. Microsoft Office Word Çalışma Sayfası 85

Tablo 4.1. Türkiye Tezlerin Başlıklarına Göre Ana Kod Kümelenme Dağılımları..... 114

Tablo 4.2. İngiltere Tezlerin Başlıklarına Göre Ana Kod Kümelenme Dağılımları..... 139

Tablo 4.3. Amerika Tezlerin Başlıklarına Göre Ana Kod Kümelenme Dağılımları..... 160

Tablo 4.4. Fransa Tezlerin Başlıklarına Göre Ana Kod Kümelenme Dağılımları..... 178

Tablo 5.1. Arama Kelimelerine Göre Ülke Tez Sayısı Tablosu 181

Tablo 5.2. Tezlerin Başlıklarına Göre Ana Kod Kümelenme Dağılımları 182

Tablo 5.3. Anahtar Kelime Yoğunluk Tablosu..... 184

Tablo 5.4. Ülke-Kelime Bulutu Tablosu..... 186

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil **Sayfa**

Şekil 2.1. Doktora Adaylarının Uluslararası Hareketliliği 54

Şekil 2.2. Alanlarına Göre Doktora Mezunlarının Sayısı. 55

Şekil 2.3. Türkiye'de Doktora Eğitimi 57

Şekil 2.4. Mezun öğrenci grafiği 58

Şekil 2.5. 2022-2023 Doktora Mezunu Sayısı 58

Şekil 2.6. Yüksek Öğrenimde Skor Tablosu Göstergeleri (2019 yılı/ Ülke Pozisyonlarına Grafiksel Bakış) 61

Şekil 2.7. Doktora Programlarına Net Giriş Oranları (2014 ve sonrası İngiltere/Türkiye) 61

Şekil 2.8. Veri Madenciliği ile Bilgi Keşfi Aşamaları 71

Şekil 2.9. Nitel Araştırma İçin Kolaylaştırılmış Kodlardan Teoriye Geçiş Modeli 73

Şekil 3.1. WosWiewer'da Öne Çıkan Anahtar Kelimeler Analizi 80

Şekil 3.2. Çalışma Yöntemi Algoritması 88

Şekil 4.1. Doktora ve Sanatta Yeterlik Tezlerinin Oran Bazında Daire Grafiği 92

Şekil 4.2. Üniversite ve Tez Sütun Grafiği 92

Şekil 4.3. Üniversite ve Tez Yığın Grafiği 93

Şekil 4.4. Enstitü ve Tez Daire Grafiği 93

Şekil 4.5. Anabilim Dalı ve Tez Sütun Grafiği 94

Şekil 4.6. Anabilim Dalı ve Tez Daire Grafikleri 95

Şekil 4.7. Üniversite ve Tez Sütun Grafiği 103

Şekil 4.8. Üniversite ve Tez Yığın Grafiği 104

Şekil 4.9. Enstitü ve Tez Pasta Grafiği 104

Şekil 4.10. Ana Bilim/ Ana Sanat Dalı ve Tez Daire Grafiği 105

Şekil 4.11. Üniversite ve Tez Sütun Grafiği 108

Şekil 4.12. Üniversite ve Tez Yığın Grafiği 109

Şekil **Sayfa**

Şekil 4.13. Enstitü ve Tez Daire Grafiği 109

Şekil 4.14. Ana Bilim/ Ana Sanat Dalı ve Tez Daire Grafiği 110

Şekil 4.15. Türkiye Tezlerin Başlıklarına Göre Ana Kod Kümelenme Dağılımları (Yüzde) 114

Şekil 4.16. Üniversite ve Tez Sütun Grafiği 116

Şekil 4.17. Üniversite ve Tez Yığın Grafiği 117

Şekil 4.18. Fakülte ve Tez Daire Grafiği 118

Şekil 4.19. Departman ve Tez Daire Grafiği..... 119

Şekil 4.20. Kolej& Okul ve Tez Daire Grafiği 119

Şekil 4.21. Üniversite-Tez Sütun Grafiği..... 126

Şekil 4.22. Üniversite-Tez Yığın Grafiği..... 127

Şekil 4.23. Departman-Tez Daire Grafiği 128

Şekil 4.24. Fakülte-Tez Daire Grafiği..... 129

Şekil 4.25. Kolej/Okul-Tez Daire Grafiği..... 130

Şekil 4.26. Başlık ve Yıl Kod Çakışması Görsel Haritası..... 131

Şekil 4.27. Üniversite-Tez Sütun Grafiği..... 134

Şekil 4.28. Üniversite-Tez Yığın Grafiği..... 134

Şekil 4.29. Departman-Tez Daire Grafiği..... 135

Şekil 4.30. Okul/Kolej-Tez Daire Grafiği..... 135

Şekil 4.31. İngiltere Tezlerin Başlıklarına Göre Ana Kod Kümelenme Dağılımları (Yüzde) 139

Şekil 4.32. Üniversite ve Tez Sütun Grafiği 141

Şekil 4.33. Tez-Yıl Yığın Grafiği 142

Şekil 4.34. Tez-Departman Daire Grafiği (Yüzde)..... 143

Şekil 4.35. Tez-Departman Daire Grafiği (Sayı) 144

Şekil 4.36. Üniversite-Tez Sütun Grafiği..... 148

Şekil **Sayfa**

Şekil 4.37. Üniversite-Tez Yığın Grafiği 149

Şekil 4.38. Departman-Tez Daire Grafiği 150

Şekil 4.39. Kolej/Okul-Tez Daire Grafiği 151

Şekil 4.40. Üniversite-Tez Sütun Grafiği 155

Şekil 4.41. Departman-Tez Daire Grafiği 155

Şekil 4.42. Kolej/Okul-Tez Sütun Grafiği 156

Şekil 4.43. Amerika Tezlerin Başlıklarına Göre Ana Kod Kümelenme Dağılımları (Yüzde) 160

Şekil 4.44. Üniversite ve Tez Sütun Grafiği 162

Şekil 4.45. Tez & Yıl Yığın Grafiği 163

Şekil 4.46. Tez-Departman Daire Grafiği (Yüzde) 163

Şekil 4.47. Tez-Departman Daire Grafiği (Sayı) 164

Şekil 4.48. Üniversite-Tez Sütun Grafiği 168

Şekil 4.49. Üniversite-Yıl Yığın Grafiği 168

Şekil 4.50. Departman-Tez Sütun Grafiği 169

Şekil 4.51. Üniversite-Tez Sütun Grafiği 173

Şekil 4.52. Üniversite-Yıl Yığın Grafiği 173

Şekil 4.53. Departman-Tez Sütun Grafiği 174

Şekil 4.54. Fransa Tezlerin Başlıklarına Göre Ana Kod Kümelenme Dağılımları (Yüzde) 178

Şekil 5.1. Moda Başlığı Üniversite-Tez Oran Grafiği 179

Şekil 5.2. Giysi, Giyim, Kıyafet Başlığı Üniversite-Tez Oran Grafiği 180

Şekil 5.3. Kostüm Başlığı Üniversite-Tez Oran Grafiği 180

Şekil 5.4. Ülke-Tez Sayıları 181

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim **Sayfa**

Resim 3.1. Yök Ulusal Tez Arşivi Tarama Ekranı 81
Resim 3.2. Ethos Tez Tarama Veri Tabanı Sayfası 81
Resim 3.3. ProQuest Dissertations & Theses (PQDT) Tarama Ekranı 82
Resim 3.4. Theses.fr Tarama Ekranı 82
Resim 3.5. Maxqda Kodlama Sayfası 86
Resim 3.6. Çakışan Kodlar Modeli 86
Resim 4.1. Belge Kelime Bulutu 102
Resim 4.2. Belge Kelime Bulutu 108
Resim 4.3. Belge Kelime Bulutu 113
Resim 4.4. Belge Kelime Bulutu 125
Resim 4.5. Belge Kelime Bulutu 133
Resim 4.6. Belge Kelime Bulutu 138
Resim 4.7. Belge Kelime Bulutu 147
Resim 4.8. Belge Kelime Bulutu 154
Resim 4.9. Belge Kelime Bulutu 159
Resim 4.10. Belge Kelime Bulutu 167
Resim 4.11. Belge Kelime Bulutu 172
Resim 4.12. Belge Kelime Bulutu 177

HARİTALARIN LİSTESİ

Harita **Sayfa**

Harita 4.1. Başlık ve Yıl Bazlı Görsel Harita 97

Harita 4.2. Anahtar Kelime & Yıl Kod Çakışması Görsel Haritası 98

Harita 4.3. Anahtar Kelime & Başlık Kod Çakışması Görsel Haritası 99

Harita 4.4. Anahtar Kelime, Başlık ve Yıl Kod Çakışması Görsel Haritası (Başlık Odaklı- Anahtar Kelime Odaklı) 100

Harita 4.5. Anahtar Kelime, Başlık ve Yıl Kod Çakışması Görsel Haritası (Yıl Odaklı) 101

Harita 4.6. Konu Başlıkları-Yıl Çakışan Kodlar Görsel Harita 106

Harita 4.7. Konu Başlıkları-Yıl-Anahtar Kelime Çakışan Kodlar Görsel Harita 107

Harita 4.8. Konu Başlıkları- Yıl Çakışan Kodlar Görsel Haritası 111

Harita 4.9. Konu Başlıkları- Yıl-Anahtar Kelime Çakışan Kodlar Görsel Haritası 112

Harita 4.10. Başlık ve Yıl Bazlı Görsel Harita 120

Harita 4.11. Anahtar Kelime & Yıl Kod Çakışması Görsel Haritası 121

Harita 4.12. Anahtar Kelime & Başlık Kod Çakışması Görsel Haritası 122

Harita 4.13. Anahtar Kelime, Başlık ve Yıl Kod Çakışması Görsel Haritası (Başlık Odaklı) 123

Harita 4.14. Anahtar Kelime, Başlık ve Yıl Kod Çakışması Görsel Haritası (Başlık Odaklı) 124

Harita 4.15. Anahtar Kelime, Başlık ve Yıl Kod Çakışması Görsel Haritası (Yıl Odaklı) 124

Harita 4.16. Anahtar Kelime, Başlık ve Yıl Kod Çakışması Görsel Haritası 132

Harita 4.17. Konu Başlığı-Yıl Çakışan Kodlar Görsel Harita 136

Harita 4.18. Anahtar Kelime, Başlık ve Yıl Kod Çakışması Görsel Haritası 137

Harita 4.19. Konu Başlığı-Yıl Çakışan Kodlar Görsel Harita 145

Harita 4.20. Konu Başlıkları-Yıl-Anahtar Kelime Çakışan Kodlar Görsel Harita .. 146

Harita 4.21. Konu Başlıkları-Yıl Çakışan Kodlar Görsel Harita 152

Harita **Sayfa**

Harita 4.22. Konu Başlıkları-Yıl-Anahtar Kelime Çakışan Kodlar Görsel Harita .. 153

Harita 4.23. Başlık-Yıl Çakışan Kodlar Modeli Görsel Harita 157

Harita 4.24. Konu Başlıkları-Yıl-Anahtar Kelime Çakışan Kodlar Görsel Harita .. 158

Harita 4.25. Başlık-Yıl Çakışan Kodlar Modeli Görsel Harita 165

Harita 4.26. Konu Başlıkları-Yıl-Anahtar Kelime Çakışan Kodlar Görsel Harita .. 166

Harita 4.27. Başlık-Yıl Çakışan Kodlar Modeli Görsel Harita 170

Harita 4.28. Başlık-Yıl-Anahtar Kelime Çakışan Kodlar Modeli Görsel Harita..... 171

Harita 4.29. Başlık-Yıl Çakışan Kodlar Modeli Görsel Harita 175

Harita 4.30. Başlık-Yıl-Anahtar Kelime Çakışan Kodlar Modeli Görsel Harita..... 176

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
APA	American Psychological Association
DBA	Doctor of Business Administration
Ed.D.	Doctor of Education
İHKİB	İstanbul Hazır Giyim ve Konfeksiyon İhracatçıları Birliği
İTKİB	İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri
PHD / DPhil	Doctorate of Philosophy
TDK	Türk Dil Kurumu
TGSD	Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği
YÖK	Yükseköğretim Kurulu
PQDT	ProQuest Dissertations & Theses

1. GİRİŞ

Birinci bölümde giriş, tezin adı, konusu, amacı, önemi, kapsam ve sınırlılıklar, varsayımlara yer verilmiş, çalışma içerisinde geçen bazı kavramlar tanımlar bölümünde açıklanmıştır.

Giysi, moda ve tasarım kavramlarının ele alınış biçimlerine göre çok çeşitli tanımları mevcuttur. Giysiler birer tasarım nesnesi olarak değerlendirilmektedir. Araştırma aşamasından başlayarak, üç boyutlu bir giysi elde etmek, giysilerin ekonomik, sosyal, kültürel etkileri ve toplumda algılanış biçimleri de dahil olmak üzere yapılan uygulamaların tamamı tasarım süreci içerisinde ele alınmaktadır. Genel bir tanımlamaya göre tasarım ise; bir amaç doğrultusunda gözlem yapma, algılama, görsel not alma, duyumsama, düşünme, eleştirme, yaratma, dışa vurum, değerlendirme gibi tüm duygusal ve düşünsel süreçleri bütünsel bir şekilde çalıştırarak, çevre ve objeler arasında görsel ilişki kurması sonucunda birtakım eşdeğer formlar yaratması sürecinden oluşmaktadır (Koca, Koç, 2009: 35). Moda kavram olarak sosyal, ekonomik, kültürel, çevresel pek çok açıdan tanımlanabilir. Moda pratiğini tasarım düşüncesi olmadan ele almak yetersiz kalacaktır. Eğitim kurumlarında, araştırmalarda, uygulamalarda, alanyazında "Moda Tasarımı" söz dizimi olarak öne çıkmasının nedeni bu şekilde açıklanabilir.

Modanın gerçek anlamda demokratikleşme süreci Sanayi Devrimi (1760-1830) ile biçimlenmiş olan hazır giyim ile gerçekleşmiştir. Çok sayıda ve düşük maliyette üretimi hedefleyen bu uygulama sayesinde toplumun her kesimine ve alım gücüne hitap edebilen giyim alanında ortaya çıkan sorunların karşılanabileceği bir uygulama zinciri başlamıştır (Ceylan, 2019: 19). Bu nedenle hazır giyim, moda, giyinme, tasarım, sanat birlikte birbirini destekleyen alanlar olarak kabul görmektedir.

Tasarım yoluyla yaratıcılığın ifadesi olarak moda (Sorger, Udale, 2013: 6); iki ve üç boyutta tasarım, tekstil, eski ve yeni teknolojiler, zanaatkarlık ve yetenek, işletme ve üretim, pazarlama, tanıtım ve tüketim, küresel ekonomi, malzeme ve görsel kültür, tarih, sosyal antropoloji vb. alanlarla bağlantıları ve karmaşık doğası gereği multidisiplinerdir (Black, 2009: 5). Moda tasarımı alanının temelde uygulamaya dayanan bir alan olarak görülmesinin yanı sıra; multidisipliner olması moda teorileri ve eleştirel yaklaşımların ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır.

Sosyolog Lipovetsy'ye göre moda önemsiz, geçici, çelişkili haliyle mükemmel bir araştırma nesnesidir (Kawamura, 2016: 33). Moda tasarım araştırmaları amacına göre; uygulamaya yönelik araştırmalar ve teoriye yönelik araştırmalar olmak üzere sınıflandırılabilirler. Kimi zaman uygulamaya, kimi zaman kuramsala ağırlık verilerek şekillenmiş eğitim yaklaşımı doğrultusunda çeşitli politikalar geliştirilmiştir (Aydın, Oral, 2011: 192). Bu politikalar moda tasarım eğitiminde uygulama ve teorik eğitimin dengesin sağlarken, sektöre ve akademiye uygun iş gücü ve yaklaşımlar geliştirmeyi amaçlamaktadırlar. Uygulamaya yönelik araştırmalar genelde somut bir ürün ortaya koymaya odaklanmışlardır.

Moda tasarımı alanı görsel sanatlar içinde de değerlendirildiğinden pek çok alana göre tasarım sürecinde daha fazla araştırma kaynağından faydalanabilmektedir. Bu kaynaklar tezler, makaleler, kitapları kapsayan teorik kaynaklar olduğu gibi defileler, giysiler, fotoğraflar, müzeler, sergiler, gerçek kişiler ya da tarihi referanslar da olabilir. Biçimsel ve sanatsal olan üç boyutlu ifadeleri, somut çıktıları da teorik açıdan inceleyerek açıklanma ya da sürdürülebilir kılma ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Uygulama alanındaki bilgiler de teoriler ve eleştirel yaklaşımlar, yazılı ifadeler ile anlam kazanarak, sürdürülebilir kılınabilmektedir. Akademik araştırmalar bu noktada önem kazanmaktadır. Akademik anlamda Türkiye'de Moda Tasarımı, Dünya'da Moda Tasarımı, Giysi Tasarımı, Giyim Üretim (Hazır Giyim), Moda Pazarlama gibi farklı tanımlama ve bilim dalları olarak yüksek öğretim kurumlarında eğitimleri verilmektedir. Moda tasarımının geniş uğraş ve etki alanı, okulların okul kültürleri ve eğitime bakış açılarına göre biçimlenen eğitimleri ile kimi zaman örtüşmeyebilir. Bu nedenle alan içi ve dışı moda ve hazır giyim araştırmalarına yaklaşımlar farklılık gösterebilir. Bu noktada moda tasarımı araştırmalarına farklı disiplinlerin, coğrafyaların ve araştırmacıların yaklaşım tarzlarını tespit etmek alanda yeni araştırmalara yöntem ve bakış açısı geliştirme ve alanın terminolojisinin yerleşmesi açısından değerlidir. Ayrıca teori ve pratiğin bir arada yürütüldüğü eğitim sistemlerindeki araştırmalarda pratiğin teorik açıdan ele alınma yöntemlerinin, hangi konularda hangi dönemlerde yoğunlaşıldığının yani araştırma eğilimlerinin ortaya konması araştırmacılar ve alan için önemlidir.

Yüksek öğrenim yüksek lisans ve doktora eğitimleri ile devam etmektedir. Yüksek Öğrenim Kalite Güvence Ajansı (Quality Assurance Agency for Higher Education) 'na

göre, doktora derecesi bir doktora programının başarıyla tamamlanması temelinde kazanılır. Kazanılan doktora, öğrencinin kendi alanına özgün bir katkıda bulunabilmesi için yaratıcı olmasını gerektirir. Tüm doktora programları, orijinal araştırma veya mevcut bilgi ve anlayışın özgün bir şekilde uygulanması yoluyla, ilgili alan veya mesleğe özgün bir katkı sunmayı amaçlamaktadır (QAA, 2020). Yüksek Öğretim Kurumu'nun Doktora Projeleri kitapçığında yer alan bilgilere göre; "yüksek lisans programları öğrencilerin bilimsel araştırma yöntemlerini kullanarak bilgilere erişme, bilgiyi derleme, yorumlama ve değerlendirme yeteneğini kazanmasını sağlar. Doktora programları ise, öğrenciye bağımsız araştırma yapma, bilimsel problemleri, verileri geniş ve derin bir bakış açısı ile irdeleyerek yorum yapma, analiz etme ve yeni sentezlere ulaşmak için gerekli becerileri kazandırır" (YÖK, 2016).

Yüksek lisans ve doktora sürecinin bir parçası olan tez yazmak, araştırmacının daha sonraki yaşantısında işine yarayacak bir araştırma deneyimi yaşamasına olanak sağlamaktadır (Eco, 2018: 15). Tezler, araştırmacıların tüm öğrenimi boyunca öğrendiklerinin bir dökümü olduğu kadar, akademik birikimleri ile kendilerine ileride nasıl bir yön çizmeye çalışacaklarını ve ne yapmak isteyeceklerini, çalışmalarını hangi yönde değerlendireceklerini gösteren birer belge niteliğindedir. Tez hazırlayan araştırmacılar daha sonraki çalışmalarında araştırma, inceleme ve belgelendirme konusunda kendisine yön verecek önemli bir çalışmayı da tamamlamış olmaktadır. Ayrıca tezler araştırmacıların ideallerini gerçekleştirmek üzere hazırlamış oldukları bir belge, bir manifesto olarak da görmek mümkündür. Çünkü tezler o konunun araştırmacısı tarafından ele alınış biçimleri ile kişiselleştirilerek biçimlenmektedir. Böylelikle aynı çalışma alanına sahip tezler de farklı yaklaşımlar ile ele alınabilmektedir. Özellikle doktora tezleri akademik yazın açısından oldukça önemlidir. Bu tezler, gelecek kuşaklara araştırma alanları açma, yeni bakış açıları sunma, alan ve bilim adına yeni teoriler ve buluşlar kazandırma misyonuna sahiptir. Doktora tezleri birer araştırma çalışmasıdır ve araştırmacılar seçtiği alanda kendisini ileriye taşıyacak adımlar atabilecek kapasitede olduğunu göstermelidir. Eco'ya göre; "Doktora tezleri özgün araştırmalar olduğu için diğer araştırmacıların bu konuda neler söylediğini bilmek gereklidir, ama asıl yapılması gereken, başka araştırmacıların henüz söylemediklerini keşfetmektir" (Eco, 2018: 31).

Günümüzde moda kavramının yenilikçi yapısına uygun olarak popüler kalması ve eğitim kurumlarının artışına paralel olarak bu alanda çok sayıda araştırma yapılmakta ve tezler yazılmaktadır. Moda tasarımı eğitiminde yazılan doktora tezlerinin okul kültürlerine göre uygulama ya da teoriye ağırlık verecek şekilde yoğunlaştığı gözlemlenebilir. Tasarımcı Otto Van Busch; "akademik araştırmanın, bilim ve modanın teorileşmesinin, uygulamanın temellerinden ayrılmamış bir anlayıştan daha yaygın olduğunu belirtmektedir. Öğrencilerin ve akademisyenlerin teorik odaklı araştırma yapmaları ise desteklenmemektedir. Final tezi ya da bitirme projeleri tek yönlü ve içerikleri yetersizdir" (Busch, 2017: 93) sözleri ile bu duruma dikkat çekmiştir. Moda tasarım sosyal, kültürel, endüstriyel, psikolojik, çevresel pek çok alanı etkilemesi açısından multidisiplinerdir. Moda tasarımı araştırmaları da kültürel, sosyal, psikolojik, ekolojik, ekonomik, teknolojik, sanatsal pek çok disiplinle alakalı teoriler üzerine kurgulanmaktadır. Araştırmaların ortak özellikleri olarak eleştirel bakış açısı ile ortaya çıkan teoriler üzerine kurgulandığı düşünülürse genellikle aynı konuların üzerine yoğunlaşmış çalışmaların yapılması da teorilerin çeşitlenmesi ve yeni bakış açılarının kazanılmasının önünde engel teşkil edebilir. Bu konuda eleştirel kuramcı Peter Sloterdijk; "Eğitim kurumlarında ve araştırmalarda aynı çözümlerin denenerek farklı sonuçlar beklenmesine karşı "Günümüz eğitiminin "problemleri" çözdüğüne inanılmıyor" sözlerini sarf etmiştir (Boelen, Bothe, Sacchetti, 2018: 48).

Kitle iletişimi ve büyük veri çağında araştırma gündemini takip etme ve keşfetme sorunu ortaya çıkmaktadır. Geleneksel olarak derlenmiş yöntemler ölçeklendirme, tekrarlanabilirlik ve zaman tüketimi açısından başarısız sayılırken, yeni yaklaşımlar uygun birer keşif ve değerlendirme zemini sağlayabilir (Ekinci, 2019: 6). Araştırmaların tasniflenmesi, görülebilir ve incelenebilir olması bu nedenle önemlidir. Bibliyometrik yöntemler de bu noktada önem teşkil etmektedir. Bibliyometrik yöntem ile hem araştırma eğilimleri, dönemsel analiz edilebilmekte hem de araştırmalar arasındaki kıyaslamalar mümkün kılınmaktadır. En verimli araştırmalar ve aralarındaki etkileşim çözümlenebilmektedir. Bu nedenlerle bibliyometrik yöntem ile moda tasarımı alanında yapılan çalışmaların hangi konular üzerinde yoğunlaştığı, yıldan yıla hangi teoriler üzerinde çalışmaların arttığının analiz edilmesi önemlidir.

Bu araştırmada farklı ülkelerin, farklı okulların, farklı disiplinlerin moda tasarımı tezlerinin bibliyometrik analizi yapılmıştır. Araştırmada bibliyometrik analiz

yönteminin seçilmesindeki amaç moda tasarım eğitiminde uygulamalar ve teorilerin birbirlerini desteklediği yapının önemine, moda tasarımı alanının geniş perspektifte araştırma alanına ve araştırma gündemine vurgu yapmaktır. Araştırma örneklemi olarak moda tasarımı alanında yazılmış Türkiye'de doktora ve sanatta yeterlik, İngiltere, Amerika ve Fransa'da ise doktora tezleri seçilmiştir. Tezlerin seçilmesindeki neden; eğitim kurumlarına bağlı olarak yazılan tezlerin kişisel araştırmaların aksine danışman, tez izleme komitesi, okul, alan gibi faktörlerin etkisi altında oluşturulması ve ulusal ve okul bazlı araştırma eğilimlerinin tespitinde daha güvenilir olduğuna inanılmasıdır. Ayrıca çalışmanın ileriye dönük araştırmalar için konu seçiminde yardımcı olacak bir model sunması amaçlanmaktadır.

Problem Durumu

Geçmişte insanlar daha çekici ve güçlü görünmek, kusurlarını gizlemek, soğuk, sıcak, yaralanmalara karşı korumak amacıyla kendilerini yavaş yavaş kapatmaya ve donatmaya başlamışlardır (Schipper, 2020: 11). Bu örtünme eyleminde materyal tercihleri için bulunulan coğrafyanın etkili olduğu söylenebilir. Etrafta bulunan hayvan postları ve bitkisel kaynaklardan elde edilen lifler sayesinde bölgelere özgü tekstil malzemeleri elde edilmiş ve giyim kültürlerinin temeli oluşmaya başlamıştır. Zamanla aletlerin ve alet kullanımının çeşitlenmesi, inanç, sosyal konum, başka kültürler ile etkileşim gibi etkiler ile giysiler çeşitlenmeye başlamıştır. Giysilerin çeşitlenmesi giyinme eyleminin örtünme, saklanma ve korunma misyonunun genişlemesine, anlam taşıyıcısı olmasına, giyinme alışkanlıkları ve bu duruma paralel olarak giyinme kültürlerinin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Giyinme eylemi giysiden ötede saygınlık kazanma, farklı olma, yenilikleri takip etme gibi amaçlar ile gerçekleşmeye başlamıştır. Veblen "Giysi ve giyinmenin malzemeleri aynı olsa da fiziksel rahatlık ve saygın bir görünüme kavuşma amaçları birbirlerine karıştırılmamalıdır (Veblen, 2008: 151)" sözleri ile bu duruma dikkat çekmiştir.

Giysilerin çeşitliliği ve giyinme eyleminin amaçlarına yönelik Barthes giysiyi üç şekilde değerlendirmiştir. Bu değerlendirme görsel olarak algılanan "gerçek giysi", betimlenerek dile dökülmüş, biçimsel olarak tarif edilen "yazıya dökülmüş giysi" ve giysilerin toplumsal koşullar, yaşam düzeyleri ve roller ile aralarında bağlantılarının ve imgelerin tanımlanmasına imkan veren "toplumbilim ve göstergebilim olarak giysi"dir (Barthes, 2008: 117-119). Moda yeni koşullarda kendi olanaklarıyla yeni bir

dil de yaratabilir. Bir giysi incelenirken teknik seçimler, görüntüler ya da sözcükler incelenir (Aktulum, 2020: 16-19).

Giyim kültüründeki değişimler moda kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Genel anlamda yenilik demek olan moda kavramı günümüzde giysiler ile özdeşleşmiştir. Giyinme eylemindeki moda kavramı kimi araştırmacılara göre giysilerin sürekli bir değişim ve gelişim göstermesinden, eskinin yerini yeninin almasından ötürü ilk çağlardan beri var iken, kimi araştırmacılara göre herhangi bir nesnenin geniş kitlelerce kabul görmesi gerektiği için Sanayi Devrimi'ne paralel olarak ortaya çıkmıştır (Ceylan, 2019: 13-15). Giysiler bazında moda kavramının ne zaman ortaya çıktığı tartışılırken günümüzde moda uzam ve zaman içinde evrensellik taşıyan toplumsal ve psikolojik bir fenomen oluşturmaktadır (Waquet, Laporte, 1999: 9). Moda ile birlikte tamlanan tasarım kavramı, yalnızca nihai estetiği temsil etmekten ziyade, doğuştan gelen yenilik ve zevk arzusunu tatmin ederken kişisel, finansal, sosyal ve çevresel ihtiyaçları karşılamak için problem çözmeye yönelik sistem bir sistem yaklaşımıdır (Black, 2009: 7). Bu bağlamda moda tasarımı görsel estetiğe ve biçimsel oluşumuna ek olarak psikolojik, ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel faktörleri de içinde barındıran bir yapıdır.

Moda sürekli yenilikler ile toplumu kendine maruz bırakmakta ve etkisi altına almaktadır. Bu etki teknolojinin gelişmesi, sanayinin kalkınması ile hızlı tüketime hizmet etmeye olanak bulmuş ve hazır giyim endüstrisinin oluşmasına da zemin hazırlamıştır. Black'e göre; "Moda endüstrisinin hızlı pazar adaptasyonu ve duyarlılık odaklı üretim yöntemleri, ürün tasarımı ve mühendislik gibi disiplinlerin ilgisini çekmektedir. Ayrıca, vücut tasarımı ve performansı aracılığıyla çeşitli alanları birleştiren hibrit uygulamalar ve disiplinlerarası iş birlikleri geliştirilmektedir" (Black, 2009: 7). Yirminci yüzyılla birlikte büyük katma değer üreten bir sektör durumunda olan moda ve hazır giyim sektörü, dünyadaki gelişmelerin dışında kalmayarak, yeni ve daha etkin üretim tekniklerini kullanabilmek, doğayı ve elde edilen hammaddeleri en verimli tüketmek için sürekli yeni arayışlar içerisindedir. Bunun için bilimsel çalışmaları ortaya atılmakta, arge çalışmaları için kaynaklar aktarılmaktadır. Otto von Busch'un belirttiği üzere "moda tasarımında geçmişte tüm çaba tasarımcının giysiler üzerinden bir anlam önermesi ve kullanıcının onu giyerek tanımlaması üzerine kuruluyken, günümüzde modanın pek çok farklı cephesi bulunmakta" (Busch, 2015:

24). Moda tasarımı, hatta moda tasarımına paralel olarak hazır giyim sektörü günümüzde farklı disiplinlerle irtibatlı, özellikle işlevsel ve etik ürünler ortaya koyarken, son teknolojileri ve pazarlama faaliyetlerini kullanmaya çalışan bir bütün olarak görülebilir.Ayrıca kültürel, sosyolojik, sanatsal olarak anlam taşıyıcı ve kimlik sağlayıcı görevi de devam etmektedir.

Tasarım; mühendislikten sanata, teknolojik gelişmelerden medya ve pazarlamaya kadar birçok alanı etkileyen, karmaşık ve disiplinlerarası bir yapıya sahiptir. Bu özellikleri dolayısıyla eleştirel perspektiften incelenmesi gereken bir alan olarak öne çıkmaktadır. Bu nedenle tasarım araştırmalarının çok boyutlu yapısı, hem teorik hem de pratik düzeyde kapsamlı analizleri gerektirmektedir. Grant'ın vurguladığı gibi "tasarım metodolojistleri ve tasarımcıların çoğunun hâkim kanısına göre tasarlama edinimi her zaman bilimsel bir faaliyet olmayabilir, fakat tasarlama incelemeleri birer bilimsel faaliyet, tasarımlar da bilimsel soruşturmanın konusudur" (Grant, 1979: 46-47). Tasarım eğitimi ve özellikle de tasarım doktorası son yıllarda farklı araştırma eğilimleri, araştırma türleri, eğitim yapıları ve değerlendirme kriterleri gibi konular başta olmak üzere bir çok araştırmanın konusu olmaktadır. Vaughan ve Morrison "Unpacking Models, Approaches and Materialisations of The Design PhD" isimli araştırmalarında tasarım doktorasının disiplinlerarası yaklaşımlarına değinerek, araştırma ve uygulamayı birleştiren yenilikçi bir eğitim alanı olduğuna vurgu yapmışlar ve farklı ülkelerdeki tasarım doktora programlarının eğitim yapılarını incelemişlerdir. Ayrıca bu konuda yapılan araştırma ve sempozyumlardan örnekler vererek tasarım doktorası alanına eleştirel bakış açısı ile yaklaşarak eğitim sistemlerinin haritasını çıkarmayı amaçlamışlardır (Vaughan, Morrison, 2014: 3-19).

Tarihsel süreçte öncelikli olarak işlevsel nedenlerle ve örtünme amacıyla ortaya çıkan giysiler, özellikle Sanayi Devrimi (1760-1830) sonrasında moda kavramı ile birlikte kültürel, sosyolojik, psikolojik, ekonomik pek çok alanın da konusu olmaya başlamışlardır. Bu durum temelde uygulamaya dayalı moda tasarımı sektörünün beslendiği farklı disiplinlerin eylemlerinin de bilimsel soruşturmanın konusu olmasına neden olmuş ve bilimsel araştırma yapılması gerekli alanların içinde yerini almıştır. Günümüzde farklı ülkelerde, eğitim veren üniversitelerin ilgili bölümlerinde anabilim dalı olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. Söz konusu anabilim dallarının lisansüstü programlarında yüksek lisans ve doktora düzeyinde verilen eğitimler sonucunda teorik

ve uygulama alanına yönelik konuları içeren bilimsel yaklaşımlar ile sayıları gün geçtikçe artan tezler gündeme gelmektedir. Söz konusu tezlerin konuları alanın temel işleyiş ve yapısına uygun olarak farklı disiplinler ve yöntemlerin kullanılmasını gerekli kılmaktadır. Temel alt yapısı tasarım ve güzel sanatlar alanı olmasına rağmen tekstil, mühendislik, mimarlık, teknoloji, tarih, sanat, sosyoloji, psikoloji, halk bilimi, kültür, işletme, iletişim, ergonomi vb. pek çok disiplinlerarası çalışma alanlarından beslenmektedir.

Yükseköğretim kurumlarında yapılan araştırma ve incelemelere diğer araştırmacıların ulaşabilmesi ve bu bilgilerin eleştiriye açık olsa da temel doğrular üzerine oturmuş olması önemlidir. Çünkü tek bir bilgi hâlihazırda var olanı bütünüyle sorgulayıp dönüştürebilir (Chul Han, 2020: 48). Bu durum da sorgulamaların artması ve araştırmaların çeşitlenmesi, dolayısıyla alan literatürünün çoğalmasına vesile olabilir. Fikirlerin sayısallaştırmak ya da onların ekonomik ve sosyal etkilerini ölçmek bilimsel çalışmalar ile mümkün olmaktadır. Bilimsel çalışmalara dönüşen fikirler, yeni teknolojiler için fırsat sunmakta ve yeni teknolojiler de günün sonunda bir ürüne dönüşebilmektedir. Araştırma ve araştırma çıktılarını kullanarak geliştirme birbirini tamamlayan aşamalardır ve bilimsel çalışmalar yeni ürünlerin ve süreçlerin geliştirilmesine kaynak sağlamakla beraber verimliliği de artırmaktadır (Akçiğit, Tok, 2020: 15). Bilimsel araştırmaların artışı alanın gelişimi için önemli olsa da araştırmaların alana gerçekten katkı sağlayacak niteliklere sahip olmaları da gerekmektedir. Bu nedenle yayın yapmanın ötesinde farklı parametrelerin önem kazanmasının sonucu olarak bilim insanlarına ve bilimsel yayınlara ilişkin çeşitli göstergeler dikkate alınmaya başlamıştır. Al'ın tanımına göre "bu göstergelerin incelendiği araştırma değerlendirme çalışmaları bibliyometrinin ilgi alanına girmektedir" (Al, 2008: 264-265). Bibliyometrik analiz, literatürün makroskopik olarak incelenmesini sağlayan ve okuyucuya bir projeksiyon sunan önemli tekniklerden biridir. Bu nedenle belirli bir araştırma alanı içerisindeki bilimsel çıktıların özellikleri ve gelişim sürecini takip etmek isteyenler, bu analiz yöntemine başvurabilmektedir (Kurutkan, Orhan, 2018: 1).

Bu çalışmanın konusu örneklem grubu olarak belirlenen ülkelerin doktora tezlerinin bibliyometrik analiz kapsamında incelenerek farklı ülkelerdeki moda tasarımı eğitimi araştırma eğilimlerini belirlenmesi ve eleştirel bir bakış açısı ile geleceğe ilişkin

çalışma konularının neler olabileceğine ilişkin olası araştırma konuları için çıkarımlar yapılması olarak belirlenmiştir. Farklı ülkelerdeki çalışmaların moda tasarım araştırma gündeminin belirlenmesi yeni ve disiplilerarası çalışma konularının ortaya çıkmasına ve alanın araştırma konularının güçlenerek çeşitlenmesine zemin hazırlayabilir.

Problem Cümlesi

Bu çalışma, "Moda tasarımı alanında yapılan araştırma eğilimleri ne yöndedir?" problem cümlesi üzerine yapılandırılmıştır. Belirlenen bu problem cümlesi doğrultusunda tezin adı "Moda Tasarımı Alanında Hazırlanan Doktora Tezleri Üzerine Bibliyometrik Bir Analiz" olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın genel amacı, moda tasarım alanındaki doktora tezlerinin incelenerek, örneklem ülkelerdeki moda tasarımı araştırma gündemini, hangi konularda yoğunlaşıldığını ortaya koymak ve araştırma eğilimlerini tespit etmektir.

Çalışmada elde edilen metinsel veriler istatistiksel hesaplama teknikleriyle değerlendirilerek problemin tespiti ve yeni hipotezler geliştirilmesi için keşfedici ve bu sonuçlara göre yeni bakış açıları, araştırma alanları ortaya çıkarmak için yorumlayıcı bakış açısıyla okuyarak aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmıştır:

- Türkiye'de doktora ve sanatta yeterlik programlarında moda tasarımı ile ilgili yapılan tez konularının gündemleri nelerdir ve nasıl tasnif edilir?
- İngiltere (Birleşik Krallık)'de doktora programlarında moda tasarımı ile ilgili yapılan tez konularının gündemleri nelerdir ve nasıl tasnif edilir?
- Amerika Birleşik Devletleri'nde doktora programlarında moda tasarımı ile ilgili yapılan tez konularının gündemleri nelerdir ve nasıl tasnif edilir?
- Fransa'da doktora programlarında moda tasarımı ile ilgili yapılan tez konularının gündemleri nelerdir ve nasıl tasnif edilir?
- Farklı ülkelerde moda tasarımı alanında doktora programlarında yapılan akademik araştırmaların konuları farklılık göstermekte midir?

Araştırmanın Önemi

Bu çalışmada Türkiye ve örneklem ülkelerde hazırlanmış olan moda tasarımı alanındaki doktora tezleri bibliyometrik olarak incelenmiştir. Alan literatürünün bu analizler sonucunda ülkelere göre çeşitliliği, yapısı, konuların ele alınış şekilleri ve yoğunlaşan yönlerin ortaya çıkması alanın gelişimi ve ülke için katma değer sağlayacağı öngörülebilen moda tasarımı alanında gelişmiş ülkeler ile kıyaslanması açısından önemlidir. Bu sayede örneklem olan seçilen diğer ülkeler ve Türkiye kıyaslandığında Türkiye'deki hazırlanan tezlerde ele alınmamış konuların tespiti, eksikliği ya da artıları belirlenebilecektir. Eksiklikler ya da yenilikler doğrultusunda müfredatlarda ve araştırma alanlarında güncellemeler yapılabilir. Bu analizlerden sektör, akademi ve diğer iş birlikçileri yeni, güncel politikaların oluşturulmasında yararlanabilecektir. Moda tasarımı alanının disiplinlerarası yapısına dikkat çekilerek bu tarz araştırmaların artması sağlanabilir. Ayrıca, ülkelerin kültürel çalışmalarının analizi ve bu çalışmaların moda tasarımı alanına uyarlanan yaklaşımlarının incelenmesi, disiplinlerarası bir perspektifle ele alınarak, moda tasarımında yenilikçi ve kültürel bağlamı güçlü bir yaklaşım geliştirilmesine katkı sağlayabilir.

Çalışmada örneklem grubu olarak belirlenen farklı ülkelerde hazırlanmış moda tasarımı ile ilgili tezlerin başlık ve anahtar kelimeleri üzerinden bibliyometrik özellikleri analiz edilmiş, çalışma alanının teorisi, söylemleri ve gündemlerinin hangi yöne eğilim gösterdiği ve yeni araştırmalarda hangi konulara ağırlık verilebileceği eleştirel bir şekilde yorumlamaya çalışılmıştır. İncelen tezlerden veri analizi yöntemi ile belirli kelimeler elde edilerek, araştırmalar konu başlıkları altında sınıflandırılmış ve analiz edilmiştir. Bu analizler görsel haritalama ve tablolar ile gösterilmiştir. Araştırma verilerini elde edebilmek için kullanılacak yöntem tekrarlanabilir ve ölçülebilir bir çalışma olduğu için daha sonra yapılacak çalışmalara da zemin hazırlayabilir. Çalışmanın ayrıca alanın terminolojik alt yapısının zenginleştirilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Dünya'da farklı ülkelerde literatürde yer alan çalışmalar analiz edilerek, literatürdeki boşluklar tespit edilebilir ve gelecek çalışmalar için yön gösterici olabilir. Ayrıca yerel araştırma konularının küresel tasarım ve araştırmalara entegre edilerek kültürel çalışmalar yapılarak, ülke merkezli katma değer oluşturan araştırmalar hayata geçirilebilir. Sosyo-ekonomik olayların araştırma eğilimlerine etkisi saptanarak, yeni gündemler ve trendler hakkında fikir sahibi

olunabilir ve disiplinlerarası çalışmalar eğitim kurumlarında sektörel iş birliği ile gerçekleştirilebilir.

Varsayımlar

-Örneklem kapsamında incelenen tezlerin başlıkları ve anahtar kelimeleri tez konusunun içeriğini yansıtmaktadır.

Kapsam ve Sınırlılıklar

-Örneklem kapsamında incelenen tezler otuz yıllık bir zaman dilimini karşılayacak şekilde 1993-2022 yılları arasında lisansüstü programlarda yapılan doktora ve sanatta yeterlik tezleri ve bu tezlerin başlık ve anahtar kelimeleri ile sınırlıdır.

-Örneklem olarak incelenen tezler Türkiye için Yök Ulusal Tez Merkezi, Amerika için ProQuest Dissertations & Theses (PQDT), İngiltere için British Library Ethos E-These Online Service ve Fransa için Theses.Fr veri tabanlarından ulaşılan tezler ile sınırlı olacaktır.

-Ele alınan kelimeler yalnızca moda tasarımı alanında kullanılan alanın gerektirdiği anlamlı kelimeler ile sınırlıdır. Bağlaçlar, ünlemler ve başlıklarda yer alan çalışma yöntemini niteleyecek kelimeler araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır.

-Kodlama esnasında %0.05'den az görüntülenen kelimeler önemsiz kabul edilerek analize dahil edilmemektedir.

Tanımlar

Moda ve tasarım alanları bilimsel çalışmalarda genellikle öznel değerlendirmeler ve bakış açılarının da devreye girdiği nitel araştırmaların konusu olmaktadır. Bu doğrultuda problemlerin farklı ele alınış şekilleri ve çözüm yolları doğrultusunda çok sayıda teori, yöntem ve düşünce ortaya çıkmıştır. Bu durum kavram olarak özellikle moda ve tasarım kavramlarının da farklı şekillerde tanımlanması ile sonuçlanmıştır. Bu bölümde genel tanımlara yer verilmiştir.

Moda: Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük'e göre moda; "Değişiklik gereksinimi veya süslenme özentisiyle toplum yaşamına giren geçici yenilik, belirli bir süre etkin olan toplumsal beğeni, bir nesneye karşı gösterilen aşırı düşkünlük ve geçici olarak yeniliğe ve toplumsal beğeniye uygun olan" şeklinde tanımlanmıştır (TDK, 2024).

Tasarım: Bir sorunun çözümü için yapılan plan, ide (Tunalı, 2020: 21), yaratım ve yönetim sürecidir (Mozota, 2006: 38). Yeni biçimler yaratma pratiği ve etkinliğidir (Heskett, 2017: 18). İnsanın nesnelerle kurduğu en temel iletişim kipi (modus) ve modelidir (Tunalı, 2020: 22). Yaratıcı bir problem çözme yaklaşımıdır (Mareis, 2018: 66).

Giysi: Giysi insan vücuduna giyilen parçaların bütününden oluşan takım (Enninger, 1998: 92), her türlü giyim eşyası, giyecek, çamaşır, elbise (Er Bıyıklı, Saatçıoğlu, 2024: 57) şekillerinde tanımlanmaktadır.

Giyim: Giyim anlam olarak giyinme eylemi, giyme biçimi ve giysi olarak kullanılmaktadır (TDK, 2024).

Kıyafet: Giysi (TDK, 2024). Bir ülkeye, bir çağa, bir mesleğe vb. özgü giyinme tarzı (Dağlı, 2007: 170).

Kostüm: Ceket, pantolon ve bazen de yelekten oluşan erkek takım giysisi, çoğunlukla sokakta giyilmek için dikilmiş kadın giysisi, sinema ve tiyatroda rol gereği giyilen kıyafetlerin genel adı (TDK, 2024) olarak kullanılmaktadır.

Bibliyometri: Terimi ilk kullanan Pritchard "Matematiksel ve istatistiksel yöntemlerin kitaplar ve diğer iletişim ortamları üzerinde uygulanması (1969: 348)" şeklinde tanımlarken günümüzde; yayınların ya da belgelerin yazar, konu, yayın bilgisi, atıf yapılan kaynaklar, vb. gibi belirli özelliklerinin niceliksel olarak analizi (Al, Tonya, 2004: 19) tanımı kullanılmaktadır.

Veri: İncelenen birimlerin çeşitli özelliklerine ait sembolik değerlere veri denir (Sevimli Deniz, 2022: 92).

Kodlama: Veri gruplarına etiketlerin, isimlerin veya nitelendirilmelerin verilmesi işlemidir (Balcı, 2011: 293).

Veri Madenciliği: Veri madenciliği yararlı bilgilerin keşfedilme ve aynı zamanda bir model oluşturma sürecidir (Cemaloğlu, Duykuluoğlu, 2020: 2).

Görsel Haritalama: Çok boyutlu veriyi iki veya üç boyuta indirgeme ve veriler arasındaki ilişkiyi görselleştirirme yöntemlerinden biridir (Bilgin, Çamurcu, 2008: 108).

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde çalışmanın kavramsal çerçevesine ve ilgili araştırmalara yer verilmiştir. Kavramsal çerçeve kısmında bulgular için araştırma kelimeleri olan moda, giysi-giyim-kıyafet, kostüm kavramları açıklanmış ve örneklem grubunu oluşturan Türkiye, İngiltere (Birleşik Krallık), Amerika Birleşik Devletleri ve Fransa ülkelerinde tarihsel süreçte tekstil ve moda tasarımı ve doktora eğitimlerine değinilmiştir. Araştırma yöntemini oluşturan bibliyometri ve veri toplama ve analiz aşamalarında kullanılan veri madenciliği, kodlama ve görsel haritalamalar açıklanmıştır.

2.1. Moda, Giysi-Giyim-Kıyafet, Kostüm

Dilbilimci A. J. Greimas moda dergilerinden verilerini elde ettiği doktora çalışmasında, kelime dağarcığını; kültürü de dahil ederek analiz eden sosyolojik bir yaklaşım formüle eder (Broden, 2017: 104). Greimas bu çalışmasında giyimsel sözlük dağarcığının oluşmasını amaçlamıştır. Bu durumun nedeni; evrensel ve geniş kapsamlı moda olgusu içerisinde farklı disiplinlerde ve farklı ülkelerde çok sayıda kavram geliştirilmiş olması ve kelimelerin sınıflandırılarak tanımlanmasının zorlaşması olarak düşünülebilir. Greiamas'ın yönteminde geliştirdiği gibi kavramların, kültürün içerisindeki karşılıkları ile tanımlanmaları, doğru analiz ve karşılaştırmalar yapılabilmesi adına önemlidir.

Bu araştırmada veri setleri oluştururken; örneklem ülkelerinde yapılan çalışmalarda ağırlıklı olarak kullanılan ve moda tasarımı alanının çok yönlü ve disiplinlerarası yapısını yansıttığı düşünülen tarama kelimeleri, Voswiever platformunda tespit edilmiştir. Bu doğrultuda Türkiye için Moda, Giysi-Giyim-Kıyafet, Kostüm, İngiltere için Fashion, Clothing- Garment-Apparel, Costume, Amerika için Fashion, Clothing-Garment-Apparel, Costume ve Fransa için Mode, Vetement, Costume kelimeleri tarama kelimeleri olarak belirlenmiştir. Benzer tanımlamalar ve sınıflandırmalara dahil edilmelerine karşın her ülkenin kültürü ve sözlükbilimine göre kelimelerin bazı kavram farklılıkları bulunmaktadır.

Moda tasarım alanının günümüzde giysi üzerinden kurgulandığı düşünüldüğünde çalışmada örneklem grubu olarak seçilen ülkelerde kelime karşılıkları belirlenmiş ve giysi, giyim ve kıyafet araştırma kelimelerinin bir arada değerlendirilmesinin kıyaslama aşamasında doğru sonuçlar vereceği düşünülmüştür. Giysi, giyim ve kıyafet kimi araştırmalarda farklı kimi araştırmalarda ise aynı anlamlarda kullanılmıştır. TDK

Türkçe Sözlük'te giysi; her türlü giyim eşyası; giyecek, giyim, giyit, don, çul, üst, elbise, kılık kıyafet, kıyafet, esvap, libas, ruba, urba, giyim; giymek eylemi ve giysi, kıyafet ise giysi (TDK) olarak tanımlanmıştır. Fransızca'da tüm bu kelimelerin tek karşılığı "vetement (Fr.)" kelimesi iken, İngilizce'de Türkçe'de olduğu gibi farklı kelimeler olarak "clothing, garment ve apparel (Eng.)" kullanılmıştır. Söz varlığı olarak farklı şekillerde ifadelendirilmelerine rağmen temelde giysi, giyim ve kıyafet aynı işlevsel materyalleri temsil etmesi amacıyla kullanılmaktadır. Barthes; Moda Sistemi kitabında "kıyafetlerin yapısal, kurumsal biçimine giysi, giyilmiş, bireyselleşmiş, gerçekleşmiş biçimine ise giyim" ifadelerini kullanmıştır. Kawamura'ya göre; moda (fashion); giyim (clothing), giyim eşyaları (garment) ve giyim kuşam (apparel) gibi modanın eşanlamlıları olarak sıklıkla kullanılan diğer sözcüklerden kendini ayıran bir kavramdır (Kawamura, 2005: 17). İnsanların örtünmeye başladığı andan itibaren üzerinde bulunan örtünme materyalleri ve aksesuarları giysi olarak tanımlanabilmekte, giyinme eyleminin başlaması ile birlikte ilk giysilerin de ortaya çıktığı söylenebilmektedir. Fakat giysi modası kavramı için bu süreç geçerli değildir.

Maslow'a göre insanların fizyolojik, güvenlik, ait olma ve sevgi, değer ve kendini gerçekleştirme basamaklarından oluşan hiyerarşik ihtiyaçları bulunmaktadır (Maslow, 1943: 85-92). Günümüzde giyinme eylemi ve giysiler bu ihtiyaç basamaklarının her katmanında kimi zaman özne, kimi zaman da nesne olarak ele alınmaktadır. İnsanlar çıplak dünyaya gelseler de yaşadıkları coğrafyanın getirdiği koşullar, iklim ve korunma amaçlı örtünme ihtiyacı duymuşlardır. Daha sonra örtünme giyinmeye dönüşmüştür. Giyinme hakkında üç temel içgüdünün belirleyici olduğu bilinmektedir. Bu güdüler; fayda/ihtiyaç ilkesi, baştan çıkarma ilkesi ve hiyerarşik ilke olarak sıralanabilir (Martin, 2022: 18). Günümüzde giyinmek nefes almak, yemek yemek ve uyuma ardından bedenin temel hazlarından biri olarak görülmektedir (Watson, 2007: 7).

İklim koşulları, vücudu korumak gibi fayda ihtiyaç ilkesi, insanların beğenilme ve estetik, güzellik kaygıları ile desteklenen baştan çıkarma ilkesi ve toplumsal yaşamın hiyerarşik düzenine etki eden hiyerarşik ilke göz önüne alındığında giysilerin çok yönlü ele alınması gereken nesneler olduğu sonucuna ulaşılabilmektedir. Tarihsel süreçte önce fiziksel bir gereksinim olarak ortaya çıkan giyinme eylemi, süreç

içerisinde süslenme, korunma, sosyal statü, güç, itibar gibi nitelikleri gösterir bir değişim geçirmiştir. Veblen "giysinin kökeni süslenme ilkesinde aranır ve bu, toplumun evriminin genel kabul görmüş bir olgusudur" (Veblen, 2008: 152) sözleri ile bu durumu vurgulamıştır. Zaman içerisinde giyinme eylemi geliştirilerek bulunulan konuma, güncel trendlere, verilmek istenen mesaj ve görüntüye, olunmak istenen kişiye gibi çok farklı boyutlarda kullanılan bir araç haline dönüşmüştür. Ülkelere ve toplumlara göre giyinme farklılıkları oluşmuştur. Bu duruma ülkelerin bulunduğu coğrafya, komşuları ile ilişkileri, istilalar, göçler, ticari ilişkiler gibi bir çok etken neden olmuştur.

İnsanların üzerinde taşıdıkları kumaşlar yani giysileri; bir nevi vitrin, kimlik görevi görmektedir Giysiler de kullanım değeri olduklarında iş görmektedirler (Marx, 1978: 57), insanlar tarafından kullanım şekillerine göre değerlenmekte ve anlamlandırılmaktadır. Giysiler günümüzde pek çok göstergeyi ifade eden nesnelerdir. Toplumsal yaşamda meydana gelen sosyolojik, ekonomik, politik, psikolojik, kültürel değişimler giysileri de etkilemekte ve giysiler üzerinden bu olayların sonuçlarına dair çıkarımlar yapılabilmektedir. Giysiler toplumsal olduğu kadar bireysel referanslar da vermektedir. Davis; giyim aracılığıyla başkalarına iletilen toplumsal kimliklerin, kim ve ne olunduğuna dair paylaşılan izlenimler olduğundan bahsetmiştir (Davis, 1997: 35). Kültürel bir unsur olan giyinme, hiyerarşik yapı, ekonomik durum, toplumsal statü, meslekler, uğraşı alanları gibi parametreleri (Aydın, 2005: 29) ifade etmektedir. Giyim; tüketimin en görünür biçimlerinden biri olarak kimliğin kurulmasında önemli bir rol oynar. Kamusal alanda kimliği ifade eden başlıca araç giyimdir (Crane, 2000: 13). Barthes; Modanın Dili kitabında "giyinmenin, -kötü de olsa- giyen kişinin sosyal grubu tarafından kendisine önerilen giysiyi benimseme şekli" (Barthes, 2013: 9) olduğundan bahsetmiştir.

Kıyafet kelimesi de Türkçe'de sözlük anlamı olarak "giysi" kelimesi ile eşleşmektedir. İngilizce'de 'clothes, garment ve apparel (Eng.)' karşılıklarında kıyafet kelimesine rastlanmaktadır. Fransızca'da tüm bu kelimeler 'vetement (Fr.)' sözcüğü ile ifade edilmektedir. Kıyafet ve giysi sözlüklerde aynı ifadeler gibi yer alsalar da; anlam olarak bir takım farklılıklardan söz etmek mümkündür. Giysiler somut giyinme parçalarını ifade ederken, kıyafetlerin giyim tarzını, kimi zaman statüyü, kimi zaman da tüm görünümü ifade ettiği söylenebilir. Türkçe'de kullanılan 'tören kıyafeti' gibi

ifadeler toplumda normlaşmış giysi parçalarını işaret ederken kullanılmaktadır. Kawamura "moda sistemlerinin kıyafetleri modaya dönüştürdüğünden, modanın sembolik, kıyafetin maddi bir üretim (Kawamura, 2016: 99)" olduğundan bahsetmiştir.

Günümüzde giysileri şekillendiren ana faktörlerin başında moda etkisi gelmektedir. Koç ve Koca'nın vurguladığı şekli ile "Giysi sahip olunan dünya görüşünün aynası niteliğindedir. Ancak moda, giyim kuşamın çok ötesinde insanoğlunun tüm toplumsal etkinliklerini kapsayan bir olgu olarak kabul edilmektedir" (Koç, Koca, 2012: 2169). Giysilerde kısa vadeli değişimler söz konusu olduğunda moda kavramı ön plana çıkmaktadır. Giysi modanın temel imleyeni olarak kabul edilmektedir çünkü beden gece gündüz, doğumdan ölüme dek kumaşlara yani giysilere sarılıdır (Waquet, Laporte, 2011: 10).

İlk tarama kelimesi olan "moda, fashion (Eng.), mode (Fr.)" evrensel bir kavramı ifade etmektedir ve pek çok farklı disiplin ile alakalı olmasından ötürü birçok tanımı bulunmaktadır. Bu tanımlar modanın ele alınışına göre farklılık gösterebilir. Moda kısaca yeni bir akım, yenilik, var olanın yenisi, değişim gibi kavramlarla tanımlanmaktadır. Bu nedenle çağa göre popüler olan ve toplumun geniş bir tabanı tarafından kabul gören her türlü geçici değişikliği moda olarak algılamak mümkündür. Kökeni Latince modus sözcüğünden türemiştir. Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük'te "Geçici olarak yeniliğe ve toplumsal beğeniye uygun olan" şeklinde açıklanmıştır (TDK). 17. Yüzyılda tarz ve üslup (varoluş biçimi, yaşam ve giyim kuşam üslubu, tarzı) olarak açıklanmıştır. Fransızca 'façon' sözcüğü, İngilizce de 'fashion' olarak kısmen dilsel bir dönüşüm yaşamıştır (Waquet, Laporte, 2011: 7).

Moda kavramının, günümüzde birçok anlamı karşılamasının yanı sıra, bireylerin en temel ihtiyacı olan giyim-kuşam zevk ve tercihleriyle daha yakın bir anlam ilişkisi içerisinde olduğunu söylemek mümkündür (Koç, vd., 2016: 2588). Çünkü giyim ve giysi moda üretiminin hammaddeleridir. Moda giysiler yoluyla ifade edilmektedir. Genel olarak moda; toplum içinde belirli bir zamanda benimsenen giysinin hakim kullanımıdır (Brenninkmeyer, 1963: 4-6). Giyim tarzı da, bireylerin kendini saklama huzursuzluğunu veya teşhir etme güvenini yansıtır. Aidiyet, toplumsal sınıf veya yaşam tarzını ifade eder. Moda, trendlerle benzeşme ya da onlardan kaçma düşüncesini giysiler aracılığıyla yönlendirir (Ricadat, Taieb, 2020: 11). Baudrillard bu durumu

“Moda, derin bir baskı karakterine sahiptir ve yaptırımı toplumsal başarı ya da dışlanmadır” (Baudrillard, 2017: 123) sözleri ile açıklamıştır.

Son arama kelimesi olarak belirlenen ‘kostüm’ kelimesinin kökeni Fransızca’ya dayanmaktadır. Koca; Şemsettin Sami’ye ait Kamus-ı Türkî sözlüğünden günümüze Fransızca alıntı kelimelerde anlam değişmelerini incelediği çalışmasında kostüm için “Sözlükte orijinal dildeki anlamına uygun olarak kıyafet, giysi; ceket, pantolon ve yelekten oluşan takım elbise” şeklinde anlamlandırılmıştır. Kelime bahsi geçen anlamları korumakla birlikte, farklı, daha dar ve özel olarak "sinema ve tiyatroda rol gereği giyilen özel amaçlı kıyafet" anlamını da kazanmıştır” açıklamasını yapmıştır. Kostüm sözcüğü Türk Dil Kurumu sözlükte de “ceket, pantolon ve bazen de yelekten oluşan erkek takım giysisi” olarak tanımlanmıştır. Diğer bir tanımı da “sinema ve tiyatroda rol gereği giyilen kıyafetlerin genel adı” olarak sözlükte yer bulmaktadır (TDK, 2023). Burada verilen tanımlar incelendiğinde birinci tanımın giyimle örtüştüğü görülürken ikinci tanımım sahne sanatlarında kendine yer bulduğu görülmektedir.

Aktulum’a göre; “giyinme ediniminde giysi ve kostüm iç içedir. Bireyle toplum arasında bağ kuran giysi; toplumsal bir uzlaşıya, giyinme; bir edinime, kostüm; bir sözceye karşılık gelir” (Aktulum, 2020: 26). Giysi psikolojik ve morfolojik sorgulanabilirken, kostüm daha çok tarihsel ve toplumsal araştırmaların konusudur (Aktulum, 2020: 25). Başlıklarında “Kostüm” kelimesini içeren doktora tezleri incelendiğinde de çalışmalarının büyük çoğunluğunun sahne sanatları kıyafetlerine yönelik çalışmalar olduğu görülmektedir. Akademik araştırmaların yapıldığı veri tabanlarında da benzer durum gözlenmiştir. Bu durumun “kostüm” kavramının popüler kullanımından kaynaklandığı düşünülebilir.

2.2. Tekstil ve Moda Tasarımı

Moda tasarımı alanı üretilen ürün üzerinden değerlendirildiğinde kullanılan malzemeler, teknikler, üretim ve tedarik zinciri, iş gücü gibi alanlar, giysi üzerinden kazanılan kimlik üzerinden değerlendirildiğinde ise sosyolojik, psikolojik vb. pek çok açıdan ele alınmayı gerektirmektedir. Moda alanının insanların temel örtünme eyleminden bu çok yönlü yapısına dönüşümü tarihsel süreçte gerçekleşmiştir. Tarihsel süreçte yeni teknolojiler, malzemeler geliştirilmesi, tekstil alanındaki gelişmeler çok çeşitli giysilere erişimi kolaylaştırırken aynı zamanda toplumda meydana gelen

sosyolojik, ekonomik, siyasi, kültürel olaylar da modanın yapısını değiştirmiştir. İnsanlar kimi zaman modayı bir duruş, kimlik, mesaj içeriği olarak kullanmışlardır. Bu nedenle tekstil ve modanın tarihsel süreçteki gelişimi ve değişimi moda alanının sınırlarını, iletilmek istenen mesajları ve yeni trendleri anlamak için referanslar sağlamaktadır. Bu bölümde kronolojik referanslar ve çalışma konuları arasındaki ilişkinin çözümlenebilmesi adına örneklem ülkeleri olan Türkiye, İngiltere, Amerika ve Fransa'da tekstil ve moda alanındaki gelişmeler ve değişimler ele alınmıştır.

İnsan ihtiyaçlarının en önemlilerinden olan giyinmenin temel unsuru olan elbisenin çoklu üretiminin insanların bir arada yaşamaya başladıklarından itibaren önem kazandığı düşünülebilir. Daha sonra ticaretin gelişmesi ile birlikte ham maddeler çeşitlenmiş ve atölyeler daha farklı boyutlara ulaşmıştır. İnsanlar uzunca bir süre el tezgâhlarında dokunan kumaşlardan, yine basit ve ilkel atölyelerde bu kumaşlardan hazırlanan giysileri kullanmışlardır. Ancak sanayi devrimi ve arkasından dikiş makinesinin bulunması ile gerçek anlamda bir hazır giyim pazarı oluşmaya başlamıştır. Geliştirilen dikiş makineleri ile hazır giyim endüstrisi doğmuştur (Iwagami, 2002: 153) denilebilir. Sanayi devriminden (1760-1830) sonra insanların daha çok fabrika ve atölyelerde çalışıyor olması kentlere göçü hızlandırmış, iletişim ve teknolojini gelişmesi ile moda kavramı hemen hemen her kesimi etkisi altına almaya başlamış ve bunun sonucu olarak nüfusu artan kentlerde giysi talebi oluşmuştur (Beyhan, 2010: 9). Bu durum daha önce küçük işletmeler olarak çalışan terzilerin işlerini geliştirerek hazır giyim sektörüne yönelmesine neden olmuştur. Sürekli gelişen makineler ve teknoloji üretim aşamasında birçok yeniliğin ve gelişmenin yaşanmasına neden olmuş, toplumun büyük kesiminin ucuz ve kaliteli giysilere ulaşımını daha da kolaylaştırmıştır.

Hazır giyim sanayindeki gelişmeler, bütün dünyada büyük bir katma değer sağlayan tekstil ve hazır giyim sektörünün oluşmasını ve birçok insanın iş olanaklarına kavuşmasını sağlamıştır. Günümüzde bu sektör ülkelerin en önemli ekonomik güçlerinden biri olma niteliğini taşımaktadır. Sanayi Devriminden sonra hızla değişen ve gelişen teknoloji ile hızlı üretim ve tüketim anlayışı ortaya çıkmış, hazır giyim sektöründe de tasarım departmanı ve tasarımcı kavramı önem kazanmıştır (Koca, Ceylan, 2018: 1). Bu nedenle günümüzde teknolojinin gelişimi ile bilinçlenen tüketici kitlesinin beklentilerini karşılamak için tasarımcılar "özgün, farklı, yaratıcı ve ayırt

edici giysiler tasarlama çabası içine girmişler, koleksiyonlarını kitlelerin ilgisini çekecek hikâye ve temalar üzerinde kurgulamaya" başlamışlardır (Koca, Koç, Çotuk, 2009: 90).

Sanayi Devrimi'nden günümüze hazır giyim sektörü düşünüldüğünde moda tasarımı ve tasarımcılardan ayrı tutulamayarak sürekli gelişen bir sektör akıllara gelebilir. Fakat tüm olumlu gelişmelere karşın kimi zaman sektör yeni teknolojilere uyum sağlamakta zorlanabilir. Çağlar boyunca değişen tüketim alışkanlıkları modanın farklı üretim ya da tüketim kanalları geliştirmesine doğru evrilme eğilimi gösterebilir. Bu eğilimler ve tüketici davranışları sektörün devamlılığı için başlangıçtan günümüze araştırma ve geliştirme konuları olmuşlardır. Yeni teknolojiler, yeni ham madde arayışları, yeni üretim planlamaları moda tasarımı ve hazır giyim alanında eğitim veren yüksek öğretim kurumlarında araştırmalara dahil edilerek ve sonuçlar, öneriler geliştirerek sektörün tüketiciye hitap eden canlı, yenilikçi ve katma değer sağlayan yapısı korunmaya çalışmaktadır. Çünkü diğer sektörlerde olduğu gibi hazır giyim sektörünün de gelişmesinde en önemli belirleyicilerden biri eğitilmiş insan gücüdür. Gelişmiş ülkelerin günümüzdeki ekonomik düzeylerine gelebilmelerinin önemli nedenlerinden biri, insana yönelik kaliteli ve yoğun eğitim faaliyetleridir (Şahinoğlu, Aydın, 2015: 57). Bu noktada eğitim kurumları, eğitimciler, araştırmacılar, tasarımcıların sektör için önemi ortaya çıkmaktadır. Türkiye'de yüksek öğretim kurumlarında "Hazır Giyim" adı altında eğitim verilmemekle birlikte, alan "Moda Tasarım" eğitiminin içinde araştırmalara tabi tutulmaktadır. Tasarımcı Issey Miyake de 1960 yılında Tama Sanat Üniversitesi'nde öğrenci iken; Japonya'da ilk kez düzenlenen Dünya Tasarım Konferansı'na bir mektup göndermiş ve kıyafet tasarımının etkinlikte yer alması gerektiğini gündeme getirerek (https://mds.isseymiyake.com/im/en/) bu duruma dikkat çekmiştir.

2.2.1. Türkiye'de Tekstil ve Moda Tasarımı

Türkiye; Asya ve Avrupa kıtalarında toprakları bulunan bir ülke konumundadır. Toprakları kuzeyinde Karadeniz, güneyinde Akdeniz, doğusunda Ermenistan, Nahcivan ve İran, güney doğusunda Irak ve Suriye, batısında ise Ege Denizi, Bulgaristan ve Yunanistan ile çevrilidir. Anadolu tarih boyunca bir çok uygarlığa ev sahipliği yapmıştır. Pek çok ticari yolun özellikle İpek Yolu'nun geçtiği bir coğrafyadır. Günümüzde topraklarının büyük bölümü Asya kıtasında yer almasına

rağmen Avrupa ile entegre olmuş, Avrupalı bir çok ticari, ekonomik, siyasi ve toplumsal kurum ve kuruluşla ortak hareket etmektedir. Türklerin göçler sonucu yerleştikleri Anadolu'da kurdukları devletlerden biri olan Osmanlı İmparatorluğu 1299-1923 yılları arasında Avrupa'da ve Asya'da egemen olmuş, İslam kültürü ile kozmopolit yapısının birleştirerek bir çok uygarlığı etkilemiş ve etkilenmiştir.

Osmanlı Devleti'nin ilk yıllarında tekstil üretimi tamamen iç kaynaklardan karşılandığı gibi bazı kumaşlar Avrupa ülkelerine ihraç edilmiştir. Özellikle ilkel tezgahlarda dokunan kumaşlardan yapılan giysilerin yanı sıra dokunan kumaşlar Avrupalılar arasında rağbet görmüştür. Osmanlı'da dokumacılık, keten, kenevir, pamuk gibi liflerle yün ve ipek dokuma olarak çeşitlenmiştir. Türk halıları Avrupa'da ilgi görmüş, ressamların tablolarına konu olmuş ve ihracatıyla Osmanlı ekonomisine önemli gelir sağlamıştır (Kuzucu, 2009: 28-10). Osmanlı'da kemha, sof kumaşı ve halılar gibi lüks tekstil ürünleri Avrupa'da ilgi görmüştür. 1400-1600 yıllarında pek çok şehirden pamuklu ve ipekli dokumalar üretilip dağıtılmış, Türkiye XIX. yüzyıla kadar önemli bir tekstil merkezi olmuştur (İnalcık, 2021: 13). Pamuklu dokumalar, giyim ve döşemelikte yaygınca kullanılmış, yoğun talep el dokuma sanayiini geliştirmiştir. 17. yüzyıldan itibaren Hindistan ve Avrupa'dan pamuklu ithalatı, imparatorluğun dış ticaret dengesini ve ekonomisini önemli ölçüde etkilemiştir (İnalcık, 1980: 1).

Osmanlı Dönemi'nin başlangıcında kadın ve erkek giyimleri sade ve birbirine benzerken, devlet zenginleştikçe sadelik kaybolmuştur. Günlük yaşamda kadınlar sade kıyafetler tercih ederken, sarayda süslü ve pahalı kumaşlardan uzun, bol ve işlemeli giysiler tercih etmişlerdir. Kadın ve erkekler, genellikle simli işlemeli ve kürklü kaftanları kıyafetlerin üzerine giymişlerdir (Karagöz, 2017: 131). Osmanlılarda genellikle giysilerin takım oluşturmasında temel üç katmanı görmek her zaman mümkün olmuştur. Bu katmanlar şalvar ve gömleklerden oluşan iç giyimler, entari, kaftan ve cepkenlerden oluşan dış giyimler, ferace ve dış kaftanlarından oluşan üst giyimler şeklindedir (Koç, Koca, 2009: 2172).

Osmanlı Devleti'nde birkaç kez kılık kıyafet düzenlemesi yapılmıştır. Bu düzenlemelerin temel nedeni Müslümanlar ve Gayrimüslimler arasındaki ve devlet görevlileri ile halk arasındaki farklılığı göstermektir. İlk kıyafet düzenlemesi Fatih Sultan Mehmet döneminde (1451-1481) yapılmıştır. Buradaki amaç devlet

yönetiminde bulunanların hiyerarşik yapısının kıyafetler yoluyla belirlenmesidir (Koca, 2012: 664). Ayrıca yine bu dönemde ve daha sonraki dönemlerde Gayrimüslimlerin, Müslümanların giydiği kıyafetleri giymeleri yasaklanmıştır. Örneğin sarayda kullanılan renklerin, kumaşların ve modellerin halk tarafından kullanılması yasaklanmıştır. Diğer yandan halk da giyim kuşamına göre birbirinden ayrılmak zorundadır (Arığ, 2006: 144-145). Batılılaşmanın temelleri III.Selim (1789-1807) ve daha sonra II.Mahmut (1808-1839) dönemdeki reformlar ile atılmıştır. Uzun bir süre büyük bir değişikliğe uğramadan benzer giyim kuşam geleneğinin değiştirilip farklı bir boyut kazanması da oldukça zor ve uzun bir süreç içerisinde gerçekleştirilebilmiştir (Koç, Koca, 2009: 2172). Kıyafet reformu, Karlofça ve Pasarofça Anlaşmaları sonrası Osmanlı'nın ilk kez gücünü kaybettiğini ve Avrupa'nın teknoloji ve bilimsel çalışmalarda kendisini geçtiğini kabul etmesi ile başlamıştır. III. Selim (1789-1807) ve I. Mahmut (1730-1754) dönemlerinde orduda modernizasyon yapılmıştır. 1829'da reform sivil memurları da kapsayarak geleneksel kıyafetler yerini modern giysilere bırakmıştır (Koca, Koç, Vural, 2008: 1). Daha sonra II. Mahmut (1808-1839) döneminde ordu ve sivil memurların kıyafetlerinde yapılan reformlar, halk tarafından da benimsenmiş ve Osmanlı giyim tarzında Batı ile fark azalmıştır. Alafranga setre, pantolon ve fes gibi kıyafetler yaygınlaşarak giyim anlayışında radikal bir dönüşüm başlamıştır (Koca, 2012: 667).

Tanzimat sürecinde (1839-1876) ve 19. Yüzyılın sonunda hak arama mücadelesinde kadınlarda Batılılaşma isteği uyanmıştır. Bu durum moda anlayışının saraya mensup kadınlardan başlayarak alt kesimlere yayılması olarak görülebilir (Özer, 2014: 337). Tüketim toplumunun yarattığı bir kültür olarak moda, o dönemde Osmanlı kadınlar tarafından kabul edilmiş, hızlı bir şekilde gelişmiş ve yayılmıştır. II. Meşrutiyet Dönemi (1908) kadınlarının, moda dergilerini okuyarak moda olgusunu benimsediği ve bu konuda bilinçlendiği söylenebilir (Koç, Koca, 2009: 2174).

Osmanlı Devleti'nin yıkılış sürecinden sonra Kurtuluş Savaşı sonucu Anadolu ve Trakya'yı kapsayan topraklar üzerinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti (1923) kurulmuştur. Temel felsefesini Atatürk'ün modernleşme, ekonomik kalkınma gibi ilkelerinden alan Türkiye'de giyim kuşam ve eğitim yapılanmasında da bu ilkeler doğrultusunda Osmanlı Devleti'nden farklılıklar gerçekleşmiştir.

Kılık kıyafetteki değişim 1923'de Cumhuriyet'in ilanından sonra Atatürk'ün bizzat kendisinin planladığı, çevresindekilere deneyimlettiği bir çağdaşlaşma hareketi ile başarılı olmuştur. Atatürk, Osmanlı Döneminde oluşturulmak istenilen kılık kıyafet değişimi sürecindeki aksaklıkları tespit etmiş ve bizzat yönettiği politikası ile Cumhuriyet çağdaşlaşmasını gerçekleştirmiştir (Koç, Koca, 2023: 137). Cumhuriyet Dönemi'nde kadınların sosyal hayata katılımını kolaylaştırmak için bir çok reform yapılmıştır. Tüm reformların temeli ülkeyi çağdaş ülkeler seviyesine çıkarmak amacı ile gerçekleşmiştir. Kıyafet alanında da Kılık Kıyafet Devrimi gerçekleştirilmiştir. Atatürk fesin ve örtünmenin kaldırılması, medeni milletler gibi şapka giyilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Osmanlı Devleti'nde 16. ve 17. Yüzyılda tekstil çok ileride iken, III. Selim zamanında çöküşe geçmiş, Atatürk'ün gayretleri ile 1923 yılında İzmir İktisat Kongresi düzenlenmiş ve tekstil yeniden öne çıkarılmıştır (Saldıray, 2003: 307). Türkiye'de tekstil sektörüne verilen önem doğrultusundaki ilk adım, I. İktisat Kongresi sonrası pamuk dokumacılığının desteklenmeye başlanması ve öncelikli sanayi dalları arasına alınması olmuştur. Daha sonraki süreçte Sümerbank'ın kurulması ve devletçi politikalar doğrultusunda desteklenen sektöre yatırımlar yapılmıştır (Elitaş, Şeker, 2017: 60). Cumhuriyet'in ilk yıllarında sanayiye önem verilerek Sümerbank kurulmuş, tekstil fabrikaları ithalat baskısını azaltmıştır. Bu fabrikalar kadın istihdamını artırarak kadınların ekonomik özgürlüğünü sağlamış ve kadın-erkek eşitliğini destekleyen laik çalışma ortamları yaratmıştır (Dilek, 2021: 23).

Zaman zaman halkın durumunu gözlemlemek ve devrimlerin halka yansımasını tespit amacı ile yurt gezilerine çıkan Atatürk; 24 Ağustos 1925'te Kastamonu'ya gitmiş ve şapka kullanımını burada teşvik etmiştir (Arığ, 2007: 35-40). 25 Kasım 1925'te kabul edilen Şapka Kanunu ile milletvekilleri ve meclis çalışanlarının şapka giymesi zorunlu hale getirilirken, 1934'te Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Kanun ile dini kıyafetlerin sadece din adamları tarafından ibadethanelerde giyilmesi kararlaştırılmış, en yüksek dini görevliler hariç dini kıyafetler ile kamuya açık alanlarda dolaşılması yasaklanmıştır (Güner, 2023: 602).

Erken Cumhuriyet döneminde bazı gazeteler ve dergiler kadın sayfaları yayınlamış, kadınlara özel dergiler çıkarılmış, devleti yöneten kadrolarda bu konudaki girişimleri

desteklemiş, kadın modacıların yetişebilmesi için okullar açmış ve batılı kadın imajını güçlendirebilmek için güzellik yarışmaları düzenlenmesini teşvik etmiştir.

II. Dünya Savaşı'nın 1945'te sona ermesi ile birlikte Türkiye hem dış siyaseti ve hem de ekonomik tercihleri açısından farklı bir yol izlemeye başlamıştır. Özel sektör destekli politikalar benimsenmiştir. 1950'lerden sonra sanayi kredi miktarının arttırılması ve teknik bilgi aktarımı gibi çalışmalar yapılmıştır. Sümerbank; tekstil sektöründe tanınmış markaların doğuşuna öncülük etmiş ve böylece özel sektör mamullerinin dünya pazarında yer edinmesine katkıda bulunmuştur (Polatoğlu, 2021: 285). 1950'lerde dergilerde 'Türk Modası' sözcüğü kullanılmaya başlamıştır (Koca, Koç, 1995: 263).

1950'li yıllarda öncelikle başta Hollywood etkisiyle Amerikan yaşam tarzı etkileri görülmeye başlanmıştır. Batılı tarzda mağazaların açılması devamında sınırlı sayıda da olsa bir kreasyon oluşturulan ilk moda defileleri düzenlenmiştirtir (Himam, 2024: 126). 1960'lı yıllar Dünya'da başkaldırıların, azınlıkların, kadınların ve çevre hareketlerinin başladığı yıllar olmuştur (Ormanlar, 1999: 67). Özellikle Avrupa ve Amerika gençliği savaşları protesto etmiş, daha özgür, barışçıl ve çevreci bir dünya istediklerini dile getirmişlerdir. Türkiye'de de etkisini hissettiren hippi akımın en büyük amacı tüketim toplumuna karşı çıkmak ve doğal kaynakların yok edilmesini önlemek olmuştur. Bu nedenle eski ve ikinci el giysilere talep artmıştır. 1960 yılında Türkiye'de askeri darbe gerçekleşmiş ve 1961 Anayasası insan ve bireyi ön plana çıkartarak, bunların ve toplumun hak ve özgürlüklerinin uzlaştırılarak, geliştirilmesine önem vermiştir. Bundan dolayı 1961 Anayasası özgürlükler ve demokrasiyi kurumlaştırmıştır (Bahçivan, 2005: 59). Bu ortamda Türkiye'ye gelen hippiler Türk gençlerinin giyim kuşam zevklerini de etkilemiştir. Klasik giyim tarzı yerine gençler daha sportif, çiçekli desenleri olan, süslü giysiler, blue-jeanler moda olmuştur. Etek boyları diz üstüne çıkmıştır. Bu dönemde Faize ve Sevim kardeşler, Mualla Özbek, Bergin Usberk, Zuhal Yorgancıoğlu, Yıldırım Mayruk gibi moda tasarımcıları da ortaya çıkmaya başlamıştır (Antçok, 2022: 50).

1970'li yıllar köyden kente plansız ve aşırı göçün getirdiği sosyal sorunların yarattığı kimlik bunalımları, sosyal ve siyasi çatışmaları ve şehirlere belirli bölgelerden yerleşenlerin oluşturdukları kast kültürü bir çok sorunu da beraberinde getirmiş ve arabesk kültürünün doğmasına zemin hazırlanmıştır. Arabesk kültür, 70'li yıllarda

Türkiye'nin müzik, sinema, tiyatro gibi görsel kültürüne egemen olduğu gibi giyim kuşam kültürünü de derinden etkilemiştir. Bu yıllar Türk insanının televizyonla tanıştığı yıllar olmuştur (Ünlüer, 2000: 48). Bu durum sinemada sınırlı olarak görülebilen dünyayı evin içine taşıyarak modadaki gelişmelerin de yakından takip edilebilmesine olanak sağlamıştır.

1976 yılında Türkiye'de hazır giyim sanayisinin gelişmesine katkı sağlamak ve sektöre öncülük etmek, bununla birlikte sektörü yurt dışında tanıtarak sektörel işbirliğini sağlamak amacıyla Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği (TGSD) kurulmuştur (https://tgsd.org.tr/hakkimizda/). Sanayide; tekstil ve hazır giyim üretimindeki tasarımcı ihtiyacına karşılık akademik düzeyde sanatçı ve tasarımcı yetiştiren Sanayi-i Nefise Mektebi ile Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulu gibi devlet kurumları vardır; ancak buralardan mezun tasarımcıların sektörde yer edinmeleri ve isimlerinden söz ettirmeleri 1990'lı yılları bulmuştur (Sesiz, 2018: 1-2).

70'li yıllar Türkiye'de karmaşanın ve siyasal çatışmaların yoğun olarak yaşandığı yıllar olmuştur ve bu durum 1980 askeri darbesinin yapılmasına gerekçe niteliği taşımıştır. Gençler arasında parka, postallar, siyah şalvarlar gibi siyasi kimliklerle bütünleşen giysiler tercih edilmiştir (Ormanlar, 1999: 73). 1980' li yıllarda Türkiye serbest piyasa ekonomisine geçmiştir. Bunun sonucu olarak dış piyasalarla rekabet edebilmek için sadece tekstil üretiminin yeterli olmadığını anlayan tekstil firmaları katma değeri daha fazla olan hazır giyim sektörüne yönelmişler ve kendi bünyelerinde tasarımcılar bulundurmaya başlamışlardır. Bu yıllarda daha önce kurslarda veya usta çırak ilişkisi ile yetişen tasarımcıları yetiştirilmesi için üniversite bünyelerinde eğitim verecek eğitim kurumları faaliyete geçmiş ve tasarımcı yetiştirmeye başlamıştır. 80'lerde terzi ve tasarımcı kavramları yavaş yavaş ayrışmaya başlamış, ihracatın artması marka ve marka yaratma faaliyetlerinin gündeme girmeye başlaması, stilist ve tasarımcı terimlerini daha fazla kullanılır hale getirmiştir (Antçok, 2022: 53).

Türkiye'de 1980'lerde liberal ekonominin ortaya çıkışı, AB ile Gümrük Birliği ve Fikri Mülkiyet Hakları ile ilgili yasal düzenlemeler gibi gelişmelerle 1990'ların ortalarından itibaren endüstri ile tasarım eğitimi arasındaki ilişki önemli bir konu haline gelmiştir (Erkarslan, İmamoğulları, 2010: 41). Bunun sonucu olarak batı ekonomileri ile entegrasyonu sağlamak amacıyla yapılan birtakım düzenlemeler ile tasarım sektörü ve endüstri sektörü arasındaki ilişkiler önem kazanmış, bu durum

tasarım sektörünün önemli katma değer yaratan bir sektör olarak görülmeye başlamasına neden olmuştur.

Gelişmiş diğer ülkelerde olduğu gibi, Türkiye'de de insanlar kaliteli, çeşitli ve ekonomik giyinmenin önemini kavramış ve bunu temin etmenin yollarını aramışlardır. Daha önce var olan terzilerin yerini hızla konfeksiyon atölyeleri almış ve seri üretim, düşük maliyetle ucuz giysileri mağazalar aracılığı ile müşteriye sunmuşlardır. Bu noktada müşteri profiline hitap edebilecek tasarımcıları yetiştirebilmek gerekliliği ortaya çıkmıştır. Ülkemizde giderek büyüyen moda sektörü, moda tasarımı alanlarında eğitim veren okulların yaygınlaşmasına neden olmuştur.

Türkiye Avrupa'nın en önemli hazır giyim ihracatı yapan ülkelerinden biri konumuna gelmiştir. Bu yıllarda birçok hazır giyim firması kendi markalarını yaratıp dünya pazarlarına adını yazdırmıştır. Vakko, Yeni Karamürsel, Atalar, Mithat, Titiz, Sarar, Mavi bunlardan bazılarıdır (Koç, Koca, 2023: 164). Türk insanı 1980'li yıllarla birlikte çok kanallı televizyonla tanışmıştır.

1990'lı yıllar iletişim araçlarının, bilgisayarın ve internetin yaygınlaştığı yıllar olmuştur. Bütün Dünya'da ve Türkiye'de tekstil ürünlerinin üretiminden pazarlamasına kadar bilgisayar teknolojileri kullanılmaya başlamıştır. Bu yıllarda ilk önce ofislere giren bilgisayar ve internet yaygınlaşmıştır.

Türkiye 1990 ve 2000'li yıllarda artık kendi markalarını oluşturan ve bunları dünyaya pazarlayan bir ülke konumundadır. Önceleri sayılı tekstil hammaddeleri ihracatçısı bir konumda olan ülke, sonra tekstil ürünleri ihracatçısı konumuna geçmiş ve katma değeri daha yüksek olan hazır giyim ve konfeksiyon alanında Dünya'nın sayılı ülkelerinden birisi olmuştur.

1980'li yıllardan itibaren tamamen serbest piyasa ekonomisine geçen Türkiye kurumlarını buna göre düzenleyerek batılı gelişmiş ülkelerle entegre olmaya çalışmıştır. 1980 yılı ekonomiyi serbestleştirme ve dışa açılma politikalarıyla birlikte küresel sermayenin genişlemesini sağlayacak politikaların devreye sokulduğu dönem olarak değerlendirilmektedir (Uçkaç, 2010: 426). 1980'lerin sonunda fason üretime ağırlık veren Türkiye, 1990'larda bu alanda tanınmış bir ülke olmuş ve Avrupa'nın önemli markaları üretimlerini burada yaptırmaya başlamışlardır (Himam, 2024: 190). Tekstil ve Moda Tasarımı/ Tekstil ve Hazır Giyim Sektörü, Türkiye'de 1980 yılında

ihracata yönelik kalkınma politikası ile hızla büyümeye başlamış ve bu tarihten itibaren sektöre yapılan yatırımlar artmıştır (Özcan, 2023: 1).

1990'lı yıllara gelindiğinde fason üretimden ziyade tasarımın değeri anlaşılmış, moda tasarım okulları açılmaya başlanmış, markalaşma önem kazanmıştır. Türk markaları stil, imaj, pazarlama alanında çabaları ile Dünya pazarında yer almaya başlamışlardır. Ayrıca yine bu yıllarda moda sektörü içinde yeni muhafazakar bir pazar yaratılmıştır (Himam, 2014: 189). Bu durumun temelinde dönemin siyasi konjonktürünün, kamusal alanda başörtüsü kullanımı ile ilgili bir takım uygulama değişikliklerinin gündeme gelmesinin etkisi olabilir.

2000'li yıllarda; küreselleşmenin etkisiyle Türkiye moda tasarım sektörü uluslararasılaşma süreci başlamıştır (Kanat, 2016: 4). 2005 yılından itibaren Türkiye'nin de taraf olduğu Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)'nün Tekstil ve Giyim Antlaşması'na göre tekstil-giyim alanındaki tüm kotaların kalkacağı göz önüne alındığında bu alandaki ürünlerimize dış ticaretteki rekabetin daha da artacağı yeni bir döneme girilmiştir (Uğur, 2004: 27). Türkiye'nin ilk büyük moda etkinliklerinden biri olan İstanbul Moda Haftası (Istanbul Fashion Week), 2005 yılında başlamıştır (https://www.ihkib.org.tr/content/files/uploads/4243/itkib-hedef-312-mbfw-ek-min-201911131238460383-F3044.pdf). 2000-2010 dönemi, Türk moda sektörünün hem yerel hem de uluslararası anlamda dönüşüm ve gelişim sürecine girdiği bir dönemdir. Bu dönemde yapılan yatırımlar ve yenilikler, günümüz Türk moda sektörünün temelini oluşturmuştur. Sektör, küresel rekabete ayak uydurabilmek için hem kalite hem de tasarım odaklı bir yaklaşım benimsemiştir. Tasarım Strateji Belgesi ve Eylem Planı'nda geçtiği şekli ile Moda Tasarımcıları Derneği, Türk Moda Tasarım Sektörünün oluşmasına katkıda bulunmuş 7 moda tasarımcısı tarafından 2006 yılında Türkiye moda tasarım sektörünün, dünya moda akımlarının oluşumunda belirleyici bir "ekol" haline gelmesi vizyonuyla kurulmuştur (Türk Tasarım Danışma Konseyi, 2016: 13). On yılda on dünya markası yaratma; amacı ile Turquality marka geliştirme programı faaliyete geçmiştir (Çoruh, Çeğindir, 2014: 42).

Türkiye moda sektörü küresel ölçekteki yeni arayışlardan etkilenmiş sıfır atık, cinsiyetsizlik, eko moda, sürdürülebilir moda, hızlı ve yavaş moda gibi çevreci yaklaşımlarla Türk Moda tasarımına yeni yorumlar getirilmeye başlanmıştır (Tekin, 2024: 41; Hacıola, Atılgan, 2014: 144). Türk tasarımcılar, Paris ve Londra gibi moda

merkezlerinde sergiledikleri koleksiyonlarla uluslararası tanınırlıklarını artırmıştır. Moda sektöründe markalaşma faaliyetleri hız kazanmıştır (İşcioğlu, Atakan, 2017: 302). 2020 yılında COVID-19 pandemisi, moda sektörü üzerinde fiziksel mağazaların yerine e-ticaretin ön plana çıkması, defileler ve moda haftalarının dijital platformlara taşınması gibi etkileriyle yeni bir değişim ve dönüşüm süreci başlamıştır. Ayrıca sürdürülebilirlik bağlamında moda alanını araştırmaları hız kazanmış sürdürülebilirliğin çevre (Oral, 2019: 452), ekonomi (Altun Kurtoğlu, 2022: 1108), kültür boyutları moda çatısı altında çalışılmaktadır.

Geçmişte moda teknolojiye uyum sağlarken, bugün teknolojinin moda ve kültürel unsurları kapsamında etkilenip, gelişim gösterdiği söylenebilmektedir (Yılmaz, 2024: 112). Moda endüstrisinin dijital dönüşümüne (Divrik, Baykal, 2024: 2) Türk moda sektörü ve Türk moda tasarımcıları da kayıtsız kalmamış sektör dijital tasarım anlayışına entegre olmaya başlamıştır. Üretken çekişmeli ağlar ile yapay zekâ destekli (Hekimoğlu, 2024: 65), yapay sinir ağları gibi ileri teknolojilerle moda tasarımında arayışlar başladığı bir dönem olduğunu söylemek mümkündür.

2.2.2. İngiltere (Birleşik Krallık)'de Tekstil ve Moda Tasarımı

Avrupa anakarasından koparak bir ada görünümü alan İngiltere'de M.Ö. 4000 yıllarından itibaren ilk yerleşimler oluşmaya başlamıştır. Daha sonra Keltler ve Romalılar tarafından işgal edilen adada Romalılar döneminde kültür ve sanat gelişmiştir (Şahin, 2004: 138-139). Ancak Romalılar çekildikten sonra İngiltere çeşitli kavimlerin istilasına uğramış, özellikle Viking saldırıları sırasında birleşme ihtiyacı duyan küçük krallıklar İngiltere Krallığı'nı oluşturmuşlardır (Kozan, 2022: 153).

İngiltere'de 1194, 1257 ve 1315 yıllarında şiddetli kuraklık yaşanmıştır. Bu kuraklık tekstilde üretim gücünün zayıflamasına ve çok önemli kumaş üretim bölgelerinden biri olan Doğu Anglia'da kumaş imalatında sorunlar çıkmasına neden olmuştur (Parlak, 2023: 262). 1347-1352 yılları arasında gerçekleşen kara veba salgını sonrasında da yün işletmeleri gelişmiştir. On beşinci yüzyılda dokuma tezgahları ve tekstil endüstrisi hızla gelişim sahası bulmuştur (Karaimamoğlu, Gümüş, 2020: 520). 1337-1453 yılları arasında süren Yüz Yıl Savaşları'ndan sonra yavaş yavaş kendini toplamaya başlayan İngiltere'de ticaret ve pazarlarda restore çalışmaları yapılmıştır. Dış ticarette de gelişme gösteren İngiltere 1440'lı yıllardan sonra ihracatta da önemli gelişmeler kaydedilmiştir (Parlak, 2023: 263).

İngiltere, tekstil sektörünü geliştirerek soyluların elindeki pahalı kumaşları ucuzlaştırmış ve geniş halk kitlelerine sunmuştur. Deniz ticaretini ele geçiren İngiltere, yeni üretim teknikleriyle ekonomi büyütüp makineli dokuma sürecine geçmiştir. El tezgahlarında yapılan dokuma işi, rüzgar, su ve kömürle çalışan tezgahlar sayesinde kısmen makineleşmiştir (Yegin, 2014: 29).

1630 yılında blok baskılı Amerikan bezi Hindistan'dan İngiltere'ye ilk defa ihraç edilmiştir (Ambrose, Harris, 2012: 274). John Kay'in seri atışlı mekiği 1733 yılında bulması ile daha geniş dokuma tezgâhları ortaya çıkmıştır (Gür Üstüner, 2017: 49) ve 1765'te James Watt'ın geliştirdiği buhar makinesi ile büyük ölçüde el emeğinin kalkmasından sonra mekik ve eğirme düzeneklerindeki gelişme dokuma ve tekstil sektöründeki makineleşmeyi başlatmış olmuştur (Öcal, Altıntaş, 2018: 2069). Bu tür gelişmeler sanayi devriminin hazırlayıcısı niteliğindedir.

İngiltere, sanayi devriminin ilk başladığı ülke olarak tekstil sektörünü dönüştürmüş, sömürgelerden gelen hammaddeleri işleyerek kumaş üretimini artırmıştır. Bu sayede daha fazla kişi, güzel giyinme fırsatı bulmuş ve sanayileşme Avrupa'dan dünyaya yayılmıştır. Sanayileşme önce Avrupa'ya daha sonra tüm dünyaya yayılmıştır. Ancak İngiltere, 19. yüzyılın ortalarına kadar bütün ülkelerden öndedir ve "Dünyanın atölyesi" olarak anılmaktadır (Günay, 2002: 12).

1765 yılında İngilizler Hint kumaş pazarını kontrolü altına almıştır. Aynı yıl Richard Arkwright ilk iplik eğirme makinesi olan su çarkını imal etmiş ve pamuk dokumacılığı mekanize edilmiştir (Fogg, 2014: 107). 1766'da Hargreaves, birkaç ipliği aynı anda daha hızlı eğirebilen iplik eğirme makinasını, 1769'da Richard Arkwright su gücüyle çalışan eğirme tezgâhını, 1779'da da Samuel Crompton "eğirme katırı" denilen eğirme makinasını yapmıştır. 1785'de Edmund Cartwright mekanik dokuma tezgâhını icat etmiştir (Akkaya, 2020: 4). İplik, pamuklu ve yünlü kumaş üretimi sanayi devrimine paralel olarak gelişim göstermiştir.

Sanayi Devrimi'nden sonra yeni pazar arayışlarına giren ve dokuma sektöründe ileri düzeyde olan İngiltere, Kristal Saray Sergi Merkezi'nde Londra Büyük Sergisi'ni düzenlemiştir. 1852 yılında Victoria and Albert Museum kurulmuştur (Gürcüm, Arslan, 2016: 1311).

Tekstil ürünlerinin makineleşme ile birlikte seri ve ucuza üretilmeye başlamayı zanaatların ve estetiğin yok olması kaygısını oluşturmuştur. 1880'li yıllarda ortaya

çıkan Arts and Crafts akımı bu kaygının sonucudur. Arts and Crafts hareketi devamında pek çok sanatsal hareketin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Aslan, 2014: 9).

18. yüzyılın sonları 19. Yüzyılın başlarında İngiltere'de dandyism akımı başlamış ve erkek giyim modasına yön vermiştir. Dandy genellikle görünüşüne özen gösteren, bu durumla gururlanan, nüktedan erkekleri ifade etmek için kullanılmıştır (Hopkins, 2016: 63).

Sanayi devrimi ile birlikte başlayan makineleşme sonucu ortaya çıkan buharlı lokomotifler ve demiryolu taşımacılığı ulaşımın kolaylaşmasını ve toplumların birbirleri ile daha çok iletişim kurmalarını sağlamıştır. Bunun sonucu olarak sanatın her alanında etkileşimler olmuş, özellikle tekstil ve moda tasarımı konusunda yerel ve yabancı kültürler yeni akımlara öncülük etmiştir. Makineleşmenin ve teknolojik gelişmelerin insanlara getirdiği avantajlardan birisi yoğun emek-işgücüne ihtiyaç duyulmaması, el emeği gerektiren çoğu işlerin makineler tarafından yapılması olmuştur.

1834 yılında İngiliz sanatçı William Morris, İngiliz Sanat ve El Sanatları Hareketi'nin kurucularından olmuştur ve Sanayi Devrimi ile ölen sanatı geri kazanıp, işçi ile sanat arasındaki bağlantıyı yeniden kurmaya çabalamıştır (Ambrose, Harris, 2012: 276).

1866'da Londra'da ısmarlama kıyafet alışverişini arttırmak amacı ile terzilik dergisi "The Tailor and Cutter" yayınlanmıştır (Fogg, 2014: 155) ve kataloglardan giysi beğenerek posta yolu ile sipariş verme eylemi başlamıştır (Ambrose, Harris, 2012: 275). 1846'da Savile Row açılmıştır ve erkek ısmarlama dikim terziliğinin merkezi olmuştur. Yıllar içerisinde Savile Row Ismarlama Giyim Kuruluşu kurulmuş ve ısmarlama giysilere standartlar getirilmiştir (Hopkins, 2016: 68).

İngiliz Charles Frederick Worth (1825-1895), kişiye özel tasarımın temelini 1857'de Paris'te açtığı modaevi ile atmıştır. Worth, her sezonda yeni bir koleksiyon sunma geleneğini başlatmış ve giysileri canlı modellere giydirerek sunum yöntemini değiştirmiştir. Worth'un sunduğu koleksiyondan birçok insanın aynı giysiyi sipariş edip alabileceği bugün de kullanılan moda sisteminin temelini oluşturmuştur (Iwagami, 2002: 153).

Viktorya Dönemi'nde (1837-1901) krinolin modası ile yapay bir kadın görünümü ortaya çıkarmıştır. Bir tür kafes olan krinolin, kadınların ince bel, kabarık etek formunda sağlıksız bir vücuda ve kat kat elbiseler ile hareketsiz kalmalarına neden olmuştur (Fogg, 2014: 146-147). Giyimin giderek zevksizleşmesine karşı, 'Sanatsal ve Sağlıklı Elbise Derneği' kurulmuştur. 'Sanatsal– Estetik- Elbiseler' olarak adlandırılan giysiler ile kadın giyim stilinde ilk sanat hareketi gerçekleşmiştir. 1893-1894'de 'Estetik Elbiseler' sergisi açılmıştır (Şahin, 2015: 26). Devrimin öncüsü İngiltere'de, buluşların diğer ülkelere tanıtılması ve yeni pazarların arttırılması hedefi ile 1851 yılında uluslararası katılımlarla gerçekleştirilen "Great Exhibition" düzenlenmiştir (Gür Üstüner, 2017: 50).

1901'de Kraliçe Victoria'nın vefatıyla; şatafatlı yaşamı ile ün salan oğlu Edward tahta geçmiştir. Kraliyet ailesinin kıyafetleri halk tarafından taklit edilirken, Sanayi Devrimi'nin sonuçları bu yüzyılda kendini iyice göstermeye başlamıştır. Kraliçe Victoria beyaz gelinlik giyme geleneğini başlatan kişidir (Ökten, 2020: 106).

1916 yılında İngiliz Vogue yayın hayatına başlamıştır ve bu yıllarda dergiler aracılığı ile moda illüstrasyonları moda dünyasında dikkat çekmiştir (Fogg, 2014: 209). Sanayi Devrimi sonunda emek iş gücüne olan ihtiyacın azalması ve işsiz nüfusundaki artıştan dolayı işçilerin sendikalaşması ve paralelinde iş bırakma eylemlerinin gerçekleşmesi sonucunda 1926 yılında İngiltere'de genel grev gerçekleşmiş ve ekonomik bir buhran başlamıştır (Tokol, 1984: 75).

1939-1945 yılları arasında geçen II. Dünya Savaşı giyim alışkanlıklarını da etkilemiştir. Giysiler sadeleşmiş, sivil moda da askeri üniformalardan izler taşınmaya başlanmıştır. Etek boyları kısalmış, idare ve tamir etme alışkanlıkları kazandırılmaya çalışılmış, fazla kumaş kullanımına kısıtlama getirilmiştir (Albayrak, 2016: 539). 1941 yılında giysilerdeki etek boyuna, pili sayısına ve kullanılan düğme miktarına düzenlemeler getirilmiş, satın alımda karne sistemini uygulanmaya başlamıştır. 1942'de Sivil Kıyafet Yönetmeliği yürürlüğü konmuştur (Albayrak, 2016: 545-547). Kaynakların askeri harcamalara, giysi yapımı için kullanılan hammaddelerin savaş için ayrılması gibi nedenlerle giysiler sade, az kumaş ve malzeme sarfı gerektiren şekilde biçimlenmiştir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra oluşan toplumsal gelişmeler giyim modasını da yönlendirmiştir. Özellikle savaşın getirdiği soğuk ve karanlık günleri unutmak isteyen insanlar parlak, renkli ve özgür giysiler giymek istemişlerdir. 1945

yılına kadar süren savaşın ardından, insanlara yaşama umudu veren renk ve desenler kullanılmaya başlanmıştır (Jackson, 2002: 95). 1939-1945 yılları arasında dikiş atölyelerinin pek çoğu faaliyetlerine son vermek zorunda kalmıştır. Aynı dönemde İngiltere'de Ticaret Bakanlığı'nın desteğiyle kurulan Fashion Group of Great Britain (Büyük Britanya Moda Grubu) kısıtlamalara rağmen, toplumun zevkli ve şık giyimden vazgeçmemesi için, seri üretime hız vermiştir (Öndoğan, Öndoğan, 2021: 18). 1946 yılında Londra'da düzenlenen "Britain Can Make It" sergisi ile İngiltere'nin tasarım dünyasına kazandırdığı "çağdaş" tasarım kavramı 1950'li yıllarda da devam etmiştir (Gür Üstüner, 2017: 53).

İngiltere'de geçmişte halk üst, orta ve alt sınıf gibi sınıf sistemine ayrılmış ve bu sistem içerisinde toplumsal, kültürel yapılanmalar gerçekleşmiştir. Sanayi devrimi ile birlikte artan işçi sınıfı sayıca çoğalmış ve alt sınıf dikkat çekmeye başlamıştır. II. Dünya Savaşı'nın ardından ise sınıflar tamamen ortadan kalkmış ve eşitlikçi bir toplum yapısı benimsenmeye çalışılmıştır (Buhara, Ege, 2017: 115). İngiltere'de tarihsel süreçte pek çok alt kültürün giyim alışkanlıklarını etkilemesi sınıf farklılıklarının bariz bir şekilde hissedildiği toplumsal yapı ve bu yapıya gösterilen tepkilerin sonucu olarak yorumlanabilir. Crane bu konu ile ilgili "İngilizlerin tasarımlarında genellikle işçi sınıfının sokak kültüründen etkilendikleri görülür (Crane, 2018: 253)." Sözlerini sarf etmiştir. Özellikle 50'li ve 60'lı yıllarda İngiltere merkezli müzik, mod ve politik etkili pek çok alt kültürün dünyadaki moda anlayışını etkilediği söylenebilir.

1950'li yılların sonu, 1960'ların başında moda dünyası alt kültürlerin etkisine girmiş ve uzun süre bu etki devam etmiştir. 1950'li yıllarda Teddy boyslar, modlar, cehennem melekleriyle başlayan alt kültür modaları 1970'lerde punk ve hippilerin genel geçer modaya aykırı görünümleriyle tüm dünyada tanınmış ve taklit edilerek yayılmışlardır (Pektaş, 2008: 6). 60'lı yıllarda Mary Quant kamusal alanda mini etek giyerek kadınların günlük hayatına mini eteği dahil etmiştir (Worsley, 2004: 531). 1955-1975 yılları arasında gerçekleşen Vietnam Savaşı'nı protesto etmek amacı ile birleşen hippilerin tarzı İngiltere'de de etkili olmuştur. Beatles popüler olmuş ve tarzı gençler tarafından benimsenmiştir. 1970'li yıllara gelindiğinde ise Londra'da Vivienne Westwood ve Malcolm McLaren'i birlikte açtığı "Sex" isimli butik punk modasının yayılmasına öncülük etmiştir. Punk modası, normları küçümseyen, asi, müstehcen, dekontrüktivist ve moda karşıtı bir akımdır (Ambrose, Harris, 2012: 284).

1966 yılında Londra doğumlu Lesley Hornby "Twiggy" ismi ile ünlenmiş, kısa saçları ve zayıf görüntüsü ile bir moda ikonu olmuş dönemin modasını tarzı ile etkilemiştir (Orsborne, 2013: 354). 1970'li yıllarda hazır tüketime ulaşmak oldukça kolaylaşmıştır. Aynı zamanda medya organlarının gelişmesi ile birlikte moda daha kolay takip edilebilir duruma gelmiş ve yeni moda ve stil ikonları ortaya çıkmaya başlamıştır. Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'de eş zamanlı olarak ortaya çıkan glam-rock akımı daha önceki alt kültür gurupları gibi toplumun tepkisini çekebilecek asi duruşlar sergilemiş, cinsiyetsizlik yaklaşımları ile giyim tarzları ve yaşamları ile toplumda tepki görmüşlerdir. İngiliz sanatçı David Bowie'nin Ziggy Stardust turnesindeki kıyafetleri glam akımının en bilinen giysilerinden biri olmuştur (Fogg, 2014: 409).

1970'li yılların başında, Tavus Kuşu Devrimi ortaya çıkmıştır. Yüksek gelir düzeyine sahip genç erkekler alışılagelmiş sosyal kıyafetlerin ötesine geçerek erkek giyiminde canlı, dantellerin yer aldığı saten kıyafetleri giymeye ve giysilerde cinsiyetsizliği vurgulamaya başlamışlardır (Öndoğan, Öndoğan, 2021: 79).

İngiltere'de 1980'lerde ulusal bir moda politikası geliştirmek için girişimlerde bulunmaya başlamış, 1983'te İngiliz Moda Konseyi (British Fashion Council) kurulmuş ve 1984'te konseyin öncülüğünde Londra Moda Haftası düzenlenmeye başlamıştır (Özüdoğru, Yüksel, 2020: 333). 80'li yılların önemli moda ikonlarından biri Prenses Diana olmuştur ve giydikleri modaya yön vermiştir.

1990'lı yıllarda İngiliz tasarımcı Alexander McQueen yalnızca İngiltere değil, Dünya modasında da dikkat çeken farklılıklar yaratmaya başlamış, 2000'li yıllardaki ölümüne kadar popülerliğini korumuştur (Ambrose, Harris, 2012: 285). Bu yıllarda İngiliz tasarımcı Katharine Hamnett Birleşmiş Milletler'deki konuşmasında moda endüstrisine ekolojiye daha duyarlı olma çağrısı yapmıştır (Fogg, 2014: 486) ve sürdürülebilirliğe dikkat çekilmiştir. 2000'li yıllarda sürdürülebilir malzemeler ile tasarımlar üretilmeye başlamıştır.

2000'li yıllarda Alexander McQueen, Stella McCartney, Matthew Williamson, Victoria Bechkam gibi İngiliz tasarımcılar moda endüstrisine yön veren markalardan olmuşlardır. Fakat genel olarak İngiltere modası tarihsel bağlamda incelendiğinde genelde geniş halk kitlelerine ve özellikle gençliğe hitap eden bir yaklaşımı olduğu söylenebilir. Günümüzde İngiltere kendi özgün tasarımcıları ile moda dünyasında adından söz ettiren sayılı ülkelerden birisidir. Her yıl iki defa düzenlenen Londra Moda

Haftası ile moda etkinliğini sürdürmekte, bu sayede dünyada büyük bir pazar payına sahip olmaktadır.

Günümüzde Avrupa kıtasının ikinci ve dünyanın altıncı büyük ekonomisidir. 2020 yılında yaşanan pandemi giysi satın alma davranışlarını etkilemiştir ve bu durumun devam edeceği düşünülmektedir. Perakende harcamaların %27'si hazır giyim sektöründe gerçekleşmektedir. Brexit süreci sonunda Avrupa Birliği'nden ayrılan İngiltere Serbest Ticaret Antlaşması hazırlayarak başka ülkeler ile gümrük vergisi ödemeden ürün ihraç edilebilmesinin önünü açmıştır ve Dünya Bankası'nın iş yapma endeksine göre İngiltere en kolay ithalat-ihracat ülkelerinde ilk sıralardadır (İHKİB İngiltere Ülke Raporu, 2022).

2.2.3. Amerika Birleşik Devletleri'nde Tekstil ve Moda Tasarımı

1492 yılında sürekli batıya giderek Uzakdoğu pazarlarına ulaşılabileceğini iddia eden denizcilerden Christopher Columbus Amerika kıtasını keşfetmiştir. Amerika'nın yeni bir kıta olduğunun anlaşılması ile birlikte Avrupa'da yokluk, sıkıntı ve savaşlardan kaçmak, daha iyi bir yaşam kurmak isteyen Avrupalılar Amerika'ya göç etmeye başlamışlar ve kozmopolit bir devlet yapısının temeli oluşmaya başlamıştır. 16. yüzyılın sonlarına kadar Kuzey Amerika'da Fransa, Hollanda, İspanya ve Rusya'nın kolonileri mevcutken, İngilizler doğu kısımda on üç koloniden oluşan dar bir yerleşim alanına sahiptir (Birecikli, 2011: 82-84). Ayrıca pamuk tarlalarında çalıştırılmak üzere Afrika'dan insanlar getirilmiştir (Uygur, Uygur, 2014: 281). Amerika Birleşik Devleti'nin bağımsızlık ilanına kadar, ortak bir ulus kavramından söz etmek olası değildir. Bu nedenle kültürel yapısını farklı bölgelerden göç etmiş olan halkların kültürleri ve inançları etkilemiştir. Bir çok farklı kültürün bir araya gelerek kendi kültürlerini inşa etme sürecinde giyim alışkanlıklarında da yeni arayışlar ortaya çıkmıştır.

Amerika Birleşik Devletleri kurulduktan sonra kendi öz kaynakları yeterli olduğundan genelde dışa kapalı olan ve sadece Amerika kıtası ile ilgilenen bir dış ticaret politikası sürdürmüştür. Fakat dünyada olup biten teknolojik gelişmelerden uzak durmamış, çeşitli makineleri ve teknolojileri ülkeye getirmişlerdir. 1790 yılında S. Slater tarafından iyi iplik ve kumaş üretebilecek bir makine tasarlanmıştır (White, 1836: 71). Böylece güney eyaletlerinde yetişen pamuk iyi bir ihracat ürünü iken yeni kurulan tekstil atölyelerinde tekstil ürünlerine dönüşmeye başlamıştır.

1760-1850 Sanayi Devrimi İngiltere'den başlayarak dünyanın başka yerlerine yayılmıştır. Bu dönemde İngiltere, 'Dünya'nın Atölyesi' olarak anılmakta, İngiltere'yi, Belçika ve Fransa izlemiştir. 19. yüzyılın son otuz yılında ise; Almanya ve Amerika Birleşik Devletleri kendi sanayi devrimlerini gerçekleştirmişlerdir (Günay, 2002: 6). Amerika Birleşik Devletleri 19. yüzyılda tekstil sektöründe makineleşme ile birlikte kendi tekstil ürünlerini yaratmaya ve modanın yeni merkezlerinden olmaya başlamıştır. 1845 yılında Amerikalı Elias Howe dikiş makinesini (Daynes, 2019: 44), 1851 yılında Isaac Merritt Singer Boston'da ilk düz dikiş makinesini üretmiştir (https://www.singer.com.tr/tr/kurumsal/tarihçe).

1851 ve sonrasında pantolon feminizm doğrultusunda yeni değerler kazanmıştır. Kadınların pantolon giyme yasağına karşılık ilk olarak Elizabeth Smith Miller kamuya açık alanda pantolon giymiştir. Daha sonra Amelia Bloomer öncülüğünde biçim olarak Türk şalvarına benzeyen bloomer pantolonlar moda olmuştur (Bard, 2012: 95-96).

1861 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde iç savaş çıkmış ve bu durum pamuk kıtlığına neden olmuştur. Özellikle İngiltere'nin pamuk ihracatı sekteye uğramış ve yeni pazarlar arayışına girmiştir. Bu dönemde Türkiye'de pamuk ihracatında öne çıkan ülkelerden biri olmuştur (Bilgenoğlu, 2010: 147). Bu süreçte Amerika Birleşik Devletleri kendi içerisinde ise askeri üniforma ihtiyacından dolayı hazır giyim üretiminde yeni yöntemler geliştirmiştir (Iwagami, 2002: 153).

19. yüzyılda genellikle Avrupa özellikle Fransa modasının hakim olduğu dönemde Amerika Birleşik Devletleri'nde moda anlayışının farklı bir yol izlediği söylenebilir. Amerika Birleşik Devletleri'nde gündelik yaşama uygun ve dayanıklı giysilerin tercih edildiği görülmektedir. Doğu eyaletlerinde iş insanı ve tüccar nüfusun yoğunlukta olmasından dolayı şık, rahat, kullanışlı ve pahalı kumaşlardan yapılmış giysiler, orta ve batı kesimlerde toprak ve madenle uğraşan halk kitlelerinin yoğunluğundan dolayı ucuz, dayanıklı kumaşlardan yapılan giysiler tercih edilmiştir. Fakat kumaş, dikim ve aksesuar kalitesindeki farka rağmen, Amerika'da alt ve üst sınıf arasındaki giysi modasında eşitlik ilkesi hüküm sürmüştür. Erkeklerde kısa saç ve uzun pantolon modası başlamış, kadınlarda da Avrupa hayranlığındaki görkemli kıyafetler yerine, gündelik ve sade giysiler tercih edilmiştir (Dinler, Uslu, 2012: 32). 19.yüzyılın ikinci yarısında Amerika Birleşik Devletleri'ne gelen çok sayıda göçmenin giyim davranışları dikkat çekicidir. Göçmenler geleneksel giysilerini gelir gelmez bırakmış

eski kimliklerden kurtulmak ve yenilerini kurmak için giysileri kullanmışlardır (Pektaş, 2008: 4).

19. yüzyılda özellikle maden işçilerinin kullanımı için uzun süre eskimeyen dayanıklı bir giysiye ihtiyaç duyulduğunun dile getirilmesi üzerine Levi Strauss tarafından daha dayanıklı ve rahat iş pantolonlarında kullanılmak üzere denim Amerika'ya getirilmiştir (Akyol, 2010: 190). Bu pantolonların çok beğenilmesi üzerine seri üretimi başlamıştır. Amerikan modasının en sembolik kumaşlarındandır ve denim pantolonlar günümüzde de kullanılan bir giyim eşyasıdır (Dinç, 2019: 52).

19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başları Amerika Birleşik Devletleri'nde kadın modasının ön plana çıktığı ve kadınların modaya yön verdikleri yıllar olmuştur. 19. yüzyılda başlayan feminist hareketler, kadın hakları talepleri ve I. Dünya Savaşı'ndan sonra doğan ortamda, çalışma yaşamında kadınlara duyulan ihtiyaç sonucunda moda, daha çok kadın cinsiyeti üzerinden gelişmiştir (Ertürk, 2013: 6).

Özellikle sanayileşmenin getirdiği yoğun iş gücü talebi ve arkasından gelen I. Dünya Savaşı'nda erkeklerin cepheye gitmesi sonucu kadınların üretim sektöründe daha çok istihdam edilmesi sonucunda, kadınların çalışma ortamında daha rahat ettikleri gerekçesi ile erkeksi kıyafetleri tercih etmeleri tepkilere rağmen kadın modasını yönlendirmeye devam etmiştir.

1929'da Wall Street'da yaşanan kriz Amerika Birleşik Devletleri'ni Büyük Buhran'a sürüklemiş ve kıyafet alışverişi lükse dönüşmüştür. Fakat Hollywood ve filmlerin etkisi ile özellikle kadınlar ünlü oyuncular gibi giyinerek ve görünerek gerçeklerden kaçmak istemişlerdir (Worsley, 2018: 85). 1930'lu yıllar ekonomik krizin tüm dünyayı etkilediği yıllardır. Bu nedenle halkın daha kolay ulaşabileceği ucuz giysiler için seri üretim başlamıştır. 1942 yılında itibaren de kıyafetlere ekonomik nedenlerden dolayı kısıtlamalar getirilmiştir (Worsley, 2018: 98) ve özellikle fazla kumaş kullanımı gerektiren giysilerden kaçınılmıştır. Bu durum kendin yap, onar, idare et kullan gibi trendlerin oluşmasına yol açmıştır.

1938 yılında sentetik üretimler ortaya çıkmaya başlamıştır. 1940 yılında kadınların en değerli giyim unsurlarından olan naylon çorap, savaş döneminde DuPont firmasının paraşütlere verdiği destek nedeniyle kolay erişilemez hale gelmiştir. Savaş bitiminde ise naylon çorap alımlarında patlama yaşanmış, bu durum naylon, lcyra ve diğer sentetik elyaflar ile giysiler üretilmesinin önünü açmıştır (Worsley, 2018: 95). 1945

yılında gerçekleşen II. Dünya Savaşı kadınların kamusal alanda görünürlüğünü arttırmıştır. Bu dönemde kadın pilotlar, kadın hemşireler görev yapmaya başlamıştır ve kadınlar daha rahat hareket edebilecekleri maskülen giysiler tercih etmişlerdir. Kadınların pantolon giymesi de bu dönemde yaygınlaşmıştır (Dinç, 2019: 21). Ayrıca savaşın devamında ordu ve çalışma hayatında kullanılan üniformalardan ilham alan tasarımlar ve kumaşlar günlük yaşamda da kullanılmaya başlanmıştır.

İkinci dünya savaşı bittiğinde küresel pazar çökmüş ve bunu yeniden kurmak, savaştan büyük bir askeri ve ekonomik güç olarak çıkan Amerika Birleşik Devletleri'ne kalmıştır (Erden, 2006: 13). II. Dünya Savaşı'nda çok ağır bir yıkıma uğrayan Avrupa ülkelerinin aksine Amerika Birleşik Devletleri bir refah dönemine girmiştir ve Dünya siyasetine, ekonomisine, kültürüne ve modasına yön vermeye başlamıştır. Yeni seri imalat yöntemleri, dikiş, kesme ve overlok makineleri ile üretim devam etmiştir. 1945'den sonra Avrupa, Amerika Birleşik Devletleri'nin verimli üretim yöntemlerini kopyalamaya başlamıştır (Worsley, 2018: 87).

1950 ve 1960'lı yıllar küreselleşme sürecinin ve savaş sonrası bolluk döneminin başladığı yıllar olarak kabul edilebilir. Moda dünyasında önce sinema sanatçıları, daha sonra da müzik ve televizyon yıldızları yavaş yavaş egemen olmaya başlamışlardır. 1951 yılına kadar yalnızca erkek iç çamaşırı olarak bilinen tshirtler, Marlon Brando'nun "Asi Gençlik" filminden sonra sivil hayatta giyilmeye, 1960'lı yıllardan itibaren de kadınlar tarafından da kullanılmaya başlanmıştır (Worsley, 2018: 118). Aynı yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nde çok yaygınlaşan televizyonlarla birlikte gençleri hedef alan yeni bir tür müzik olan Rock'n Roll da evlerin içine girmiştir ve siyah deri ceket, blue jean ve tişörtle desteklenerek gençler tarafından kullanılagelmiştir (Pektaş, 2008: 13-16). Bu dönemde sokak tarzı ve pop kültür modaya egemen olmuştur. Özellikle gençlerin oluşturdukları ve dinledikleri müzikler ile biçimlenen alt kültürlerin giyim tarzları moda dünyasında benimsenmiştir. Bu etki 80'lerde rave, 90'larda hip-hop, grunge akımları ile devam etmiştir.

1963 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nin Vietnam'da savaşa girmesi ve televizyon yayınları sayesinde savaşın vahşi yüzünün görsel olarak her kesime ulaşmasının etkileri savaş karşıtı protestolara yol açmıştır. Bu dönemde hippiler mevcut sistemi eleştirmiş ve karşı çıkmışlardır. Barışçıl ve doğadan ilham alan hippiler gereksiz tüketimi reddederek, o güne kadar kabul edilmiş giyim tarzlarına da karşı çıkmışlar ve

kendilerince özgürlüğü ve hoşgörüyü temsil ettiğine inandıkları kuralsız, rengarenk desenlerle süslü, olabildiğince rahat ve kullanışlı giysileri tercih etmişlerdir. Amerika Birleşik Devletleri 1969 yılında Ay'a ilk insan gönderen ülke olmuştur ve bu durum uzay çağı modasının önünü açmıştır (Osborne, 2013: 351).

1970'li yıllar Amerika Birleşik Devletleri'nde spor giyimin ön plana çıktığı yıllardır. Calvin Klein'in tasarladığı lüks kumaşlardan yapılmış günlük ve nispeten rahat giysilerle modaya yön vermiştir (Kumaş, 2018: 442). Modada markalaşma önem kazanmış, markalar birer yaşam biçimi pazarlamaya başlamışlardır (Fogg, 2014: 412).

1980'li yıllar ise bilgisayarın daha yoğun bir şekilde insanların hayatına girdiği ve etkisini hissettirdiği yıllar olmuştur. Özellikle soğuk savaş sırasında Sovyetler Birliği'ne karşı üstünlük elde etme amacı ile Amerika Birleşik Devletleri teknolojik üstünlüğü sağlamak amacı ile bilgisayar teknolojileri ve internet kullanımı alanında çalışmalar gerçekleştirmiştir (Worsley, 2018: 191). Moda tasarımında bilgisayar teknolojisinden öncelikle tasarım süreçleri ve e-girişimcilik, pazarlama konularında yararlanılsa da günümüzde günden güne geliştirilen yazılımlar sayesinde üretim yöntemleri, akıllı tekstiller ve giyilebilir teknolojilerin üretimi gibi hemen hemen her alanda yararlanılmaktadır.

1990'lı yıllarda Seattle'da ortaya çıkan grunge akımı özellikler gençleri etkisi altına almıştır. 1992 yılında hızlı bir şekilde alt kültürden ana akım modaya evrilmiştir. Nirvana grubu solisti Kurt Cobain grunge akımının temsilcisi kabul edilmiştir (Mackenzie, 2017: 118).

Amerika Birleşik Devletleri II. Dünya Savaşı'ndan sonra moda ve tekstil alanında Dünya'nın önemli ülkelerinden biri konumuna gelmiş ve günümüzde de bu konumunu korumaktadır. Özellikle savaşı Avrupa ülkelerine göre daha az hasarlı atlatması makine teknolojilerini geliştirmesi ve seri üretime geçilmesini kolaylaştırmıştır. Paris'te savaş nedeniyle düzenlenemeyen moda etkinliklerinin aksine Amerika Birleşik Devletleri 1943 yılında günümüzde New York Moda Haftası olarak anılan etkinliği ilk defa gerçekleştirmiştir (Katagiri, 2016: 1).

Günümüzde mühendislik bilimindeki ilerlemelerin tekstil malzemelerine uygulanması sonucu teknik tekstil, akıllı tekstil gibi pek çok yeni ürün tekstil literatürüne girmiş bulunmaktadır. Amerika Massachusetts Teknoloji Üniversitesi (MIT)'nde bu konuda araştırma projeleri geliştirilmektedir. Bu dönemde tasarımcılar teknoloji ile oluşan

problemlere, teknoloji ile deneysel tasarımlar geliştirerek çözümler bulmaya çalışmaktadır (Turgut, 2010: 49-56).

Günümüz Amerika'da her alanda hakim olan özgürlük ve eşitlik anlayışı moda, tekstil ve hazır giyim alanında da arayışını sürdürmektedir. Geri kalmış ülkelerde çalıştırılan ucuz iş gücü, doğaya verilen zarar, ülke içerisinde çalışan göçmen ve siyahi nüfusun eşit ve adil koşullarda çalışma isteği sektörel sermayeyi elinde tutan başlıca ülkelerden olan Amerika'yı tepkilere maruz bırakmaktadır. Bu nedenle son yıllarda sürdürülebilirlik, sendikacılık gibi alanlarda bir takım olumlu faaliyetlerin gerçekleşmeye başladığı söylenebilir.

2.2.4. Fransa'da Tekstil ve Moda Tasarımı

Fransa'da ilk yerleşim Demir Çağı'na kadar uzanmaktadır. Fransa adı Frankların yurdu anlamına gelen Francia sözcüğünden gelmektedir. Fransa'nın olduğu yer Roma İmparatorluğu döneminde Galya olarak adlandırılmıştır. Bir müddet Roma egemenliğine giren Galya'da daha sonra Frank Kralı I. Clovis Frank Krallığı'nı kurmuştur (Çapan, 2021: 109). Günümüzde Resmi adı Fransa Cumhuriyeti olan Fransa, Avrupa'nın en büyük ikinci ülkesidir. Lüksemburg, Belçika, İspanya, İtalya, İsviçre ve Almanya gibi Avrupa'nın önemli ülkeleri ile komşudur. Başkent Paris kozmopolit yapısı ile nüfusun yaklaşık beşte birini barındırır. Fransa'da dil bütünlüğünü korumak devletin titizlikle izlediği bir politikadır (Demir, 2009: 161).

Fransa'da Orta Çağ boyunca feodal yönetim biçiminin etkili olmuştur (Gümüş, 2010: 44). Bu dönemde tekstil adına bir sanayileşmeden bahsetmek söz konusu olmadığı için küçük atölyelerde değişik teknikler denenmiştir. Özellikle Haçlı Seferleri ve devamındaki ticari ilişkiler sonucunda farklı kültürlerden etkilenen Avrupa doğu ülkelerinin sanat ve zanaatlarından da beslenmiştir. Bu dönemde en yaygın tekstil faaliyeti Tapestry tarzı dokumalar olmuştur. Tapestry, goblen ve duvar halısı, figüratif desenlerin dokunması ile elde edilen resimsel dokumalardır (Jorayev, 2019: 47). Tapestry sanatı ile üretilen kumaşlar en çok kiliseler talep edilmiştir. Fransa krallarının desteği ile Paris 14. Yüzyılda en önemli tapestry üretim merkezlerinden birisi olmuştur (Hamidova, 2012: 128).

Ortaçağda Fransa'nın başkenti Paris'te nüfus çok hızlı bir şekilde artış göstermiştir. Nüfusun artmasıyla birlikte 1306 yılında birbirini izleyen grevler gerçekleşmiştir.

Kentlerde zengin kesimin elinde olan tekstil sektörü de bu bunalımlardan etkilenmiştir (Bakır, Ülgen, 2011: 25).

14 .yüzyılda bütün Avrupa'yı etkileyen ve kara ölüm denilen veba salgını Fransa'da da yıkıcı etkisini göstermiştir. Nüfusun büyük kısmı yok olmuş, hemen her iş kolunda üretim aksamıştır. Feodalizm veba ile birlikte sarsılmıştır. Ekonomi, politik ve sosyal hayat derinden etkilenmiştir. Toplu insan ölümleri emek kıtlığına yol açmıştır ve hayatta kalan köylüler daha iyi çalışma koşulları talep etmiştir (Özden, Özmat, 2014: 76). Vebanın Fransa üzerinde hem ekonomik, hem de sosyolojik sonuçları olmuştur. Veba merkezi otoritenin güçlenmesine, din kurumlarının zayıflamasına ve ekonomik faaliyet alanlarının değişmesine neden olmuştur. Kilisenin de resmi dili olan Latince etkisini yitirmiş ve yerel diller önem kazanmıştır (Genç, 2011: 144). Bunun sonucu olarak eğitim yaygınlaşmıştır. Kıtlık, açlık ve kötü yaşam koşulları bunun sonucu bir çok isyan ve ayaklanmaya neden olmuştur. Kaybedilen işgücünün yerine yenisinin uzun yıllar konulamaması tekstil olmak üzere bir çok alanda üretimin yapılamamasına neden olmuştur.

Fransa bu sıkıntılardan 16. yüzyıldan itibaren kurtulmaya başlamış, Avrupa'nın güçlü devletlerinden biri olmaya aday olmuştur. Çeşitli sanayi ürünlerini üretebilmek ve diğer ülkelerle rekabet edebilmek için yeni düzenlemeler yapmıştır. 1662-1663 yıllarında Fransa Kralı XIV. Louis'in Maliye Bakanı Jean Baptiste Colbert Paris'teki tüm atölyeleri Fransa'nın en önemli Gobelins tapestry dokuma merkezinde birleştirerek kraliyet fabrikası kurmaya karar vermiştir. Bu tür ekonomik kurumsallık tapestry üretiminin Fransa'da yenilenme başlangıcı olmuştur (Hamdiova, 2012: 129). 17. yüzyılda Jean Baptiste Colbert tarafından tekstil üretiminin temel sistemi geliştirilmiştir, bu dönemde Fransa'ya İndienne denilen Hint kumaşları ithal edilmiştir (Yıldırım, İşmal, 2010: 32).

Kral XIV. Louis moda ve tekstil endüstrisinin ne zaman ve nasıl çalışacağını organize etmiştir ve günümüzde de geçerli olan moda sezonlarını kurmuştur. Tekstil endüstrisi aracılığı ile ekonomiyi canlandırmış, moda, tekstil ve aksesuarların yılda iki kez tasarlanmasını emretmiştir. Versay Sarayı'na ziyarete gelen insanlara kıyafet kuralları getirmiş, üst sınıfı hedef alarak mevsimler trendleri tanıtmıştır. Kral XIV. Louis'in bu hamleleri karşılığını bulmuş ve Fransa'da moda endüstrisi oldukça ilgi görmüştür.

Günümüzde de Paris Dünyanın moda başkenti olarak anılmaktadır (Fashionary Team, 2020: 41).

18. yüzyılda Fransa giyim tarzını etkileyen en önemli akımlardan birisi Turquerie akımı olmuştur. Turquerie 16. Yüzyılda Avrupa'da Türk giysilerine ve nesnelerine yönelik duyulan ilgi sonucu ortaya çıkmıştır (Himam, 2013: 93). Bu dönemde Avrupa ile en yakın teması kuran ülke olarak Osmanlılar benimsenmiş ve Osmanlıları oluşturan ana unsur olan Türk kültürü esas alınmaya başlanmıştır. Avrupa'daki turquerie akımı ilk önceleri, halıların ve dokumaların Avrupa'ya getirilmesi ile başlamış, genel yaşayışta da kendini göstermiştir. Seraser, kemha, atlas, çatma kadife, kutnu gibi dönemin motifleriyle bezenmiş altın, gümüş, sim ve ipek gibi kıymetli ipliklerle dokunmuş, ve bu kıymetli kumaşlardan dikilmiş giysiler, Avrupa'da giyimde de Turquerie modasını yaratmıştır (Williams, 2015: 27).

1783 yılında, XVI. Louis, Oberkampf fabrikasını Kraliyet Fabrikası olarak ilan etmiştir. Hindistan'dan gelen pamuklu mallara olan yoğun ilgiden dolayı, özellikle de keten ve yün üreticilerinin desteğiyle 1701 yılında chintz kumaşların, 1720-1774 yıllarında ise tüm pamukluların ithalatına yasak getirilmiştir. Fransa'nın yaklaşık 70 yıl süren yasağı ise 1686 yılında başlamıştır (Yıldırım, İşmal, 2010: 33). Bu yasak doğudan gelen ürünlerin daha kaliteli olması nedeniyle kaçakçılığı artırmış ve Fransız tekstil endüstrisine pek katkı sağlamamıştır.

İngiltere ile girdiği savaşlar sonucu Amerika'daki topraklarını büyük ölçüde kaybeden Fransa Amerika'nın bağımsızlık savaşına ve Amerika Birleşik Devletleri'nin kurulmasına maddi ve manevi destek vermesi sonucu ekonomik açıdan çok zorlanmıştır. Üretilen ürünlerin fiyatları düşmüş, savaşın maliyetini karşılamak amaçlı konulan ek vergiler tepkilere neden olmuştur ve tekstil sektöründe kriz yaşanmaya başlamıştır (Rude, 2015: 18). Bütün bu olumsuzluklar 1789 Fransız Devrimi'nin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Fransız Devrimi beraberinde kargaşayı ve kaos dolu günleri de getirmiştir ve korkunun egemen olduğu bu dönem Napolyon'un iktidarı ele geçirmesi ile son bulmuştur.

18. yüzyılda Protestan dokumacılar Fransa'daki kilisenin zulmünden kaçıp Londra'da ipek üretmeye başlamışlardır. Modada estetik bir tarz olan rokoko etkili olmuş ve ipek kullanımı artmıştır (Orsborne, 2013: 116). Oldukça süslü bir giyim tarzı olan rokoko da giysiler bir çok aksesuarla süslenmiş ve iç giysilerle desteklenmiştir. Abartılı saç

modelleri, calashlar, gerçek bitkiler, XIV. Louis döneminin aksine renk kullanımı moda olmuştur. İmparotoriçe Marie Antoinette tarafından giyilen elbiseler 1780 yılından itibaren moda olmuş Fransız devrimi ile birlikte nispeten daha sade giyim tarzları tercih edilmiştir (Fogg, 2014: 106-109). 1789-1799 yılları arasında gerçekleşen Fransız Devrimi sürecinde Fransız aristokrasisi halk ile bağını kaybetmiş ve kıyafetlerde aşırılık söz konusu olmuştur (Orsborne, 2013: 146).

Napolyon Fransa'nın güç kazanabilmesi ve Avrupa'da söz sahibi olabilmesi için bir dizi savaş yapmış, aynı zamanda Fransa ekonomisini güçlendirmek için bir çok tedbir almış, tekstil sanayini desteklemiştir. 18. yüzyılda ve 19. yüzyıl başlarında ülkelerin temel tarımsal sanayi üretimlerinin büyük bölümünü tekstil hammaddeleri oluştururken aynı zamanda endüstriyel üretimlerinin büyük miktarını da yine tekstil ürünleri oluşturmuştur. Bu yüzden Napolyon Fransa ile bu konuda rekabet içerisinde olan İngiltere'nin üretimini etkilemek ve durdurmak, Fransa tekstil sanayini korumak için dışarıdan gelen ürünlere yüksek gümrük vergileri uygulamış, Avrupa'daki limanları abluka altına almış ve İngiltere'ye giden ticaret yollarını engellemiştir. Napolyon Fransız ekonomisini, özellikle Fransız tekstil endüstrisini yeniden kurmayı başarmıştır (Ok, Öğüt, 2022: 1052).

Giyim modasında 1780-1820 yılları arasında moda olan beyaz müslin, pamuklu ve keten kombinezon elbiselerin ilk olarak 1780'lerde Fransa Versailles'da bulunan kraliçenin çevresi tarafından popüler hale getirildiği düşünülmektedir. Yüksek belli bu elbiseler devrim sonrası moda haline gelmiş, bel çizgisinin göğüs altına çıkmasına sebep olmuş ve Ampir kesim olarak adlandırılmıştır (Ok, Öğüt, 2022: 1053). İmparator anlamına gelen ampir akımı adını Napolyon'un imparatorluk döneminden almaktadır. Napolyon geleneksel giyim tarzlarını reddetmiş ve o günlerde yapılan kazılarda elde edilen Eski Yunan ve Roma giyim tarzlarının benimsenmesini istemiştir. Böylece özellikle kadın giyiminde bir rahatlama ve sadelik söz konusu olmuştur.

18. yüzyıl başarında başlayan sanayileşme hamlelerinin buhar makinesinin bulunması sonucu hız kazanması ile birlikte tekstil üretimi de makineleşmeye başlamıştır. Fransa'da tekstildeki ilk endüstrileşme faaliyeti 1770 yılında Oberkampf'ın Jouy'daki fabrikasında, bakır plakalarla baskılı kumaşlar üretilmesi olmuştur. Bu baskı tekniği İngiliz tekstilini de etkilemiştir (Gür, 2017: 49). 1850'de Paris'te düzenlenen fuar Fransa tekstil sanayinin ön plana çıkmasına neden olmuştur. 19. yüzyılın ikinci

yarısından itibaren gelir düzeyinin ve refah seviyesinin yükselmesi gibi nedenler kaliteli ve lüks tekstil ürünlerine talebi artırmış, giysi modasını yönlendiren modacılar ortaya çıkmaya başlamıştır. Sanayi Devrimi'nin modaya etkileri ise, ilk olarak tekstil ürünlerinin tekstil sektöründeki gelişmelerin ardından daha hızlı ve daha kolay üretilebilir hale gelmesi olmuştur. Böylece giyim alt sınıflar için ihtiyaç olmaktan çıkmış ve tüketim kültürü içinde sembolik anlamlar elde etmeye başlamıştır (Özüdoğru, 2015: 8).

1858 yılında Charles Frederick Worth Paris'te ilk modaevini açmış ve aynı zamanda ilk tasarımcı atölyesi olmuştur. Günümüzde hauture coute endüstirisi Worth'ün kalıcı mirası durumundadır (Worsley, 2018: 8). Fransa'da her yıl couture tasarımların sergilendiği moda haftaları gerçekleşmektedir.

Fransa modanın meslek olarak kabul edildiği ve ticari getirisinin yüksek olduğu bir uğraş olarak kabul gördüğü bir yer olmuştur. 1878'de Fransa'da Federation Francaise de La Couture, 1910 da ise Chambre Syndicale de la Couture Parisienne kurulmuştur. Bu kurumların oluşturulmasındaki temel amaç Fransa'daki moda kurumlarını bir araya getirmek ve Fransa'nın bir moda merkezi olmasını sağlamaktır. Güvenilir bir moda imajı yaratabilmek için birliğe üye olan tasarımcıların ürünlerini kontrol altında tutulmuştur (Ceyhan, Şener, 2018: 549). 1890'da Lyon Tarihi Kumaş Müzesi Lyonlu imalatçıların bağışlarıyla ve Ticaret Odası'nın teşvikiyle açılmış ve burası ipekçilikteki yerel becerilerin vitrini olmuştur (Waquet, Laporte, 2011: 41).

1903 yılında Paul Poiret ilk couture evini Paris'te açmıştır (Fashionary Team, 2017: 11). Fransız moda tasarımcısı 1909'da bilekte lastikle büzülen şalvar pantolonu ve türbanı tasarlamıştır (Worsley, 2018: 42). Poiret; kadınların vücudunu doğal formunda göstermelerine vesile olan oryantalist öğeler barındıran kıyafetlerin moda olmasını sağlamıştır. Fransa'da kadınların spor yaparken giymelerine izin verilen pantolonun yasaklanması ve polis tarafından izin alınarak giyilebildiği ortamda Poiret'in pantolonları kadınlar için devrim niteliği taşımıştır (Dinç, 2019: 10).

1910 yılında yirminci yüzyılın başlarının Fransız couture tasarımcıları Haute Couture Sendikası'nı kurmak üzere bir araya gelmişlerdir. Kıyafetlerini denizaşırı ülkelere tanıtmış ve Paris'te yılda iki kez sahnelenen couture defilelerinin yolunu açmışlardır (Worsley, 2018: 8).

1914 ve 1918 yılları arası bütün dünyayı derinden etkileyen I. Dünya Savaşı yıllarıdır. Bu dönemde kadınların daha sade, daha bulunabilir kumaşları ve giysileri tercih ettikleri görülmektedir. Savaşa giden erkeklerin yerine çalışmak zorunda kalan kadınlar artık erkeklere özgü giysileri de giymeye ve sosyal yaşamda daha çok var olmaya başlamışlardır. Savaş moda sektöründeki işleri yavaşlatmış fakat Parisli tasarımcılar ürünlerini göstermeye devam etmişlerdir ve savaş sonunda Paris tekrar modanın kalbi durumuna gelmiştir. Savaş sırasında Jeanne Lanvin, Coco Chanel ve Madeleina Vionnet modaya hakim olmuşlardır (Blackman, 2013: 12).

1913 yılında Coco Chanel Fransa'da bir butik kurmuştur. Chanel ilk defa bir tasarımcının adı ile parfüm piyasaya sürmüştür ve kadınlar için erkeklerin giysilerinden esinlenilen demokratik tasarımları ile tanınmıştır (Fogg, 2014: 222). 1926 yılında Coco Chanel küçük siyah elbiseyi Amerikan Vogue dergisinde sunmuştur (Fashionary Team, 2017: 12).

Bu dönemde moda fotoğrafçılığı gelişim göstermiş ve ayrı bir meslek olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle kadın modası söz konusu olduğunda o dönemin moda fotoğrafçıları kadını obje olarak kullanmışlar ve kadının cinselliğini ön plana çıkarmaya çalışmışlardır (Özüdoğru, 2013: 223).

1920'li yıllarda Fransa'da kadınların pantolonu giyim eşyası olarak giymeye başlamışlardır ancak 1967 yılına kadar kadınların kamusal alanda pantolon giymeleri doğru karşılanmamıştır ve işyerlerinde pantolon giymeleri kanunen yasaklanmıştır (Dinç, 2019: 14). Bütün dünyada olduğu gibi Fransa'da da kadınlar yeteri kadar özgür değildir. Ceket, yelek ve özellikle pantolon erkek giysisi olarak kabul görmüş ve kadınların kesinlikle bu kıyafetleri giyemeyeceği belirtilmiştir. Özellikle Fransız Devrimi'nden sonra Napolyon tarafından kadınların pantolon giymelerini yasaklayan bir kararname çıkarılmış bu karar uygulanmasa da 2013 yılında kadar yürürlükte kalmıştır (Fashionary Team, 2020: 129).

1929 yılında ekonomik buhran nedeni ile Fransa ekonomisinde tarım ve sanayinin payı yarı yarıya azalmış, fiyatlar düşmüş, sanayi üretimi de % 40 azalmıştır (Aracı, 2010: 20). Bu durum tekstil sektörünün durumunu da ekonomik olarak sarsmıştır.

II. Dünya Savaşı modayı ve stili önemli ölçüde yeniden şekillendirmiştir. Savaş zamanının pratik ihtiyaçları yeni, işlevsel trendlere yol açarken, savaş sonrası dönemde alt kültürde artış ve lükse dönüş yaşanmıştır. Dönem daha rahat, pratik ve çeşitliliğe

sahip bir moda ortamı teşvik edilerek kalıcı bir etki bırakmıştır (Fashionary Team, 2023: 22). II. Dünya Savaşı yıllarında Alman işgaline uğrayan Fransa'da moda evleri büyük sıkıntı yaşamışlardır. 1942 yılında kıyafet ve kumaş kullanımı karneye bağlanmıştır. Nazi işgalinden sonra bazı giysiler yasağı delmeye başlamış özellikle şapkalar ifade aracı olarak kullanılmıştır (Blackman, 2013: 14).

1945 yılında savaşın sona ermesinin ardından Fransa'da haute couture endüstrisinin yeniden canlanması için ''Le Théatre de la Mode'' adlı bir sergi düzenlenmiş giyim endüstrisi hareket kazanmıştır (Albayrak, 2016: 553). Savaşın etkisi ile sarsılan Fransa'nın Dünya'da yeniden modanın elçisi olması için 1946 yılında Terzi Sendikaları kararı ile elli iki büyük terzinin giydirdiği bebekler uluslararası müşterilere gönderilmiştir (Waquet, Laporte, 2011: 18).

Savaş döneminde Hitler'in moda sanayisinin Almanya'ya taşıma baskısına rağmen Fransa'da kalan tasarımcılar sayesinde Fransa gücünü korumuştur. Avrupa'da malzeme kıtlığı ve idare et ve onar temelli katı kuralların etkisinin devam ettiği 1947 yılında Christian Dior oldukça fazla kumaş tüketimi gerektiren kıyafetlerinden oluşan couture koleksiyonunu çıkarmıştır. Koleksiyondaki aşırı kumaş kullanımı halkın bazı kesimlerinin ve devletin tepkisini çekse de tayınlamanın ardından gelen bu görünüm kadınlar tarafından benimsenmiştir. Harper's Bazaar'ın editörü tarafından bu görünüme "Yeni Görünüm" adı verilmiştir ve 1950'lerin ortalarına kadar moda dünyasından baskın olmuştur (Worsley, 2018: 110).

1953 yılında Pierre Balmain, Jolie Madame markası ile Amerikan pazarına girmiştir (Fogg, 2014: 299). 1960'lı yıllara dek Fransa'da burjuvazi müşterilere terziler, modacılar ve dikişçiler patronlu albümlerden modeller önermişlerdir (Waquet, Laporte, 2011: 19). Parisli couture tasarımcılar, 1960'lı yıllara kadar kadınların ne şekilde giyineceklerini büyük ölçüde belirleyerek Avrupa'daki moda eğilimlerine öncülük etmişlerdir (Worsley, 2018: 8). 1964 yılında Andre Courreges Uzay Çağı koleksiyonunu Paris'te sunmuştur (Fashionary Team, 2017: 14). Artan işçilik giderleri ve dünyada seri üretimin etkisinde kalan Parisli tasarımcılar gençlerin bütçesine uygun hazır giyimler üretmeye başlamışlardır. Aynı yıl Yves Saint Laurent ilk defa kendi adını taşıyan koleksiyonunu sergilemiştir (Blackman, 2013: 216).

1970'lerin başında New York ve San Francisco'da giyilebilir sanat ortaya çıkmıştır. 1960'ların başında oluşan genç ve çalışan sınıfın sokak stili, Fransız moda akımlarını

zayıflatmış ve yeni bir alternatif oluşturmuştur. El yapımı ve ikinci giysilerin kullanımı gündeme gelmiştir (Ertürk, 2013: 14).

1980'li yıllarda Japon tasarımcılar özellikle Paris defilelerinde dikkat çekmeye başlamışlardır (Blackman, 2013: 219). Üretici firmaların küresel pazara girmeleri ile 1980'li yıllarda firma maliyetlerinin artması riski oluşmuştur. Genç tasarımcılar, 1990'lı yıllarda lüks pazarlarda, maliyet açığını kapatabilmek için ve hazır giyim sanayisi ile rekabet edebilmek için zorluklar yaşamıştır (Crane, 2003: 190). 1986 yılında Louvre'a bir moda müzesi eklenmiştir ve Paris'te moda tarihini daha meşru kılmaya yardımcı olmuştur (Waquet, Laporte, 2011: 40).

Fransa'nın özellikle Paris üzerinden sürdürdüğü politikalar ve emekle küresel anlamda Fransız üretimine güven yaratılmıştır. Devlet destekli ve özel çabalar ile marka politikaları geliştirilmiş ve ekonomik gelir elde edilmektedir (Ökten, 2020: 100). Günümüzde farklı ülkelerin moda pazarlarına dahil olması, geleneksel moda takviminin ve tüketim alışkanlıklarının pandemi, çevre sorumlulukları gibi faktörler ile değişmesi Fransa'nın konumunu sarssa da hala Dünya'nın en önemli moda merkezi olarak görülmeye devam etmektedir. Devlet destekli sektör haute couture ve lüks moda markalarının merkezlerini bünyesinde bulundurmaya ve moda haftaları ile sektörü domine etmeye devam etmektedir.

2.3. Moda Tasarımı Eğitimi

Modanın çeşitli alanlarla ilişkisi birçok çalışma ve araştırma alanının ortaya çıkmasına da zemin hazırlamaktadır. Tasarım amaçlara ulaşmak için verilen kararlardan oluşan problem belirleme, problem çözme yaratıcı eylemidir ve bir nesnenin biçimini ve işlevini yansıtmalıdır (Bayazıt, 2011: 16). Moda çalışmalarında çözümlemeler giysiler üzerinden ele alınmakta (Kawamura, 2016: 37), giysiler de tasarım nesnesi olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle moda kavramı genellikle "moda tasarımı" başlığı altında eğitim ve araştırmalara dahil edilmektedir.

Tasarım okulları fen bilimleri ve sosyal bilimleri içeren genel eğitimi, tasarım alanında ve branşında spesifik eğitimi, teorik dersleri, teknoloji ile desteklenen projeleri içeren pratik dersleri içermektedir (Mozota, 2006: 24). Kapsamlı bir moda tasarımı eğitimi programında yer alan başlıca konulardan bazıları; çizim ve resimleme, tasarım öge ve ilkeleri, elbise üretimi ve teknolojisi, bilgisayar destekli tasarım, pazarlama ve işletmecilik bilinci, koleksiyon hazırlama, moda ve görsel kültür bilinci, sunum ve

iletişim teknikleri, moda ve sanat tarihidir. Programda yer alan dersler, bu konular doğrultusunda belirlenmektedir (Jones, 2009: 12). Aynı zamanda tasarım okulları öğrencilere entelektüel düzeylerde çalışmayı öğretmelidir çünkü yalnızca beceri, formla oynama, çizim ve artistik davranışın ön plana çıktığı okullar öğrencileri beklenen rollere hazırlamamaktadır (Owen, 1998: 13).

Bilgi toplumunda egemen olan üretim paradigması bilgi tabanını değiştirdiği gibi eğitimli insan ve öğrenme-öğretme anlayışlarını da etkilemektedir (Özgen, 2010: 13). Geçmişten geleceğe doğru bakıldığında moda tasarımı tarihi, içinde bulunduğu zamana göre çeşitli kavramların ve düşüncelerin giysilere aktarıldığı bir süreç olarak görülebilir. Moda tasarımı konusunda eğitim veren kurumların da kendilerine özgü felsefeleri ve okul kültürleri vardır. Bulundukları farklı coğrafyalardan, kültürlerden etkilenmeleri ve bunları eğitimlerine yansıtmaları doğaldır. Moda tasarımı konusunda eğitim veren okulların farklılıkları algılayabilmeleri, bulundukları yerin kültürel özelliklerinden, eskiden var olan kavramlarından ve düşüncelerinden esintileri, diğer okulların, bu konuda eğitim veren diğer kurumların ve tasarımcıların gözlemleri ile birlikte harmanlayarak bugüne aktarabilmeleri önemlidir. Böylece bir tasarım tarihi ve kültürü yaratılabilir. Türkiye Tasarım Vakfı'nın Strateji Çalışma Raporu'nda "Tasarım eğitimi veren okullar, geçmişle sürekliliği koruyarak temel ilkelerde uzlaşmalı; dönemin fizik, felsefi ve toplumsal kavramlarını anlayarak kültürel kodları bugüne adapte etmeli ve tasarım kültürünün sağlıklı gelişimini desteklemelidir (Türkiye Tasarım Vakfı, 2017: 10)" cümlesi ile eğitim veren kurumlarda olması gereken özellikleri vurgulamıştır.

Günümüzde tasarım konusunda eğitim veren okullarda öğretilenlerin başında tasarım sürecinin teori ile başladığı gelmektedir. Tasarımın bir süreç olarak ele alındığı varsayılırsa bu süreç temelde teoriler ile desteklenmektedir. Tasarımcılar bu başlangıç çizgisinden başlayarak tasarımına şekil vermeye başladığında, elindeki imkanlara veya değişen taleplere göre bazı değişiklikler yapabilirler. Teori iyi tasarımı garanti etmese de en azından iyi tasarıma engel olan koşulların bilincine vardırmaktadır. Eğitimde teorik açıdan eğitimi bir tasarımcı davranışı olarak yerleştirmek, kavramların, düşünme biçimlerinin, medyatik ve ideolojik takılmalarının rolü konusunda da bir bilinç yaratabilir. Eğitim tasarım pratiğinin önündedir (Teymur, 1998: 12). Teori tasarım eğitimi çerçevesinde yaratıcı süreçlere gerekli düşünsel, kavramsal ve

metodolojik her türlü bilgi ve bilgi akışının üretildiği ve sağlandığı alan değerlendirmesine girmektedir (Balcıoğlu, 1998: 15). Moda giysilerin biçimleri üzerinden ele alındığında somut, giysilerin göstergeleri ve etkileri açısından ele alındığında soyut bir kavram olarak nitelendirilebilir. Somut ve soyut etkileri açısından moda; moda tasarım eğitiminde de pratik ve teorinin birlikte değerlendirilmesi, araştırılması, kurgulanması temelinde eğitimlerin yürütülmesine zemin hazırlamaktadır. Bu nedenle moda kavramı paralelinde moda tasarım eğitimi de çok yönlü araştırma ve uygulama alanı olarak değerlendirilebilir.

Örneklem grubunu oluşturan ülkelerde de moda tasarım eğitimi ve moda araştırmaları çeşitlilik göstermektedir. Fakat moda tasarım alanının her ülkede ortak olarak zanaat temelli ve usta-çırak ilişkisi içerisinde biçimlendiği, zaman içerisinde sanattan beslenmesi ile güzel sanatlar ve sanat, tasarım alanları altında sınıflandırıldığı sonucuna ulaşılabilir.

Türkiye'de Sanayi Devrimi (1760-1830) ile birlikte önem kazanan biçki dikiş, eğitim tabanına oturtulmaya çalışılmış ve ilk olarak 1864'te Mithat Paşa tarafından açılan kız ıslahhaneleriyle kız öğrenciler dikiş için eğitim almaya başlamışlardır (Demir, 2019: 15-20). Osmanlı Devleti'nde aydınlanma düşüncesinin hakim olması ile birlikte 1883 yılında Avrupa eğitim geleneğinin unsurlarını taşıyan güzel sanatlar okulu olarak Sanayi-i Nefise Mektebi açılmıştır (Gezgin, 2003: 11). 1913 yılında Müslüman Türk hanımlarına biçki dikiş eğitimi vermek amacı ile ilk Türk Kadınları Biçki Dikiş Yurdu kurulmuş ve görülen talep üzerinde devam eden yıllarda farklı şehirlerde de bir çok Biçki Dikiş Yurdu açılmıştır (Demir, 2019: 125-128). Erken Cumhuriyet döneminde kadının yerinin çağdaş seviyede olduğunu gösterebilmek için bir çok girişim olmuştur. Kadın modasındaki değişim hızlı ve radikaldir. Osmanlı'nın İnas Sanayi Sultani'leri yeniden yapılandırılarak 1927'de Kız Sanat Enstitüleri kurulmuş, biçki dikiş kursları açılarak Cumhuriyet Kadını yetiştirme politikası faaliyete geçmiştir (Ormanlar, 1999: 47). Giyim öğretmenliği kapsamında; 1934'te Atatürk'ün öncülüğünde kurulan Kız Teknik ve Erkek Teknik Öğretmen Okulları, 1983'te mesleki ve teknik eğitim fakültelerine dönüştürülerek Gazi Üniversitesi'ne bağlanmış, ilerleyen yıllarda diğer üniversitelerde de yaygınlaşmıştır (Yıldırım, 2011: 1-2). Cumhuriyet döneminde, tekstil sanayine tasarımcı yetiştirmek üzere kurulan ilk eğitim atölyesi Devlet Güzel Sanatlar Akademisi içinde 1940 yılında kurulan "kumaş desenleri" bölümüdür (Can,

Özkartal, 2013: 124). 1943 yılında Almanya'dan dönen Kenan Temizan ilk olarak Moda Resimleri Atölyesi'ni kurmuştur (Gezgin, 2003: 17). 1945 yılında ilki kurulan Olgunlaşma Enstitüleri kadın meslekî eğitiminin önemli kurumlarından biri olmuştur. Türkiye'nin farklı illerinde farklı el sanatlarına yönelik eğitim vermiş, Kız Enstitüleri'nin devamı olarak nitelendirilebilecek Olgunlaşma Enstitüleri Türk moda tarihinde dikkate değer bir öneme sahip duruma gelmiştir (Gürçayır Teke, 2017: 72). 1957'de Tatbiki Güzel Sanatlar Okulu'ndaki Tekstil Sanatları bölümü açılmıştır (Can, Özkartal, 2013: 124). 1980'li yıllarda moda tasarım eğitimi yüksek öğretim kurumlarında daha çok yer almaya başlamıştır. 1982'de Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulları; Mesleki Eğitim Fakültesi adıyla üniversite bünyesinde hizmet vermiştir ve giyim bölümleri bulunmaktadır (Saraçoğlu, Demirkan, Ünver, 2018: 302). Bu dönemde Türkiye'nin tekstil alanında yenilikçi ve çağı yakalamayı hedefleyen politikası tasarımcı kavramının öneminin fark edilmesi ve paralelinde bölümlerin açılmasına zemin hazırlamıştır. Türkiye'de moda tasarım eğitimi günümüzde bazı mesleki ve teknik liselerde, özel kurslarda, yüksekokullarda ve üniversitelerde verilmektedir. Bologna standartları çerçevesinde yüksekokullar ve kamu-özel üniversitelerde müfredatlar benzer özellikleri taşımaktadır. Günümüzde pek çok ilde ve ilçede de mesleki ortaöğretim kurumlarında tekstil, giyim teknolojileri, moda, konfeksiyon, giyim, hazır giyim, moda tasarımı ve tekstil tasarımı gibi programlarda eğitim verilmektedir (BEBKA, 2015: 22). Türkiye'de moda tasarım eğitiminin tarihi tekstil tasarımı eğitimine göre daha yakın yıllara dayanmaktadır. Tekstil sektörünün gelişimine paralel olarak tekstil tasarımı, tasarım alanında eğitimi en eskiye uzanan dallardan biridir. Moda tasarım alanındaki eğitim olanakları ise, 2000'lerle birlikte artış göstermiştir (Kozaman, 2010: 31). Türkiye'de eğitim alanında moda tasarımı lisans ve lisansüstü kurumları özel ve devlet üniversitelerinde bulunmaktadır. Buna ek olarak çeşitli kurslar ve yurtdışı bağlantılı özel sertifika programları da faaliyete geçmiştir. Yök'ten elde edilen bilgilere göre; üç adet moda tasarımı bölümü, 1 moda tasarımı programı, 1 adet tekstil ve moda tasarımı açık öğretim bölümü, 15 adet tekstil ve moda tasarımı bölümü, 1 adet tekstil ve moda tasarımı programı, 53 adet moda tasarımı programı (önlisans), 1 adet moda yönetimi programı (önlisans) bulunmaktadır (Yök Atlas, 2024).

İngiltere'de moda tasarım eğitimi Türkiye'ye nazaran daha eski bir geçmişe sahiptir. Sanayi Devrimi'nin (1760-1830) öncü ülkelerinden biri olması nedeni ile İngiltere

sanat, tasarım ve zanaat eğitimine önem vermiştir. 18. Yüzyılın ikinci yarısında İngiltere eğitimli tasarımcıların eksikliğini fark etmiş ve devlet destekli tasarım okulları açmaya başlamıştır (Efland, 2024: 62). Yine tasarımcı ihtiyacını karşılamak için 19. yüzyıl boyunca İngiltere'de çeşitli Tasarım Okullarının (School of Design) açıldığı, bunların 1852'den sonra Güzel Sanatlar Okulları (Schools of Art) olarak yeniden isimlendirildikleri görülmektedir (Özsoy, 2003: 62). 1900'lerin başında Londra'da Central Saint Martins tasarım okulu açılarak moda tasarım alanında eğitim vermeye başlamıştır. Bu okul günümüzde de moda tasarım eğitimi alanında oldukça prestijli, ünlü mezunlara sahip bir okuldur ve Dünya'nın başka ülkelerinden de okula öğrenci hareketliliği olmaktadır (https://www.arts.ac.uk/colleges/central-saint-martins/about-us). 1930'lu yıllardan itibaren, özellikle II. Dünya Savaşı sırasında hazır giyime olan ihtiyacın artması ile eğitim programları uygun şekilde düzenlenmiş, bu değişiklik kurumların moda tasarımı eğitiminde öncü olmasına yol açmıştır. 1967 yılında tek çatı altında toplanan London College of Fashion İngiliz giyim sektöründe ihtiyaç duyulan nitelikli eleman yetiştirilmesine hizmet etmektedir (Öktem İşözen, 2009: 22). 1970'ler, İngiltere'deki moda eğitiminde yaratıcı bir dönem olarak tanımlanabilir. Bu dönemde, Londra'daki Royal College of Art ve Central Saint Martins gibi prestijli okullarda moda tasarımı eğitimi giderek daha sanatsal bir yön kazanmıştır (McRobbie, 1994: 100). Sanayi Devrimi'nden başlayarak İngiltere'nin özellikle hazır giyim sektöründeki yetkinliği öncelikle zanaatkar daha sonra da tasarımcı yetiştirilme politikasının oldukça gelişmiş olmasına zemin hazırlamıştır (Efland, 2024: 69). Günümüzde İngiltere moda araştırmaları konusunda oldukça gelişmiştir. Araştırmalar sayıca fazlalığının yanında, disiplinler arası çalışmaları da içermektedir. Skojold bu durumu şu şekilde özetlemiştir: "Moda eğitimine yönelik araştırma yaklaşımı, Birleşik Krallık'taki Central Saint Martins ve The London College of Fashion gibi okullar tarafından önemli ölçüde geliştirilmiştir. Bu kurumlar, tasarım okulu araştırma geleneklerini, modayı sosyal ve tarihsel bağlamda kültürel bir fenomen olarak ele alan beşeri bilimler, kültürel farkındalık ve tarihsel bağlamlara dayandırmaktadır" (Skjold, 2008). İngiltere'de modanın bir yumuşak güç kaynağı olduğu hükümet açıklamaları ile vurgulanmakta ve İngiltere dünyanın en iyi moda eğitimi veren kurumlarına sahip ülke olarak bilinmekte, bu kurumlarda çok sayıda yabancı öğrenci eğitim almaktadır (Donaldson, 2016).

Amerika Birleşik Devletleri'nde sanat ve tasarım eğitimi Avrupa ülkelerinden sonra başlamış, Bauhaus etkili bir zanaat temeli oturtulmuş fakat kısa sürede gelişim göstererek günümüzde de çok tercih edilen tasarım okulları faaliyete geçmiştir (Efland, 2024: 75-80). Amerika Birleşik Devletleri'nde de meslekî eğitim olmaksızın dünya pazarlarının sürdürülemeyeceği konusu önemle üzerinde durulan konulardan olmuştur (Özcan, 2023: 139). Amerika'da Parsons Tasarım Okulu (Pratt Institute, Parsons The New School of Design) ve Moda Teknoloji Enstitüsü (The Fashion Institute of Technology) moda tasarımı eğitiminde öne çıkmaktadır. Mezunlarının ve öğretim elemanlarının özel sektörle ilişki içinde bulundukları söylenebilir (Çınar, 2011: 16). 1940'larda eğitimi teşvik etmek için ilk olarak "Giyim Endüstrisi Eğitim Vakfı" kurulmuştur. Daha sonra New York Eyaleti Yönetim Kurulu'ndan "Teknoloji ve Moda Tasarım Enstitüsü" kurmak için tüzük alan vakıf, 1944 yılında açılmıştır (Çınar, 2011: 18). Başlangıçta Avrupa üniversiteleri ve sanat anlayışını benimseyerek yapılanan Amerika tasarım eğitimi süreç içerisinde hazır giyim endüstrisinde aktif rol oynaması ve bilim, teknoloji alanlarında uluslararası rekabet düzeyine sahip olması nedeniyle, pek çok moda tasarım okuluna sahip olmuştur. Bu okullar günümüzde de uluslararası öğrenci hareketliliği kapsamında rağbet görmektedirler. Ayrıca MIT gibi teknoloji yönünden donanımlı üniversiteler moda tasarım okulları ile işbirlikleri gerçekleştirerek disiplinlerarası moda çalışmaları gerçekleştirmektedirler (https://news.mit.edu/2019/mit-and-fit-join-forces-create-innovative-textiles-0717).

Steven Faerm "Towards a Future Pedagogy: The Evolution of Fashion Design Education" isimli makalesinde Amerika'daki moda tasarımı eğitimi hakkında; "Günümüz moda tasarım eğitimi, değişen akademik ve profesyonel talepler doğrultusunda dönüşmektedir. Amerika'da endüstri odaklı başlayan eğitim, günümüzde yaratıcılık, analitik düşünme ve uygulamalı becerilere odaklanmaktadır. Disiplinler arası yaklaşımlar ve teorik-pratik denge, müfredatların temel tartışma konularıdır" (Faerm, 2012: 210-219) bilgilerini vermiştir.

Fransa moda tasarım alanında köklü bir geçmişe ve tanınırlığa sahiptir. Fakat moda tasarım eğitimi ve moda araştırmaları konusunda aynı yetkinliğe sahip olduğu söylenemez. 17. Yüzyıldan itibaren modada öncü ülkelerin başında gelen Fransa'da bu yıllarda bir moda eğitiminden söz edilmemekte, zanaat öğrenimine önem verilmektedir. Sanayi Devrimi (1760-1830) ile birlikte üretim biçimleri değiştikçe

Fransızlar ciddi zanaatkar tasarımcı açığını önlemek için eğitim sistemlerini uyarlamışlardır (Efland, 2024: 66-67). 19. Yüzyılda moda tasarımcısı kavramının ortaya çıkması ve değer kazanması eğitim alanında da etkili olmuştur. 1864 yılında École Duperré Paris kurulmuştur. Okul; Fransız Eğitim Bakanlığı'na ait devlet tarafından finanse edilen bir sanat ve tasarım devlet kolejidir (https://www.businessoffashion.com/articles/workplace-talent/undergraduate-fashion-design/). 1927 yılında École de la Chambre Syndicale de la Couture Parisienne; Fédération de la Haute Couture et de la Mode tarafından kurulmuş ve bu alanda eğitim veren ilk resmi moda okullarından biri olmuştur (https://www.businessoffashion.com/articles/workplace-talent/undergraduate-fashion-design/). 1980'lerden itibaren devlet destekli ve özel pek çok moda tasarım okulu ve kursu açılmıştır. Uluslararası öğrenci hareketliliği günümüze kadar artarak devam etmiştir. Fransa moda okulları geleneksel houte couture tekniklerine ek olarak sosyolojik, sürdürülebilir ve teknoloji ile desteklenen moda eğitimine önem vererek, geleneksel ve çağdaş bir moda alanı sunmayı hedeflemektedirler (Yezhova, vd., 2018: 93).

Fransız modasının oldukça köklü geçmişi olmasına, özellikle lisans düzeyinde moda eğitimi için öğrenci hareketliliğinin fazla olmasına rağmen diğer örneklem ülkeleri ile kıyaslandığında doktora tezlerinin ve moda araştırmalarının sayıca azlığı dikkat çekmektedir. Bu durumu Bass-Krueger ve Kurkdjian "The State of Fashion Studies in France: Past, Present, Future" isimli makalelerinde şu şekilde açıklamışlardır: "Fransız moda çalışmaları, Anglo-Amerikan ve Kuzey Avrupa ülkelerinin gerisinde kalmaktadır. Yüksek lisans ve doktora programlarının eksikliği, akademik tanınma ve fonlama yetersizliği, dil bariyeri ve kurumsal desteğin zayıflığı, disiplinin gelişmesini engellemektedir. Çeviri eksikliği de uyumsuzluk yaratmaktadır" (Bass-Krueger, Kurkdjian, 2018: 227-244).

Business of Fashion'ın moda okullarına yönelik yıllık değerlendirmesinde 2019 yılında İngiltere'den altı, Amerika'dan on bir, Fransa'dan üç okul listeye girmiştir (https://www.businessoffashion.com/articles/workplace-talent/undergraduate-fashion-design/). Türkiye'de listede yer alan okul bulunmamaktadır.

2.3.1. Doktora Eğitimi

Bilgi birikimi ve buna bağlı üretim kapasitesi, tarih boyunca toplumların, ulusların ve devletlerin kültürel değerlerini oluşturmuş ve gelişimlerine katkı sağlamıştır. Bu nedenle bilgi birikimini artıracak her türlü yatırımı yapan toplumların zaman içerisinde diğer toplumlara göre daha çok gelişmiş ve refah düzeyleri artmıştır denilebilir. Çünkü güçlü olmanın belirleyicisi bilgiyi depolamak değil, onu kullanmak ve ondan bilgi üretmek kapasitesine sahip olmaktır (Özden, 2010: 15). Her ülke ürettiği değerler ölçüsünde zengindir ve ürettikleri değerlerle gelişir. Bilimsel, kültürel ve eğitsel değerler üniversitelerde üretilir. Bir ülkenin bilimsel, kültürel ve eğitsel değeri, bu ülkenin üniversitelerinin değerine bağlıdır (Gözler, 2020: 349). Bu nedenle üniversitelerin objektif çalışmaları, ortaya koydukları teoriler ve farklı bakış açıları ile yaptıkları araştırmaların hem alana hem de ülkelerin o alanda kalkınmasına etkileri olduğu sonucu çıkarılabilmektedir.

Mevcut bilgi ve birikimlere ek olarak daha kullanışlı, faydalı, doğru ve iyi olanı bulmak arzusu ile yeni bilgilerin üretilmesi, geliştirilmesi ve aktarımının sağlanması ihtiyacı doğmaktadır. Bu amaçla toplumlarda tarihsel süreçte belirli disiplinler altında bilgilerin sonraki nesillere aktarabilmesi ve yeni gelişmeler sağlayabilecek bilim insanları yetiştirilmesi amaçlanmıştır. İnsanlıkla birlikte var olan öğrenme isteği zaman içerisinde kurumsallaşmış, daha sağlıklı eğitimlerin verilebileceği eğitim kurumları oluşturulmuştur. Yeni keşfedilen ve öğrenilen bilgilerin temel eğitimin yeterli olmadığını, daha çok bilgiye ve araştırmaya ihtiyaç duyulduğunu göstermesi ile birlikte günümüzde üniversite olarak nitelendirilen araştırmaya yönelik bilim insanlarını da yetiştirmeye yarayan yüksek öğretim kurumlarının temelleri atılmaya başlanmıştır.

Yüksek öğretim, ortaöğretimden sonra gelen bir eğitim, öğretim ve araştırma aşamasıdır. Üniversiteler toplumda geçerli bir meslek edindirme, kültür ve sanat ortamı yaratma, bilgi ve deneylerin üretme, diğer yandan da bu bilgi ve deneyleri aktarma niteliklerine sahip ortamlardır (Tanilli, 1988: 122). Üniversitelerin misyonlarından birisi de iyi yetişmiş, bildiklerini ve öğrendiklerini öğrencilerine aktarabilen ve onlarla birlikte araştırma yapabilecek öğretim elemanlarının yetişmesini sağlamaktır. Bu noktada doktora eğitimi önem kazanmaktadır. Doktora eğitimi; bilgi üretme, yayma, araştırma ve inovasyon çalışmaları ile bilim insanları ve gelecek

nesilleri eğitecek akademisyenler yetiştirme ve sektörler için nitelikli insan gücü yaratma işlevlerine sahiptir (YÖK Doktora Projesi, 2020: 7).

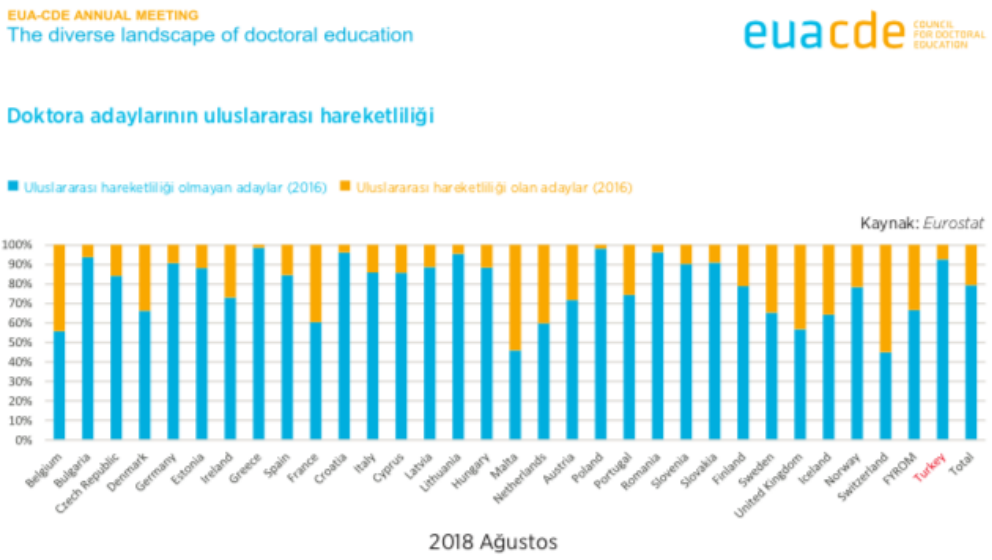
Phd veya DPhil kısaltmaları Türkçe karşılığı Doktora olarak kullanılan "Doctor of Philosophy" teriminin ifadeleridir. Net, orijinal bir konunun; bağımsız olarak araştırılması ve yazılı bir tez olarak sunulması safhalarını içermektedir. Tam zamanlı üç-dört yıllık bir çalışma ve araştırma dönemini gerektirmektedir (YÖK Doktora Projesi, 2020: 7). Lisansüstü eğitim yapısı gereği, bir kültür aktarımından öte, kişinin bilgi ve beceri birikimine katkı sunmayı hedefler. Bu yönüyle lisansüstü eğitim süreçleri, kendisinden önceki temel eğitim süreçlerinden farklı olarak salt kültürel aktarımı değil, bireyi toplumun etkin bir üyesi yapmaya çalışan "nitelikli" bir eğitim hizmetidir (Tanhan, 2019: 9). Bu bilgiler doğrultusunda lisansüstü öğretim programları içerisinde özellikle doktora programı, bireylere bağımsız araştırma yapabilme, bilimsel olayları çoklu bakış açısı ile sorgulayarak yorumlayabilme, yeni sentezlere ulaşabilme, yeni teknolojilere entegrasyon için gerekli bilgi, beceri, tutum ve yeterlikleri kazandırmayı hedefler (Tosun, 1997: 7- 8). Lisansüstü okulların kendi gelenekleri, kişilikleri ve resmi konumları vardır ve üniversiteyi üniversite yapan doktora eğitimidir (Rosovsky, 2017: 162-164) denilebilmektedir. Günümüzde devletlerin gelişme dereceleri uyguladıkları doktora programları ile de doğru orantılıdır.

Dünyada ilk doktor ünvanı Paris'te verilmiş ve daha sonra diğer üniversitelerde bu uygulama devam ettirilmiştir. Keith Allan Noble, ilk doktora derecesinin 1150'de Ortaçağ'da Paris'te verildiğini ve 1652'de Leipzig'de Erhard Weigel'in Almanya'nın ilk doktorantlarından biri olduğunu belirtmektedir. O yıllarda Avrupa'da fakülteler sanat, teoloji, tıp ve hukuk olmak üzere dört ana alan üzerine kurulmuştur ve doktora yapanların sadece o konuda iyi bir eğitim aldığı ve üniversitelerde öğretim üyesi olabildikleri bilinmektedir (YÖK Doktora Projesi, 2020: 7). II. Dünya Savaşı'ndan beri özellikle doktora eğitiminde önemli bir artış olmuştur (Rosovsky, 2017: 167). Günümüzde ise doktor ünvanını alabilmek için çeşitli ülkelerde çeşitli uygulamalar söz konusudur. Bu uygulamalar genellikle doktora öncesi yüksek öğrenim süresi, doktoraya kabul edilecek yüksek öğrenim programları, mezuniyet notu ve ders kredisi gibi kriterlerdir. Fakat Bologna süreci ile bu kriterler belirli standartlara bağlanmaya başlamıştır. Bologna Süreci, 2010 yılına kadar Avrupa Yükseköğretim Alanı

yaratmayı hedefleyen bir reform sürecidir (https://uluslararasi.yok.gov.tr/uluslararasilasma/bologna/temel-bilgiler/bologna-sureci-nedir). Bologna Süreci, Avrupa'daki yüksek öğretim sistemlerine daha fazla tutarlılık getirmeyi ve yurt dışında diğer üniversitelerde tamamlanan yeterliliklerin ve öğrenme sürelerinin karşılıklı olarak tanınmasını sağlama amaçlamaktadır (https://education.ec.europa.eu/education-levels/higher-education/inclusive-and-connected-higher-education/bologna-process). Doktora eğitimi Bologna sürecinde üçüncü aşama olarak kabul edilmektedir. Doktora eğitimi Avrupa Birliği tarafından oluşturulmak istenen Avrupa Araştırma Alanını hedefleyen AB politikasının önemli bir parçasıdır (League of European Research Universities [LERU]).

Günümüzde doktora eğitimi alan kişilerin klasik akademik bir ünvan olarak değil, bütün dünyayla iletişim kuran, araştıran, öğrenen, icatlar ve buluşlar yapan bilim insanı profiline erişmeleri söz konusudur. Doktora adaylarının, kendilerini "bilimin sürekliliğine" adayacakları varsayılmaktadır (Rosovsky, 2017: 166).

Dünya Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) tarafından hazırlanan eğitim raporunda (2021) alanlarına göre doktora mezunlarının sayısı incelendiğinde en fazla doktora mezununun Amerika Birleşik Devletleri'nde, ikinci olarak da İngiltere'de olduğu görülmektedir. Bu durumda ülkelerin eğitim hareketliliğine verdiği önem ve yabancı ülkelerden doktora eğitimi için gelen öğrenciler etkili olmaktadır.

Şekil 2.1. Doktora Adaylarının Uluslararası Hareketliliği (YÖK Doktora Projesi, 2020: 16).

Gender	Total											
Year	2021											
Mobility	Total											
Education level	Doctoral or equivalent level											
Field	Generic programmes and qualifications	Education	Arts and humanities	Social sciences, journalism and information	Business, administration and law	Natural sciences, mathematics and statistics	Information and Communication Technologies (ICTs)	Engineering, manufacturing and construction	Agriculture, forestry, fisheries and veterinary	Health and welfare	Services	Field unspecified (Broad field level)
France	0	121	1685	1265	877	4103	673	1701	192	1518	112	0
Türkiye	0	805	1407	1005	1277	1100	59	1678	384	910	232	0
United Kingdom	69	956	3419	3413	1698	6392	1022	3639	174	4288	0	0
United States	0	12798	6052	9511	4288	16250	2533	11275	1046	8351	314	0

Şekil 2.2. Alanlarına Göre Doktora Mezunlarının Sayısı (OECD, 2021).

1950'li yıllarda ortaya çıkan ve 1970'li yıllardan itibaren sıkça kullanılmaya başlanan bilgi toplumu kavramı (Özden, 2010: 60) bilginin toplumun itici gücü, ekonomik kalkınmaya etkisinin göz ardı edilemeyeceği gerçeği ile bir gelişmişlik göstergesi olarak düşünülebilir. Ulaşılmak istenilen refah seviyesi ve kalkınmışlık, bilgi toplumunun da geleceği nokta olarak öngörülebilir. Toplumun eğitim seviyesinin artmasıyla bilgi toplumuna geçişin hızlanması eş ve paraleldir. Bir alanda gelinebilen uzmanlık seviye ve sayısının artması hem topyekün kalkınma hem de her yönden dışa bağımlılığın kırılması noktasında etkilidir. Bu nedenle ülkelerin devlet politikalarında eğitim sistemlerinin iyileştirilmesi, nitelikli insan gücü ve alanında uzman kişilerin yetiştirilmesi önem kazanmaktadır. Doktora eğitiminin önemi bu noktada ortaya çıkmaktadır. Dünya ekonomik kalkınma raporları incelendiğinde eğitim başlığı ve bu başlıkların altında doktora mezun sayıları göze çarpmaktadır. Ülkelerin doktora eğitimlerini iyileştirmesi, uzmanlıkların artması ve özellikle yüksek öğretim kısmında eğitim hareketliliğin sağlanarak ülkelerin eğitim açısından cazip konuma getirilmeleri çağdaş ve refah toplumlar oluşturulmasına zemin hazırlamaktadır.

2.3.1.1. Türkiye'de doktora ve sanatta yeterlik eğitimi

Türkiye'de eğitim sistemi yaygın eğitim ve örgün eğitim olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Örgün eğitim okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretimi içermektedir. Yükseköğretim sistemi ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora, sanatta yeterlik olmak üzere dört bölüme ayrılmaktadır (Karakütük, 2009: 521).

Türkiye'de okul öncesi eğitim çeşitli kurumlar tarafından yerine getirilmektedir. Okul öncesi eğitimi ilkokul eğitimi izlemektedir. Yeni sisteme göre dört yıl devam eden ilk okuldan sonra dört yıllık ortaokul ve dört yıllık lise eğitimi gelmektedir. Liseden

mezun olan öğrenciler ülke genelinde yapılan merkezi bir sınavla üniversiteye girmeye çalışmaktadır. Sınav sonuçlarına göre tercihleri belirleyen öğrenciler, üniversitelerin kendi bünyesindeki öğretim kurumlarına alacakları öğrenci kotasına göre ilgili programlara devam etmeye hak kazanmaktadır. Liseden sonra üniversite eğitimine devam etmek öğrenciler için iki yıllık ön lisans ve dört yıllık lisans seçenekleri mevcuttur. Lisans eğitimlerini tamamlayan öğrenciler lisansüstü eğitimlerine devam etmek ve akademik kariyer hedeflerine ulaşmak için yüksek lisans eğitimine devam etmektedir. Yüksek lisans yapmış olanlar bilim uzmanı veya yüksek mühendis gibi unvanlar kazanmaktadır. Yüksek lisans eğitimi tezli veya tezsiz yüksek lisans olarak ikiye ayrılmaktadır. Tezli yüksek lisans eğitimi öğrenciyi bilimsel çalışmalara ve araştırmalara hazırlarken, tezsiz yüksek lisans eğitimi mesleki becerilerin bilgi ve becerilerin artırılmasına katkı sağlamaktadır. Türkiye'de yüksek öğretimin diğer basamağını doktora eğitimi oluşturmaktadır. Türkiye'de bir çok alanda gerçekleşen hızlı değişimden yükseköğretim de etkilenmektedir ve akademik kariyer sürecinin ilk basamağı olarak görülen doktora eğitimine olan talep gün geçtikçe artmaktadır. Doktora eğitimi öğretim üyesi yetiştirmenin ilk basamağını oluşturması bakımından önemlidir ve öğretim üyesi yetiştirmek için politikalar ortaya konulmaktadır (Güçlü, Yılmaz, 2019: 71). Doktora programının amacı; öğrenciye, bağımsız araştırma yapma, bilimsel olayları geniş ve derin bir bakış açısı ile irdeleyerek yorum yapma ve yeni sentezlere ulaşmak için gerekli adımları belirleme yeteneği kazandırmaktır (Karakütük, 2009: 529). Tasarım alanında doktora yapan kişiler, tasarım pratiği, tasarım eğitimi, tasarım işletmeciliği veya tasarım ve toplum gibi alanlarla ilgili yeni teoriler, yöntemler ve araçlar geliştirmeye çalışarak, tasarımın bilgi tabanına özgün ve önemli katkılarda bulunur (Pedgley, vd., 2024: 165).

Türkiye'de doktora eğitimi lisansa dayalı en az altı veya yüksek lisans veya eczacılık veya fen fakültesi mezunlarınca Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı tarafından düzenlenen esaslara göre bir laboratuvar dalında kazanılan uzmanlığa dayalı en az dört yarı yıllık programı kapsayan ve orijinal bir araştırmanın sonuçlarını ortaya koymayı amaçlayan bir yüksek öğretimdir (https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2547.pdf). Sanatta yeterlik eğitimi ise lisansa dayalı en az altı, yüksek lisansa dayalı en az dört yarı yıllık programı kapsayan ve orijinal bir sanat eserinin ortaya konulmasını, müzik ve sahne sanatlarında ise üstün bir uygulama ve yaratıcılığı amaçlayan doktora düzeyinde lisans üstü bir

yükseköğretim eşdeğeridir. (https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2547.pdf). Sanatta yeterlik programının süresi, kayıt durumuna bakılmaksızın, hazırlık sınıfında geçirilen süre hariç, derslerin kayıtlı olduğu yarıyıldan başlamak üzere sekiz yarıyıl olup, en fazla on iki yarıyılda tamamlanır. Lisans derecesi ile kabul edilenler için on yarıyıl olup en fazla on dört yarıyılda tamamlanır (Madde 26 (1)).

Türkiye'de Doktora Programı

Kategoriler	Açıklama
Doktora süresi	Lisans derecesi ile kabul edilenler için 5-7 yıl Lisansüstü derecesi ile kabul edilenler için 4-6 yıl
Ortalama bitirme yaşı	33-34 yaş
Başvuru Şartları	Lisans ya da yüksek lisans diploması (zorunlu) En az 55 ALES puanı (zorunlu), lisans derecesi ile kabul edilenler için 80 ALES puanı Yazılı olarak yapılacak bilimsel değerlendirme sınavı ve/veya mülakat sonucu (herhangi biri yapılabilir, isteğe bağlı) Yüksek lisans derecesiyle başvuranlar için yüksek lisans not ortalaması (isteğe bağlı) Yabancı dil (55)
Doktora derecesi veren kurum	Üniversiteler
Mezuniyet ön koşulu	Yeterlilik sınavı, tez, savunma, tezin basılıp teslim edilmesi, kredili ders başarısı
Program yapısı	Yapılandırılmış program

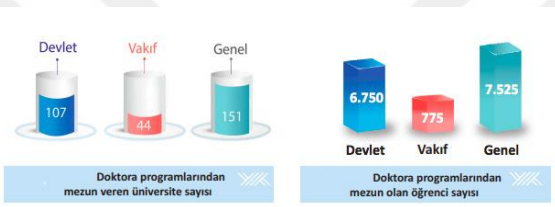
Şekil 2.3. Türkiye'de Doktora Eğitimi (YÖK Doktora Projesi, 2020: 19).

Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliğine göre Anabilim Dalı Başkanlığı, her öğrenci için tez konusunu birlikte yürüteceği bir danışmanı enstitüye önerir. Tez danışmanı ve tez önerisi enstitü yönetim kurulu kararı ile belirlenir. Sanatta Yeterlik Programı için bölüm/anasanat dal başkanlığı, ders ve uygulama seçimi, tez, sergi, proje, resital gibi çalışmaları yürütmek üzere her öğrenci için üniversitenin akademik kadrosundan bir danışman önerir. , konser ve temsiller ile tez, sergi, proje, resital, konser ve temsil gibi çalışmaların konu ve adları ile bu öneri senato kurulunca onaylanır (https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/third-cycle-phd-programmes-101_en).

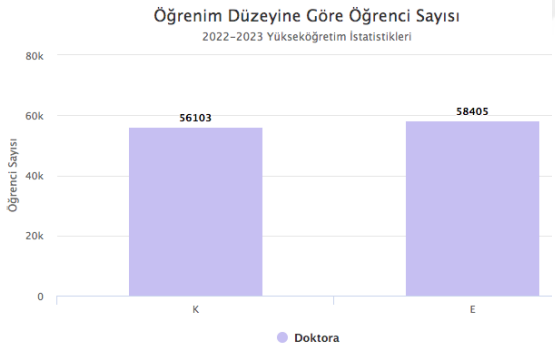
Tezli yüksek lisans ve doktora programlarından mezun olabilmek için öğrenciler seçtikleri araştırma alanlarında tez yazarak mezun olma hakkını elde ederler. Tezli yüksek lisans programında eğitim alan bir öğrenci, elde ettiği sonuçları senato tarafından belirlenen yazım kurallarına uygun biçimde yazar ve tezini jüri önünde sözlü olarak savunur. Jüri, biri öğrencinin tez danışmanı, en az biri de kendi

yükseköğretim kurumu dışından olmak üzere üç veya beş öğretim üyesinden oluşur. Doktora eğitimde ise üç öğretim üyesinden oluşan tez izleme komitesi oluşturulur. Öğrenci araştırma çıktılarını tez izleme komitesi ile belirlenen aralıklar ile paylaşır. Son olarak, elde ettiği sonuçları senato tarafından kabul edilen yazım kurallarına uygun biçimde yazar ve tezini jüri önünde sözlü olarak savunur (YÖK, 2016).

Yöksis verilerine göre; 2020 yılında 151 üniversiteden toplam 7.525 öğrenci doktora derecesi ile mezun olmuştur. Doktora programlarından 100 ve üzeri mezun veren üniversite sayısı 22 iken söz konusu üniversitelerin tamamı devlet üniversitesidir (YÖK, 2021: 15). 2022-2023 yılı Yükseköğretim İstatistiklerine göre 114.508 sayısına yükselmiştir (https://istatistik.yok.gov.tr/).

Şekil 2.4. Mezun öğrenci grafiği (YÖK, 2021: 15)

Şekil 2.5. 2022-2023 Doktora Mezunu Sayısı (https://istatistik.yok.gov.tr/)

2022 yılında düzenlenen Yök Doktora Eğitiminin İyileştirilmesi Çalıştayı'nda Yök Başkanı Prof. Dr. Erol Özvar "Türkiye'deki doktora mezun sayılarımız, kurum sayısı ve çeşitliliği ile toplam ülke nüfusu dikkate alındığında düşüktür. Nitekim bu gerçek diğer ülkelerle mukayese edildiğinde daha da çarpıcı hale gelmektedir. Türkiye'de yıllık doktora mezun sayısı 8 bine yaklaşırken, Fransa'da bu sayı 13 bin, Birleşik Krallık'ta 29 bin, Amerika Birleşik Devletleri'nde ise 74 bindir (YÖK, 2022)." Şeklinde açıklamada bulunmuş, çalıştay sonunda doktora eğitiminin önemi ve nitelikli insan gücüne vurgu yapılmış ve doktora eğitiminin iyileştirilmesi adına kararlar alınmıştır.

2.3.1.2. İngiltere (Birleşik Krallık)'de doktora eğitimi

İngiliz eğitim sisteminde öğretim kurumları içinde okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim, ileri eğitim ve yüksek öğretim kurumları yer almaktadır (Korkmaz, 2005: 107). Eğitim sistemi ülkenin sanayileşmiş ve modernleşmiş sosyo-politik yapısı ve yüzlerce yıllık birikimi eğitim sisteminin karmaşık bir yapısı olmasında etkili olmuştur (Tunç, 2009: 229).

İngiltere'de eğitim sistemi dört aşamalı ve okul öncesi, ilkokul, orta eğitim ve yüksek okul eğitimi şeklindedir. Temel eğitim okul öncesi ve ilkokuldan oluşmaktadır. Okul öncesi eğitim ilkokul içerisinde verilmektedir. İlk kademede üç-beş yaş arası okul öncesi, beş-yedi ve yedi-on bir yaş arası iki kademe olan ilkokul eğitimi verilmektedir. Daha sonra genelde on iki-on altı yaş orta öğrenimi söz konusudur. Bu süre orta öğretimde verilen eğitimin niteliğine göre değişebilmektedir. İngiltere'de her kademenin sonunda Genel Ortaöğretim Eğitim Sertifikası verilmektedir. Bu sertifika programlarında öğrencilerin, öğretmenlerin ve okulların performansları ölçülmektedir. Yeterlilik düzeylerine göre destek programları uygulanmaktadır (Meşeci, 2007: 85).

İngiltere'de orta öğretim sonrası yüksek öğrenim aşaması gelmektedir. Öğrencilerin yüksek öğrenime kabul edilebilmeleri için öğrenci on altı yaşına geldiğinde girdiği seviye tespit sınavında başarılı olmaları ya da yeteneğine göre mesleki bir eğitime yönlendirilmeleri etkili olmaktadır. Başarılı olurlarsa temel eğitimlerine devam etmekte ve üniversite için gerekli olan dersleri almaktadır. İngiltere'de 5-16 yaş arasındaki her birey örgün eğitime devam etmek zorundadır. On altı yaşından sonra yükseköğretim ya da ileri öğretime devam edilebilir. İleri eğitim meslek edindirmeye yöneliktir (Tunç, 2009: 229). On sekiz yaşına gelindiğinde A Level veya GCSE denilen yine ülke çapında yapılan bir sınav yapılmaktadır. Üniversiteye girmeye hak kazanabilmek için ise altı dersin en az dört tanesinden yüksek derece almak gerekmektedir (Bakioğlu, 1994: 101).

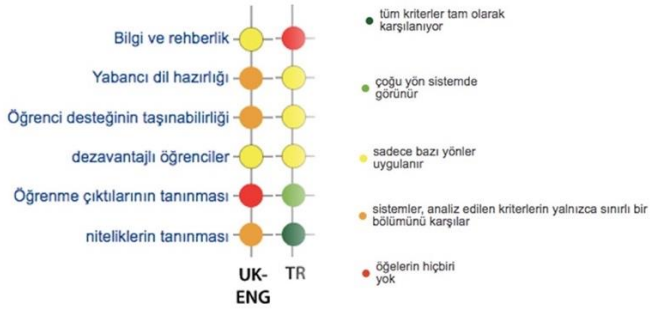
İngiltere'de yüksek öğrenim geleneği çok eskiye dayanmaktadır. İngiltere'deki Oxford Üniversitesi 1167 yılında kurulmuştur. Cambridge Üniversitesi ise 1209 yılında kurulmuştur. Cambridge Üniversitesi 1338 yılında papalık emriyle resmi nitelik kazanmıştır. İlk üniversiteler günümüzdeki anlamda bir üniversite yapısına sahip değilken zaman içerisinde modern eğitim yapısına geçmişlerdir (Rukancı, Anameriç, 2004: 172).

Yükseköğretim sistemi içerisinde en önemli kurum üniversitelerdir. Üniversitelerde lisans ve lisansüstü öğrenim diplomaları verilmektedir. Yükseköğretim enstitüleri; yükseköğretim kolejlerini ve üniversite kolejlerini kapsamaktadır. Üniversite kolejleri bağımsız enstitülerdir. Bu enstitüler derece almak için programları ve lisansüstü yeterlilikleri kapsamaktadır. Kolejler mevcutları bakımından farklılıklar göstermektedir (Korkmaz, 2005: 126). Lisansüstü programlar yüksek lisans ve doktora programlarından oluşmaktadır fakat programlarının farklı derecelendirme sistemleri bulunmaktadır. Yüksek lisans programları tezsiz yüksek öğretim, araştırma derecesi, lisansüstü öğretim diploması, yüksek lisans derecesi şeklinde iken, doktora programları doktora ve yüksek doktora derecesi şeklindedir (Tunç, 2009: 237-239).

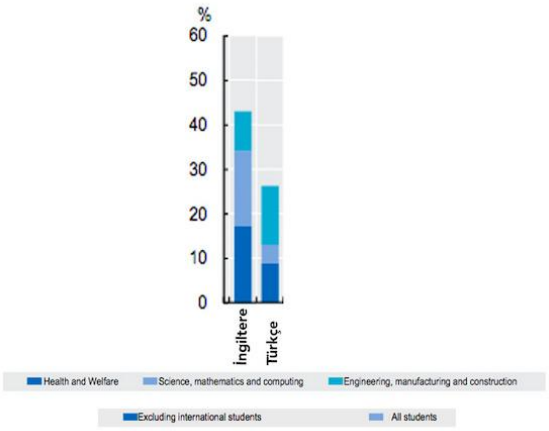
İngiltere'de doktora başvuru süreci Türkiye'den farklıdır. Öğrenciler başvurudan önce doktora tezinde ne çalışacaklarına karar vermiş olmalı ve belirlenen kriterlere uygun bir tez önerisi hazırlamalıdır. Öğrenci kabulü büyük ölçüde bu tez önerisine ve birlikte çalışılacak danışmanla iletişim kurarak onun onayının alınmasına bağlıdır (Yağan, Çubukçu, 2019: 142). Ayrıca Türkiye'de doktora ve sanatta yeterlik eğitimi üniversitelere bağlı enstitüler tarafından yürütülürken İngiltere'de bu durum bazı değişiklikler göstermektedir. İngiltere'de tez önerisi sunularak doktoraya kabul şartının sağlanması gerekli görüldüğü için kimi zaman danışmanın bağlı olduğu fakülte mezun olunan okul durumunda görülebilmektedir. Bu sebeple fakülte, enstitü, kolej, departman adı altında değişiklikler mevcuttur. Üniversiteye bağlı kolejlerin herhangi bir tanımı bulunmamakla birlikte, daha büyük bir bütünün, yani lisansüstü öğretim ile profesyonellerin yetiştirildiği okulları da kapsayan üniversitelerin bir parçasıdır (Rosovsky, 2017: 93) denilebilir.

Doktora dereceleri, Birleşik Krallık Derece Veren Kurumlarının (FHEQ) Yüksek Öğrenim Nitelikleri Çerçevesinin 8. Seviyesindedir. Doktora olarak kısaltılan PHD derecesi, sosyal bilimler, işletme, beşeri bilimler, sanat veya bilim konularında yeni bilginin yaratılması ve yorumlanması veya mevcut bilginin yeni bir şekilde uygulanması şeklinde açıklanmaktadır. Bu süreç genellikle orijinal araştırma yoluyla yapılmaktadır. Bu nedenle tüm doktora derecelerinin, Birleşik Krallık tarafından Derece Veren Kurumların Yüksek Öğrenim Yeterlilikleri Çerçevelerinde (FHEQ) doktora dereceleri için beklenilen araştırma çıktıları ve yeterlilik tanımlayıcısında belirtilen genel sonuç beyanını karşılaması beklenir

(https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/third-cycle-phd-programmes-91_en). PHD derecesine eş değer alanlara yönelik DBA (Doctor of Business Administration) ve Ed.D. (Doctor of Education)

Şekil 2.6. Yüksek Öğrenimde Skor Tablosu Göstergeleri (2019 yılı/ Ülke Pozisyonlarına Grafiksel Bakış) (https://national-policies.eacea.ec.europa.eu/mobility-scoreboard/higher-education/graphical-overview'den uyarlanmıştır).

Şekil 2.7. Doktora Programlarına Net Giriş Oranları (2014 ve sonrası İngiltere/Türkiye) (OECD Science, TechnologyandInnovation Outlook 2016 Raporundan uyarlanmıştır).

İngiltere'de eğitim bütün seviyelerde oldukça iyi örgütlenmiştir. Özellikle lisans ve lisansüstü öğretim kurumları oldukça fazla yabancı öğrenci çekmektedir. Bu durumun nedeni herkesin ihtiyacına ve gereksinimlerine karşılık verecek çeşitlilikte çok programın olması gösterilebilir (Tunç, 2009: 245).

2.3.1.3. Amerika Birleşik Devletleri'nde doktora eğitimi

Amerika Birleşik Devletleri geçmişi Avrupa ülkelerine göre çok yeni olan bir ülkedir. Halkını çoğunluğunu Avrupalı olmak üzere dünyanın çeşitli coğrafyalarında gelen

göçmenler oluşturmaktadır. Bu nedenle çok değişik kültürlerin egemen olduğu bir ülkedir. Bu durumun sonucu olarak ülkenin değişik yerlerinde yoğunlaşan bu kültürler çeşitli eğitim anlayışlarını da beraberinde getirmiştir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde eğitim süreci çeşitli evrelerden geçmiştir. İlk zamanlar eğitim faaliyetlerinde etkinlik dini örgütlenmenin elinde olmuş bölgede hangi dini yapı etkinse, o dini yapının öğretisi eğitimin temelini oluşturmuştur (Gencer, 2019: 31). İngiltere'den bağımsızlığını kazanmadan Britanya Krallığı ile olan bağların koparılmasının ancak eğitimde bağımsız olmakla mümkün olacağını fark eden Amerikalılar aynı zamanda Amerika'nın ihtiyaç duyabileceği bilim insanlarını yetiştirmek amaçlı üniversiteler kurulması için ön ayak olmuşlardır (Balaban, 2012: 27).

Amerika Birleşik Devletleri'nde temel eğitim on iki yıl sürmekle birlikte eğitim yapısı eyaletlere göre değişiklikler göstermektedir. Federal Eğitim Bakanlığı bulunmasına rağmen yetkileri kısıtlıdır ve eyaletler kendi sistemlerine göre eğitim biçimlerini belirlemektedir (Gelen, 2021: 5-7). Eğitim sistemi okul öncesi eğitim, ilkokul, ortaokul, lise, ön lisans (kolejler) eğitimi, lisans (kolejler ve üniversiteler), lisansüstü eğitimden oluşmaktadır (Karaman Kepenekçi, 2009: 30). Eğitim süre ve yapısı Türkiye ile benzer özellikler taşımaktadır. Lise eğitiminden sonra öğrenciler meslek edinmek amacı ile kolej ya da yüksek okullara gidilebilmektedir. Yüksek lisans yapabilmek için en az dört yıllık lisans eğitimini almak gerekmektedir. Kolejler ve üniversiteler kabul koşullarını kendi ölçütlerine göre serbetçe belirleyebilmektedir (Karaman Kepenekçi, 2009: 31). Akademik yükseköğretim, lisans eğitimi ve lisansüstü eğitim olarak ikiye ayrılmaktadır. İlk kademe, dört yıl sürmekte ve lisans derecesi kazanılmaktadır. İkinci kademede yüksek lisans derecesi ve tıp, hukuk gibi programlarda profesyonel sertifika veya profesyonel derece ile karşılık bulurken doktora programları ile tamamlanmaktadır (U.S. Departmen of Education, 2022). Yükseköğrenim; devlet okulları, özel okullar, bir dine bağlı ve bağlı olmayan okullar, kadın, erkek ve karma okullar, teknoloji enstitüleri ve kolejler gibi çeşitlilik gösteren kurumlarda gerçekleşmektedir (Rosovsky, 2017: 69).

Ülkede tüm eyaletlerde yer alan kamu ve özel üniversitelerde birçok alanda ve bilim dallarına yönelik lisans, yüksek lisans, doktora ve doktora sonrası eğitim verilmektedir. Derecelerin tamamlanması için gereken süre programına göre değişir:

Master derecesi için en az 12 en çok 24 ay, doktora derecesi için ise lisans derecesinin üstüne 5 yıldan 8 yıla kadar süre gerekir. Amerika Birleşik Devletleri'nde yüksek lisans ve doktora programları veren kurumlar kolej, üniversite veya enstitü olarak adlandırılır. Aralarındaki başlıca fark derece seviyeleri ve konulardaki uzmanlık seviyeleridir (Gelen, 2021: 15).

Amerika'da doktora eğitimi mesleki doktora ve araştırma doktorası olmak üzere iki çeşittir. Mesleki doktora bir meslekte uzman olmak için yapılmaktadır ve doktora eğitiminde daha önce çalışılmamış bir konuda bir doktora tezinin de hazırlanması istenir. Öğrenimin sonunda doktora derecesi, Doctor of Philosophy (Ph.D) verilir. Doktorada eğitim alınan dalı (sosyal alanlar, fen ve mühendislik bilimleri gibi) belirten doktora dereceleri bulunmaktadır (https://fulbright.org.tr/posts/29/Amerika'da-Lisansüstü-Eğitim).

Amerika Birleşik Devletleri'nde araştırma üniversiteleri yüksek öğrenimde önemli yer tutmaktadır (Erdem, 2005: 76). ABD merkezli bir eğitim araştırma merkezi olan Carnegie Foundation'ın sınıflandırmasına göre Amerika Birleşik Devleti'nde doktora veren kurumlar ve yaygın doktora ve araştırma üniversiteleri bulunmaktadır (Gürüz, 2001).

Öğrenimin sonunda "Doktora Derecesi", Doctor of Philosophy (Ph.D.) verilir. Buna karşılık, Doctor of Business Administration (D.B.A) gibi eğitim alınan dala göre verilen doktora dereceleri de vardır. Doktora öğrenimi iki aşamalıdır. Amerika'da özellikle Ekonomi, Psikoloji ve Mühendislik gibi dalların bazı alanlarında, doğrudan lisans derecesinden sonra doktora programlarına başvuruda bulunma imkânı vardır. Bu tür programlar Bütünleşik Doktora (IntegratedPh.D.) olarak adlandırılmaktadır (https://fulbright.org.tr/posts/29/Amerika'da-Lisansüstü-Eğitim).

Amerika Birleşik Devletleri'nde yüksek lisans ve doktora programları uzmanlaşmayı ve çok yönlü düşünebilmeyi sağladığından kamu ve özel sektör tarafından desteklenmektedir. Özellikle doktora öğrencileri ülkenin ihtiyacı olan uzmanların ve bilim insanlarının yetişebilmesi için hem doktora programları ve hem de bu programlara devam eden öğrencileri üniversitelerle işbirliği içerisinde olan kamu ve özel sektör tarafından maddi olarak desteklenmekte ve kaynak aktarılmaktadır (Karaman Kepenekçi, 2009: 45).

2.3.1.4. Fransa'da doktora eğitimi

Fransa'nın yükseköğretim tarihi çok eskiyi dayanmaktadır. Dünyanın en eski üniversitelerinden biri olan Paris Üniversitesi 1215'te kurulmuştur. 1789'a kadar Katolik kilisesi tarafından yönetilen eğitim Fransız devriminden sonra standartlaştırılmış ve merkezi bir eğitim sistemi kurulmuştur (Akyol, Tekin, Dal, 2019: 109).

Fransa'da beş yıl okul öncesi eğitim, beş yıl ilkokul, dört yıl ortaokul ve üç veya dört yıl lise eğitimi devam etmektedir. Fransa'da ilkokul, ortaokul ve lise zorunludur. Liselerden sonra öğrenciler baccalaurea denilen bir sınava girmekte ve yönlendirildikleri alanda üniversite eğitimine devam etmektedir. Baccalaureat (bakalorya) sınavında başarılı olanlar başka sınava tabi değildir. Ancak tıp, eczacılık, veterinerlik gibi özel branşlarda öğrenciler ayrı bir sınava girmektedir. Fransa'da yüksek öğrenim ikili bir siteme sahiptir. Üniversiteler ve bakanlıklarca denetlenen Grandes Ecoles ve Üniversite Teknoloji Enstitüleri'dir (Demir, 2009: 165).

Fransa'da yüksek öğretim üniversite, mühendislik okulu, işletme ve ticaret okulu, sanat okulu, mimarlık okulu ve diğer okul ve enstitüler olarak sınıflandırılabilmektedir (Campus France, 2021). Fransa'da, eğitim politikasının belirlenmesi ve uygulamaya konulması anayasa gereğince hükûmetin yetkisindedir. Hükûmet içinde ise, Millî Eğitim, Araştırma ve Teknoloji Bakanlığı eğitim politikasından sorumludur. Fransız eğitim sistemi, akademiler çerçevesinde örgütlenmiştir. Fransa'da 1996 itibarıyla 30 akademi bulunmaktadır. Her akademinin başında bir rektör bulunur. Rektör, bakanlar kurulunun tavsiyesi ile Cumhurbaşkanı tarafından atanır (Topbaş, 2005).

Bologna sürecinin kabul gören şartlarına paralel olarak Fransa'da da eğitim sistemi Avrupa standartlarına uyumlu hale getirilmiştir. Lisans derecesi genellikle üç yıl, master derecesi iki yıl, doktora derecesi ise üç yıl sürmektedir (Akyol, Tekin, Dal, 2019: 112). Avrupa Birliği üyesi ülkelerinin eğitimden sorumlu bakanları Sorbon'da 1998 yılında toplanarak ortak bir eğitim planı oluşturmayı amaçlamışlardır. Fransa, Sorbon (1998) toplantısından sonra, üniversitelerin program yapısında değişiklik yapmayı karar vermiş ve bu dönüşüm sürecini "LMD Reformu" adıyla uygulamaya koymuştur. Bu reform çerçevesinde lisans, yüksek lisans ve doktora diplomalarını yeniden kredilendirilmiştir (http://www.education.gouv.fr/sup/lmd/presente/initiat.htm).

Fransa'da sadece üniversiteler, politeknik enstitüleri, Ecoles Normales Superieuresve Devlet Enstitüleri doktora programları açabilmektedir. Doktora programına başvuracak öğrencilerin Maitrise denilen eğitim ve yüksek lisans derecesi veren birini tamamlamış olması veya aynı düzey programlardan mezun olması yada geçerli bir mesleki deneyimi ve araştırmasının olmasına bağlıdır. Fransa'da yüksek lisans ve doktora eğitimindeki karmaşa daha önce Fransa'nın üniversiteler ve Grand ecoles olarak ikili bir eğitim sistemine sahip olması, hem de Bologna sürecinde diğer ülkelerle uyum sağlamaya çalışmasından kaynaklanmaktadır (Demir, 2009: 169).

Fransa'da doktora programları disipline edilmiş programlardır. Öğrencinin başarılı olabilmesi için her türlü maddi destek sağlandığı gibi, sosyalleşebilmeleri adına aktivitelere katılmaları teşvik edilir. Doktora öğrencileri bir yönetici ve tez danışmanının denetiminde araştırma yapmaktadır. Bu çalışma bireysel olabileceği gibi grup halinde de olabilir ve seminerlere katılarak doktora okulunda staj yapılabilir. Doktorayı başarı ile tamamlamak için bir doktora tezinin yazılması ve dinleyicilere açık bir toplantıda savunulması gerekmektedir. Usulüne uygun şekilde hazırlanıp sunumu yapılan tez jüri değerlendirmesine tabi tutulur (Demir, 2009: 173-175).

Fransa'da üniversiteler "Appellation" (unvan) kısaltmalarına göre sınıflandırılmaktadır. Tez arşivlerinde bu kısaltmalara göre tez taraması yapılabilmektedir.

Tablo 2.1. Fransa Üniversite Appellation Listesi (https://orientation-carriere.com/articles/universites-paris-idf.php)

Université	Appellation
Université Panthéon Sorbonne	Paris 1
Université Panthéon Assas	Paris 2
Université de la Sorbonne Nouvelle	Paris 3
Université Paris-Sorbonne	Paris 4
Université Paris Descartes	Paris 5
Université Pierre et Marie Curie	Paris 6
Université Paris Diderot	Paris 7
Université Vincennes Saint-Denis	Paris 8
Université Paris Dauphine	Paris 9
Université Paris Ouest Nanterre La Défense	Paris 10
Université Paris Sud	Paris 11
Université Paris Est Créteil Val de Marne	Paris 12
Université Paris Nord	Paris 13
Université d' Évry-Val d'Essonne	UEVE
Université de Cergy Pontoise	UCP
Université Paris Est Marne la Vallée	UPEMLV
Université Versailles Saint Quentin en Yvelines	UVSQ

2.4. Bibliyometri

Felsefeci Paulo Freire'ya göre "Yanlış sistemlerde, yaratıcılık, dönüşüm ve bilgi yoksunluğu yüzünden insanlar rafa kaldırılmaktadır. Çünkü araştırmadan, praksis olmaksızın, insanî olunamamaktadır. Bilgi ancak buluş ve yeniden-buluş yoluyla, insanların; dünya ve birbirleriyle olan sabırsız, durmaksızın, sürekli, umut dolu araştırmalarıyla meydana gelmektedir (Freire, 1991: 47)." Eğitim kurumlarının çoğunda araştırmaya öncelik verilmesi, öğrencilerin bilgileri araştırarak elde etmesi ve geliştirmesinin beklentisi de bilgiye araştırma yoluyla ulaşan etken bir eğitim sistemi oturtulmak isteğinden kaynaklanabilir.

Günümüzde eğitimin, farkındalığın ve teknolojinin artışına paralel olarak günden güne her alanda yeni bilgiler ve teoriler ortaya çıkmaktadır. Bilim insanları çeşitli araştırmalar ile literatüre yeni bakış açıları kazandırmaktadır. Fakat bu olumlu fazlalık aynı zamanda güvenilir veya ihtiyaç duyulan bilgilere erişim konusunda olumsuz etkiler de ortaya çıkarmaktadır. Bu gibi durumlarda doğru bilgiye ulaşmak adına yapılan çalışmaların verimliliği, çalışmanın atıf alma durumları ya da belirli alanların,

bölgelerin araştırma eğilimlerini ölçebilmek önem kazanmaktadır. Araştırma sürecine, zamanın bilim otoriteleri tarafından uygunluğu kabul edilmiş bilim yöntemlerini kullanarak yeni bulgular elde etmeye yönelik bir problem çözme etkinliği olarak bakılabilir (Kaptan, 1998: 23). Araştırma değerlendirme çalışmaları ise; disiplinlere özgü yayın yapma eğilimleri ortaya çıkarmakta, kişiler, kurumlar ya da ülkeler arasında karşılaştırmalar yapmaya imkan sağlamakta, ülkelerin veya kurumların bilimsel yayın politikaları sunmaktadır. Aynı zamanda araştırma değerlendirme çalışmaları neyin araştırma yapmaya değer olduğu ve bilim camiasının ne gibi bakış açılarına değer verdiği hakkında da fikir sağlayabilir. Bu noktada bibliyometri kavramına ihtiyaç duyulmaktadır.

Alan Pritchard 1969 yılında kaleme aldığı makalesinde matematik ve istatiksel yöntemlerin kitaplara ve diğer iletişim kaynaklarına uygulanması işlemine "bibliyometri" teriminin kullanılmasını önermiştir (Pritchard, 1969: 348). Türkiye'deki ilk bibliyometrik çalışma olarak adlandırabilecek Dr. A. Kemal Özini (Özini, 1970)'e ait çalışmada; Türkiye'nin temel bilimlerdeki durumu incelenmiş ve belli alanlardaki bilimsel verimliliği ölçülmeye çalışılmıştır (Al, Sezen, Soydal, 2012: 55). Bibliyometrik araştırmalarda belgelerin ya da yayınların belirli özellikleri çözümlenerek bilimsel iletişime ilişkin çeşitli bulgular elde edilmektedir (Al, 2008: 18). Bibliyometrik yöntemler alanda yaşanan evrim ile ilgili çok farklı bir bakış oluşturmaktadır ve araştırmacıyı mikro odaktan makro odağa doğru yönlendirmektedir. Böylece araştırmacı alanın dinamiklerini daha geniş bir perspektifle inceleme olanağı elde etmektedir (Zupic, 2015: 436). Bu geniş perspektifte inceleme, alanda yapılan çalışmaların eğilimini, ne yönde araştırmalara daha çok yer verildiğini ve bu durumlara etki eden faktörleri belirleme açısından da değerlendirmeye yardımcı olabilir. Bibliyometrik araştırmalarla bir yandan herhangi bir konudaki en verimli araştırmacılar belirlenirken, diğer yandan da bunlar arasındaki etkileşimin boyutları gözler önüne serilebilmektedir. Bibliyometrik araştırmalar, benzer bir yaklaşımla çeşitli konularda ülkeler arasında, kurumlar arasında ya da ekoller arasında karşılaştırmalar yapılmasına olanak sağlamaktadır (Al, 2008: 19).

Bibliyometrik araştırmanın veri kaynakları bibliyografyalar ve bibliyografik veri tabanları iken, bibliyometrik analiz birimleri dizi ve süreli yayınlar, kitaplar,

monografiler, raporlar, tezler ve makalelerdir (Glanzel, 2003: 12-13). Bibliyometrik araştırma iki temel ve birkaç alt alana ayrılmaktadır. Bu alanlar;

1. Verimlilik sayımı veya açıklayıcı alan:

a. Ülkeler (Coğrafya konumları)

b. Farklı zaman dilimleri

c: Farklı disiplinler (Konu alanları)

2. Literatür kullanım sayısı veya değerlendirme alanı:

a. Referans

b. Alıntı (Osareh, 1996: 151) şeklindedir.

Bibliyometrik analiz birimlerinden olan tezler bölümlerden oluşmaktadır. Bu bölümlerin başında çalışmanın özeti bulunmaktadır. Özet, okuyucuların araştırma hakkında kısa süre içerisinde bilgi sahibi olması açısından önemlidir (Turan, vd., 2018: 29). Amerikan Psikoloji Derneği (APA)'nin akademik yazımların dünyada ortak formatta yazılması amacı ile oluşturduğu yazım kuralları kılavuzuna göre; özetler araştırmanın bölümleri hakkında kısa bilgiler içermelidir ve tezler anahtar kelimeler aracılığı ile veri tabanlarında tezlere ulaşım sağlanmaktadır (APA, 2020). Kelimeler, karşılıklı, birbirine bağımlı bir yaşamı desteklemek amacıyla iletişimi kolaylaştırmak için yaratılan yapay kurgulardır. Nesnelerin ve duyguların dünyasına bir düzen, bir standardizasyon getirirler (Vassaf, 2020: 35). Bu nedenle araştırmacıların konu ile ilgili kaynak teşkil edebilecek tezlere ulaşımı için doğru anahtar kelime seçimi önem kazanmaktadır. Bilimsel yayınlardaki anahtar sözcük, makale başlıkları ve özlerinde geçen sözcüklerin de bibliyometrik açıdan analiz edildiği görülmektedir. Bu araştırmaların temel amacı; belirli disiplin ve konuların, genel özellikleri ve dinamiklerinin ortaya konmasıdır. Bu sayede bilimin konu ve bilgi yapısının zamana bağlı olarak değişimi saptanabilmektedir. Ayrıca bu türde araştırmalar bilim politikası konusunda yorum ve ileriye yönelik olarak çıkarımlar yapılabilmesini sağlamaktadır (Besimoğlu, 2015: 19) .

Moda; giysiler ya da sanat ürünleri gibi somut çıktılara ek olarak sosyal, kültürel, ekonomik, psikolojik, ahlaki, dini gibi pek çok açıdan ele alınabilecek bir kavramdır. Küreselleşme ve hazır giyim etkisi ile giysilerin ve görsellerin çoğalması moda ve

tasarım kavramının günden güne değer kazanmasına zemin hazırlamıştır. Moda tasarım endüstrisinin katma değer sağlayan etkisi de göz önüne alındığında; ülkeler kendi moda kültürlerini oluşturmak ve geleneksel moda pazarlarında yer almak için stratejiler geliştirmeye önem vermişlerdir. Eğitim kurumlarında sektöre istihdam sağlayacak bireylerin yetiştiği moda tasarım bölümlerinin artmasına ek olarak, moda sisteminin anlaşılması, çözümlenmesi ve moda kültürünün oluşması için araştırmalar gerçekleştiren lisansüstü moda tasarımı programları da oluşturulmaktadır. Bu programlarda moda tasarımı sistemini pazarlama, teknik, üretim, sosyal, kültürel gibi pek çok yönden ele alan araştırma makaleleri yüksek lisans ve doktora tezleri artarak üretilmeye devam etmektedir. Bu durum modanın teorik olarak araştırmalara konu olmasının sonucudur. Dolayısı ile moda tasarımı eğitiminde teori ve pratiğin bir arada yürütülmeye çalışıldığı söylenebilir. Çünkü teori ihmal edildikçe pratikçiliğe saplanılır. Pratik ihmal edilirse dogmacılık hakim olur. Teori, pratiğe bağlanmadıkça amaçsız kalır (Politzer, 1978: 251).

Özellikle moda tasarım alanında yüksek öğrenim eğitim veren eğitim kurumları başta olmak üzere pek çok alanda moda konuları ile ilgili teorik araştırmalarda günden güne artış olduğu gözlemlenebilir. Fakat alanın disiplinlerarası ve geniş etki alanı olan yapısı, alanlar ve coğrafyalar arasında farklı tanımlama ve nitelendirmeler ya da terimlerin ortaya çıktıkları dilde uluslararası kabul görmesi ve alan terminolojisinin oturmamış olması alandaki araştırmaların tasniflenmesini zorlaştırmaktadır. Çok yönlü bir araştırma alanı olması nedeniyle moda tasarım alanındaki tezlerin bibliyometrik analizleri önemlidir.

Moda tasarımı alanında yapılan bibliyometrik araştırmaların sayısı oldukça azdır. Bu duruma alanın geniş çerçevede değerlendirilmesi gereken disiplinlerarası yapısı olumsuz etki etmiş olabilir, fakat aynı yapı bibliyometrik araştırma için fazlaca veri sağlayacağından bibliyometrik analiz açısından araştırmaya değer olarak düşünülebilir.

2.5. Veri Madenciliği

Değişkenler arasındaki ilişkiyi saptamanın, korelasyonun önemini vurgulayan kişilerden biri olan Karl Pearson sosyal ve biyolojik bilimlerin, matematik ve veri oluşumunda temellendirilmiş yorumlara ihtiyaç duyduğundan, veri toplamanın ve analiz etmenin değerinden bahsetmiştir. Ayrıca Pearson niceliksel yöntemlerin

uygulanmasının alanları muazzam ölçüde genişletmekle kalmayıp, aynı zamanda bilim felsefesini ve yaşamın kendisini de değiştireceğini vurgulamıştır (Wiggins, Jones, 2024: 64-65).

Veri kelimesi "Bir araştırmanın, bir tartışmanın, bir muhakemenin temeli olan ana öge, muta, done" şeklinde genel bir şekilde tanımlanmaktadır (TDK, 2023). Verilere dayanan pozitif bilim, teorinin sonucudur (Chul Han, 2020: 21) ve birtakım sonuçlara veya çıkarımlara ulaşmak için verilere ihtiyaç duyulmaktadır. Günümüzde bilgi çağının etkisi ile her alanda oldukça fazla veri elde edilmektedir. Fakat bu olumlu durum özellikle verilerden elde edilen sonuçlara ya da bilgilere erişim söz konusu olduğunda beraberinde karmaşa ve doğru kaynaklara erişim sıkıntısı ortaya çıkarmaktadır. Bu noktada veri madenciliği kavramı devreye girebilir. Veri madenciliği ile değeri olan bilgiler elde edilmektedir. Bu sayede veriler arasındaki ilişkileri ortaya koymak ve gerektiğinde ileriye yönelik kestirmelerde bulunmak mümkün olabilir (Özkan, 2020: 12). Veri madenciliği yararlı bilgilerin keşfedilme süreci olarak aynı zamanda bir model oluşturma sürecidir de denilebilir. Oluşturulan modeller çevrede olup bitenleri daha iyi anlamak ve geleceğe dönük tahminler yapmak gibi iki amaca hizmet etmektedir (Cemaloğlu, Duykuluoğlu, 2020: 2).

Eğer veriler belirli bir amaç için kullanılmaya uygunsa her türlü veriden veri madenciliğinde yararlanılır. Fakat bazı veri kaynakları veri madenciliğinde kullanmak üzere daha uygundurlar (Cemaloğlu, Duykuluoğlu, 2020: 6). Bu veri kaynakları veri tabanı sistemleri, veri ambarı ve veri kümeleridir (Özkan, 2020: 12-15).

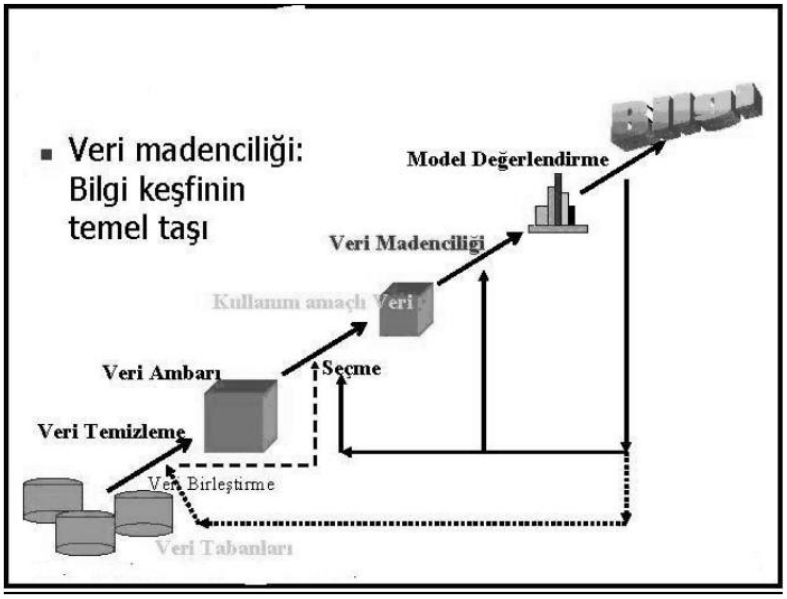
Veri madenciliğinde farklı veri tabanlarından, farklı dillerden veriler elde edildiğinde veriler arasında tutarsızlıklar ortaya çıkabilir. Bu nedenlerle sisteme veri girişi yapmadan önce verilerin ön işleme uygulamalarına tabi tutulmaları gerekliliği doğabilir. Bu işlemler

-Veri temizleme,

-Veri bütünleştirme,

-Veri indirgeme,

-Veri dönüştürme gibi işlemlerdir (Özkan, 2020: 27-29).

Şekil 2.8. Veri Madenciliği ile Bilgi Keşfi Aşamaları (Baykal, 2006: 98).

Verilerin analizinin önemi anlaşıldığından beri öncelikle veri analizi yapılabilmesi için doğru araştırma yöntemi seçilerek gerekli verinin çekilmesi sonrasında verilerin kategorilendirilmesi ve son olarak da amaca uygun verinin hızlı anlaşılır şekilde çıktı alınması süreçleri ile ilgili çeşitli disiplinlerde ve disiplinlerarası bir çok çalışma yapılmış, bazı metotlar kullanıma sunularak verim arttırılmıştır. Tüm bu çaba minimum emek ve zaman ile en fazla, en hızlı ve en yerinde bilginin hizmete sunulabilmesi içindir. Gerek üretilen istatistiki metotlar gerekse bilgisayar programları tüm bu veri analizi sürecini hızlandırmak için kurgulanmıştır. Bilişim teknolojilerinin gelişmesi, dev işlemcili bilgisayarlar ve yapay zeka teknolojileri karar verme süreçlerinde veri analizinin son derece hızlı yapılabilmesine olanak vermekte ayrıca düşünülen dışında büyük veri içerisinde görülemeyenleri de sonuçta kullanıcıya göstererek başka bir bakış açısı geliştirilmesine olanak sağlamaktadır. Veri madenciliği ile elde edilen veriler nitel ve nicel araştırmalarda oldukça fazla kullanılmaya başlanmıştır. Sosyolojik hareketlerin ve olayların anlamlandırılması, olumlu/olumsuz durumların büyük veri analizleriyle tahmin edilerek metotlar geliştirilmesi ve karar vericilere sunulması veri madenciliğinin sağladığı faydalar ile mümkün kılınmaktadır.

2.6. Kodlama

Nitel ve nicel araştırmaların varlığa ve bilgiye bakış açıları birbirlerinden farklıdır. Nicel araştırmalarda değişkenler kesin sınırlarıyla saptanabilir ve ilişkiler ölçülebilir.

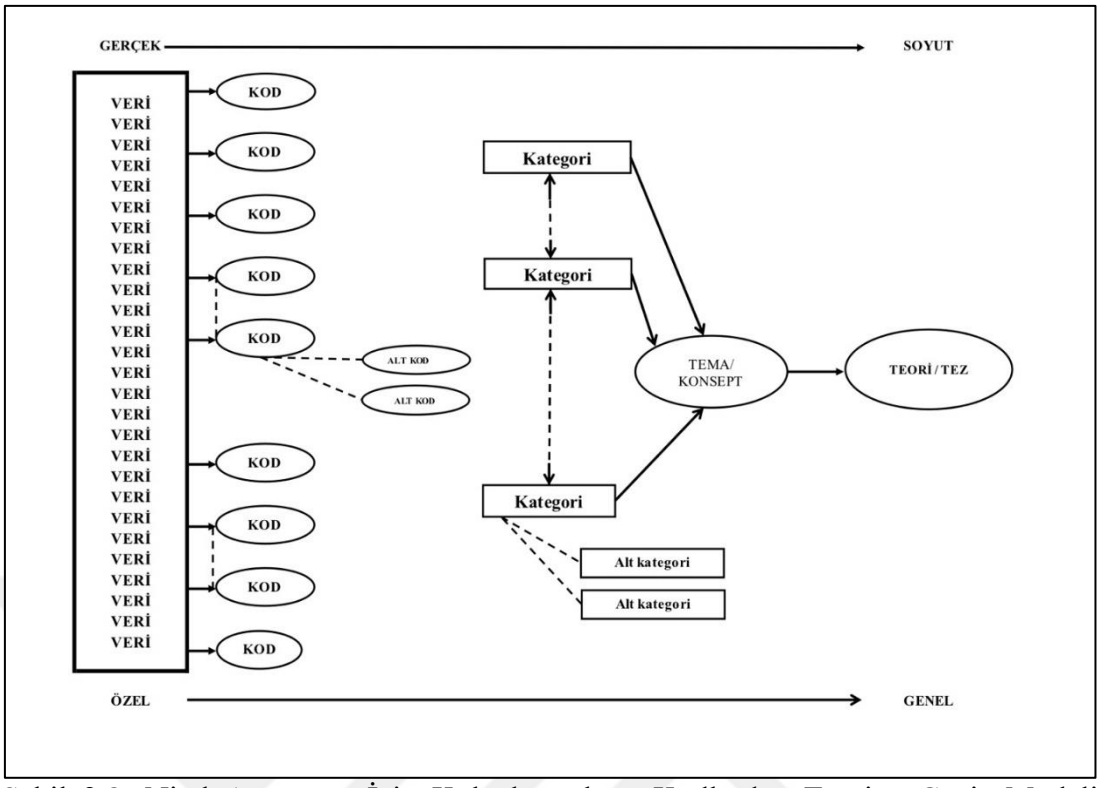
Nitel araştırmalarda ise değişkenler iç içe geçmiştir ve aralarındaki ilişkileri ölçmek zordur (Balcı, 2011: 37). Nitel araştırmacılar gerçekliğin insan algısı olduğu ve bu algıların kişiden kişiye ya da kültürden kültüre farklılık gösterdiğine ve zamanla değişebileceğine inanmaktadır (Sağlam, Kanadlı, 2023: 4). Fakat nicel araştırmalarda elde edilen veriler de nitel olarak araştırmacının bakış açısı ya da odaklanmak istenilen konu dahilinde kodlanarak sonuçlar elde edilebilir.

Kod; niteliksel sorgulamada çoğunlukla, dile dayalı veya görsel verilerin bir kısmı için özetleyici, göze çarpan, özü yakalayan ve/veya çağrışım yapan bir niteliği sembolik olarak atayan bir kelime veya kısa ifadedir. Kodlama veri toplama ile kapsamlı veri analizi arasındaki geçiş sürecidir (Saldana, 2009: 3).

Kodlama süreci metin veya görsel verileri küçük bilgi kategorileri içine toplamayı, bir çalışmada kullanılan farklı veri tabanlarından gelen kod için kanıt aramayı ve sonra koda bir etiket vermeyi içermektedir (Creswell, 2018: 184). Araştırmalarda analiz; verilerin hazırlanması, organizasyonu, verilerin kodlanması ve kodların bir araya getirilerek temalara indirgenmesi ve son olarak veriyi şekiller, tablolar veya görsel haritalar ile sunmayı içermektedir (Creswell, 2018: 180).

Veri analizleri için kullanılan kodlama programlarında araştırmacı; araştırma verilerini araştırmanın problemlerine göre etiketlendirerek kodlama yapabilmektedir. Kodlama örnekleri incelendiğinde tanımlayıcı kod (Saldana, 2009), InVivo kod (Çelik, vd., 2020: 386) gibi örnekleri olduğu görülmektedir. Bu ayrımlar bir durum, bir veri kaynağı içerisindeki işe yarar verinin araştırmacı tarafından tanımlanması ya da veriden direkt kodlar alıntılanması şeklinde gerçekleşebilir. Her iki kodlama örneğinde de araştırmacının kişisel yaklaşımı söz konusu iken, invivo kodlar daha direkt tanımlamaları içermektedir. Tanımlayıcı kodlar araştırmacının bakış açısı ve yorumuna daha açık kodlamalardır.

Kodlamanın nitel araştırmalarda kullanılmaları ile ilgili olarak; kodların sayılması büyüklüğün nicel yönünü ifade etmektedir ve araştırmacılar frekansın nitel araştırmaya uygun düşmemesi konusunda çelişkiler yaşamaktadır. Bu konuda araştırmacılara veri kodlarının sayılarının ve sıklıklarının elde edilmesi tavsiye edilmektedir (Creswell, 2018: 185). Nicel veriler nitel araştırmaların yorumlanabilmesi, çıkarımlar ve teoriler geliştirilmesi adına önemlidir.

Şekil 2.9. Nitel Araştırma İçin Kolaylaştırılmış Kodlardan Teoriye Geçiş Modeli (Saldana, 2013: 13)

Kodlama yapabilmek için araştırmacının öncelikli olarak verilerini elde etmesi gerekmektedir. Bu veriler nitel araştırma yöntemleri kapsamında veri toplama teknikleri kullanılarak elde edilebilir. Veriler araştırmanın gerektirdikleri doğrultusunda kodlar ve/veya alta kodlara ayrılır. Daha sonra kodların kendi içlerinde ya da birbirleri ile olan ilişkileri saptanarak kategorilendirilir ve sonuçlara ulaşılır. Bu sonuçlar doğrultusunda araştırmacılar yorum, iddia ve teoriler geliştirebilirler.

Araştırmacıların temaların ve kavramların sistematik olarak birbirleriyle nasıl ilişkili olduğunu gösterme yetenekleri teorilerin gelişmesine yol açmaktadır (Corbin, Strauss, 2014: 190). Özellikle nitel araştırmalarda araştırmacıların veri kaynaklarından elde edilen veriler arasında ilişkiyi kurma ve bu ilişkiler üzerinden yorumlamalar yapma, teoriler geliştirme aşamalarında kodlamadan faydalanılmaktadır. Araştırmacıların problem durumlarını doğru belirleyerek, sonuca ulaştıracak kodlamalar ve anlam ilişkileri geliştirmeleri bu nedenle önemlidir.

2.7. Görsel Haritalama

Bilgi üretimi ve yayılımının gün geçtikçe artış gösterdiği büyük veri çağı olarak da adlandırılan dönemde bilgilerin aktarılması adına da yeni gelişmeler, farklı teknikler

ve yöntemler ortaya çıkmaktadır. Özellikle fazla veri üzerinden yapılan araştırmalarda elde edilen sonuçları anlamlı kılmak adına kullanılan veri görselleştirmesi de bu yöntemlerden biri olarak ele alınmaktadır. Veri görselleştirme, insan bilgisini güçlendirmek için soyut ve fiziksel olmayan verilerin bilgisayar tabanlı etkileşimli görsel temsillerinin kullanılmasıdır (Çelik, Akdamar, 2018: 253). Veri görselleştirme veri madenciliği ile ilişkili alanlardan biridir. Veri madenciliğinde verilerin görselleştirilmesi verilerin analizi ve yorumlanması süreçlerinde önemli kolaylıklar sağlanabilir (Cemaloğlu, Duykuluoğlu, 2020: 23). Veri görselleştirmelerinin en önemli özelliği, ölçülebilir istatistiksel verilere dayalı açık bilgiler içermeleridir (Sevimli Deniz, 2022: 92).

İnsanın algılama sistemi yalnızca üç boyut ile sınırlı olduğu için daha fazla boyut içeren veriler insanın algılama sınırını aşmaktadır. İnsan beyninin görselleştirilen, boyutlandırılan bilgileri algılaması daha kolaylaşmaktadır. Bu nedenle bilginin görselleştirilmesi önemlidir. Veri görselleştirme teknikleri çok boyutlu veriyi iki veya üç boyuta indirgeyerek görselleştirirken, diğer taraftan da veriler arasındaki ilişkiyi muhafaza edebilmektedir (Bilgin, Çamurcu, 2008: 108).

Veri görselleştirme, görselleştirme araçlarını kullanarak "verileri" görsel öğelere dönüştürerek kullanıcıya sunmaktır. Grafikler ve haritalar gibi veri görselleştirme araçları kullanarak ham veriler, işlenmemiş veriler ve bilgiler temsil edilebilir (Sevimli Deniz, 2022: 92).

Veri görselleştirmenin iki temel amacı bulunmaktadır. Birinci amaç fikirlerin, kuralların ve kavramların daha iyi anlaşılmasıdır. Diğer amaç ise grafiklerin ve resimlerin yeni fikirler oluşturmak, yeni ilişkiler kurmak, bir hipotezin doğruluğunu sınamak, yeni yapılar keşfetmek veya bu yapıları düzenlemektir (Bilgin, Çamurcu, 2008: 108).

Bibliyometrik analiz bilimsel çalışmaların geleceği hakkında bilimsel iletişime ışık tutmaktadır. Görsel haritalama tekniği ile araştırmacıların konu hakkındaki tüm yayınları okuyabilmesi mümkün değilken konunun literatür derlemesini sunan görsel etkili çalışmalar elde edilebilmektedir (Gacar, Keser, 2023: 277).

Büyük ve karmaşık verileri anlaşılır hale getirebilmek, karar vericiler ya da araştırmanın muhatapları için sadeleştirmek adına üretilen programlar veriyi yine veri şeklinde sunmakta, veri ne kadar sadeleşirse sadeleşsin akılda kalması zor ve sürekli

tekrar gerektiren formda kalmaktadır. Görsel haritalama ile programlarda üretilen veriler aynı zamanda akılda kalıcı ve dikkat çekici bir görsel ürüne dönüşerek zamanın optimum kullanılmasına zemin hazırlamaktadır. Ayrıca görsel haritalamanın önemi araştırma ilgilisinin veri okuma becerisinin minimuma yaklaştığı veya çeşitli yaş ve kültür gruplarından oluştuğu durumlarda saf veriye göre daha fazla ve hızlı anlaşılır olmasıdır. İstatistik biliminin toplumun her kesimine etkisinin anlaşılırlığını görsel haritalama ile artırmak mümkündür. Veriler arası korelasyonların saf veri formunda sonuçlarından ziyade görsel haritalama formunda oluşturabilmesini mümkün kılan programlar ile günümüzde özellikle bibliyometri araştırmaların anlaşılabilirlik yönünü güçlü kılabilmektedir. Büyük veri gruplarının tasnifi sürecinde görsel haritalama sonuçlarından hareket edilmesi farklı analizler yapılabilmesine imkan tanımaktadır.

2.8. İlgili Araştırmalar

Araştırma sürecinde yapılan literatür ve alan taramasında bibliyometrik araştırma yöntemleri ile ilgili hazırlanan çok sayıda çalışmaya erişilmiş ancak moda tasarımı araştırmalarının bibliyometrik yöntemler ile çözümlendiği az sayıda çalışmaya rastlanmıştır.

Nelma Irene FETTERMAN (1977) "A Bibliometric Analysis Of Clothing Literatüre with Implications For Information Storage and Retrieval" isimli doktora tezinde giyim araştırma literatürünün geniş bir alana yayılması ve birincil ve ikincil kaynakların çeşitliliğinin konuyla ilgili doğru kaynakların belirlenip araştırma yapmayı zorlaştırdığını savunmuştur. Bu nedenle SCI VE SSCI dergilerde yayınlanan alanla ilgili kaynaklar bibliyometrik analiz ile taranmış ve bibliyografyası çıkarılarak araştırmacılar için kaynak sunmaya çalışılmıştır.

Jonah Saint MCLNTIRE (2006) "The Clothing and Textile Research Base: An Author Cocitation Study" isimli yükseklisans tezinde Clothing and Textile Research isimli dergide yayınlanan makalelerin bibliyometrik analizi yapılmıştır. Bir web sitesi hazırlayarak elde edilen atıf analizi ve yazarlar arasındaki faktör analizlerinin çıktıları bu sitede paylaşılmıştır ve alanda yapılacak gelecek çalışmalar için bu web sitesinden yararlanılacağı ön görülmüştür. Fakat web sitesine günümüzde erişim sağlanamamaktadır.

Sophie KUSHKULEY (2012) "Trend Analysis in Harper's Bazaar" isimli bildiride Harpers's Bazaar dergisinin 1860-1899 yılları arasında çıkmış sayıları üzerinden

başlık tanımlaması yapılmıştır. Dört tanımlayıcı kelime ve yirmi başlık belirlenerek zamanla değişen trendler analiz edilmiştir. Araştırma yönteminin belirlenen kelimeler ve kelimelerin döngüselliğinin hesaplanmasının gelecek trendlerin belirlenmesi ve ileride yapılabilecek analiz çalışmalarına örnek olabileceği vurgulanmıştır.

Mahendra FAKHRI, Natan FERNANDO ANANKA SINAGA, Syahputra SYAHPUTRA, Mahir PRADANA (2014) "Fashion Advertising: A Brief Bibliometric Rewiew" başlıklı makalede moda reklamcılığı alanında yazılmış olan akademik makaleler 'moda' ve 'reklam' arama kelimeleri kullanılarak tespit edilmiş ve bu makaleler üzerinden bibliyometrik analiz yapılmıştır, atıf analizleri çıkarılmış ve anahtar kelime bağlantıları ağ diyaframları ile görselleştirilmiştir. Çalışma sonunda yöntemin araştırmacılar için yeni çalışma konuları sağlayacağından ve tüketici satın alma davranışları üzerinde reklamların etkisi üzerinden bahsedilmiştir.

Özlem GÜNEŞ ve Hilal PALA (2018) "Avusturya'da Giyim- Kuşam Konusunda Hazırlanmış Lisansüstü Tezler İçin Bir Literatür Taraması" başlıklı bildiride Avusturya'nın, devlet üniversitelerinde çalışılan lisansüstü tezlerle ilgili bir durum tespiti denemesi yapılmıştır. Çalışmada Viyana Üniversitesi'nin farklı fakültelerinde tezler "Giyim-Kuşam" anahtar kelimeleri ile taranmıştır. Giyim-kuşam üzerine yapılmış tezler tasnif edilerek içeriklerine değinilmiş ve bibliyografya çalışması hazırlanmıştır.

Baran EKİNCİ (2019) "An Exploratory Data Analysis on Architectural Research Agenda" isimli tez çalışmasında mimari araştırma gündemini veri analizi ile keşfetmeyi amaçlamıştır. Mimari çıktıların uygulamaya dayalı olmasına rağmen mimari teoriler, tartışmalar ve araştırmaların yazılı ve teorik yürütüldüğünü dikkat çeken Ekinci, bu araştırmaların günden güne çoğalmasının yararlı bilgilere ulaşmak konusunda olumsuz etkileri olduğunu ve bu bilgileri indekslemek gerektiğinin savunmuştur. Çalışmada Türkiye'de mimari alanında hazırlanmış olan yüksek lisans tezlerinden veri analizi yöntemi ile veriler elde edilmiş ve eleştirel bir okuma ile araştırma gündemi yorumlanmış, görsel analizler ile desteklenmiştir.

Saliha KARADAYI USTA (2022) "Sürdürülebilir Moda Tedarik Zinciri Yönetimi Uygulamalarının Sistematik Taraması" adlı makalede 'moda, tekstil ve giyim tedarik zinciri' literatürü taranarak anahtar kavramlar bibliyometrik analiz yoluyla belirlenmiştir. Daha sonra bu kavramlar arasındaki ilişkiler ağ diyagramları ile

görselleştirilmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda sürdürülebilir moda tedarik zincirinin önemi üzerine yorumlamalar yapılmıştır.

Literatür taramasında, moda tasarımı alanında bibliyometrik analiz yöntemlerinin kullanıldığı çalışmaların sınırlı olduğu görülmüştür. Bibliyometrik analizler genellikle akademik yayınların tasnifi, atıf analizleri, anahtar kelime ilişkileri ve trend belirleme süreçleri üzerine şekillenmiştir. Ancak bu çalışmaların büyük bir kısmı moda tasarım araştırmalarının genel gündemini ortaya koymak yerine belirli alt başlıklara odaklanmıştır. Bu bağlamda, moda tasarım alanındaki doktora tezlerinin bibliyometrik yöntemler ile kapsamlı bir şekilde incelenmesi, bu alandaki araştırma eğilimlerinin belirlenmesi ve literatürdeki eksikliklerin giderilmesi adına önemlidir. Bu çalışma, söz konusu boşluğu doldurmayı ve moda tasarımı araştırmalarının genel eğilimlerini nesnel veriler ışığında değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

3. YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeli, veri toplama teknikleri ve verilerin analizinde kullanılan yöntemler açıklanmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma modeli veri kaynaklarının tespiti, taranması ve elde edilen bilgilerin ülkeler arası kıyaslanarak analiz edilmesi temeline dayanmaktadır. Bu çalışma, moda tasarımı alanında yapılan lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi üzerine kuruludur. Bibliyometrik analiz, yayınların sayısal verilerini inceleyen ve bu verileri istatistiksel yöntemlerle analiz eden nicel bir yöntemdir. Bu çalışmada, doküman analizi yoluyla elde edilen veriler, bibliyometrik analiz yöntemleri kullanılarak incelenmiş ve sayısal veriler üzerinden değerlendirilmiştir.

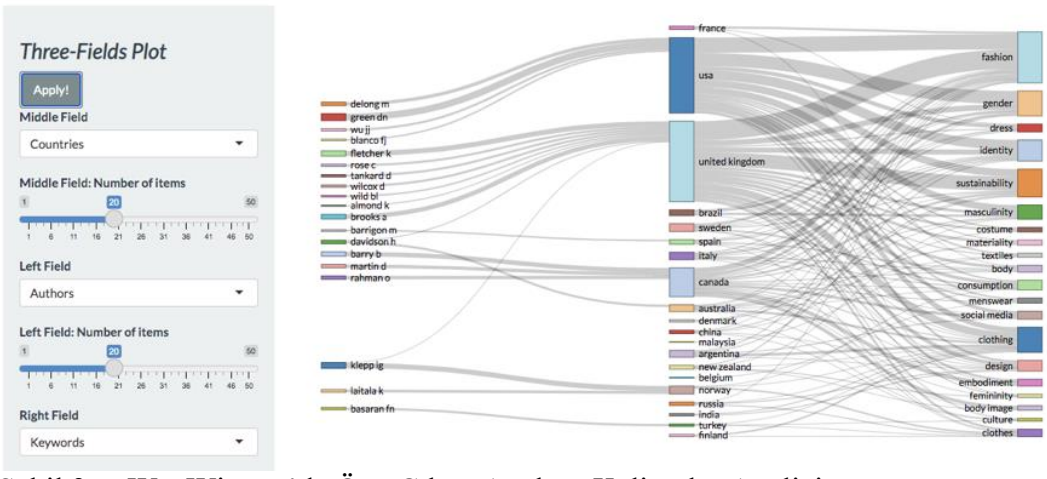
Araştırmada, verilerin sıklığı ve yayın profillerinin belirlenmesi için yapılan nicel analizler Maxqda veri analizi görselleştirme programı kullanılarak görselleştirilmiştir. Veri görselleştirme özellikle de atıf ağlarının analizleri için çok sayıda program mevcuttur. Bu çalışmada maxqda programının tercih edilme nedeni; Maxqda programının nitel araştırmalar için piyasaya sürülmüş olmasına karşın çeşitli güncellemeler ile niteliksel ve niceliksel verilerin birbirlerine entegrasyonunu için kullanılmaya (Dereli, 2023: 149) imkan sağlamasıdır.

3.2. Veri Toplama Tekniği

Akademik makalelerde ve kişisel çalışmalarda araştırmacının bakış açısı net bir şekilde gözlemlenebilirken, doktora tezlerinde mezun olunan kurumların okul kültürü, bakış açısı ve araştırma yöntemleri de devreye girmektedir. Ayrıca tezler bir taraftan okuyuculara incelenen konularla ilgili yararlı bilgiler sunarken, diğer taraftan bibliyometri konusuna ilgi gösteren araştırmacılara da kaynakçaları aracılığıyla önemli veriler sağlamaktadır (Al, Doğan, 2012: 350). Bu nedenle araştırma verileri moda tasarımı alanındaki doktora tezlerinden elde edilmiştir. Veri madenciliğinde veri kaynaklarından birisi de veri tabanı sistemleridir (Özkan, 2020: 12). Doktora tezlerine üniversitelerin kendi kütüphane veri tabanlarından ulaşılabilmektedir. Çalışmada veriler elde edilirken bu kaynaklardan yararlanılmıştır.

Greimas 1945-1947 yılları arasında “1830'da Moda. Dönemin Moda Dergilerine Dayanarak Giyimsel Sözcük Dağarcığını Betimleme Denemesi” adında modanın

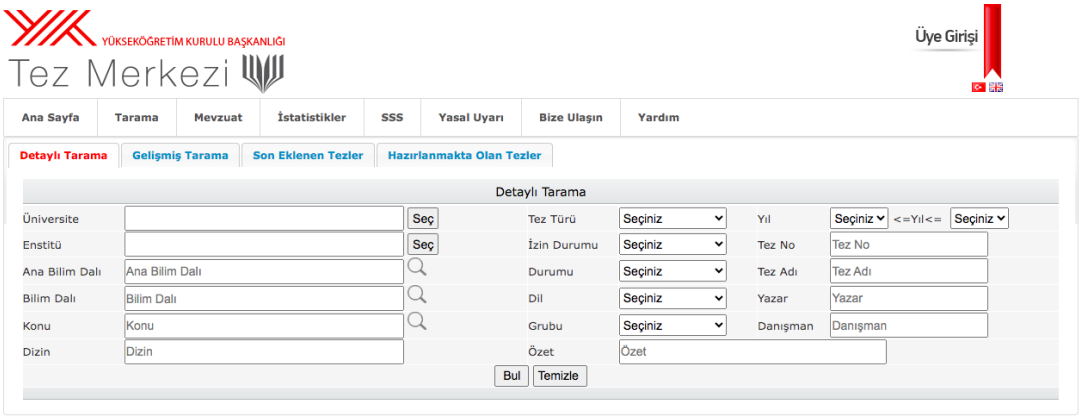
sözcük dağarcığı üstüne bir doktora çalışması yapmıştır. Greimas'ın çalışması sözcükbilimin (leksikolojinin) gelişmesinde önemli bir aşama olarak kabul edilmiştir (Rifat: 108). Fakat moda pratiğini veya moda uygulamalarını neyin oluşturabileceği konusunda fikir farklılıkları bulunmaktadır. Moda konusunu tartışmak için kullanılan kelimeler (giysi, moda, giyim, konfeksiyon, kıyafet, kostüm, moda, giyim kuşam vb.) bile farklı disiplinlerde, ülkeler arasında değişik anlamlar, kullanım ve nüanslar geliştirmiştir (Black, 2009: 6). Giyim kuşamı belirli kalıplar içine koymak veya tarif etmek için yalnızca Türkiye değil yurtdışında da terminoloji sıkıntı yaşanmaktadır. Her ülkenin kendi giyim anlayışına göre ayrı kıyafet kültürü ve terminoloji bulunmaktadır (Gürsoy, 2010: 49). Bu nedenle örneklem grubunu oluşturan tezlerin farklı ülkelerden ve okullardan derlenecek olması araştırma esnasında belirli kelime ve/veya kelime gruplarına odaklanmayı gerektirmektedir. Bu kelime ve/veya kelime gruplarının belirlenmesi için bibliyometrik ağların görselleştirilmesi için tasarlanmış bir bilimsel haritalama ve metin madenciliği programı olan WosWiewer (https://www.vosviewer.com/) ile dünyadaki moda tasarım araştırmaları anahtar kelimelerinin yoğunluğu göz önüne alınmıştır ve belirlenen "moda, giysi, giyim, kıyafet, kostüm" kelimeleri taranmıştır.

Şekil 3.1. WosWiewer'da Öne Çıkan Anahtar Kelimeler Analizi

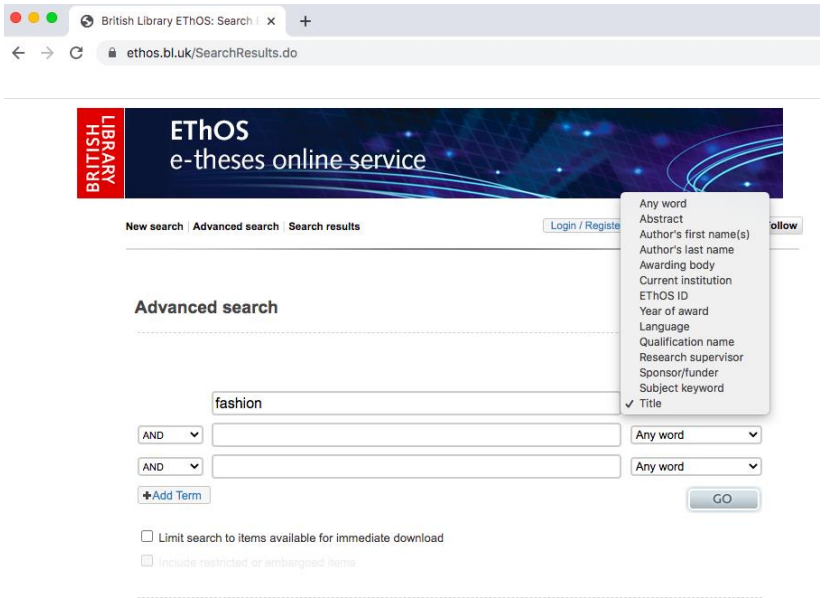
Moda Tasarımı Araştırmalarının Bibliyometrik Analizi kapsamında Türkiye, İngiltere, Amerika ve Fransa olmak üzere sınırlandırılan dört (4) ülkede hazırlanan ve başlıklarında moda, giysi-giyim-kıyafet ve kostüm ifadeleri yer alan tezlerden yararlanılmıştır. Türkiye'de hazırlanan doktora ve sanatta yeterlik, İngiltere, Amerika ve Fransa'da hazırlanan doktora tezlerinden veriler elde edilirken tez veri tabanları kullanılmıştır.

Türkiye'de doktora tezleri Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge kapsamında Yükseköğretim Kurulu tarafından oluşturulan Ulusal Tez Merkezi'nde kayıt altında tutulmaktadır. Türkiye'de gerçekleştirilen moda tasarım alanındaki araştırmalara erişim için Yök Ulusal Tez Merkezi Arşivi kullanılmıştır (https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/)

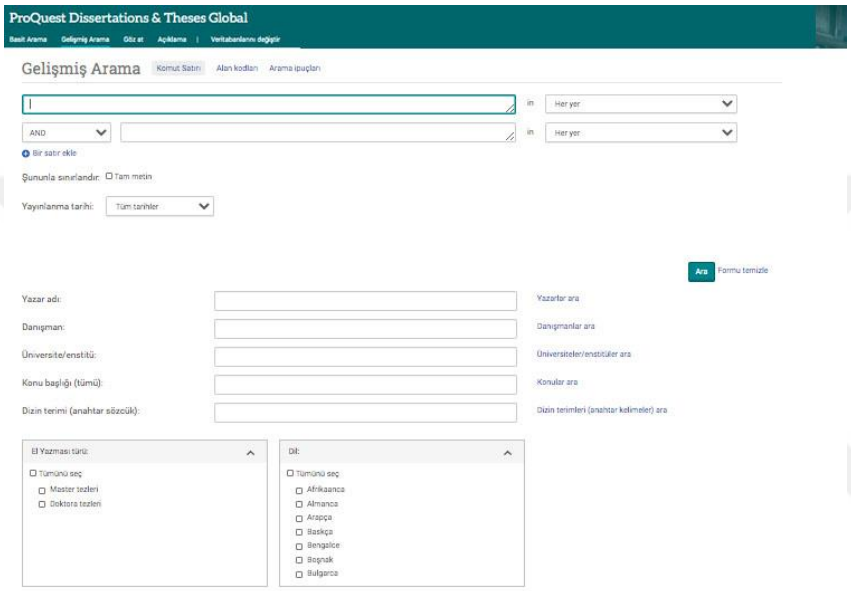
Resim 3.1. Yök Ulusal Tez Arşivi Tarama Ekranı

İngiltere'de moda alanında yazılmış doktora tezleri tespit edilirken, veri tabanı olarak British Library EThos E-These Online Service'den yararlanılmıştır. EThOS, Birleşik Krallık'ın doktora araştırma tezlerinin görünürlüğünü ve kullanılabilirliğini en üst düzeye çıkarmayı amaçlayan Birleşik Krallık'ın ulusal tez hizmetidir. Ethos'da Birleşik Krallık'ta doktora veren tüm kurumlar için kayıtlar tutulmaktadır (ethos.bl.uk).

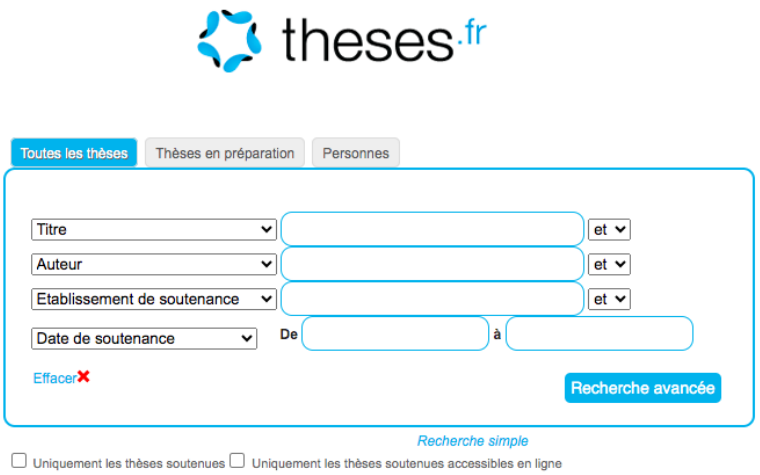
Resim 3.2. Ethos Tez Tarama Veri Tabanı Sayfası

Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan moda alanındaki doktora tezlerine erişim amacı ile veriler toplanırken uluslararası düzeyde çok sayıda teze (tam metin, özet) ulaşılabilen ProQuest Dissertations & Theses (PQDT) veri tabanından ülke bazlı araştırma yapılmıştır. ProQuest Dissertations & Theses (PQDT) editörler tarafından bir araya getirilmiş bir tez kaynağıdır. ProQuest Dissertations & Theses the Library of Congress'in resmi tez deposudur ve National Library of Canada'nın yayıncı ortağıdır (https://about.proquest.com/about/who-we-are.html).

Resim 3.3. ProQuest Dissertations & Theses (PQDT) Tarama Ekranı

Fransa'da moda alanında yazılmış doktora tezleri tespit edilirken, veri tabanı olarak Fransız Tez Veri Tabanı Theses.Fr 'den yararlanılmıştır. Theses.fr 1985 yılından itibaren Fransa'da savunulan doktora tezleri raporlamaktadır (https://www.theses.fr/fr/#).

Resim 3.4. Theses.fr Tarama Ekranı (https://www.theses.fr/fr/#).

Seçilen ülkeler ve araştırma kelimelerine göre taramalar yapılmıştır. Moda ve alanı dışında da bu alanla ilişkilendirilebilecek tezlere ulaşılabilmiştir. Moda tasarımı alanının disiplinlerarası bir alan olduğu için moda çalışmalarının hangi alanlarda, ne şekilde ele alındığı bilgisine de bu sayede ulaşılabilmektedir. Ayrıca alanın hangi alanlarla ne düzeyde ilişkili olduğu analizi de yapılabilmektedir.

Araştırmacılar genellikle araştırmalarına başlarken konu hakkında fikir edinme, farklı bakış açılarına hakim olma ve yeni araştırma konularının oluşturulması amacı ile literatür taraması yöntemine başvurmaktadır. Literatür taramasının vakit kaybına yol açmayacak ve doğru çalışmalara ulaşabilecek şekilde yönetilmesi önemlidir. Bu noktada araştırmaların başlıkları ve anahtar kelimeleri devreye girmektedir. Başlıklar çalışmanın içeriğini yansıtması açısından ilk olarak taramaya başlanan noktadır. Arama sürecindeki kilit rol de anahtar kelimelere düşmektedir ve onlar olmadan bilgiye ulaşmak pek mümkün olamamaktadır (Köroğlu, 2015: 64). Bu nedenle belirlenen yöntem doğrultusunda araştırma kelimeleri ile taranan tezlerin sınırlılıklar kapsamında bibliyografik araştırmalarda kullanılan bilgilerden başlık ve anahtar kelimeleri (Glazel, 2003: 16) araştırmaya dahil edilmektedir.

Seçilen başlık ve anahtar kelimelerin veri tabanlarından çekilerek analize uygun hale getirilmesi işlemi veri madenciliği ile ilişkilidir. Çünkü veri madenciliği basit bir tanım yapmak gerekirse, büyük ölçekli veriler arasından “değeri olan” bir veriyi elde etme işlemidir (Özkan, 2020: 12).

3.3. Verilerin Analizi

Verilerin analizi aşamasında veri madenciliği ile tespit edilen tezlerin yılı, başlığı ve anahtar kelimeleri Microsoft Office Excel tablosunda yıl, tez adı (Türkçe ve İngilizce/Fransızca), yazar, anahtar kelimeler (Türkçe ve İngilizce/Fransızca), anabilim dalı, enstitü, kolej, okul ve üniversite olmak üzere gruplandırılmıştır. Tez yazarları hakkındaki bilgiler araştırma kapsamına dahil edilmemekle birlikte envanter tutulması adına kaydedilmektedir. Bu aşama tezlerin ön işleme aşamasıdır ve tablolandırılmıştır.

Tablo 3.1. Microsoft Office Excel Çalışma Sayfası

Sütun1	Tez Adı İngilizce	Yazar	Anahtar Kelime İNGİLİZCE	Temel Alan	Üniversite	Enstitü
2021	Lüks marka kullanımında dijital tüketicilerin hedonik tutumlarının dönüşümü: İkinci el moda sit	*Transforming the hedonic attitudes of digital consumers in luxury brand use: A review of secon*	MERVE Şeminiş Akşeniş, İkinci El Tüketim, İkinci Moda Sitelert, Lüks Tüketim, İkinci Online Shopping, Second Hand Consumption, Second Fashion Sites, Luxury Cu	Hakkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı	İstanbul Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü
2020	Sürdürülebilir moda tasarımı yaklaşımında çanta tasarım önerileri	*The bag design recommendations in sustainable fashion design approach*	MUAZZ Sürdürülebilir Moda, Sürdürülebilir Moda Tasarımı, Ürün Yaşam Döngüsü, Sü Sustainable Fashion, Sustainable Fashion Design, Product Life Cycle, Sustainı Sustainable Fashion and Tasarım Ana Sanat Dalı		Süleyman Demirel Üniversitesi	Güzel Sanatlar Enstitüsü
2020	Moda tasarımı alanının ihtiyaç duyduğu, niteliklere bireylerini yetiştirilmesine yönelik sanat eğitimi	*Evaluation and development of the field of art education for the training of the designer who ar*	PINAR Moda tasarımı, moda tasarımcısı, moda tasarımcısı eğitimi, sanat eğitimi, mod Fashion design, fashion designer, fashion design education, art education, ar Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı		Ankara Üniversitesi	Eğitim Bilimleri Enstitüsü
2020	Moda ürünlerinde kişisel faktörler ve lüks tüketim motivasyonlarının belirlenmesine yönelik pilot	*A research on personal factors and determining of luxury consumption motivations in fashion pr*	MELTEM Moda Yaşam Tarzı, Gönüllüstmiş Bienlik, Moda Temsilciliği, Lüks Tüketim I Fashion Lifestyle, Extended Self, Fashion Innovativeness, Luxury Consum İşletme Ana Bilim Dalı		İstanbul Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü
2020	II. Meşrutiyet Dönemi kadın dergilerindeki kadın modasının tasarım özellikleri üzerine nitel bir	*An analysis qualitive on design characteristics of women's fashion in women magazines II. Mes*	GÜLŞAH II. Meşrutiyet, magazine, women, clothing, fashion, Europe	Moda Tasarımı Ana Bilim Dalı	Gazi Üniversitesi	Güzel Sanatlar Enstitüsü
2019	Uygulamalar Yoluyla Tasarımların moda endüstrisi ve inovasyonlarına ilişkin Üzel	*An exploratory research among fashion business leaders and neuromarketing company executiv*	ASLI ET Tüketici inovasyonları, kavram atılğı, çevresel etik sürdürülebilir moda, atık gid Pro-consumer waste, cut-and-sew waste, environmental ethics, sustainable İşletme Ana Bilim Dalı		Işık Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü
2019	Türkiye'de yeraltı kültürlerinin moda endüstrisine adaptasyonu	*Adaptation of subcultures to the fashion industry with the case of Turkey*	AHMET	Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	Fen Bilimleri Enstitüsü
2019	İstanbul'da yeraltı kümelenme: Moda tasarımı sektörü	*Creative clustering in Istanbul: Fashion design*	AHMET			Fen Bilimleri Enstitüsü
2019	Ulus markalamada bir kültürel iletişim ortamı olarak moda: Kavramsal bir model önerisi	*Fashion as a cultural communication medium in nation branding: Proposal of a conceptual mod*	SAKİR Ulus markalama, Kültürel iletişim, Moda, Temellendirilmiş kuram, Brezilya n Nation branding, Cultural communication, Fashion, Grounded theory, Brazilia İletişim Tasarımı ve Yönetimi Ana Bilim Dı		Necmettin Erbakan Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü
2019	Moda resmi (illüstrasyonu) ders öğretim programının öğretim elemanı ve öğrenci görüşleri ışığın	*Evaluation of the fashion drawing (illustration) lesson teaching program under the light of lecti*	BURCU Moda Resmi, Moda Illustrasyonu, Tasarım Eğitimi, S Fashion Drawing, Fashion Illustration, Design Education, Fashion Design Edu Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı		Necmettin Erbakan Üniversitesi	Eğitim Bilimleri Enstitüsü
2018	Bilincin moda yönelimine etkisi (Moda Bilinci, öz-bilinç ve özsel mutluluk üzerine alan araştırması	*The impact of consciousness on fashion orientation (A field research on fashion consciousness,*	KAMİL Moda, Moda Bilinci, Öz-Bilinç, Özsel Mutluluk, İyi Oluş, Nöromarkalama, Tas Fashion, Fashion Consciousness, Fashion Orientation, Self-Consciousness, Sa Hakkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı		Selçuk Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü
2018	Bireylerin moda giyim ilgilenimi, sosyal medya ilgilenimi ve yaşam tarzı tipilerinin satın alma n	*A research on the effects of fashion clothing involvement, social media involvement and life sty*	AYŞEL Sosyal Medya, Moda Giyim İlgilenimi, Yaşam Tarzı, Akıl Social Media, Fashion Clothing Involvement, Life Style, WOM	İşletme Ana Bilim Dalı	İstanbul Ticaret Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü
2017	Grafik tasarımı aracı olan görsel metaforların moda reklamlarındaki rolü: Elle ve Cosmopolitan de	*The role of visual metaphors in fashion advertising with graphic design tool: An semiotic analysis*	BİLGEH Reklam, Metafor, Görsel Metafor, Dergi Reklamları, Moda Reklamları Advertisement, Metaphor, Visual Metaphore, Magazine Advertisements, Fas Temsil İletişim Bilimleri Ana Bilim Dalı		Atatürk Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü
2016	*Sürdürülebilir pazarların dönüşümü: Moda sektöründe aktörleri pazar değişimi için hareketle geçire*	*Emergence of sustainable markets: Dynamics that mobilize actors to seek market change in fas*	ZEYNEP Sürdürülebilirlik, Moda, Pazar, Kurumsal Teori, Aktör ağı Sustainability, Fashion, Market, Institutional Theory, Actor-network	Aktüel Ana Bilim Dalı	İzmir Ekonomi Üniversitesi	İşletme Enstitüsü
2016	Perakende moda sektöründe müşteri segmentasyonu ve müşteri yetkinlik lab	*By using latent class analysis, customer segmentation on fast fashion brand capability on orga*	PINAR Müşteri segmentasyonu, Hızlı moda, Gizli sınıf analizi, Gözlemsel öğrenme, Yeni Bağımsız Variables, Latent Class Analysis, Latent Variable, Local Response, Category Ekl İşletme Ana Bilim Dalı		Marmara Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü
2015	Gözlemsel öğrenme ve sınıf analizi ile bir hızlı moda markasında müşteri segmentasyonu	*By using latent class analysis, customer segmentation on fast fashion brand*	MERVE Gözlemsel öğrenme, Hızlı moda, Gizli sınıf analizi, Gözlemsel öğrenme, Yeni Bağımsız Variables, Latent Class Analysis, Latent Variable, Local Response, Category Ekl İşletme Ana Bilim Dalı		Marmara Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü
2015	Moda pazarlamasında bilinsiz ürünlerin tasarımında ilişkin uzman görüşleri analizi ve IPMS modeli	*Analysis of expert opinions concerning the design of finished products in fashion marketing and*	EVREN Moda pazarlama, Bütünleşik Ürün Hazırlama Sistemi Modeli (IPMS), Kalite Fashion Marketing, Integrated Product Materials Selection Model (IPMS), Al İşletme Ana Bilim Dalı		Yaşar Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü
2015	Postmodern pazarlama açısından hızlı moda tüketicilerinin mağaza atmosferine verdikleri önem l	*Determination of importance of store atmosphere and demographic variables of fast fashion con*	ZEKİ Yl Hızlı Moda, Mağaza Atmosferi, Perakende Mağaza Atmosferi Mağaza Atmos Fast Fashion, Store Atmosphere, Retail Store Atmosphere, Store Atmosp İşletme Ana Bilim Dalı		Avrasya Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü
2015	Giyim modasında 'yeni lüks' ve genç tüketicilerin davranışlarına etkisi	*'New luxury' in fashion and its effects on young consumers*	AYŞE N Yeni Lüks, Lüksün Demokratikleşmesi, Giyim Modası, Hızlı Moda New Luxury, Democratization of Luxury, Apparel Fashion, Fast Fashion	Hakkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı	Marmara Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü
2014	Moda programlarında kadın bedeninin metalaşması	*Commodification of female body at fashion shows*	ÖZLEM	İletişim Ana Bilim Dalı	Akdeniz Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü
2013	Moda ve reklam: Toplumsal değişimin toplumsal cinsiyet bağlamında moda reklamlarında inceler	*Fashion advertising: An investigation of social changes in fashion advertising in the context of g*	EDA EF Moda, reklam, moda reklamı, tüketim kültürü, toplumsal değişim, toplum Fashion, advertising, fashion advertising, consumption culture, social chan Reklamcılık Ana Bilim Dalı		Ege Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü
2013	Tüketici temelli moda değeri: Hızlı moda sektöründe bir uygulama	*Customer based fashion equity: An application in fast fashion industry*	CANAN Hızlı Moda Pazarlama, Algılanan Duyarlılık, Algılanan Kritik, Algılanan Fast Fashion Marketing, Perceived Perishability, Perceived Scarcity Percei İşletme Ana Bilim Dalı		Marmara Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü
2013	Caz ve moda tasarımı ilişkilerinde kültürel üretim ve kimlikel mekan ilişkisi: Kuledibi, İstanbul örn	*Cultural production and urban locality in the fields of jazz and fashion design: The case of Kulet*	ALİ M Sanatsal üretim bilimi, kültürel üretim alanı, moda tasarımı, caz, Kuledibi Sa artistic mode of production, the field of cultural production, fashion design, Sosyoloji Ana Bilim Dalı		Orta Doğu Teknik Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü
2013	Tasarımcıların ürün kimliklerini oluşturmalarında etkili olan faktörlerin değişen giyim pratikleri	*Factors affecting designers' creation of product identity in changing clothing practices: Fashion*	ELİF TÜ Moda, Moda Tasarımcıları, Tasarımcı Modası, Disiplin Tüketimi, Kimlik Fashion, Fashion Designers, Designer Fashion, Discipline, Identity Moda Tasarımı Ana Bilim Dalı		İstanbul Bilgi Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü
2013	1945'ten günümüze batı toplumlarında sanat ve moda etkileşimi	*Art and fashion interaction in the west from 1945 to present*	ELİF SÇ Sanat, Moda, Etkileşim Art, Fashion, Interaction	Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Eğitim Bilimleri Enstitüsü
2013	Mimarlık ve moda tasarımı arakesitinde bir okuma	*A reading among architecture and fashion design*	NAGEH mimarlık, moda tasarımı, yapıbozum, metodoloji mimarlık, moda tasarımı, yapıbozum, metodoloji architecture, fashion design, deconstruction, methodology Mimarlık Ana Bilim Dalı		İstanbul Teknik Üniversitesi	Fen Bilimleri Enstitüsü
2012	Statü temelli pazarlama: Statünün ve statü sembollerinin pazarlama iletişiminde kullanılması: n	*Status based marketing: Using of status and status symbols in marketing communication; an a*	JALE Al	Hakkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı	Ege Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü
2010	Moda tasarımı eğitiminde tasarımların değerlendirilmesine yönelik bir ölçme aracı geliştirme	*To develop an assessment tool for the evaluation of designs in fashion design education*	ESRA V Moda Tasarımı Eğitimi, Ölçme ve Değerlendirme, Performans Ölçme, Ürün F Fashion Design Education, Assessment and Evaluation, Performance Assessn Giyim Endüstrisi ve Moda Tasarımı Ana Bilim Dalı		Eğitim Bilimleri Enstitüsü	
2010	Cumhuriyet Dönemi Türk romanında bir sosyal değişme olgusu olarak moda (1923-1940)	*Fashion as a phenomenon of social change in the republican Turkish novel (1923-1940)*	ÇİLEM	Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı	İstanbul Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü
2010	Günümüz modа fotoğrafçılığının sinematografik üretime etkileri	*Influence of today's fashion photography to cinematographic work*	LEVENT *dikkat bakış*	fashion and cinema, fashion photography, cinema, sexuality, Mak Yönetmenlik Sinema Fotoğrafçısı Ana Sanat Dalı	Dokuz Eylül Üniversitesi	Güzel Sanatlar Enstitüsü
2009	Postmodern tüketim ve moda satın alma davranışı: Türk moda tüketicilerine yönelik bir araştırm	*Postmodern consuming and fashion consumer purchasing behaviour: A research on Turkish fas*	DİDEM Moda, postmodern tüketim, moda satın alma davranışı, moda kuramları, Ileri Fashion, postmodern consuming, fashion purchasing behavior, fashion theori İletişim Ana Bilim Dalı		Marmara Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü
2009	Topkapı Sarayı Müzesi örneklerine göre yazılı ve görsel kaynaklar ışığında 18.-19. yüzyıl saray ka	*Fashion of the court women's attire of the eighteenth and nineteenth centuries in the light of s*	SELİN Topkapı Sarayı Müzesi, Osmanlı Saray Kadınları, Moda, Terzi, Terzi Defteri, T Topkapı Palace Museum, Ottoman Court Women, Fashion, Tailor, Tailor's Ac Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı		Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü
2009	Moda sektöründe müşteri bağlılığının yapısal eşitlik modeli ile ilişkisi üzerine bir araştırma	*A research on the relationship between customer loyalty and customer psychological factors in*	TUĞÇE Moda, Müşteri Bağlılığı, Yapısal Eşitlik Modeli, Müşteri Memnuniyeti Fashion, Customer Loyalty, Structural Equation Model, Customer Sati İşletme Ana Bilim Dalı		Gazi Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü
2009	Giysi tasarımı eğitiminde fabrikasyon bir model önerisi (1940-2007 yılları arası basın yayın kaynak	*Action study on the relationship between clothing design education and fabrication process*	BEYHAN PAMUK Giysi Tasarımı, Moda, Fabrikasyon Model Clothing Design, Fashion, Fabrication Model Giysi Tasarımı Ana Bilim Dalı		Gazi Üniversitesi	Eğitim Bilimleri Enstitüsü
2009	Postmodern moda reklamlarının tüketici tepkilerine yönelik anlam çözümlemesi	*The meanings analysis of postmodern fashion advertisements oriented to consumer responses*	BELKIS SARAÇ USLUSOY	İletişim Bilimleri Ana Bilim Dalı	Marmara Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü
2008	Moda perakende sektöründe tüketicilerin hizmet kalitesi algılaması	*Service quality perception of consumers in fashion retailing sector*	AYŞE NUR ERSUN	İşletme Ana Bilim Dalı	Marmara Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü
2006	Moda ve postmodernizm	*Fashion and postmodernism*	HAFİZE PEKTAŞ	Giysi Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı	Selçuk Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü
2004	Moda pazarlamasında tüketicilerin renk tercihlerinin oluşumu ve benlik kavramı ile ilişkisi	*Relationship between self concept and color preferences of fashion consumers*	Benlik kavramı, moda tüketicisi, giysi rengi, fiziksel benlik kavramı, moda GONCA pazarlaması	İşletme Ana Bilim Dalı	Dokuz Eylül Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü
1998	Türkiye'nin moda sektöründe uluslararası pazarlarda söz sahibi olabilmesi açısından marka imajı	*The Importance of creating a global brand image from the aspect of Turkish fashion sector to be*	SÖLEN KÖPÜZ	Self-concept, fashion consumer, clothing color, physical self-concept, fashion marketing		
1994	Modernleşme sürecinde moda-zihniyet ilişkisi	FATMA BARBAROSOĞLU (KARABIYIK)		Halkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı	Ege Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü
1992	Toplum ve moda etkileşimi	MAKBULE SEMA IŞIKNEZ		Sosyoloji Ana Bilim Dalı	İstanbul Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü
2021	Giyim	Society and fashion interaction		Sosyoloji Ana Bilim Dalı	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü
2021	Takımlarda öğrenme ve takım hafızasının takım performansına etkisinde psikolojik güvenliğin ar	*Team learning's and team memory's effect on team performance and psychological safety as a r*	FATMA Sosyal Zeka, Takımlarda Öğrenme Yolları, Hafıza ve Performans, Psikolojik G Social intelligence, Team Learning, Memory and Performance, Social Learnir İşletme Ana Bilim Dalı		İstanbul Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tezler hazırlandıkları ülkelere göre ayrılarak yıl, üniversite, anabilim dalı, enstitü, kolej, okul verileri bilgi grafiklerinden yığın, dağılım, sütun, pasta ve daire grafikler, yıllar ve çalışılan temaların çakışan kodları ağ diyaframı, tezlerin başlık ve anahtar kelimelerinde geçen kelimelerin yoğunluğu da kelime bulutu kullanılarak görsel veri analizleri yapılmıştır.

Modelleme aşamasında ön işleme uygulamalarında elde edilen tezler Maxqda Programında kodlama için uygun olacak şekilde yeniden düzenlenmiş ve tablolandırılmıştır. Kodlama için gerekli olmayan bilgiler elenerek oluşturulan yeni tablolar, kendi içinde yıl, başlık ve anahtar kelimeleri kapsayacak şekilde Word programında kümelendirilmiştir.

Tablo 3.2. Microsoft Office Word Çalışma Sayfası

YIL	TEZ ADI (BAŞLIK)	ANAHTAR KELİMELER
2021	Uluslararası franchising modüna nasıl karar verilir: Türk hızlı moda perakende sektöründe bir araştırma	Uluslararası franchising, Türk hızlı moda perakende sektörü, ilişki seviyesi, biçimlendirme
2021	Tüketici kibrinin lüks moda ürünleri satın alma niyeti üzerindeki etkisi	Tüketici Kibri, Lüks Moda Ürünü, Satın Alma Niyeti
2021	Barok dönem giyim kuşam modası ve mobilya tasarımı arasındaki etkileşim	Barok Dönemi, Giyim Modası, Mobilya Tasarımı
2020	Küresel moda markaları yaratmada moda iletişiminin rolü	Küresel marka, markalaşma, moda, moda iletişimi, küreselleşme
2020	Moda olanın belirlenme sürecinde moda içerikli videoların tercih edilme nedenleri ve satın alma davranışına etkisi	Sosyal medya, moda, sembolik etkileşim, youtube içerikleri, kullanıcı tarafından oluşturulan içerikler

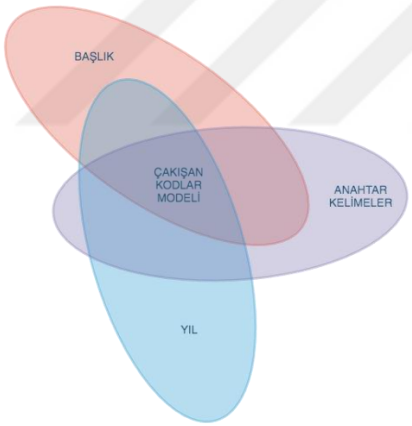
YIL	TEZ ADI	KEYWORDS	FACULTY	DEPARTMENT	UNIVERSITY	SCHOOL/COLLEGE	INSTITUE	
2021	The role of design, technology, female labour, and business networks in the rise of the fashionable, lightweight, ready-made blouse in Britain, 1909-1919				University of Brighton	Centre for Design History		1
2021	Clinical, cultural and personal dimensions of fashion modelling as a basis for phenomenological and depth psychological exploration of femininity in Western societies	BF Psychology ; H Social Sciences (General) ; HM Sociology ; HN Social history and conditions. Social problems. Social reform ; HQ The family. Marriage. Women ; HT Communities. Classes. Races ; HV Social pathology. Social and public welfare	Faculty of Social Sciences	Psychosocial and Psychoanalytic Studies	University of Essex			2

Ön işleme aşamasında gruplanan tezlerden elde edilen başlık ve anahtar kelimeler bilgisayar destekli nitel ve karma yöntem verileri, metin ve multimedya analizi için tasarlanmış bir yazılım programı olan Maxqda Veri Analizi ve Görselleştirme programı kullanılarak görselleştirme analizleri yapılmıştır (https://www.maxqda.com). Analiz aşamasında öncelikle oluşturulan tablo Maxqda programına girilerek kodlama işlemi yapılmıştır. Bu aşamada kodlamalar yıl, başlık ve anahtar kelime bazlı olarak gerçekleştirilmiştir. Kodlama işlemi sonrasında yıl ve

başlık (çalışma konuları), yıl (anahtar kelime), çalışılan anabilim dalları ve üniversiteler tespit edilmiş ve görsel haritaları çıkarılmıştır.

Resim 3.5. Maxqda Kodlama Sayfası

Resim 3.6. Çakışan Kodlar Modeli

Görsel haritalarda görsel çember şeklinde oluşturulmuş kodlar ve bu kodlar arasındaki bağlantılar (kenarlar) içerdiği görülmektedir. Kodlar arasındaki yoğun bağlantılar, seçilen göstergelere göre akademik çalışmalar arasındaki kümelenmeyi, yıl ve anahtar kelimeleri göstermektedir. Daha çok çakışma alan başlık kodları araştırmaların en çok hangi kavramlara, yıllar en çok hangi yıllarda araştırma yapıldığına ve anahtar kelimelerde en fazla kullanılan anahtar kelimeleri belirtmektedir. Çok bağlantılı çakışmalar, popüler araştırma alanlarını işaret ederken, az bağlantılı kodlar, daha az çalışılmış veya yeni gelişmekte olan konulara işaret edebilir. Bu sayede, görsel

haritalar yeni araştırmalar için potansiyel boşlukları tespit etme ve alanındaki akademik eğilimleri anlama açısından oldukça faydalı olabilir.

Ön işleme aşamasında verilere ilişkin ilk değerlendirmelerin yapılmasından sonraki aşama verilerin analize hazır hale getirilmesi ve kullanılmasıdır (Şirin, 2018: 28). Moda tasarımı alanında kullanılan kelimelerin disiplinler ve coğrafyalara göre çeşitlilik göstermesi veri girişinde problemler yaratabilir. Bu sebeple değişken isimlerinin belirli bir formatta ve anlaşılabilir şekilde hazırlanması ve verilerdeki karakterlerin belirli bir formatta sunulması önem arz etmektedir (Şirin, 2018: 29). Değişkenlik gösteren kelimelerin belirli bir formata sokulması işlemi sırasında Martin Porter tarafından inşa edilip geliştirilen ve Snowball 2.1.0 paket programı kullanılacaktır. Snowball bilgi erişiminde kullanılmak üzere kök belirleme algoritmaları oluşturmak için kullanılan küçük bir dizi işleme dilidir ve kök belirleme algoritmaları koleksiyonudur (https://snowballstem.org/).

Belirlenen tezler analiz aşamasında başlık ve anahtar kelimelerinin yoğunluğuna göre;

-Eğitim,

-Moda Tasarımı,

-Moda Tarihi,

-Teknik,

-Pazarlama,

-Kültür,

-Hazır Giyim,

-Sosyoloji/İnanç,

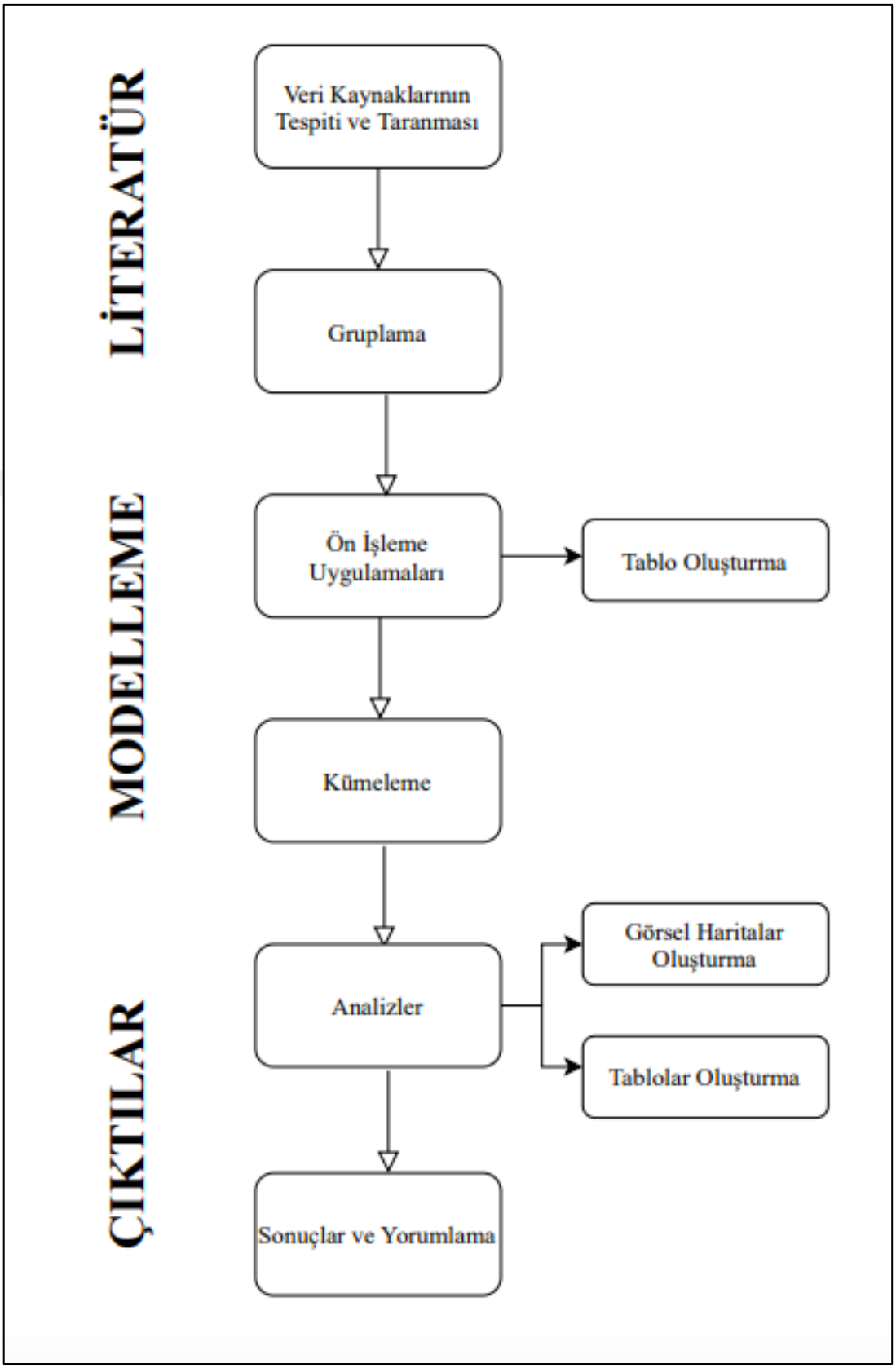
-Tekstil tanımlayıcı kodları (temaları) altında kümeleme yöntemi ile ayrılmıştır. Kümeleme; verinin kendi içindeki benzerliklerin göz önüne alınarak gruplandırılması işlemidir (Özkan, 2020: 34). Kümeleme işleminden sonra veriler;

-Ülkelerin moda alanında çalışma sayıları,

-Üniversitelerin yıllara göre çalışma sayıları,

-Hangi yıllarda hangi konuların daha çok çalışıldığı,

-Tezlere göre konuların oranlarının analiz edilmesi planlanmıştır.

Şekil 3.2. Çalışma Yöntemi Algoritması

Şekl 3.2 ‘de Çalışma yöntemi algoritmasında verilen şekli ile araştırmada; öncelikle veri kaynaklarının belirlenmesi ve taranması ile başlayan bir literatür çalışması gerçekleştirilmiştir. Daha sonra, elde edilen veriler gruplandırılarak ön işleme uygulamalarına tabi tutulmuş ve bu aşamada tablolar oluşturulmuştur. Verilerin işlenmesini takiben, kümeleme yöntemleri kullanılarak analiz süreci başlatılmıştır. Kümeleme sonrası gerçekleştirilen detaylı analizler neticesinde, görsel haritalar ve ek tablolar oluşturularak verinin daha anlaşılır hale getirilmesi sağlanmıştır. Son olarak, tüm bu aşamaların sonucunda elde edilen bulgular yorumlanarak anlamlı sonuçlara ulaşılmış ve değerlendirme süreci tamamlanmıştır.

4. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde Türkiye, İngiltere, Amerika ve Fransa'da yazılmış ve başlıklarında moda, giysi-giyim-kıyafet, kostüm ifadeleri geçen çalışmalardan elde edilen bulgular görsel haritalar ile desteklenerek sunulmuş ve yorumlanmıştır.

4.1. Türkiye' de Yapılan Doktora ve Sanatta Yeterlik Tezlerinin Analizi

Çalışma kapsamında Türkiye'de 1993-2022 yılları arasında yazılmış olan ve başlıklarında "moda, giysi, giyim, kıyafet, kostüm" kelimelerini içeren Yök Tez Arşivi'nde kayıtlı iki yüz kırk altı (246) adet doktora ve sanatta yeterlik tezi incelenmiştir. Bu tezlerin yetmiş üçünde (73) moda, yüz altmış beşinde (165) giysi, giyim ve kıyafet, sekizinde (8) kostüm kelimelerini içeren başlıklar bulunmaktadır.

İncelenen çalışmalardan üniversite, ana bilim/sanat dalı, enstitü, yıl olarak veriler elde edilmiştir. Ayrıca tezlerin başlıkları ve anahtar kelimeleri incelenerek çalışma alanlarının yoğunluğuna göre;

-Tasarım,

-Teknik,

-Kültür,

-Moda Tarihi,

-Pazarlama,

-Sosyoloji/İnanç,

-Hazır Giyim,

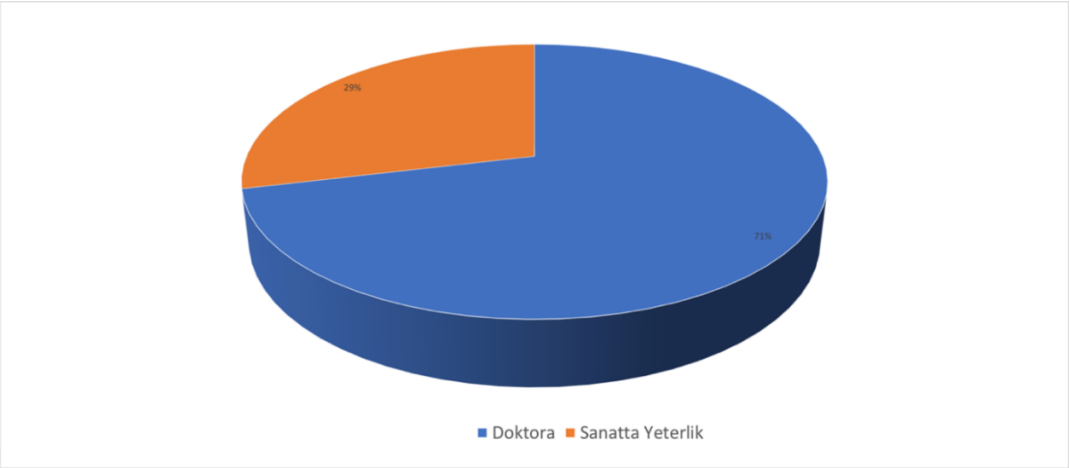
-Eğitim,

-Tekstil konu başlıkları altında kümeleme yöntemi ile ayrılmıştır. Fakat tez çalışma alanlarının tek bir başlıkla sınırlandırılamayacağı durumlar göz önüne alınarak başlık ve yıl bazlı haritalamaya ek olarak başlıkların kendi aralarında çakışan kodları ve yıl bazlı haritalar da oluşturulmuştur.

4.1.1. Türkiye Hazırlanan ve Başlıklarında "Moda" İfadesi Geçen Doktora ve Sanatta Yeterlik Tezlerinin Analizi

Türkiye'de başlığına 'moda' kelimesini içeren doktora ve sanatta yeterlilik tezleri tespit edilirken, veri tabanı olarak "Yök Tez Arşivi" kullanılmış ve arama kelimesi

olarak başlıklarda “moda” kelimesi seçilmiştir. Bu bulgulara göre toplam 52 adet doktora, 21 adet sanatta yeterlik tezine erişilmiştir.

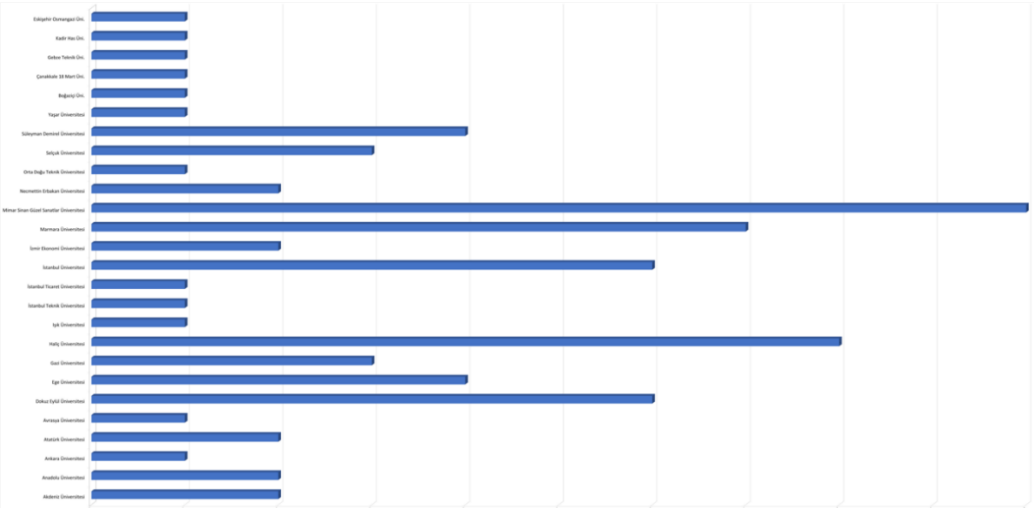
Şekil 4.1. Doktora ve Sanatta Yeterlik Tezlerinin Oran Bazında Daire Grafiği

Çalışma kapsamında 1993-2022 yılları arasında ‘moda’ kelimesini içeren başlıklarda toplam yetmiş üç (73) adet doktora ve sanatta yeterlik tezi bibliyometrik araştırmaya uygun olacak şekilde incelenmiştir. Sınırlandırılan süre zarfında en çok tez üreten üniversiteler sırası ile;

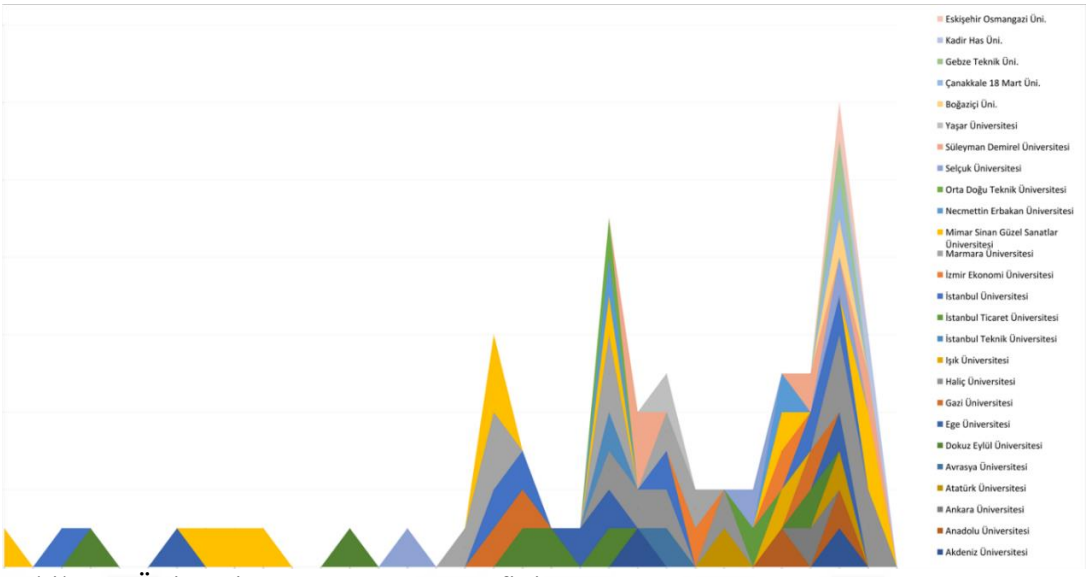
-Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi (10),

-Haliç Üniversitesi (8) ve

-Marmara Üniversitesi (7) şeklindedir. İnceleme yılları göz önüne alındığında en çok tezin 2021 (12) yılında yazıldığı, bu tarihi 2013 (9) ve 2019/2022 (6) yıllarının adet bazında takip ettikleri tespit edilmiştir.

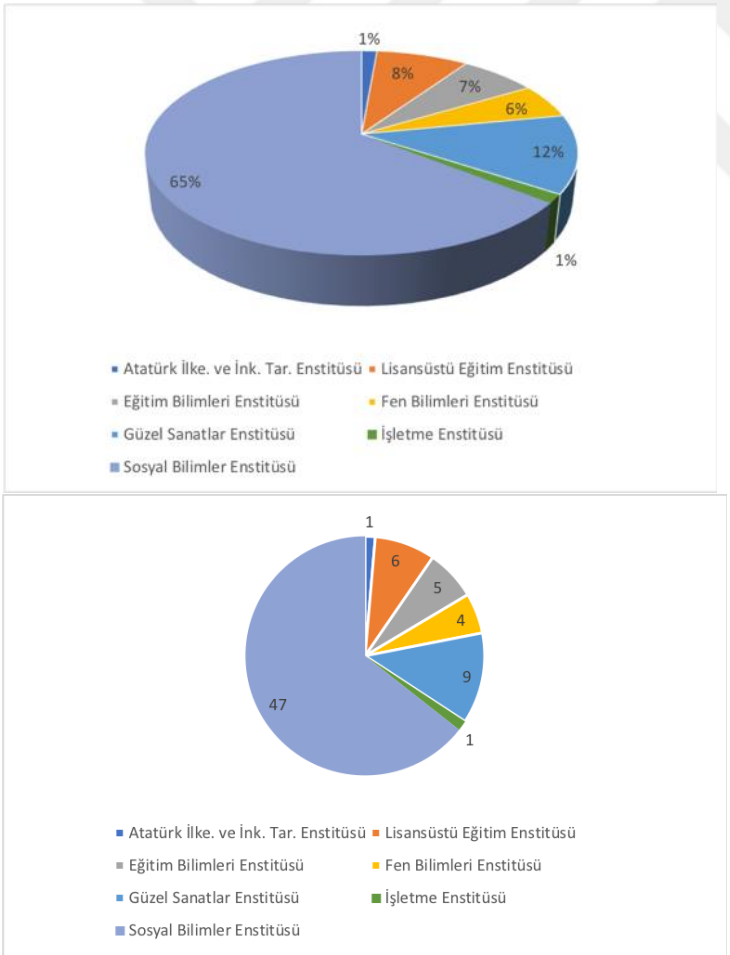

Şekil 4.2. Üniversite ve Tez Sütun Grafiği

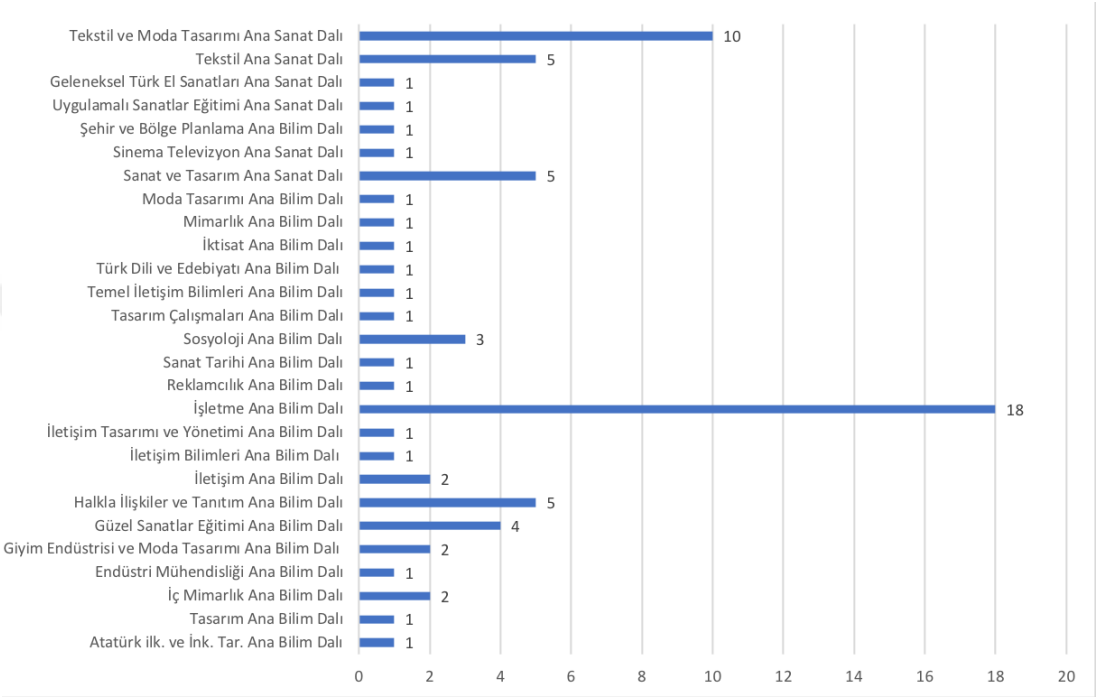
Şekil 4.3. Üniversite ve Tez Yığın Grafiği

En çok tez 40 adet ile Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yazılmıştır. Bu rakamı 9 adet tez ile Güzel Sanatlar Enstitüsü, 5 adet tez ile Eğitim Bilimleri Enstitüsü izlemektedir.

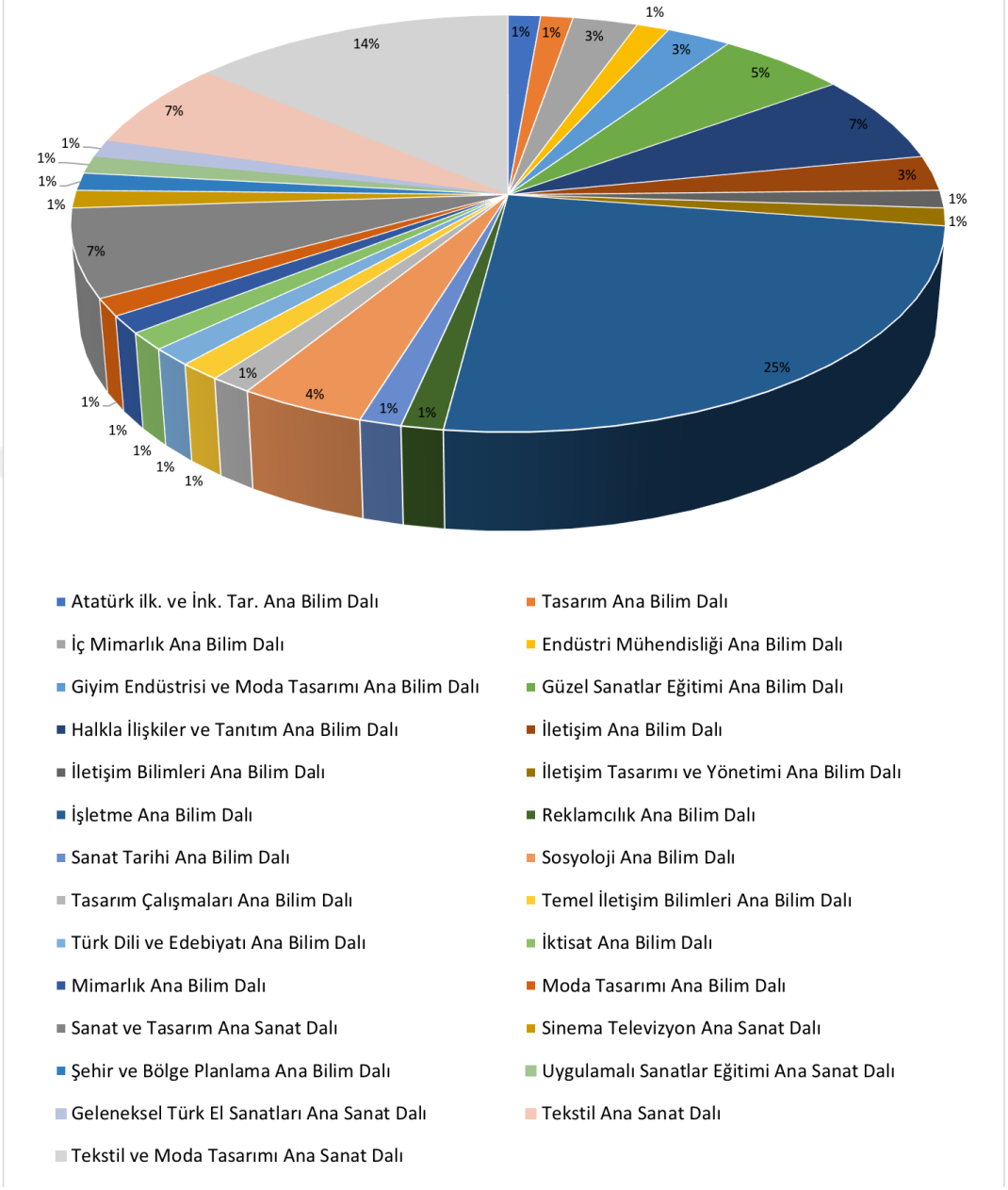

Şekil 4.4. Enstitü ve Tez Daire Grafiği

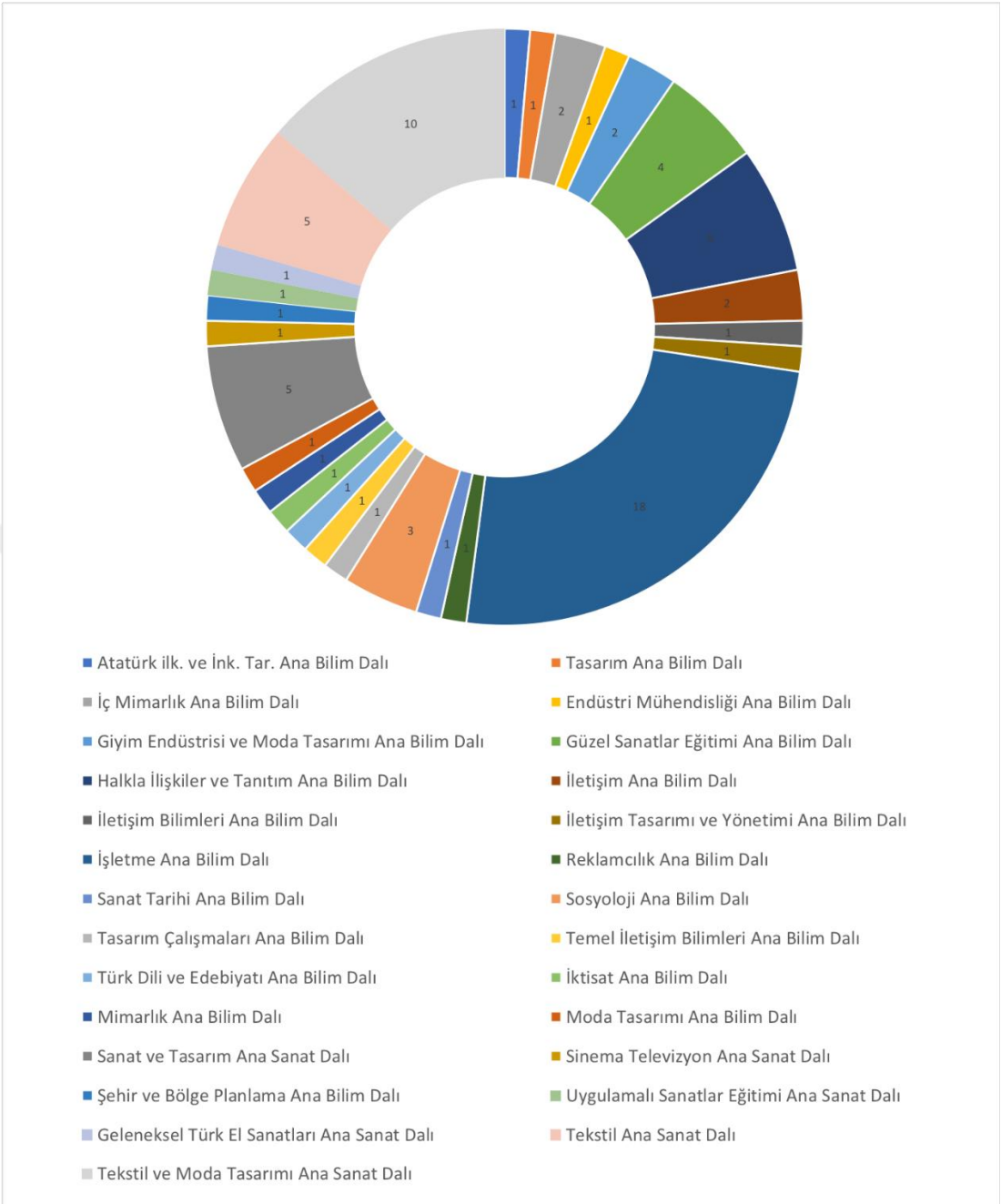
1993-2022 Yılları arasında moda tasarımı araştırmalarını konu alan tezlerin bağlı bulundukları anabilim dallarında en yüksek oran İşletme Anabilim Dalı (18)'na ait iken, bu oranı Tekstil ve Moda Ana Sanat Dalı (10), Tekstil Ana Sanat Dalı (5), Sanat ve Tasarım Ana Sanat Dalı (5) ve Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı (5) izlemektedir.

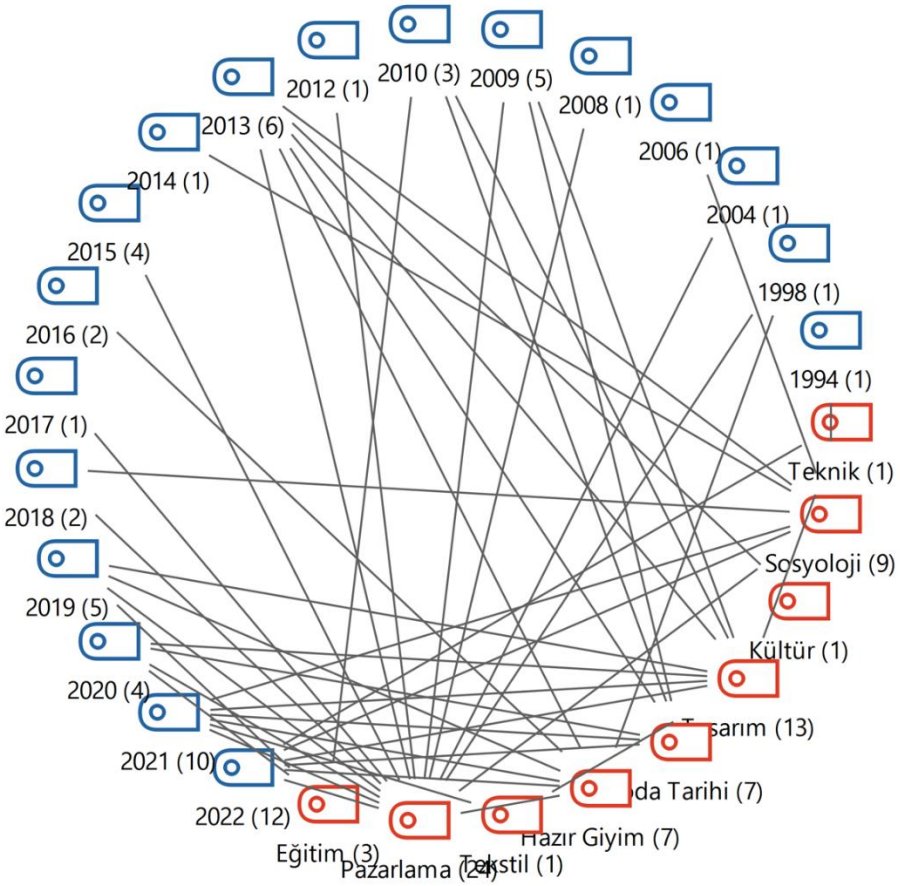
Şekil 4.5. Anabilim Dalı ve Tez Sütun Grafiği

Şekil 4.6. Anabilim Dalı ve Tez Daire Grafikleri

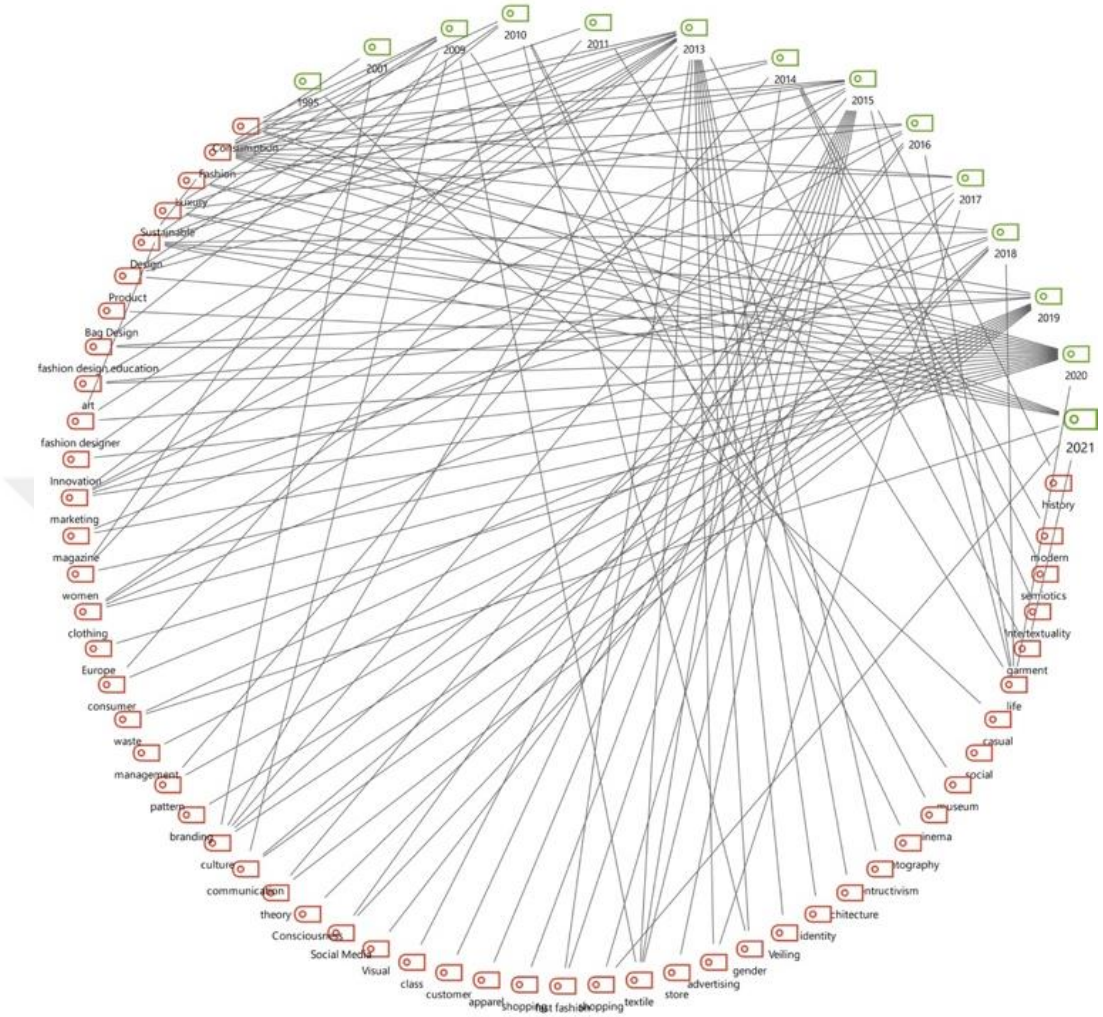
Şekil 4.6. (devam)Anabilim Dalı ve Tez Daire Grafikleri

Harita 4.1. Başlık ve Yıl Bazlı Görsel Harita

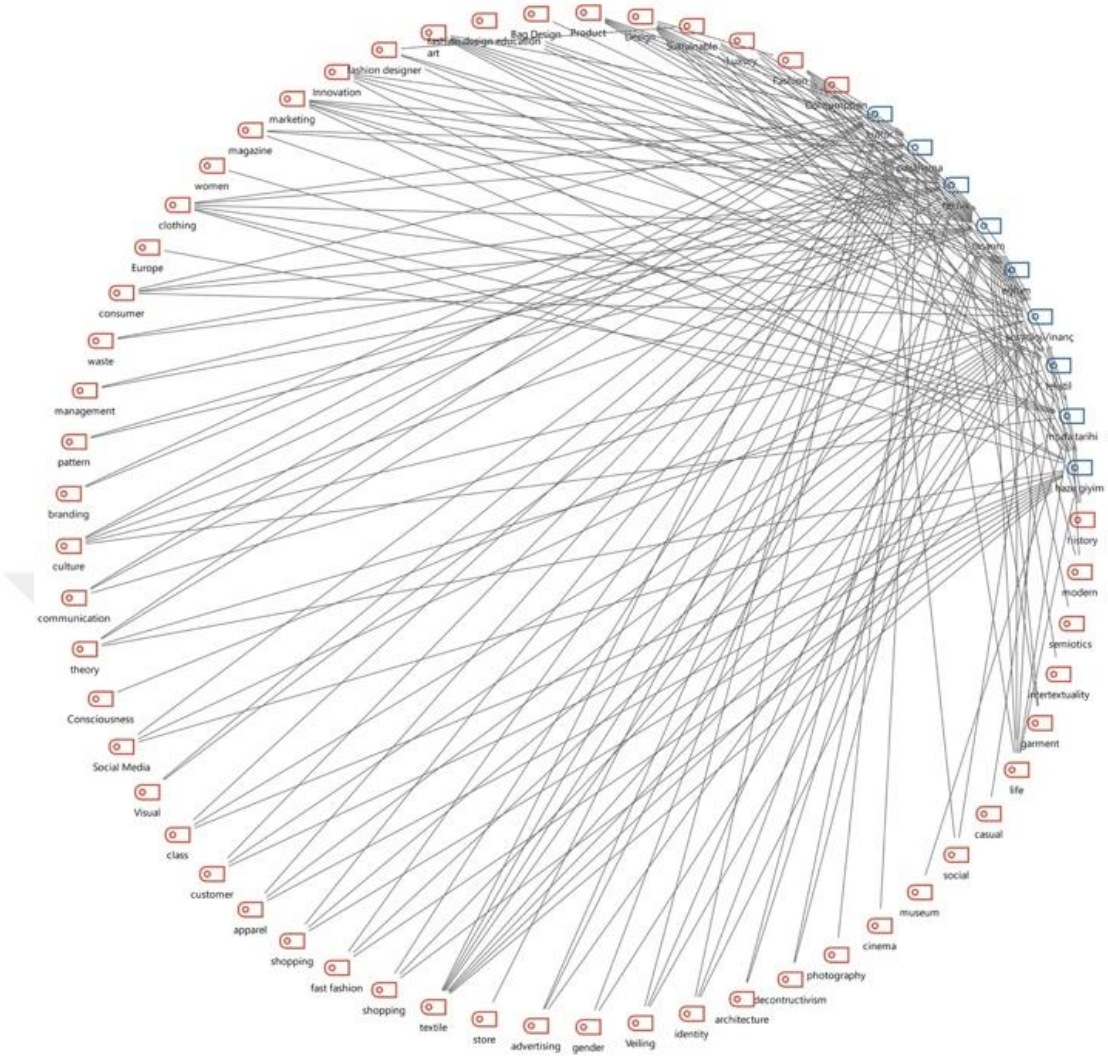
Harita 4.1.'de dokuz ana başlık kodunun yıllara göre dağılımı ile oluşan görsel harita görülmektedir. Görsel haritaya göre en çok çakışma moda tasarımı başlığı ile gerçekleşmektedir.

Başlığında "moda" ifadesi geçen tezlerin anahtar kelimeleri tespit edilerek tablolandırıldıktan sonra belirlenen ana başlık kodları ve yıllara göre çakışan kodlar görsel haritası çıkarılmıştır.

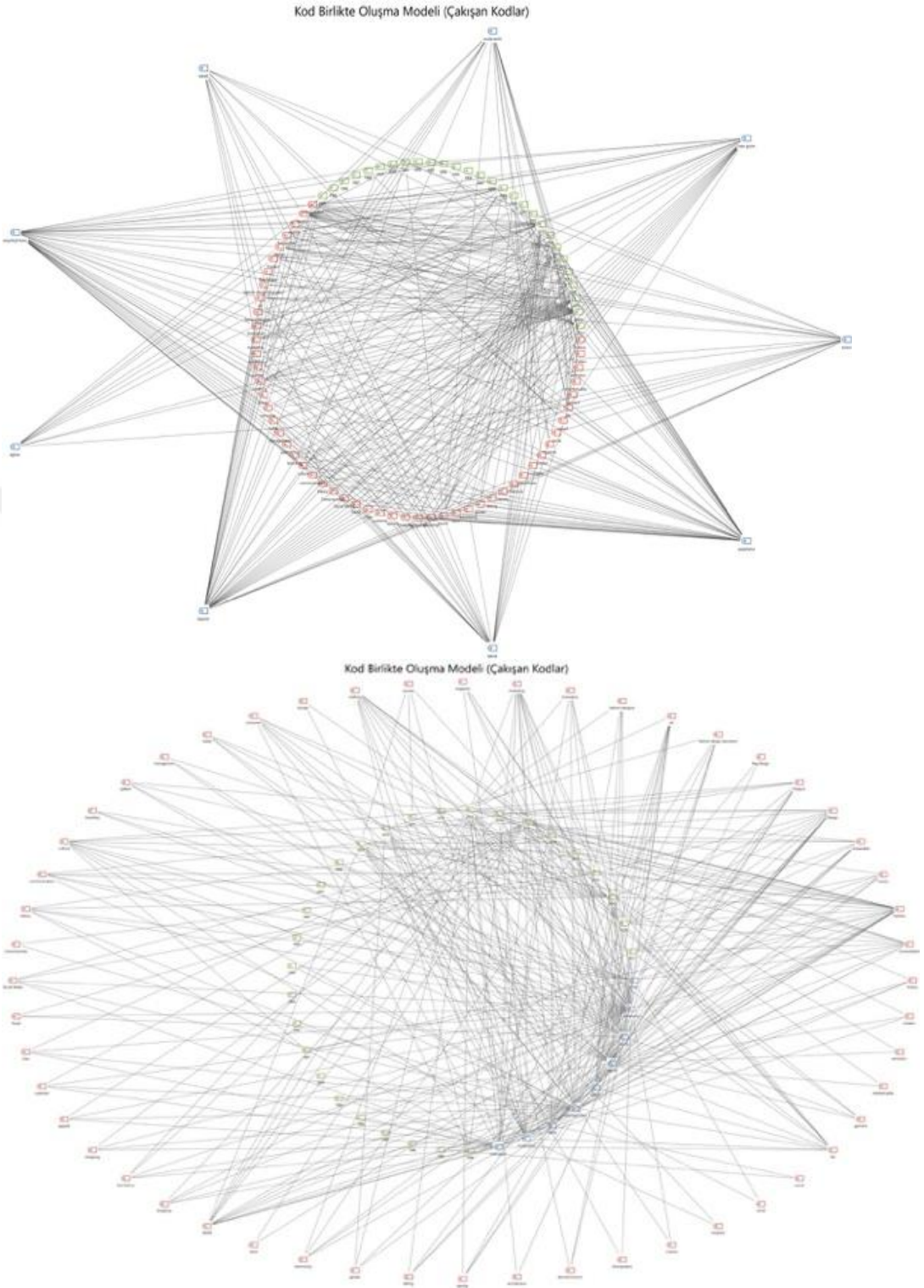
Harita 4.2. Anahtar Kelime & Yıl Kod Çakışması Görsel Haritası

Harita 4.2'de yıl ve anahtar kelime kod çakışmalarını gösteren görsel haritanın görünümü bulunmaktadır. Yıl odaklı incelendiğinde özellikle 2020, 2013, 2015 yıllarında baskın olan bir yoğunluk dikkat çekerken, anahtar kelime odaklı incelendiğinde moda, sürdürülebilirlik ve tüketim kelimelerinin baskınlığı görülmektedir.

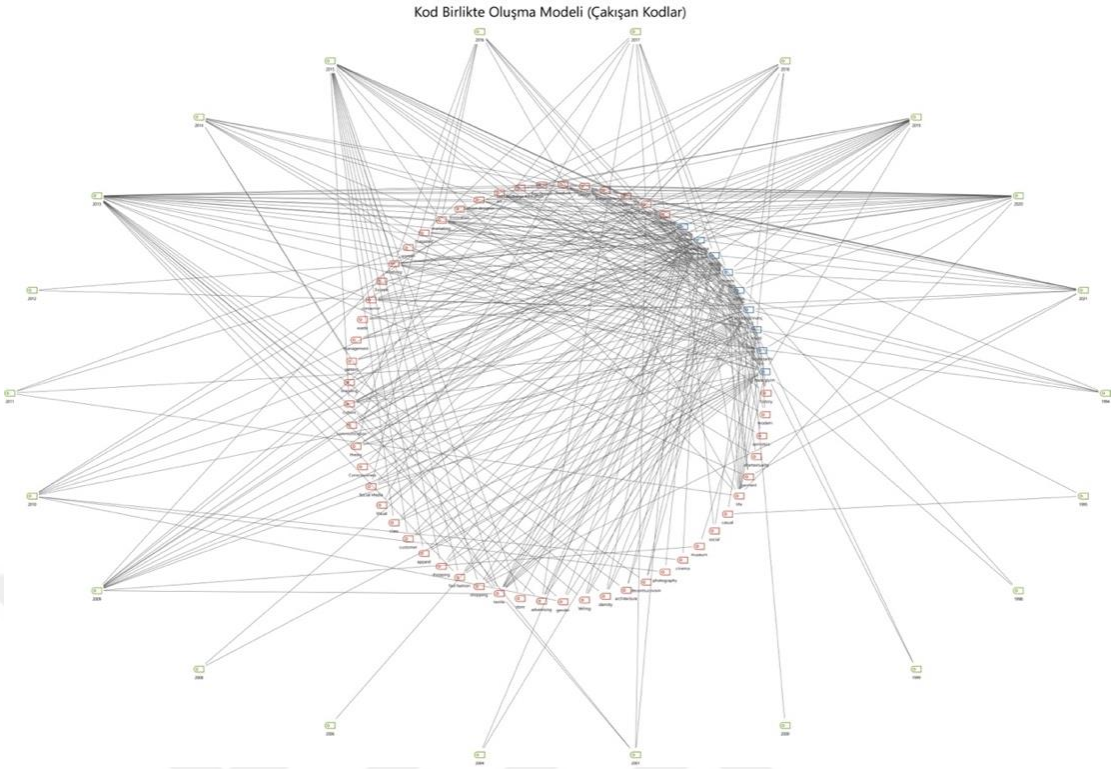

Harita 4.3. Anahtar Kelime & Başlık Kod Çakışması Görsel Haritası

Harita 4.3'de başlıklar ve anahtar kelimelerin çakışmaları incelendiğinde en çok tasarım başlığı altında yazılan ve anahtar kelimenin moda olduğu tezlerde çakışma yaşanmaktadır.

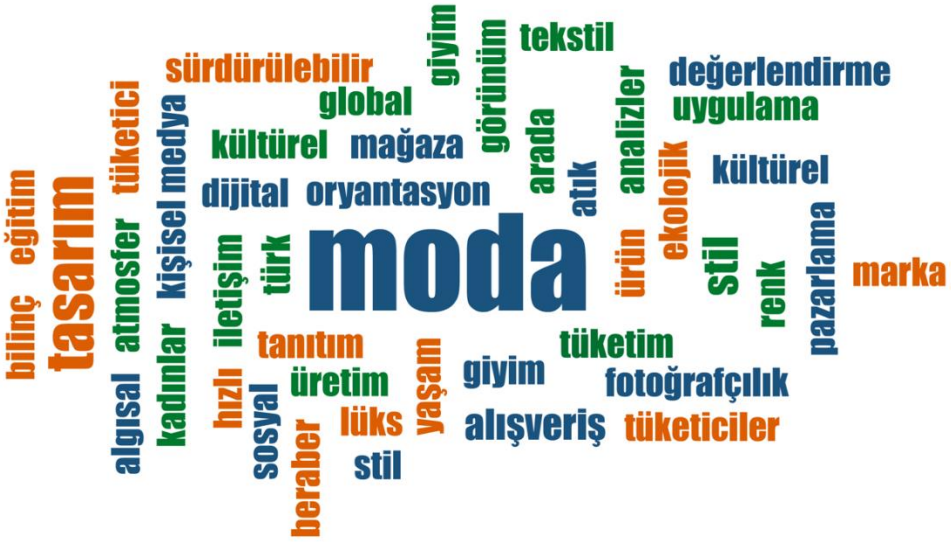

Harita 4.4. Anahtar Kelime, Başlık ve Yıl Kod Çakışması Görsel Haritası (Başlık Odaklı- Anahtar Kelime Odaklı)

Harita 4.5. Anahtar Kelime, Başlık ve Yıl Kod Çakışması Görsel Haritası (Yıl Odaklı)

Harita 4.4. ve Harita 4.5.'de 1993-2022 yılları arasında yapılan ve başlık olarak "moda" kelimesini içeren 57 adet doktora ve sanatta yeterlik tezinin bibliyometrik araştırma kapsamında yıl, başlık ve anahtar kelime açısından birbirleri ile ilişkileri görsel haritalar ile sunulmuştur. En çok kullanılan anahtar kelime 34 tekrar ile "moda" kelimesi olurken, en çok tez başlığı pazarlama (24), tasarım (13) ve sosyoloji (9) kümelerinde yoğunlaşmıştır. Bu sonuçlar doğrultusunda Türkiye'de moda araştırmalarının genellikle ürün tasarımı merkezinde pazarlama faaliyetleri üzerine ilerlediği düşünülmektedir.

Resim 4.1. Belge Kelime Bulutu

Belge kelime bulutu incelendiğinde en çok geçen kelimenin moda, daha sonra tasarım ve yaşam şeklinde ilerlediği görülmektedir.

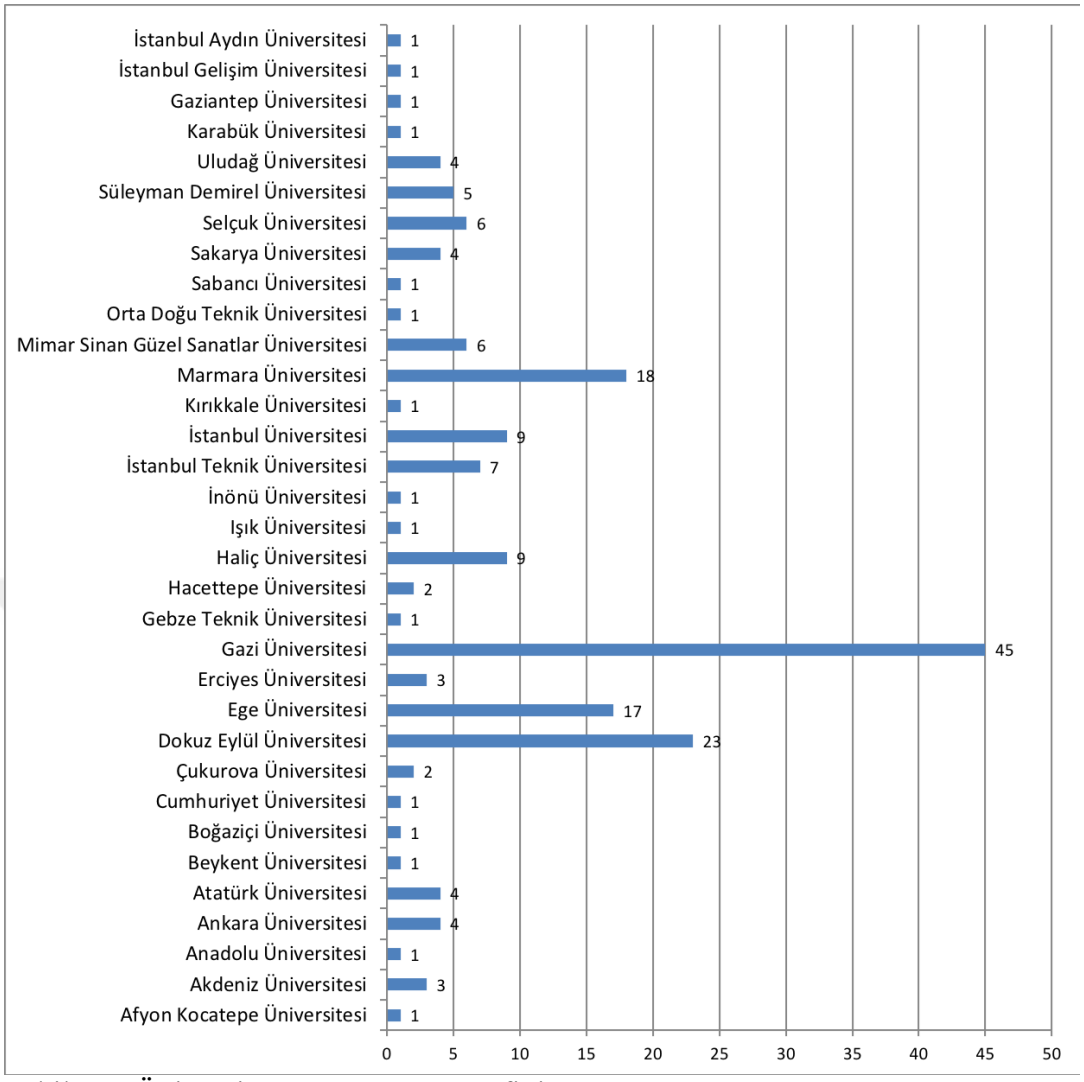
4.1.2. Türkiye'de Hazırlanan ve Başlıklarında "Giysi-Giyim-Kıyafet" İfadesi Geçen Doktora ve Sanatta Yeterlik Tezlerinin Analizi

Çalışma kapsamında 1993-2022 yılları arasında başlığında 'giysi, giyim ve kıyafet' kelimesini içeren başlıklarda 165 adet doktora ve sanatta yeterlik tezi bibliyometrik araştırmaya uygun olacak şekilde incelenmiştir. Sınırlandırılan süre zarfında en çok tez üreten üniversiteler sırası ile

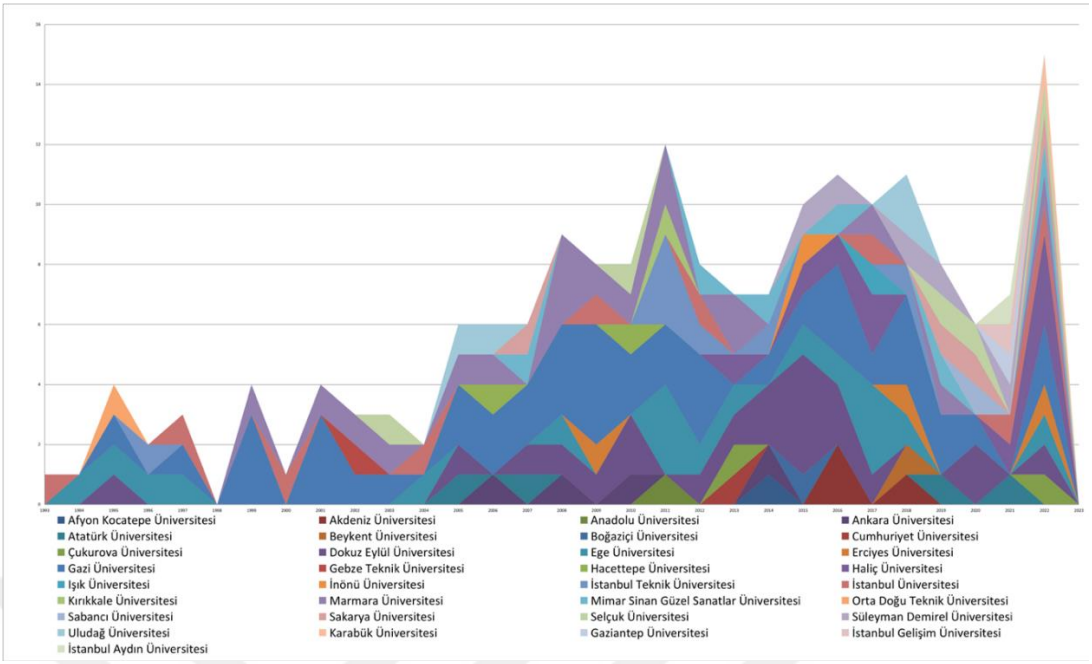
-Gazi Üniversitesi (45),

-Dokuz Eylül Üniversitesi (23) ve

-Marmara Üniversitesi (18) şeklindedir. İnceleme yılları göz önüne alındığında en çok tezin 2011 (12) yılında yazıldığı, bu tarihi 2016 ve 2018 (11) yıllarının takip ettikleri tespit edilmiştir.

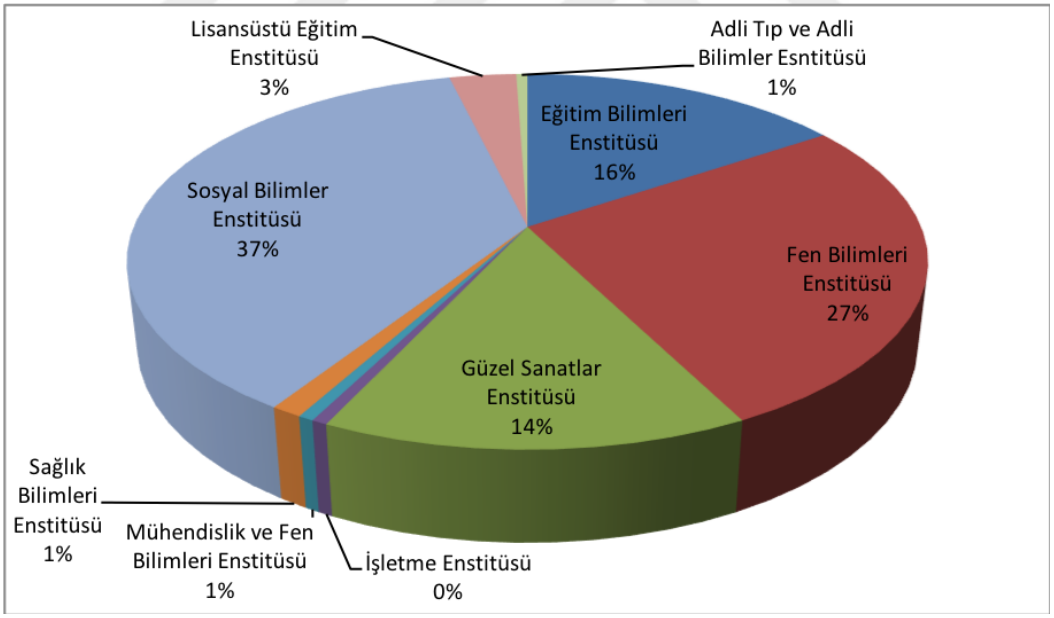

Şekil 4.7. Üniversite ve Tez Sütun Grafiği

Şekil 4.8. Üniversite ve Tez Yığın Grafiği

En çok tez 60 adet ile Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yazılmıştır. Bu rakamı 50 adet tez ile Fen Bilimleri Enstitüsü, 29 adet tez ile Eğitim Bilimleri Enstitüsü izlemektedir.

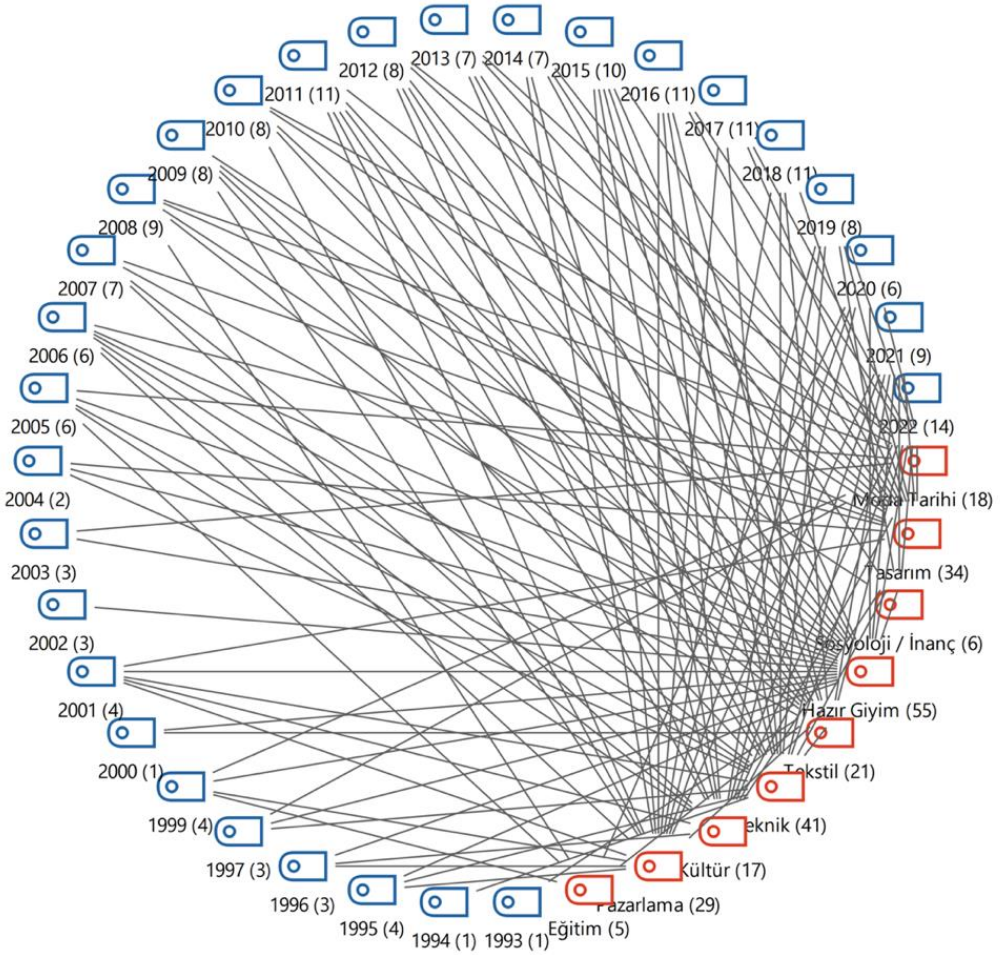
Şekil 4.9. Enstitü ve Tez Pasta Grafiği

1993-2022 Yılları arasında "giysi, giyim, kıyafet" başlıklı araştırmaları konu alan tezlerin bağlı bulundukları anabilim dallarında en yüksek oran İşletme Anabilim Dalı (35)'na ait iken, bu oranı Tekstil Mühendisliği (34) ve Moda Tasarımı Anabilim Dalı (33) izlemektedir.

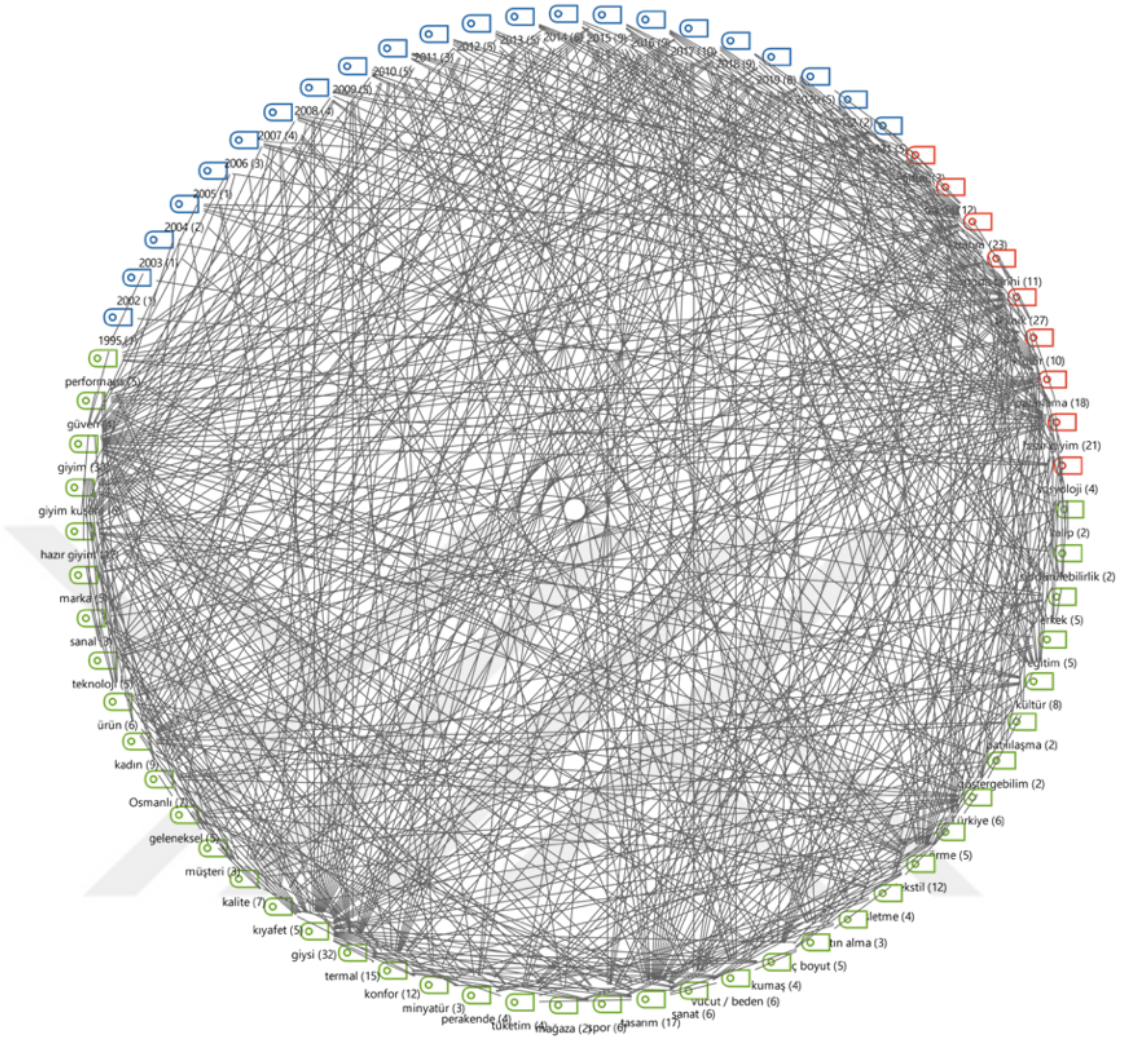
Şekil 4.10. Ana Bilim/ Ana Sanat Dalı ve Tez Daire Grafiği

Harita 4.6'ya göre en çok çalışma hazır giyim (55) alanında gerçekleşmekte, bu sayıyı teknik (41), tasarım (34) ve pazarlama (29) kümeleri takip etmektedir. Başlıklarında giysi, giyim ve kıyafet kelimelerini içeren araştırmaların genellikle hazır giyim sektörü, kullanılan mevcut ve yeni teknikler ve sektörel pazarlama alanlarında olduğu şeklinde yorumlanmaktadır.

Harita 4.6. Konu Başlıkları-Yıl Çakışan Kodlar Görsel Harita

Harita 4.7.'deki sonuçlar doğrultusunda anahtar kelime yoğunlaşmasının en çok yaşandığı kelimeler giyim (30), hazır giyim (17), tasarım (17) ve tekstil (12) olarak tespit edilmiştir. Anahtar kelimelerin çakışma yoğunluğu en fazla teknik (27), hazır giyim (21) ve tasarım (23) kümelerinde gerçekleşmiştir.

Harita 4.7. Konu Başlıkları-Yıl-Anahtar Kelime Çakışan Kodlar Görsel Harita

Belge kelime bulutunda öne çıkan kelimeler anahtar kelime yoğunlukları ile benzerlik göstermiştir ve giysi, giyim ve hazır giyim şeklindedir.

Resim 4.2. Belge Kelime Bulutu

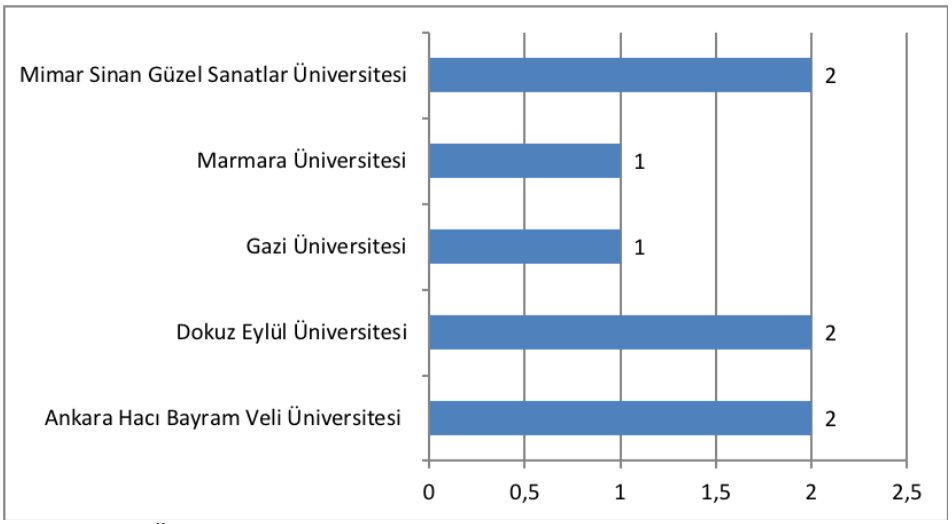
4.1.3. Türkiye'de Hazırlanan ve Başlıklarında "Kostüm" İfadesi Geçen Doktora ve Sanatta Yeterlik Tezlerinin Analizi

Çalışma kapsamında 1993-2022 yılları arasında "kostüm" kelimesini içeren başlıklarda 8 adet doktora ve sanatta yeterlik tezi incelenmiştir. Sınırlandırılan süre zarfında en çok tez üreten üniversiteler;

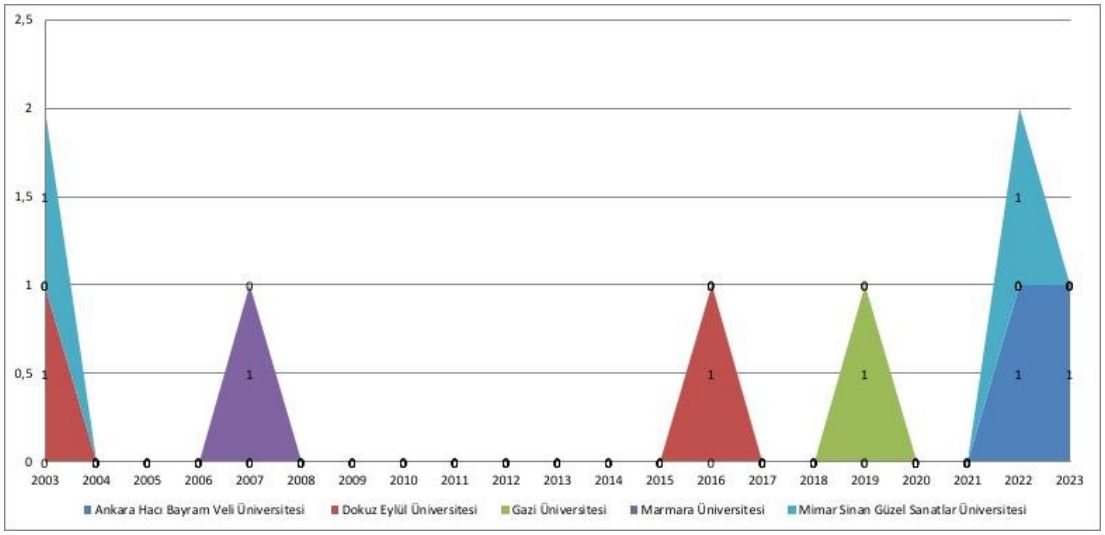
-Hacı Bayram Veli Üniversitesi (2),

-Dokuz Eylül Üniversitesi (2) ve

-Mimar Sinan Üniversitesi (2) şeklindedir. İnceleme yılları göz önüne alındığında en çok tezin 2002 (2) ve 2022 (2) yıllarında yazıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

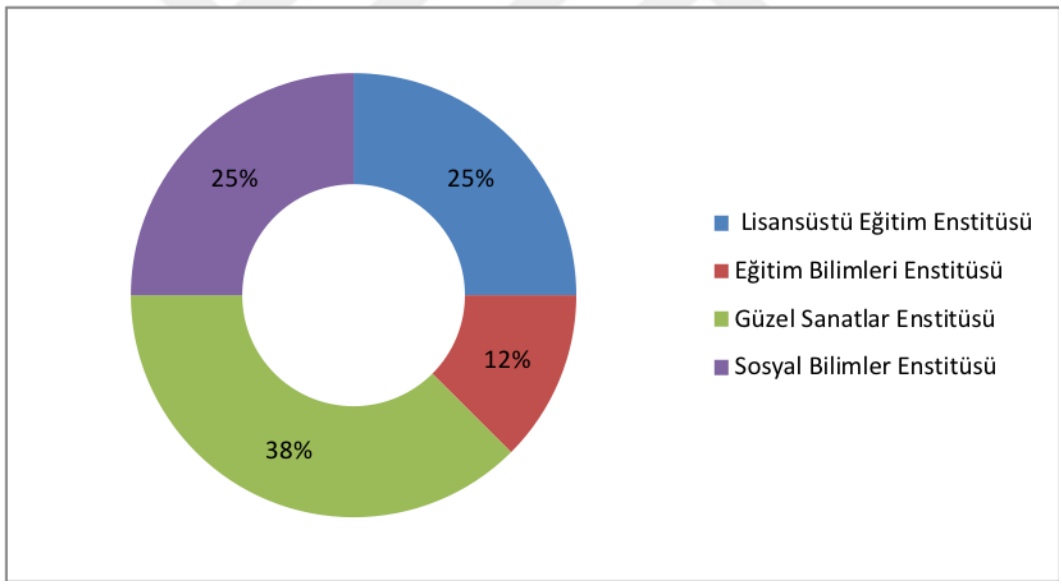

Şekil 4.11. Üniversite ve Tez Sütun Grafiği

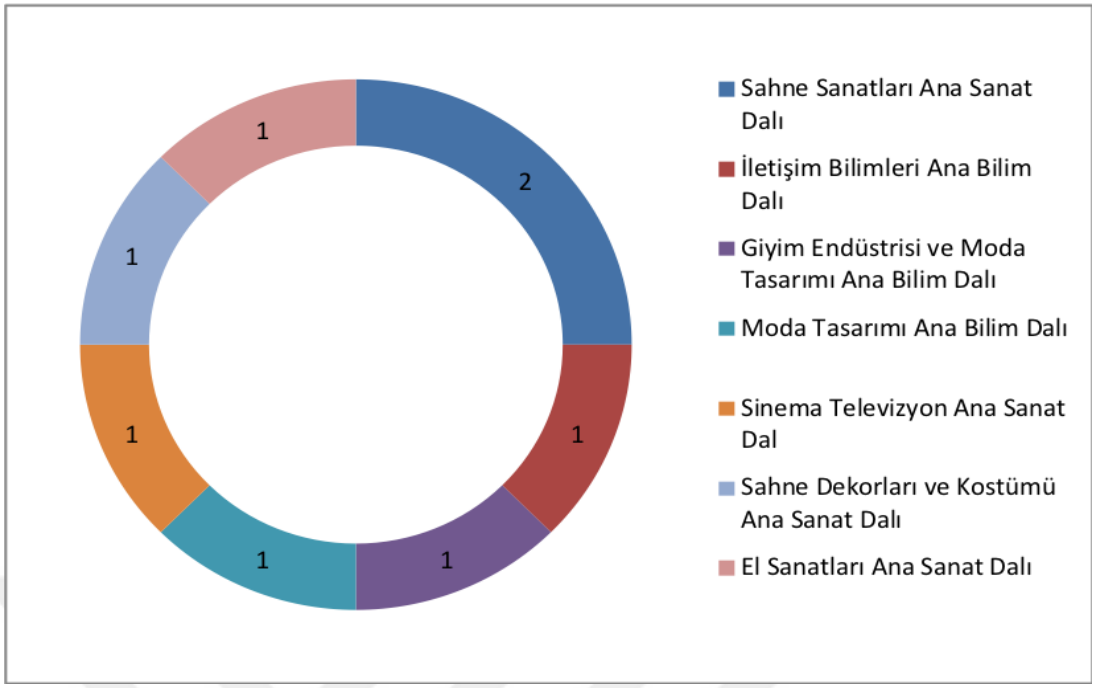
Şekil 4.12. Üniversite ve Tez Yığın Grafiği

Türkiye'de kostüm başlıklı tezler Güzel Sanatlar Ensitüsü (3), Lisansüstü Eğitim Enstitüsü (2), Sosyal Bilimler Enstitüsü (2) ve Eğitim Bilimler Enstitüsü (1) bünyesinde çalışılmıştır.

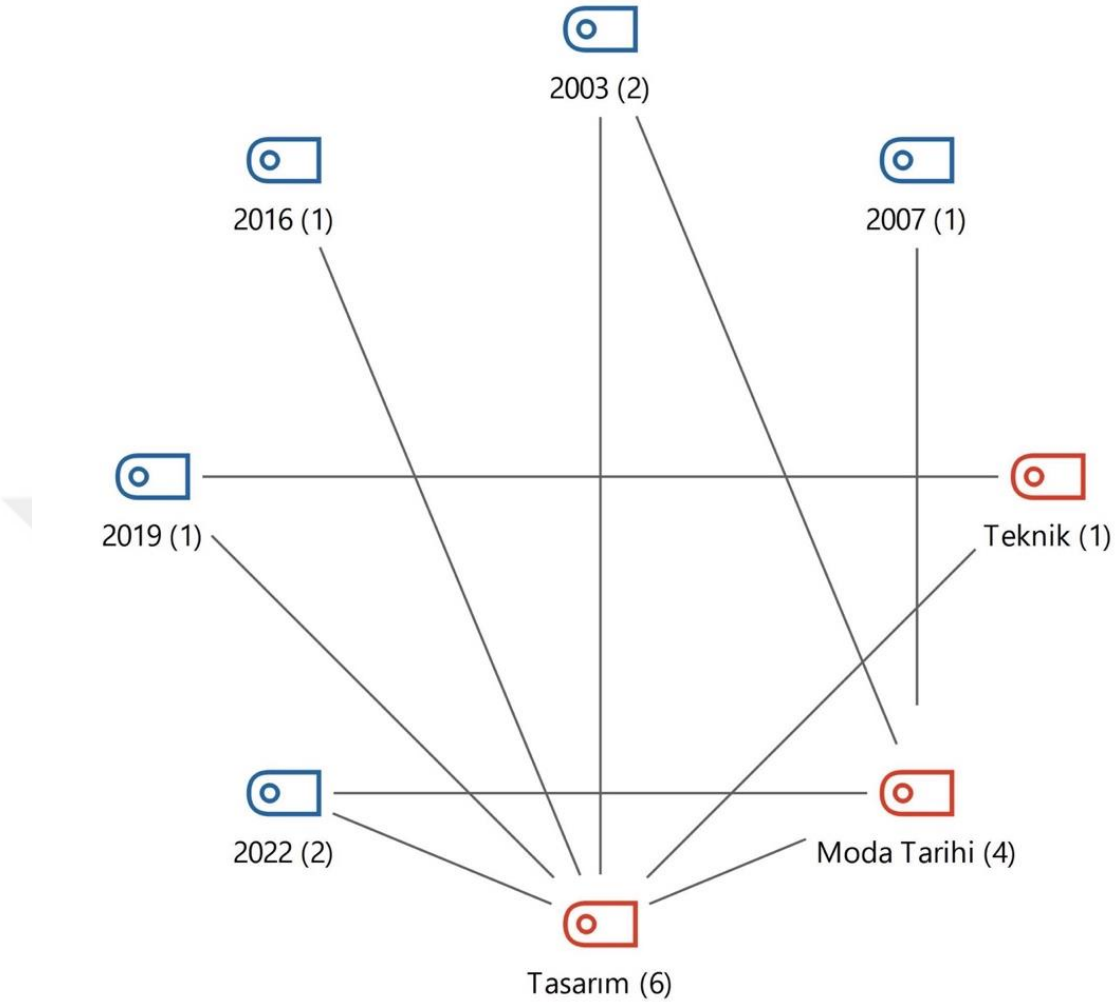
Şekil 4.13. Enstitü ve Tez Daire Grafiği

Kostüm başlıklı tezler Sahne Sanatları Ana Sanat Dalı (2), İletişim Bilimleri Ana Bilim Dalı (1), Giyim Endüstrisi ve Moda Tasarımı Ana Bilim Dalı (1), Moda Tasarımı Ana Bilim Dalı (1), Sinema Televizyon Ana Sanat Dalı (1), Sahne Dekorları ve Kostümü Ana Sanat Dalı (1), El Sanatları Ana Sanat Dalı (1) anabilim ve anasanat dallarında hazırlanmıştır.

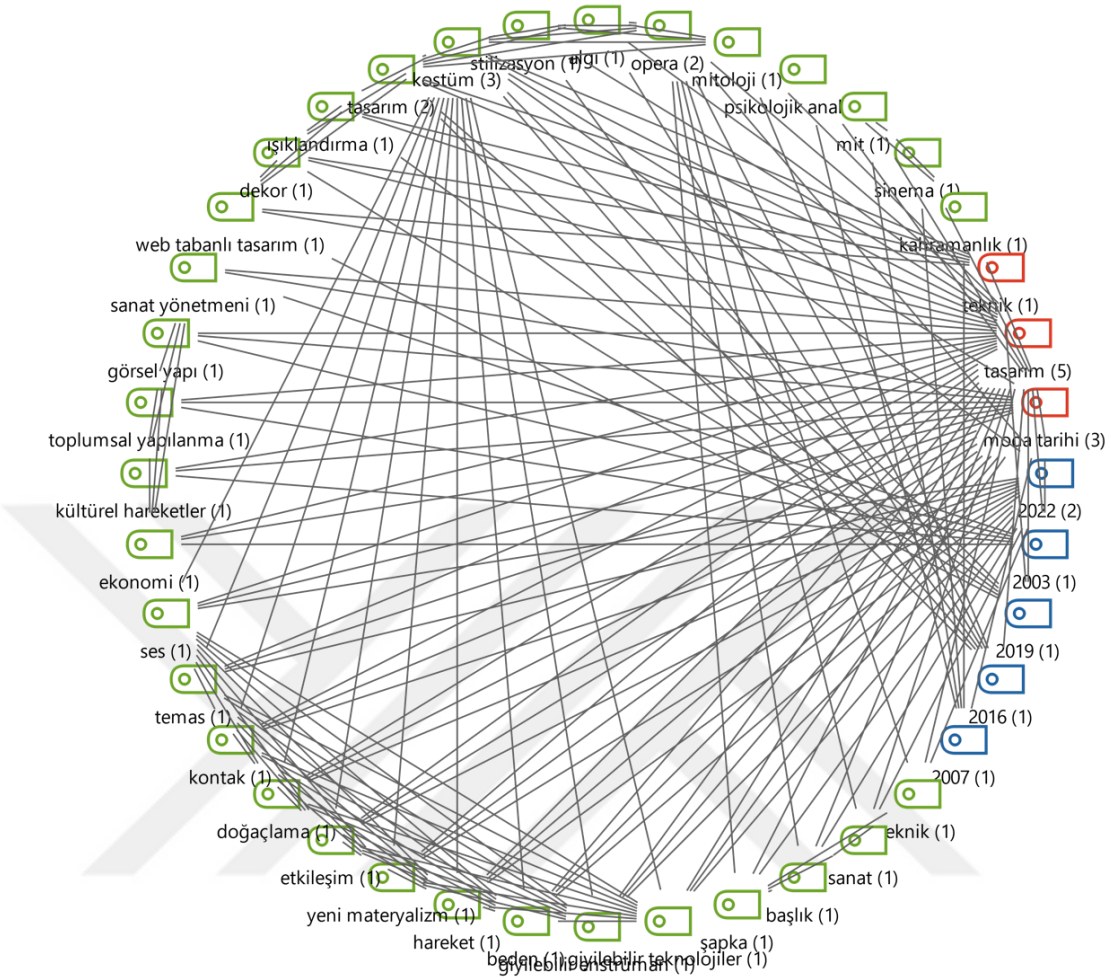
Şekil 4.14. Ana Bilim/ Ana Sanat Dalı ve Tez Daire Grafiği

Konu başlıklarında kümelendirilmesine göre; kostüm başlıklı tezlerin yoğunluğun tasarım ve moda tarihi kümesinde oluştuğu görülmektedir. Bu durumun nedeni olarak tarihi referansların kostüm tasarımına ilham kaynağı olarak kullanılması ve kostüm tasarım ve üretim süreçlerine odaklanan tezlerin yoğunlukta olması olarak düşünülebilir.

Harita 4.8. Konu Başlıkları- Yıl Çakışan Kodlar Görsel Haritası

Harita 4.9'da kostüm kelimesini içeren başlıklar ile taranan tezlerin anahtar kelime analizlerinde en çok tekrarlanan kelimenin kostüm ve ses, opera, şapka, kostüm kelimelerinde eşleşmelerin daha sık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca anahtar kelimeler başlıklarda olduğu gibi tasarım ve moda tarihi kümelerinde yoğunlaşmıştır.

Harita 4.9. Konu Başlıkları- Yıl-Anahtar Kelime Çakışan Kodlar Görsel Haritası

Belge kelime bulutu incelendiğinde kostüm kelimesi, ardından da tasarım ve opera kelimelerinin baskınlığı dikkat çekmektedir.

Resim 4.3. Belge Kelime Bulutu

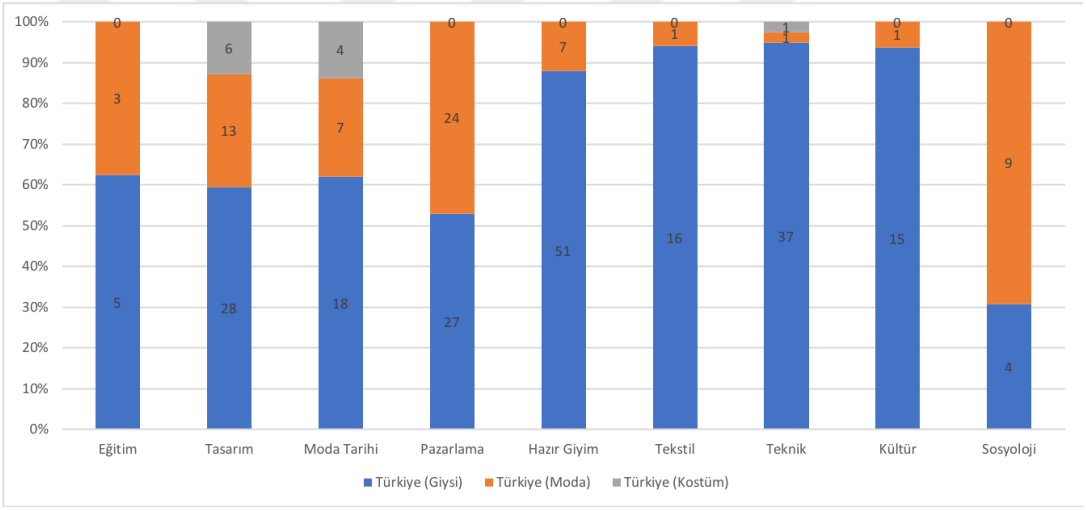
Türkiye'de başlığında moda ifadesi geçen tezlerin en fazla pazarlama alanında yazılması, İşletme Ana Bilim Dalı'ndaki çalışmaların fazlalığı ile doğru orantılıdır. Moda üretimi sanatsal üretimden farklı olarak arz-talep dengesinde satış niyeti ile üretilmektedir. Gerçek ihtiyaçtan yola çıkan giysilere ek olarak insanların sürekli, her sezon ve her mevsimde giysi satın almalarını sağlamak için tüketici davranışlarını, marka oluşturma ve tutundurma faaliyetlerini ve çok çeşitli pazarlama faaliyetlerini, işletmelerin süreçte izledikleri yol ve yöntemleri analiz etmek gerekliliği doğmaktadır. İşletme alanında moda tezlerinin baskınlığı da bu hızlı tüketim sürecinin etkisinde ortaya çıkmaktadır.

Giysi, giyim ve kıyafet ifadesi geçen tezlerin en fazla hazır giyim kümesinde gerçekleştiği görülmektedir. Bu çalışmalar genellikle hazır giyim sektöründeki maliyet, üretim, stratejiler, hizmet içi eğitimler, sektör çalışanları üzerine yazılmışlardır ve sektörde optimum faydayı sağlayacak çözümler üretilmesi üzerine öneriler geliştirilmiştir.

Türkiye'de kostüm üzerine yazılan tezler genellikle kostüm tasarlama sürecine odaklanmışlardır. Bu çalışmalar kimi tezlerde genel olarak tasarım sürecine odaklanırken, kimi tezlerde tarihsel süreçten bir oyun, olay ya da karakter üzerine kurulmuş ve yine kostüm tasarımları gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle ikinci olarak moda tarihinde kümelenme gerçekleşmektedir. Tablo 5.3 ve Şekil 4.15'te Türkiye'd hazırlanan tezlerin ana kodların dağılımları sayı ve yüzde olarak verilmiştir.

Tablo 4.1. Türkiye Tezlerin Başlıklarına Göre Ana Kod Kümelenme Dağılımları

	Eğitim	Tasarım	Moda Tarihi	Pazarlama	Hazır Giyim	Tekstil	Teknik	Kültür	Sosyoloji
Türkiye (Moda)	3	13	8	24	7	2	1	2	9
Türkiye (Giysi, Giyim, Kıyafet)	5	34	18	29	55	16	41	15	4
Türkiye (Kostüm)	0	6	4	0	0	0	1	0	0

Şekil 4.15. Türkiye Tezlerin Başlıklarına Göre Ana Kod Kümelenme Dağılımları (Yüzde)

4.2. İngiltere (Birleşik Krallık)'de Yapılan Doktora Tezlerinin Analizi

Çalışma kapsamında İngiltere'de 1993-2022 yılları arasında yazılmış olan Ethos E-Thesis veri tabanına kayıtlı ve başlıklarında "moda, giysi, giyim, kıyafet, kostüm (fashion, clothing, garment, apparel, costume)" kelimelerini içeren yedi yüz beş (705) adet doktora tezi incelenmiştir. Bu tezlerin iki yüz doksan beş (295) adetinde moda (fashion), üç yüz yetmiş yedi (377) adetinde giysi, giyim ve kıyafet (clothing, garmenet, apparel), otuz üç adetinde de kostüm (costume) kelimelerini içeren başlıklar bulunmaktadır. İncelenen çalışmalardan üniversite, okul, kolej, fakülte, departman, yıl olarak veriler elde edilmiştir. Ayrıca tezlerin başlıkları ve anahtar kelimeleri incelenerek çalışma alanlarının yoğunluğuna göre;

-Tasarım,

-Teknik,

-Kültür,

-Moda Tarihi,

-Pazarlama,

-Sosyoloji/İnanç,

-Hazır Giyim,

-Eğitim,

-Tekstil konu başlıkları altında kümeleme yöntemi ile ayrılmıştır. Fakat tez çalışma alanlarının tek bir başlıkla sınırlandırılamayacağı durumlar göz önüne alınarak başlık ve yıl bazlı haritalamaya ek olarak başlıkların kendi aralarında çakışan kodları ve yıl bazlı haritalar da oluşturulmuştur.

4.2.1. İngiltere (Birleşik Krallık)'de Hazırlanan ve Başlıklarında "Moda" İfadesi Geçen Doktora Tezlerinin Analizi

Arama kelimesi olarak başlıklarda "moda (fashion)" kelimesi aratılmıştır. Bu bulgulara göre toplam 295 adet doktora tezine erişilmiştir.

Tespit edilen tezler Microsoft Office Excel tablosunda yıl, tez adı, yazar, anahtar kelimeler, fakülte, departman, üniversite, kolej ve enstitü olmak üzere gruplandırılmıştır.

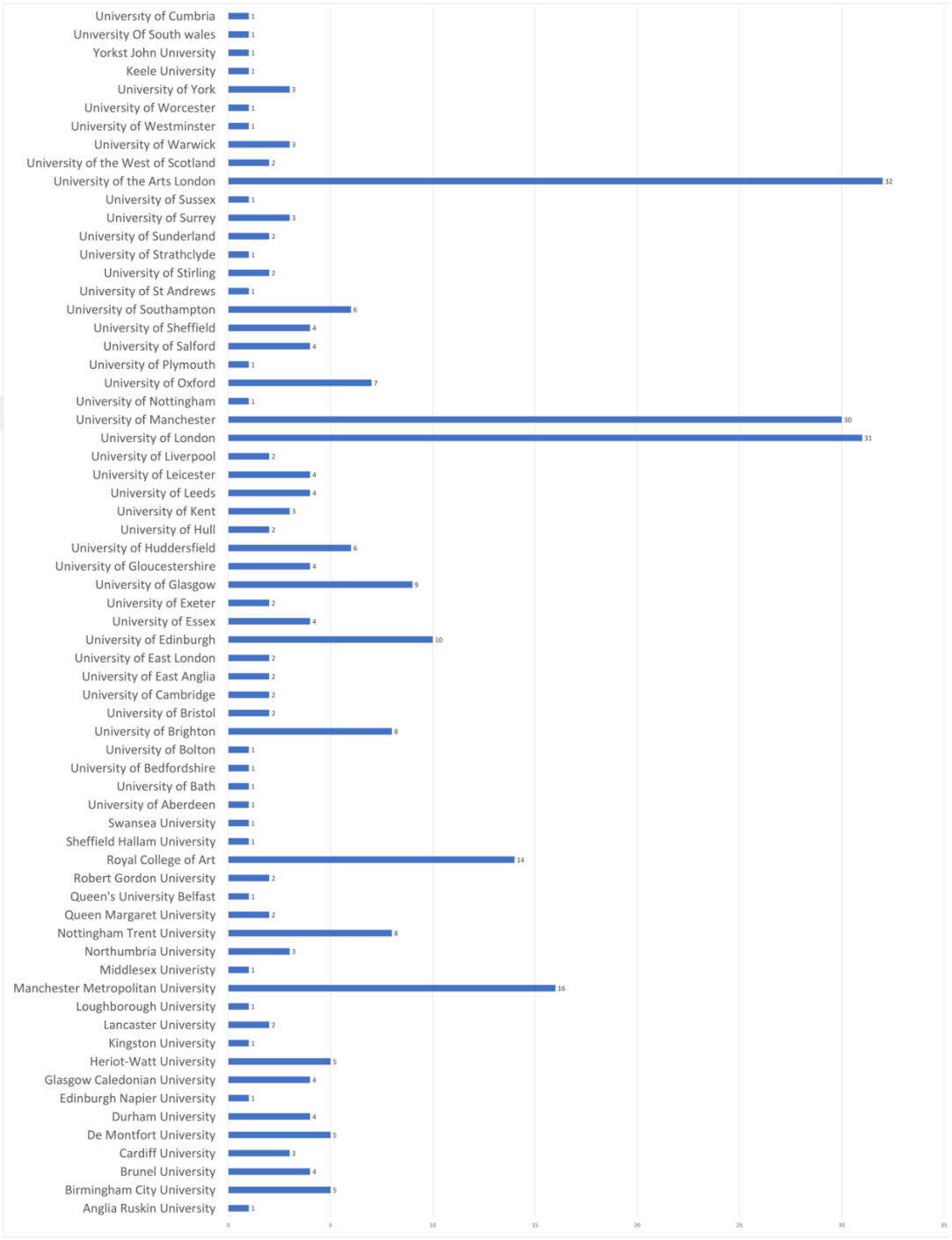
Analiz aşamasında öncelikle oluşturulan tablo Maxqda programına girilerek kodlama işlemi yapılmıştır. Bu aşamada kodlamalar yıl, başlık ve anahtar kelime bazlı olarak gerçekleştirilmiştir. Kodlama işlemi sonrasında yıl ve başlık (çalışma konuları), yıl (anahtar kelime), çalışılan fakülte, kolej, okul, enstitü ve üniversiteler tespit edilmiş ve görsel haritaları çıkarılmıştır.

Çalışma kapsamında 1993-2022 yılları arasında "moda" kelimesini içeren başlıklarda 295 doktora tezi bibliyometrik araştırmaya uygun olacak şekilde incelenmiştir. Sınırlandırılan süre zarfında en çok tez üreten üniversiteler sırası ile

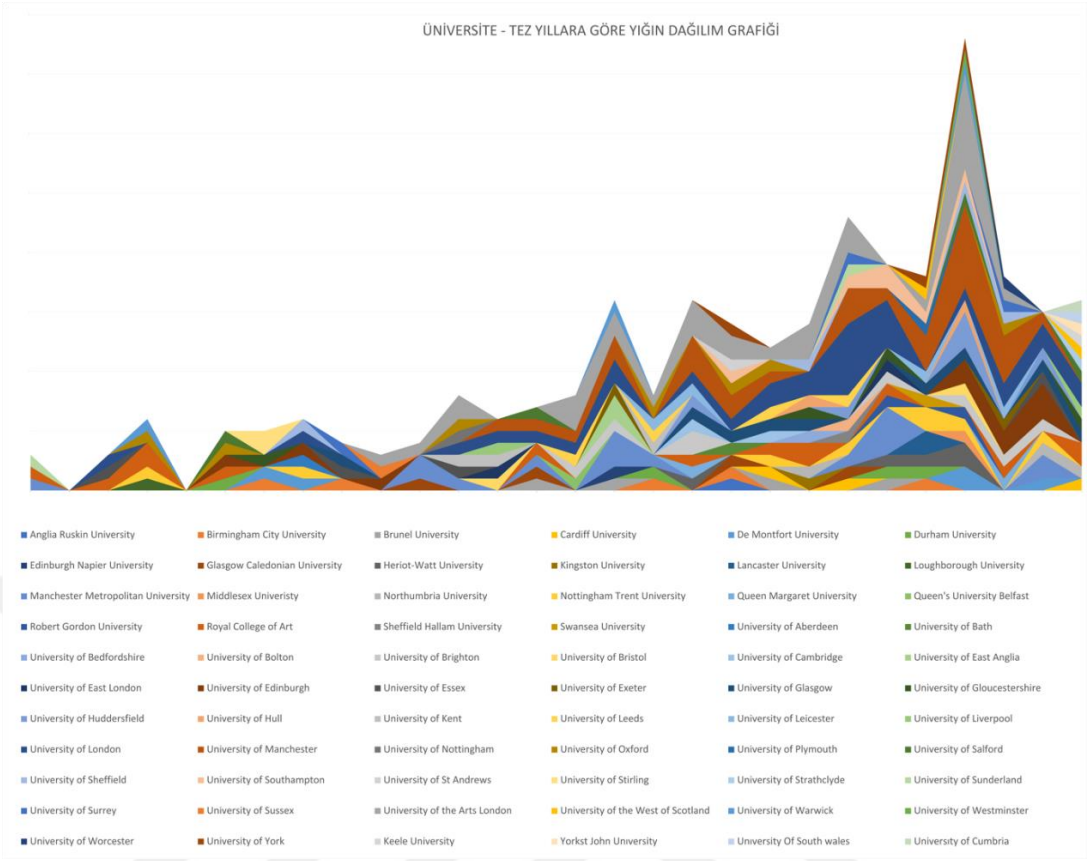
-University of Art London (32),

-University of Manchester (30) ve

- University of London (31) şeklindedir. 2018 yılında 25 adet, 2019 yılında 24, 2017 ve 2020 yıllarında 18 adet tez yazılmıştır.

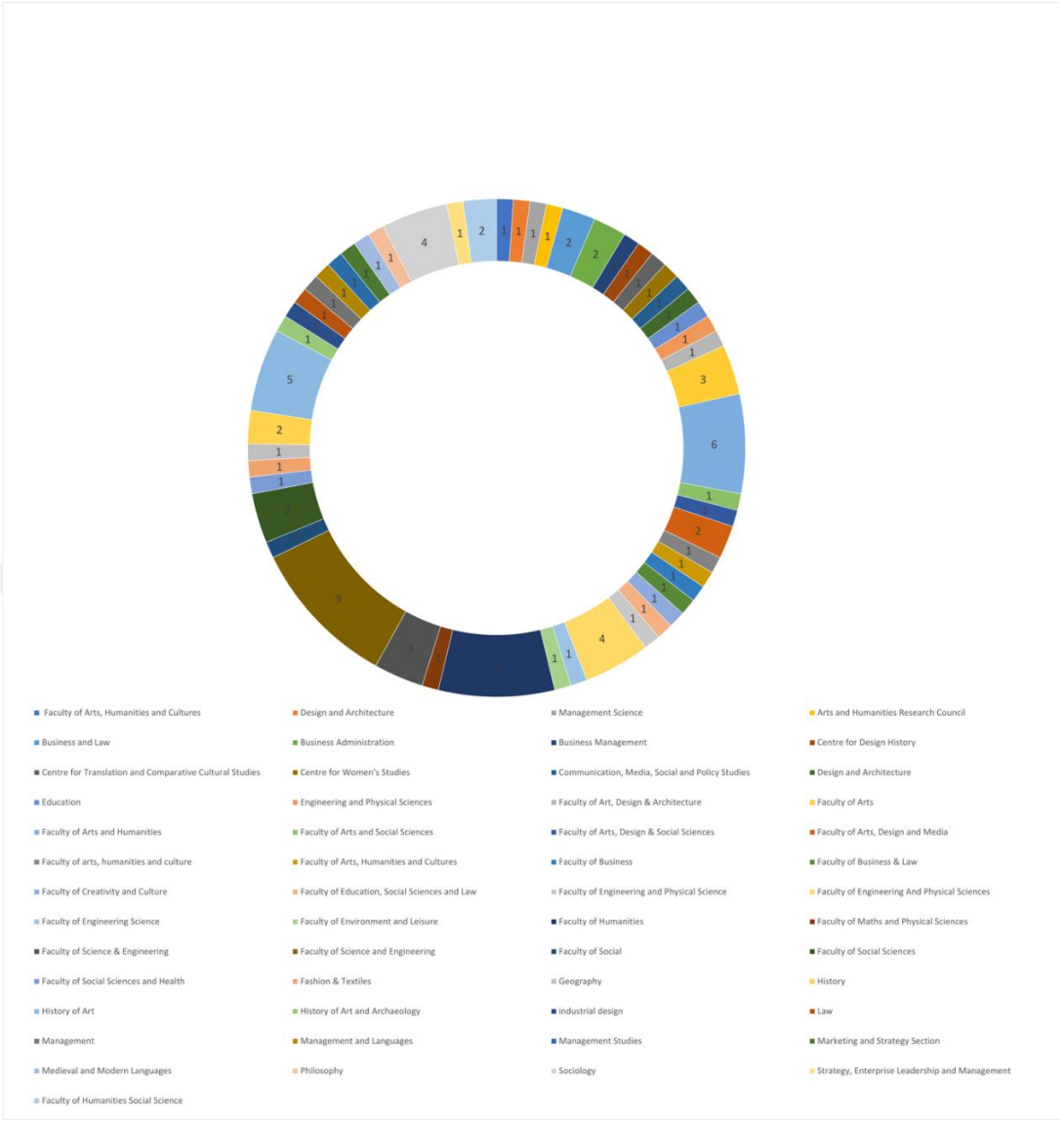

Şekil 4.16. Üniversite ve Tez Sütun Grafiği

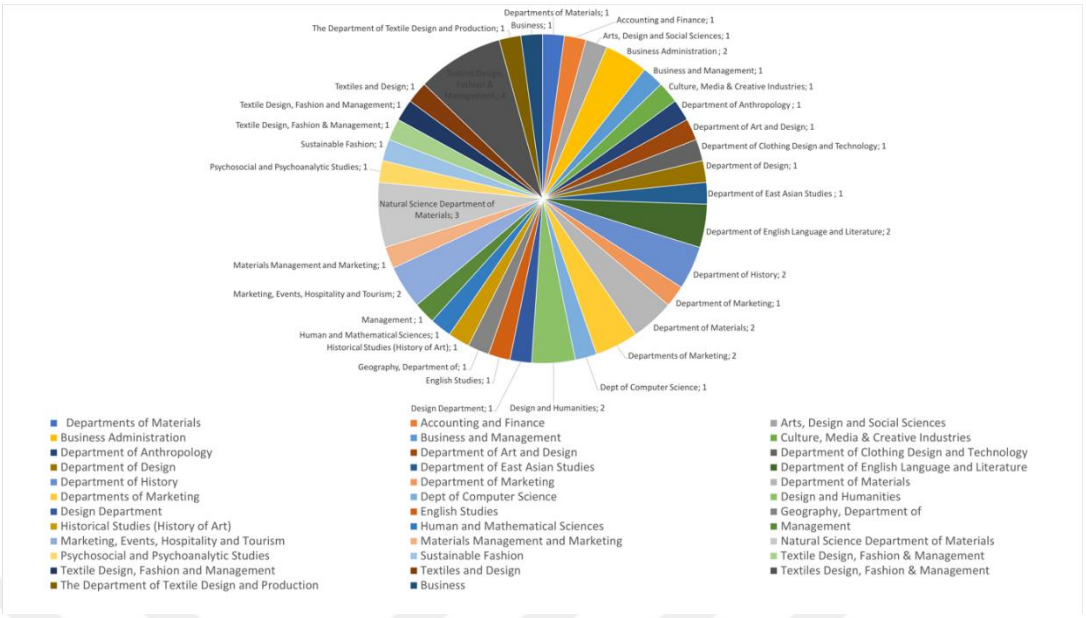
Şekil 4.17. Üniversite ve Tez Yığın Grafiği

En çok tez 9 adet ile Faculty of Science and Engineering'te yazılmıştır. Bu rakamı 6 adet tez ile Faculty of Humanities ve Faculty of Arts and Humanities izlemektedir.

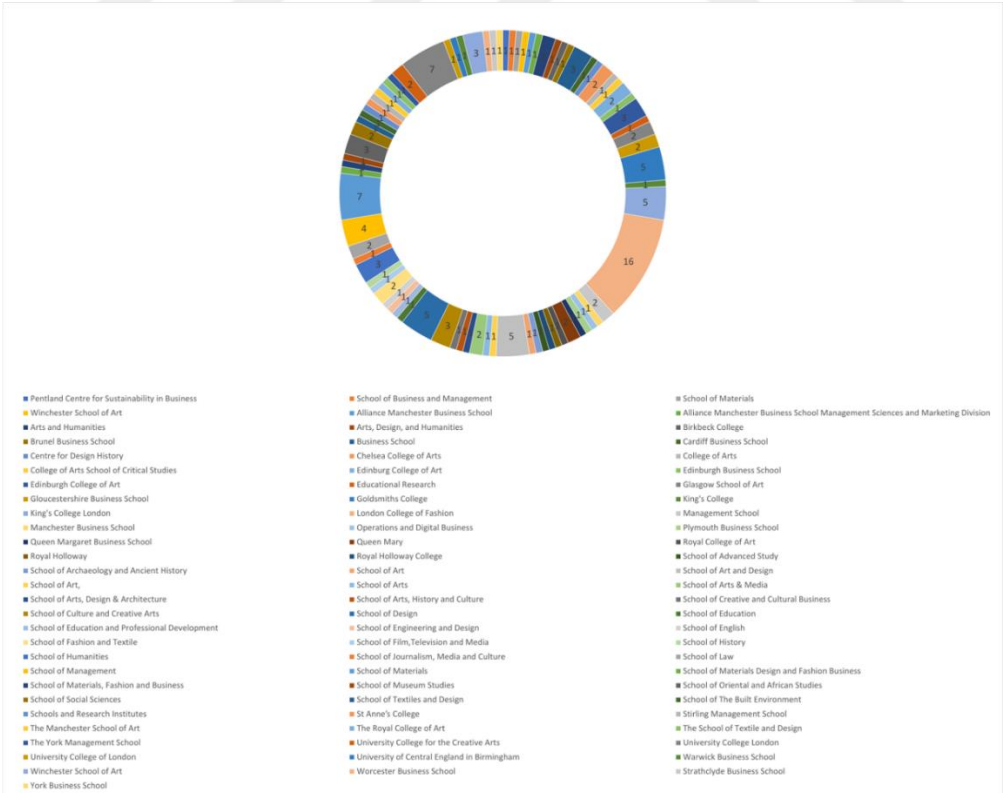
Şekil 4.18. Fakülte ve Tez Daire Grafiği

En çok tez sırası ile Textile Design, Fashion and Management (4) ve Natural Science Department of Materials (3) te yazılmıştır.

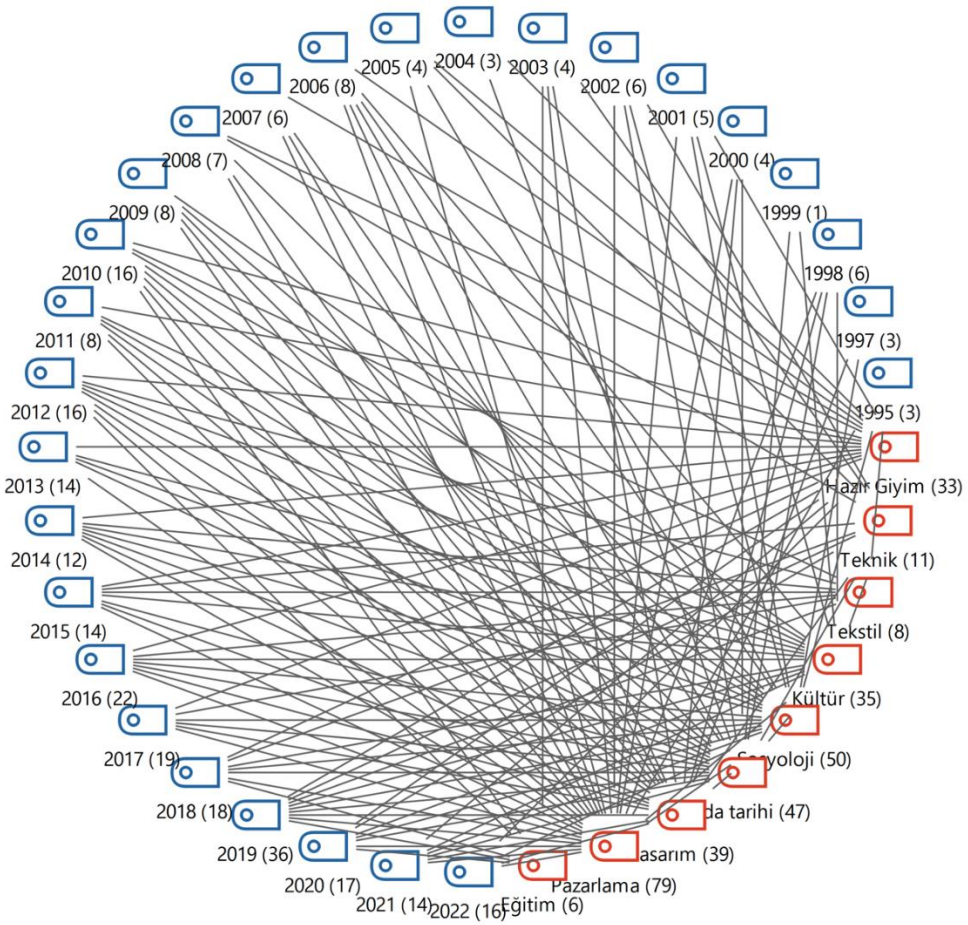
Şekil 4.19. Departman ve Tez Daire Grafiği

1993-2022 Yılları arasında moda tasarımı araştırmalarını konu alan tezlerin en çok bağlı bulundukları kolej ve okulların sayısı London College of Fashion (16)'na ait iken, bu sayıyı School of Materials (7) ve University College London (7) izlemektedir.

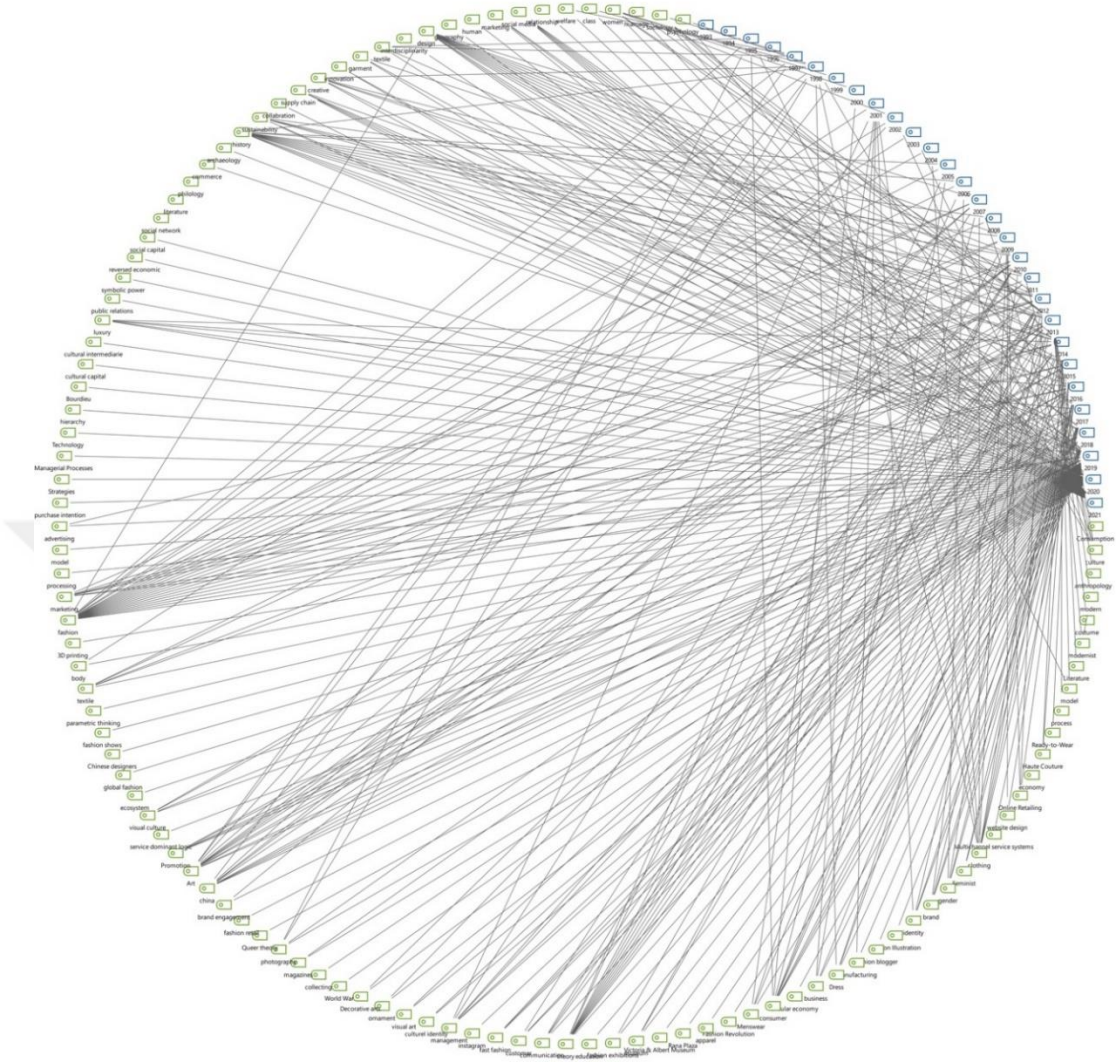
Şekil 4.20. Kolej& Okul ve Tez Daire Grafiği

Harita 4.10'da dokuz ana başlık kodunun yıllara göre dağılımı ile oluşan görsel harita görülmektedir. Görsel haritaya göre en çok çakışma pazarlama (79) başlığı ile gerçekleşmektedir. Pazarlama kümesini sosyoloji (50), moda tarihi (47) ve tasarım (39) kümeleri takip etmektedir. İngiltere'de moda araştırmalarının genellikle pazarlama, markalaşma, tüketici tercihleri üzerine yapıldığı, aynı şekilde sosyoloji kümesinin de pazarlama tercihlerini etkileyen insan davranışları çalışmaları üzerine yapılmasından dolayı ikinci küme olduğu düşünülmektedir.

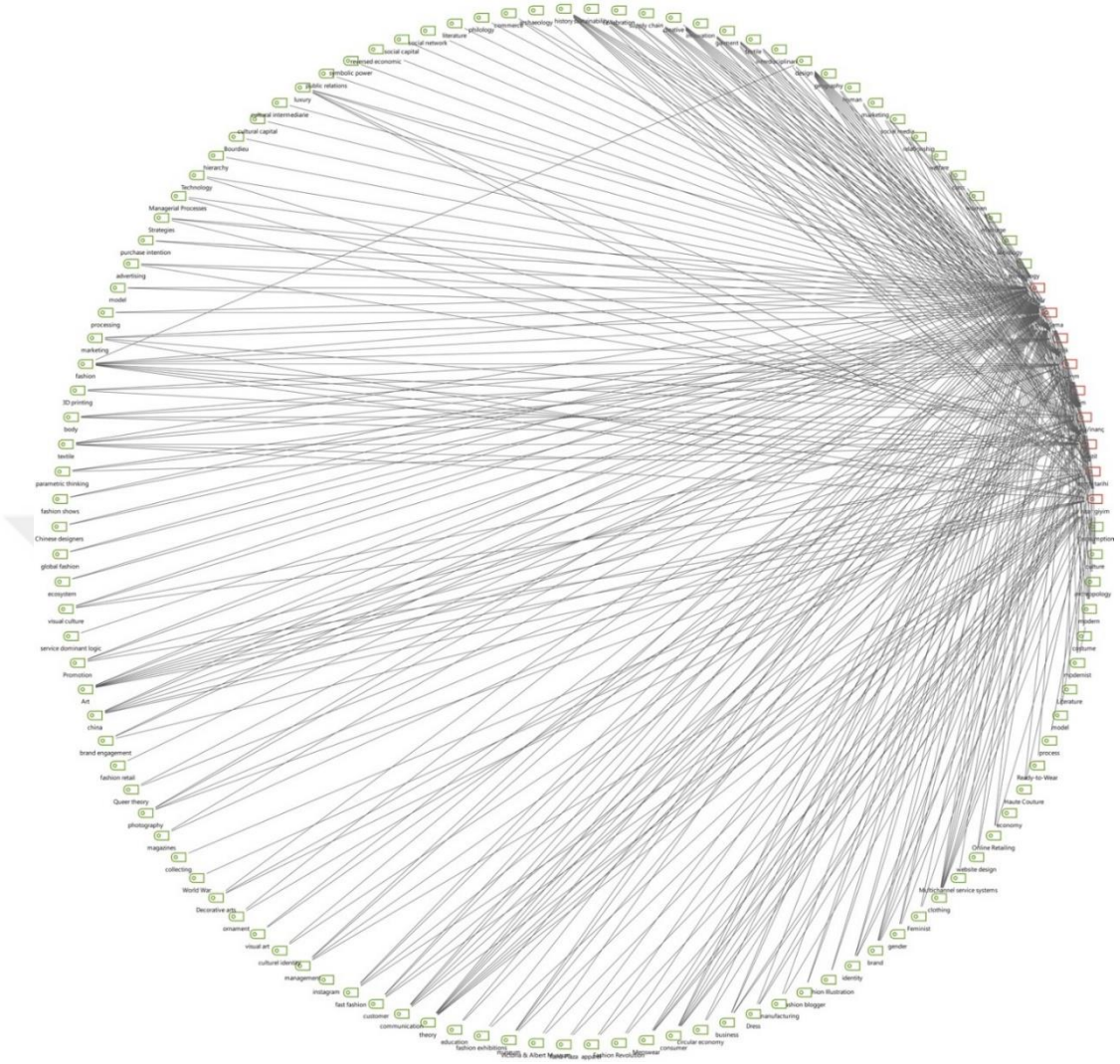
Harita 4.10. Başlık ve Yıl Bazlı Görsel Harita

Anahtar kelimeler tespit edilerek, Microsoft Office Excel programında tablolandırıldıktan sonra yoğunluklarına göre kümelendirilerek kodlanmıştır. Anahtar kelime kodlamaları yapıldıktan sonra Maxqda programında değer tabloları elde edilerek grafiklendirilmiş ve görsel haritaları oluşturulmuştur. Toplam 168 adet anahtar kelime kodu Maxqda çalışma sayfasında tanımlanmıştır.

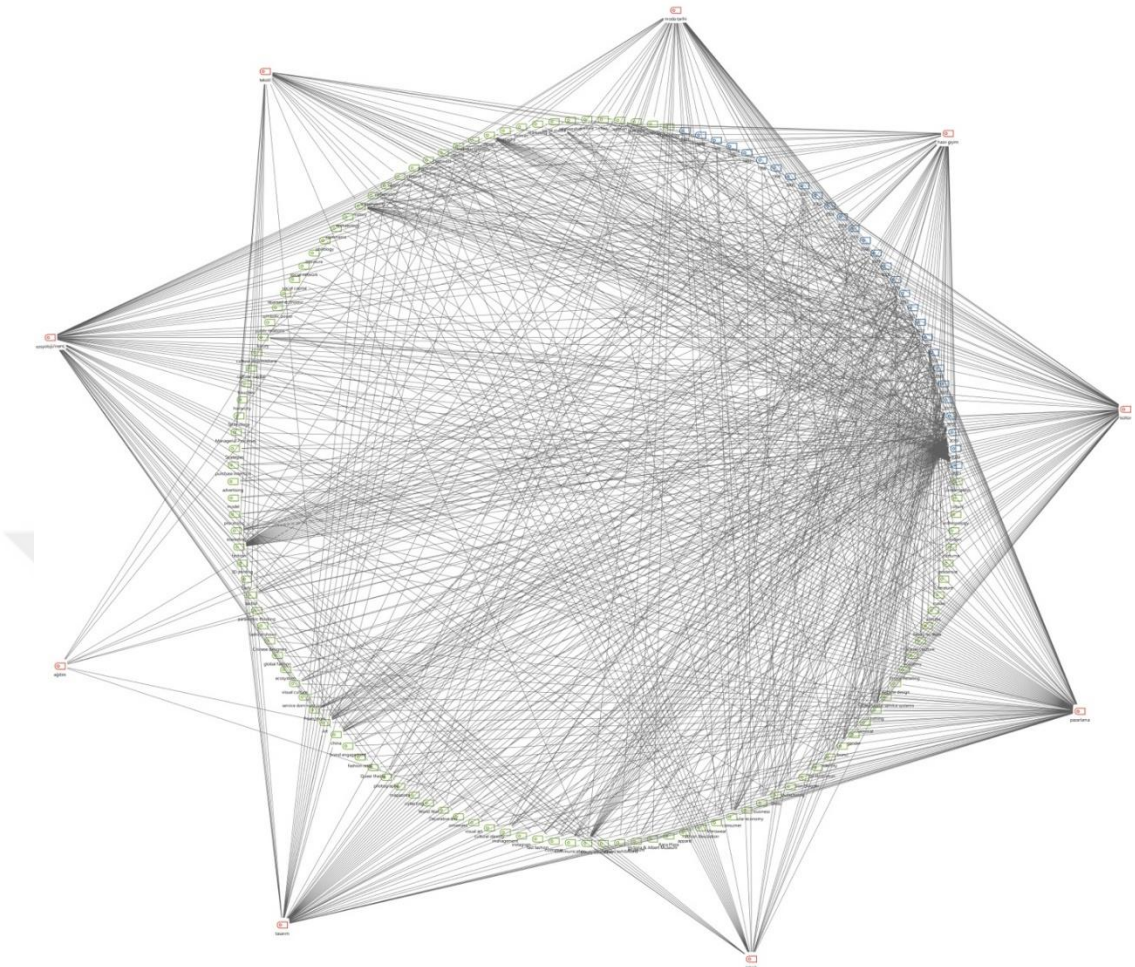
Harita 4.11. Anahtar Kelime & Yıl Kod Çakışması Görsel Haritası

Harita 4.11.'de yıl ve anahtar kelime kod çakışmalarını gösteren görsel haritanın görünümü bulunmaktadır. Yıl bazlı incelendiğinde özellikle 2019 ve 2020 yıllarında baskın olan bir yoğunluk dikkat çekerken, anahtar kelime bazlı incelendiğinde moda, tarih ve teori kelimelerinin baskınlığı görülmektedir.

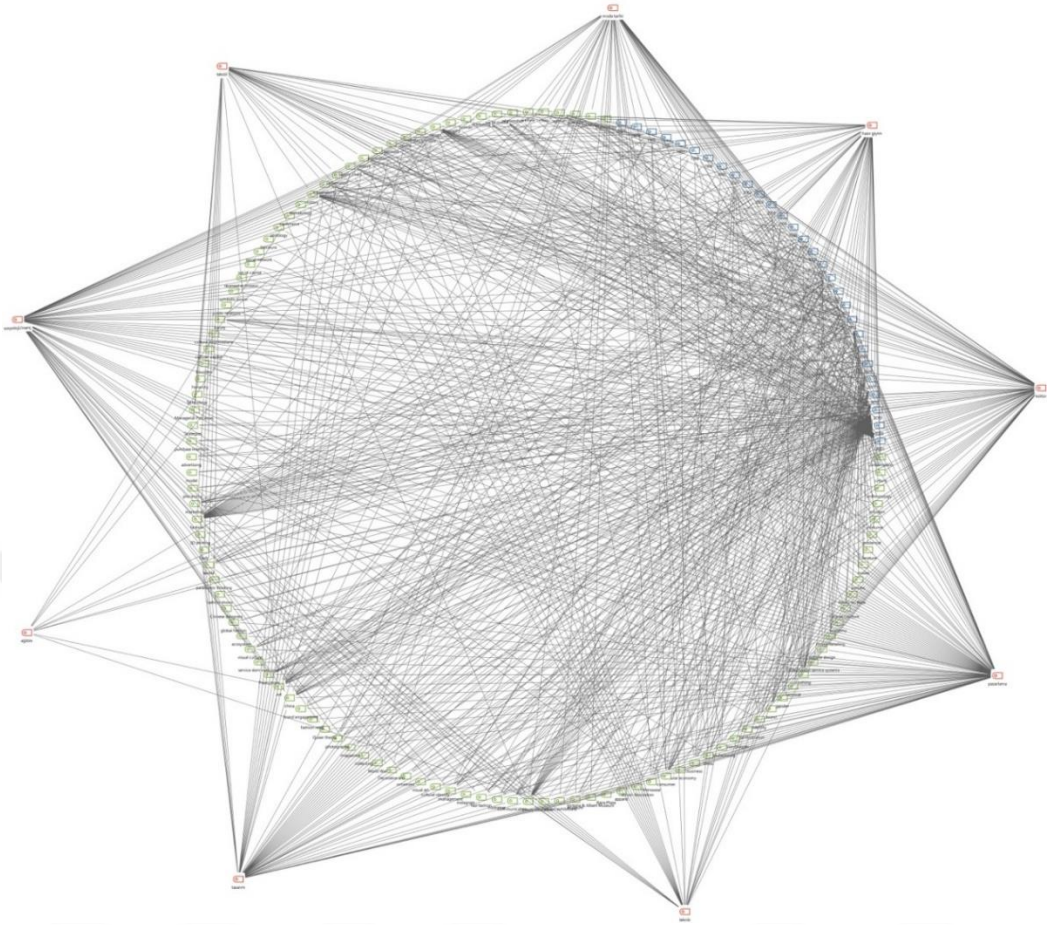

Harita 4.12. Anahtar Kelime & Başlık Kod Çakışması Görsel Haritası

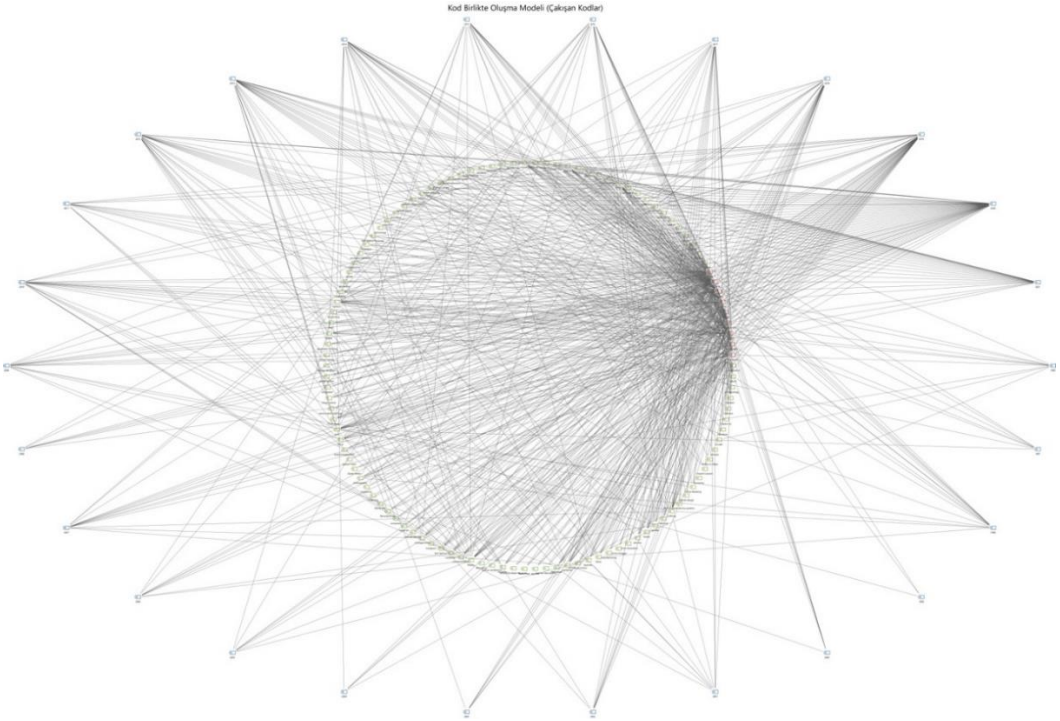
Başlıklar ve anahtar kelimelerin çakışmaları incelendiğinde en çok pazarlama ve tasarım başlığı altında yazılan ve anahtar kelimenin moda olduğu tezlerde çakışma yaşanmaktadır.

Harita 4.13. Anahtar Kelime, Başlık ve Yıl Kod Çakışması Görsel Haritası (Başlık Odaklı)

Harita 4.14. Anahtar Kelime, Başlık ve Yıl Kod Çakışması Görsel Haritası (Başlık Odaklı)

Harita 4.15. Anahtar Kelime, Başlık ve Yıl Kod Çakışması Görsel Haritası (Yıl Odaklı)

Harita 4.14. ve Harita 4.15.'de 1993-2022 yılları arasında yapılan ve başlık olarak "moda" kelimesini içeren 279 adet doktora tezinin bibliyometrik araştırma kapsamında yıl, başlık ve anahtar kelime açısından birbirleri ile ilişkileri görsel haritalar ile sunulmuştur.

Resim 4.4. Belge Kelime Bulutu

Belge kelime bulutu incelendiğinde en çok geçen kelimenin moda, daha sonra tasarım ve tarih şeklinde ilerlediği görülmektedir.

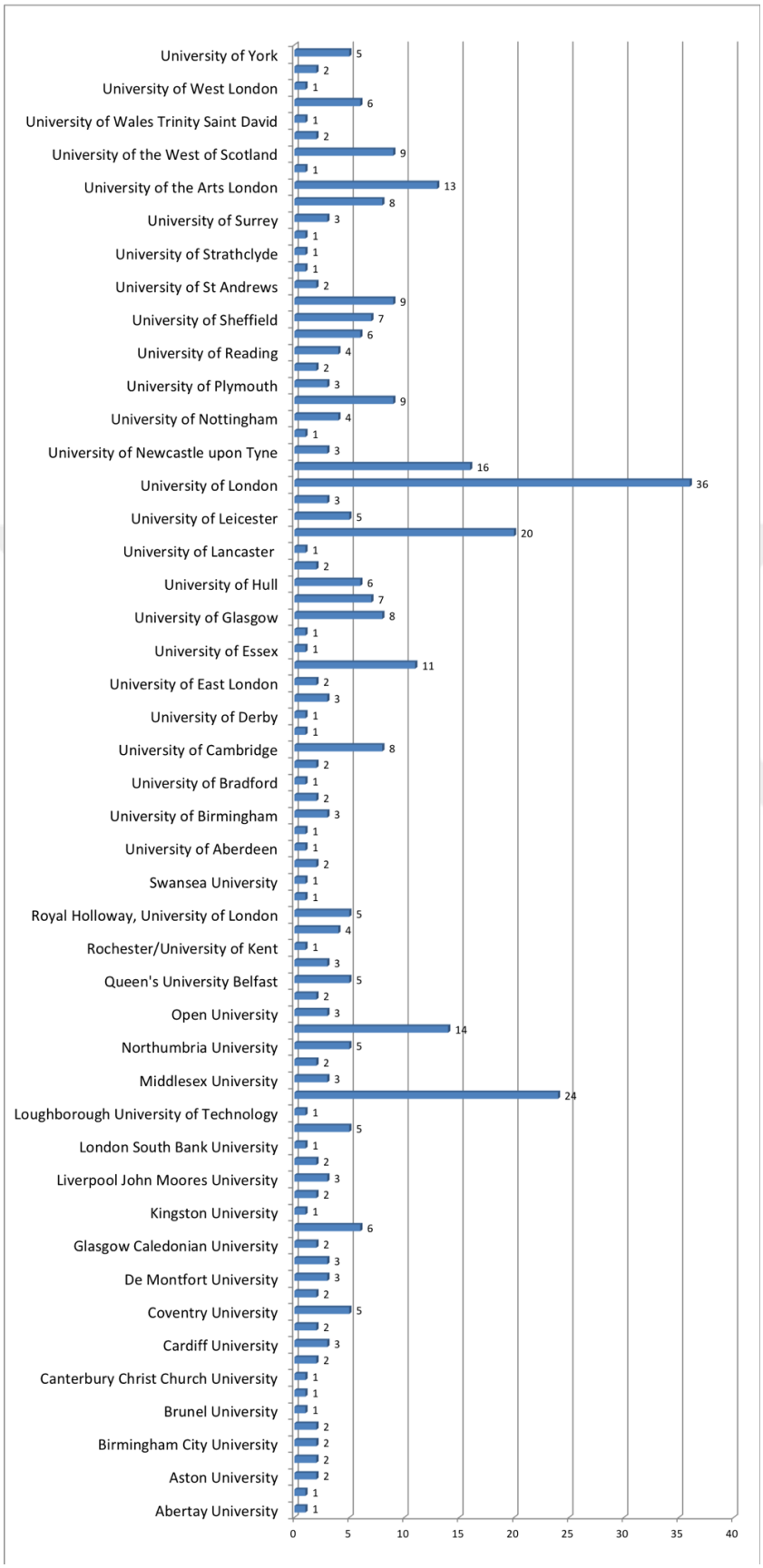
4.2.2. İngiltere (Birleşik Krallık)'de Hazırlanan ve Başlıklarında "Giysi, Giyim, Kıyafet (Clothing, Apparel, Garment)" İfadesi Geçen Doktora Tezlerinin Analizi

İngiltere'de 1993-2022 yılları arasında başlıklarında giysi, giyim, kıyafet (apparel, garment, clothing) kelimelerini içeren tezler incelendiğinde 377 adet teze erişilmiştir. Elde edilen verilere göre en fazla tez;

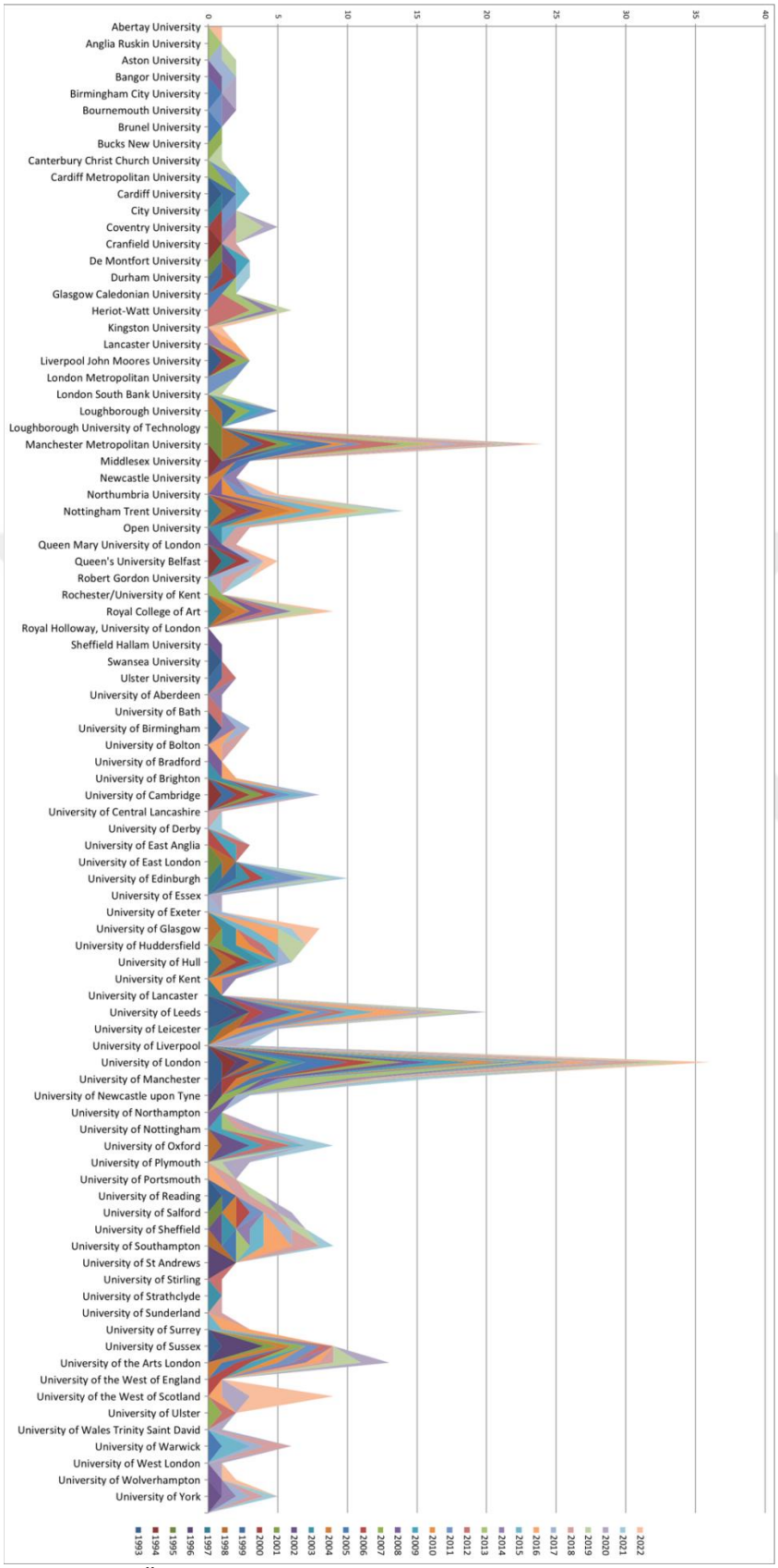
-University of London (36),

-Manchester Metropolitian University (24) ve

-University of Leeds (20)'de oluşturulmuştur. Yıllara göre tez çalışma dağılımları incelendiğinde 2018 yılında 25 adet tez, 2019 yılında 24 adet tez ve 2020 yılında 18 adet tez çalışıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

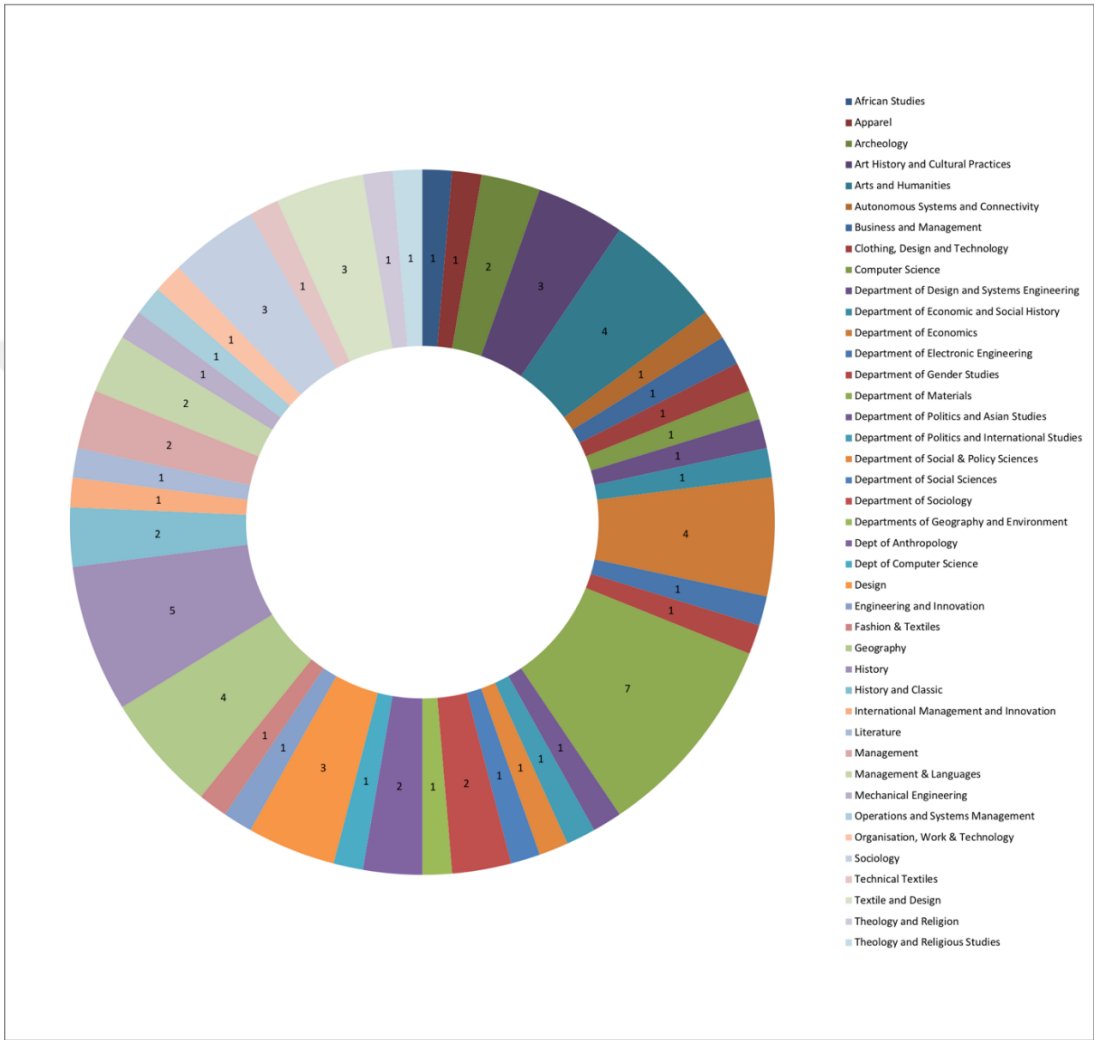

Şekil 4.21. Üniversite-Tez Sütun Grafiği

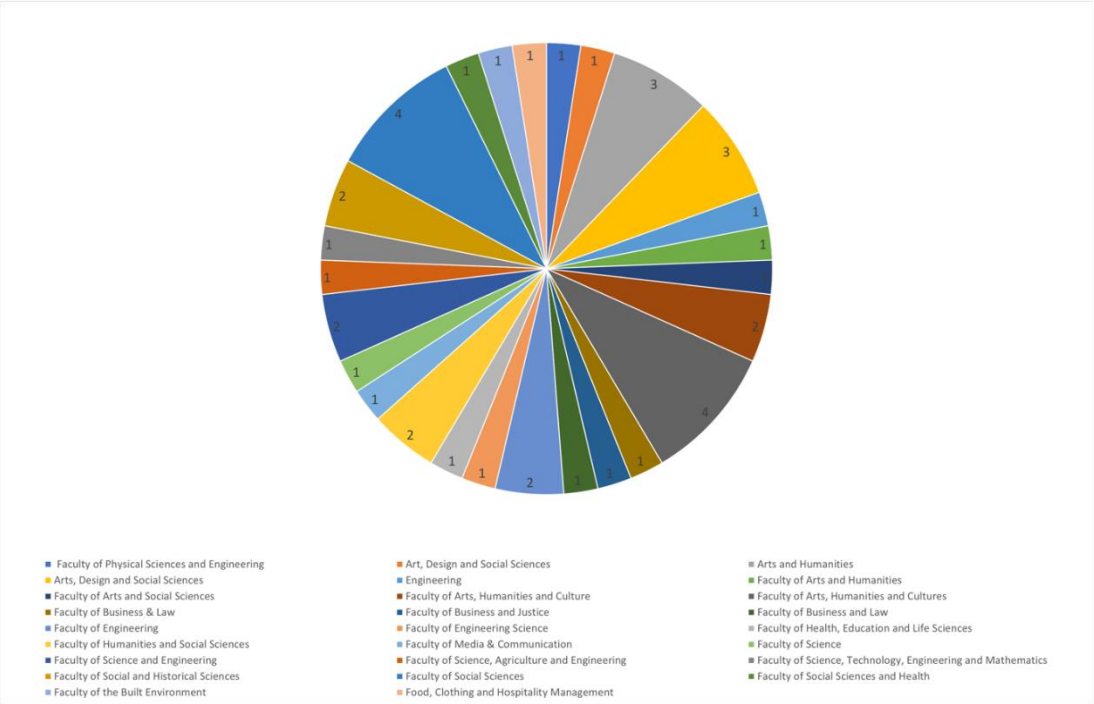
Şekil 4.22. Üniversite-Tez Yığın Grafiği

Çalışılan tezlerin departmanları tez sayısının fazlalığına göre Depatment of Materials (7), History (5), Art and Humanities, Economics, Geography (4) şeklindedir. En çok tez 25 adet ile 2018 yılında yazılırken bu yılları 24 tez sayısı ile 2019 ve 18 tez sayısı ile 2020 yılları takip etmektedir.

Şekil 4.23. Departman-Tez Daire Grafiği

En çok tez 4 adet ile Faculty of Art, Humanities and Cultures ve Faculty of Social Science'da yazılmıştır.

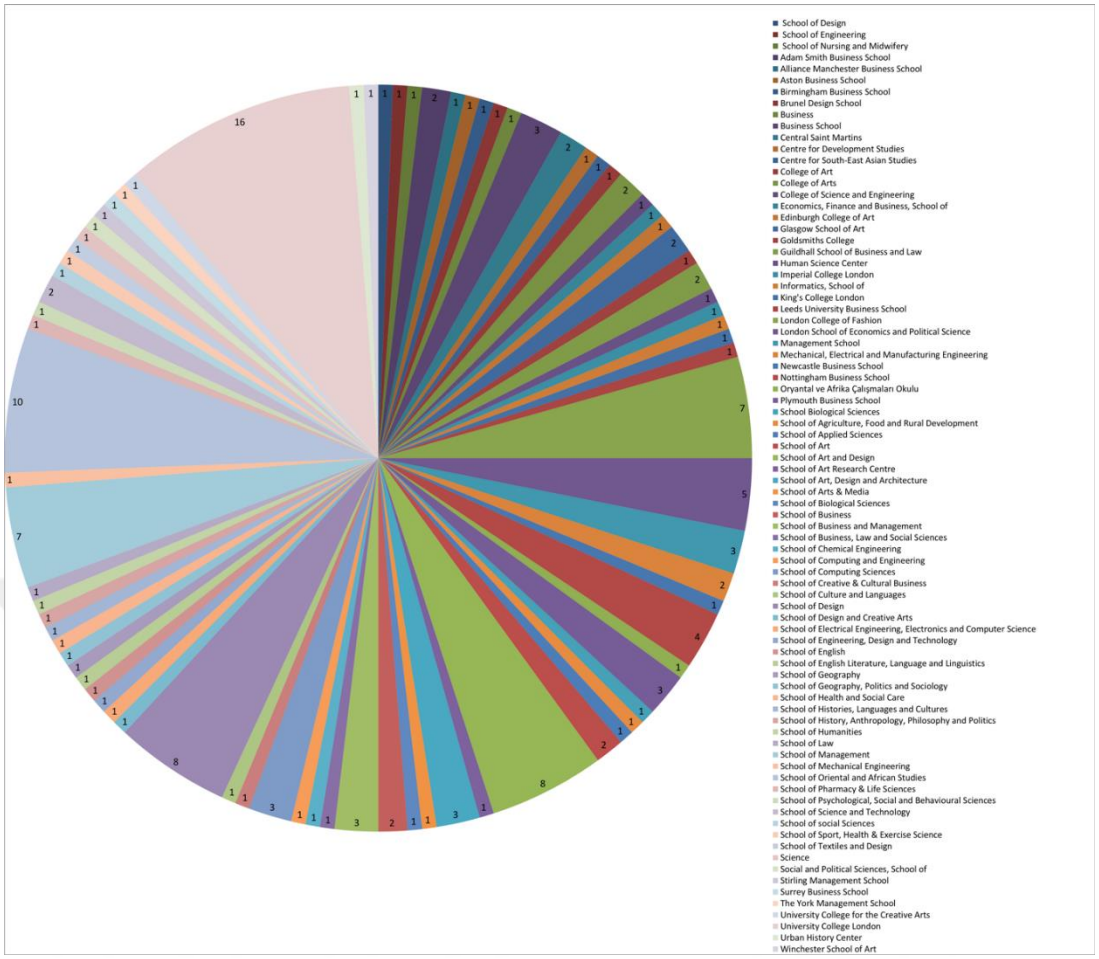
Şekil 4.24. Fakülte-Tez Daire Grafiği

Giysi, giyim, kıyafet (clothing, garment ve apparel) başlıkları altında İngiltere'de yazılan tezlerin kolej ve okul sıralamaları şu şekildedir:

-University College London (16),

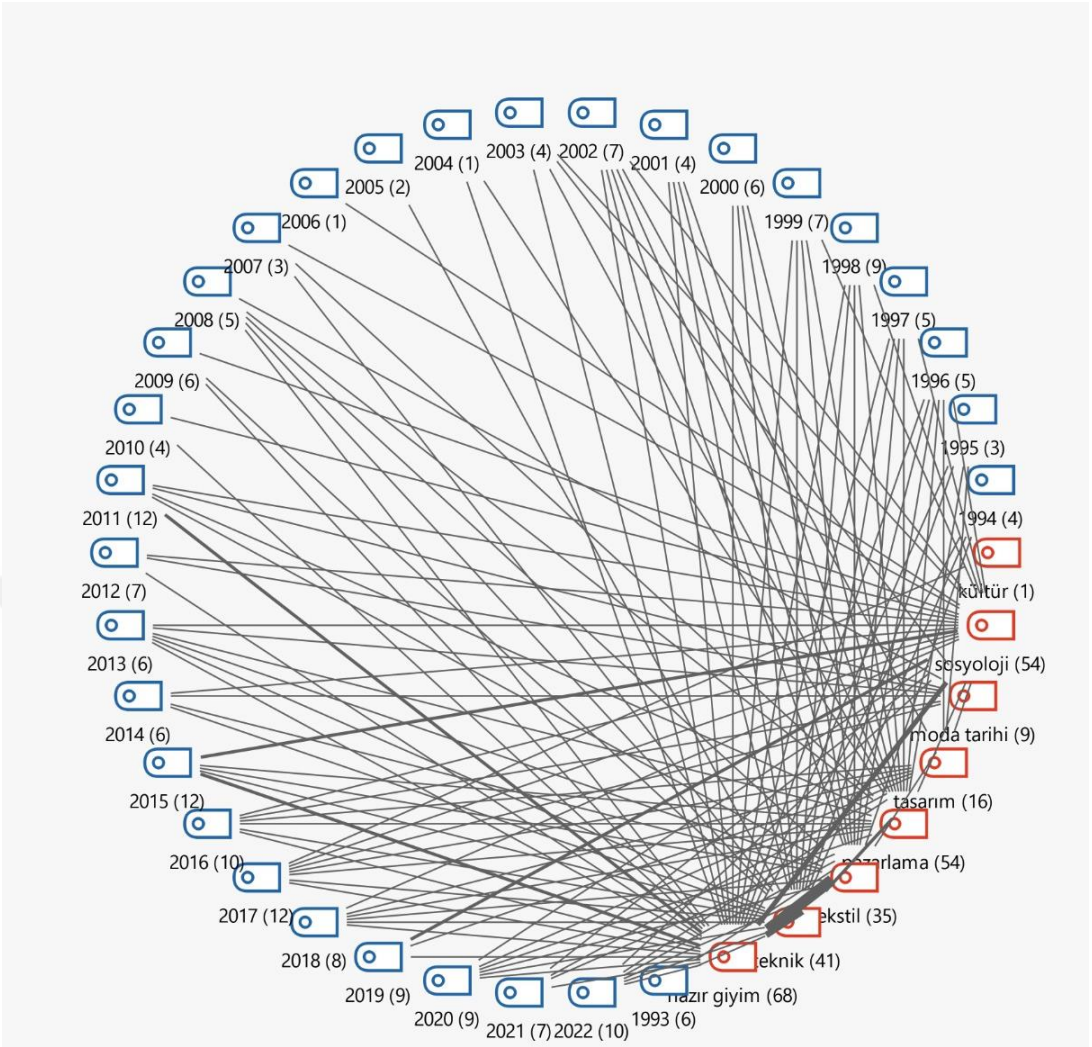
-School of Oriental and African Studies (10),

-School of Design (8) ve School of Art and Design (8).

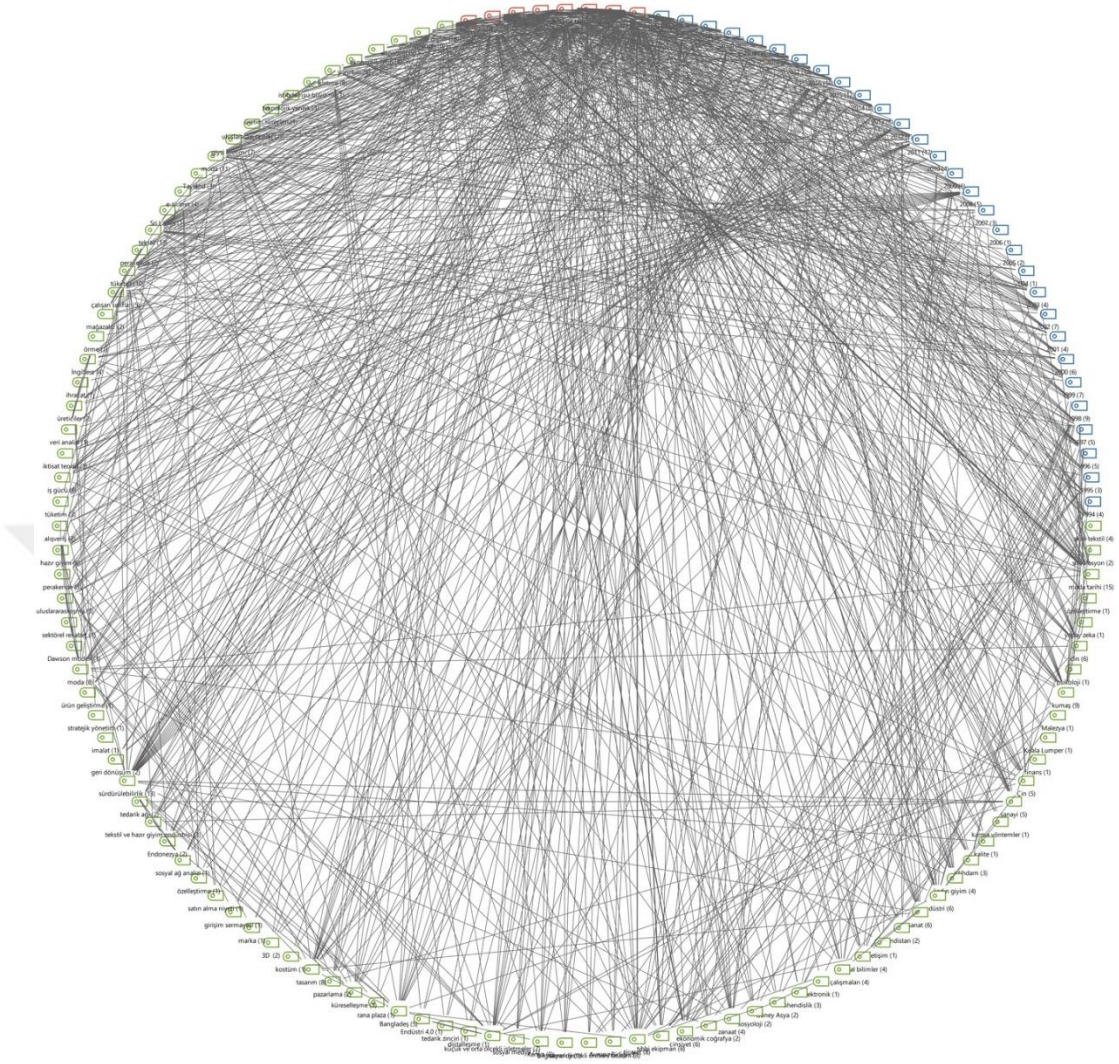
Şekil 4.25. Kolej/Okul-Tez Daire Grafiği

Harita 4.16'da konu başlıkları ve yıl çakışmalarını gösteren görsel harita yer almaktadır. Başlık kümelenmesinde en fazla çakışmalar hazır giyim (68), sosyoloji (54) ve pazarlama (54) başlıkları altında gerçekleşmiştir.

Şekil 4.26. Başlık ve Yıl Kod Çakışması Görsel Haritası

Harita 4.17'de başlık, yıl ve anahtar kelime çakışmalarını gösteren harita yer almaktadır. En çok kullanılan anahtar kelime 62 tekrar ile "moda" kelimesi olmuştur. Görsel haritaya göre en çok çakışma pazarlama başlığı ile gerçekleşmektedir.

Harita 4.16. Anahtar Kelime, Başlık ve Yıl Kod Çakışması Görsel Haritası

Resim 4.5'deki belge kelime bulutu incelendiğinde giyim, moda ve giysi kelimelerinin baskınlığı görülmektedir.

Resim 4.5. Belge Kelime Bulutu

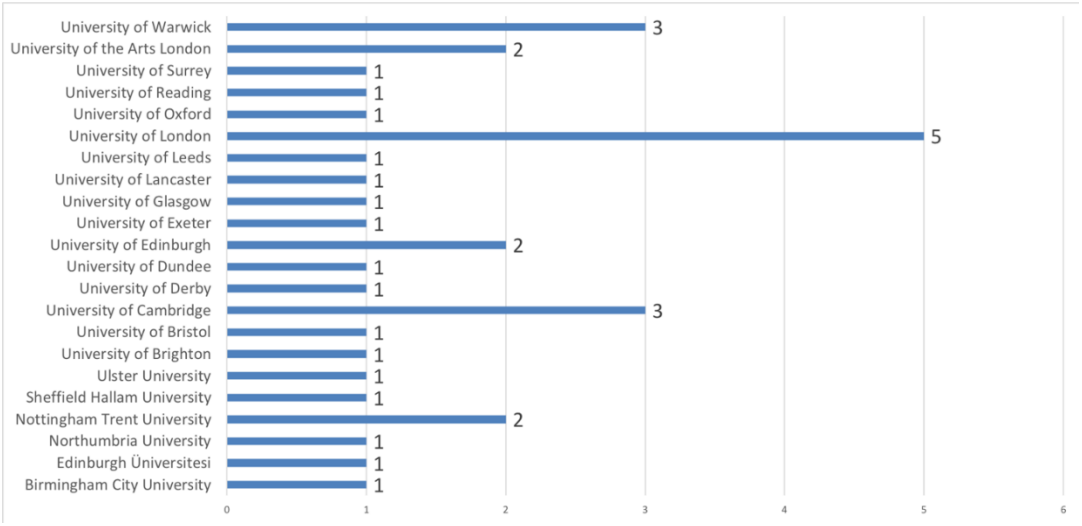
4.2.3. İngiltere (Birleşik Krallık)'de Hazırlanan ve Başlıklarında "Kostüm (Costume)" İfadesi Geçen Doktora Tezlerinin Analizi

İngiltere'de 1993-2022 yılları arasında costume (kostüm) başlığı adı altında 33 tez çalışmıştır ve en çok

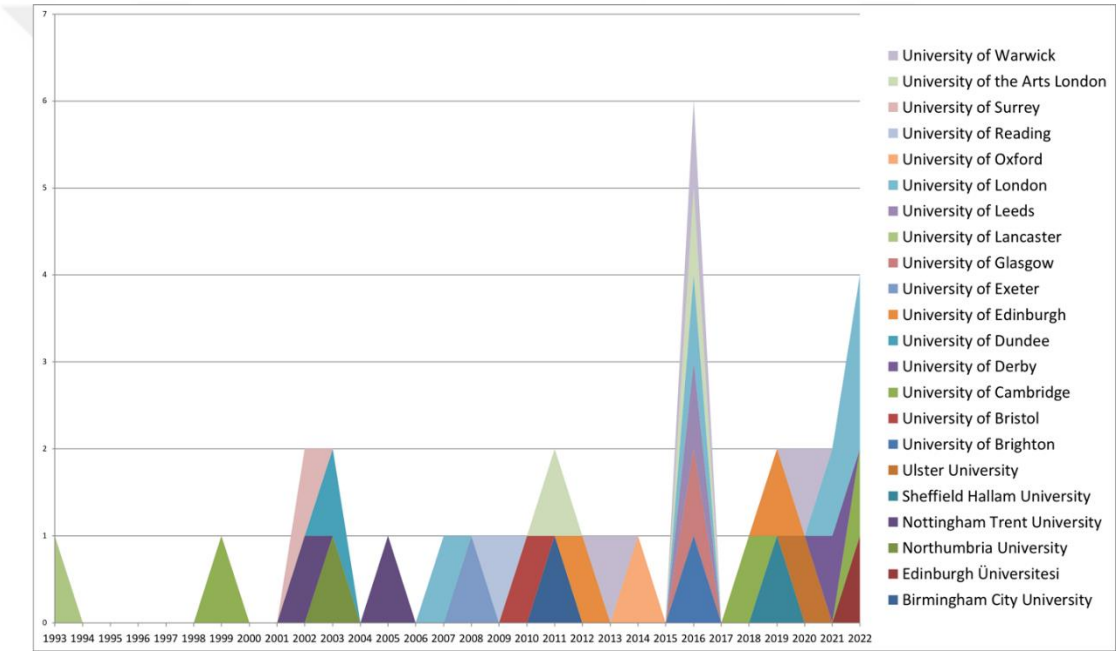
-University of London (5),

-University of Warwick (3) ve

-University of Cambridge üniversitelerinde tez yazılmıştır. Yıl bazlı olarak en çok teze 2016 (6) ve 2022 (3) yıllarında ulaşılmaktadır.

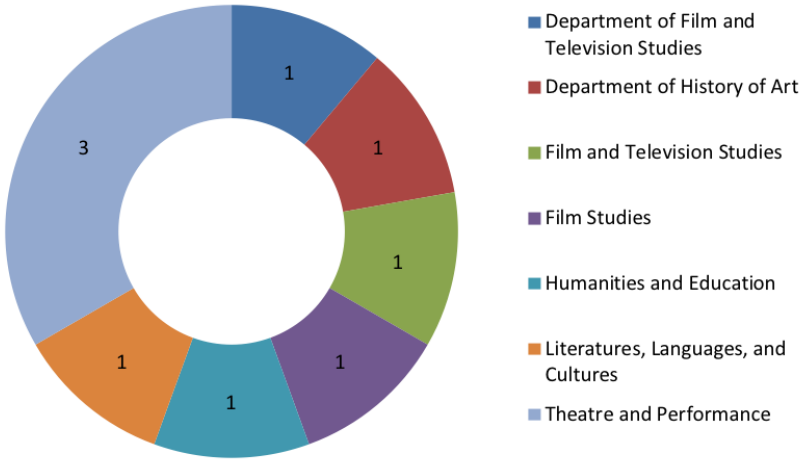

Şekil 4.27. Üniversite-Tez Sütun Grafiği

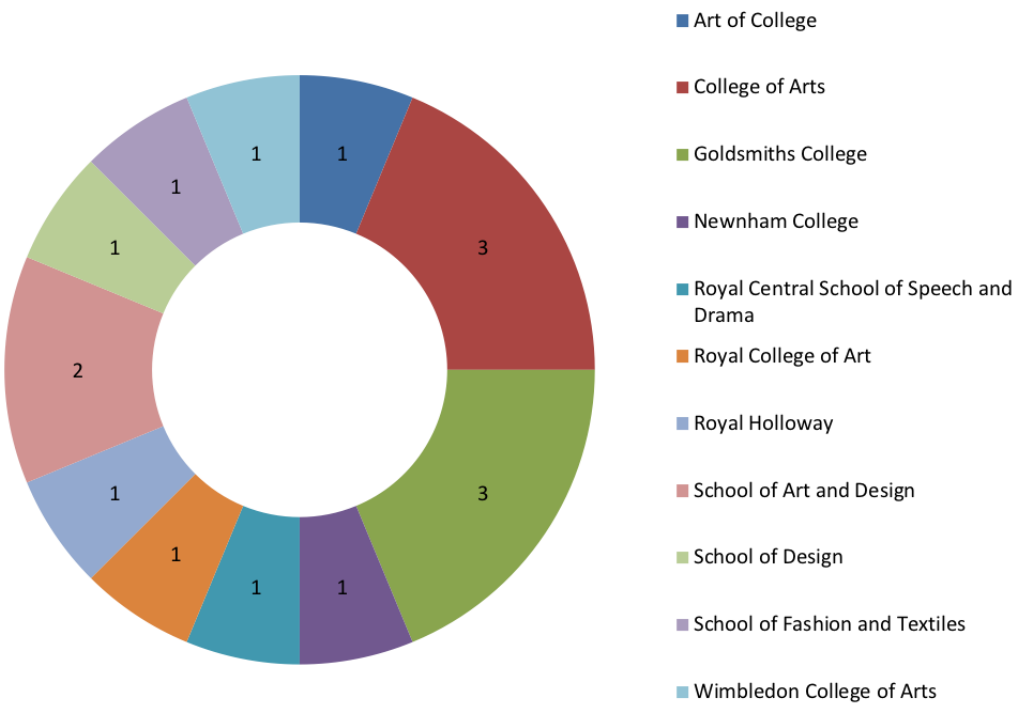
Şekil 4.28. Üniversite-Tez Yığın Grafiği

Başlıklarında “kostüm” kelimesini içeren tezlerin çalışıldığı departmanlar göz önüne alındığında en çok çalışmanın Departmant of Theatre and Performance (3)’da yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Şekil 4.29. Departman-Tez Daire Grafiği

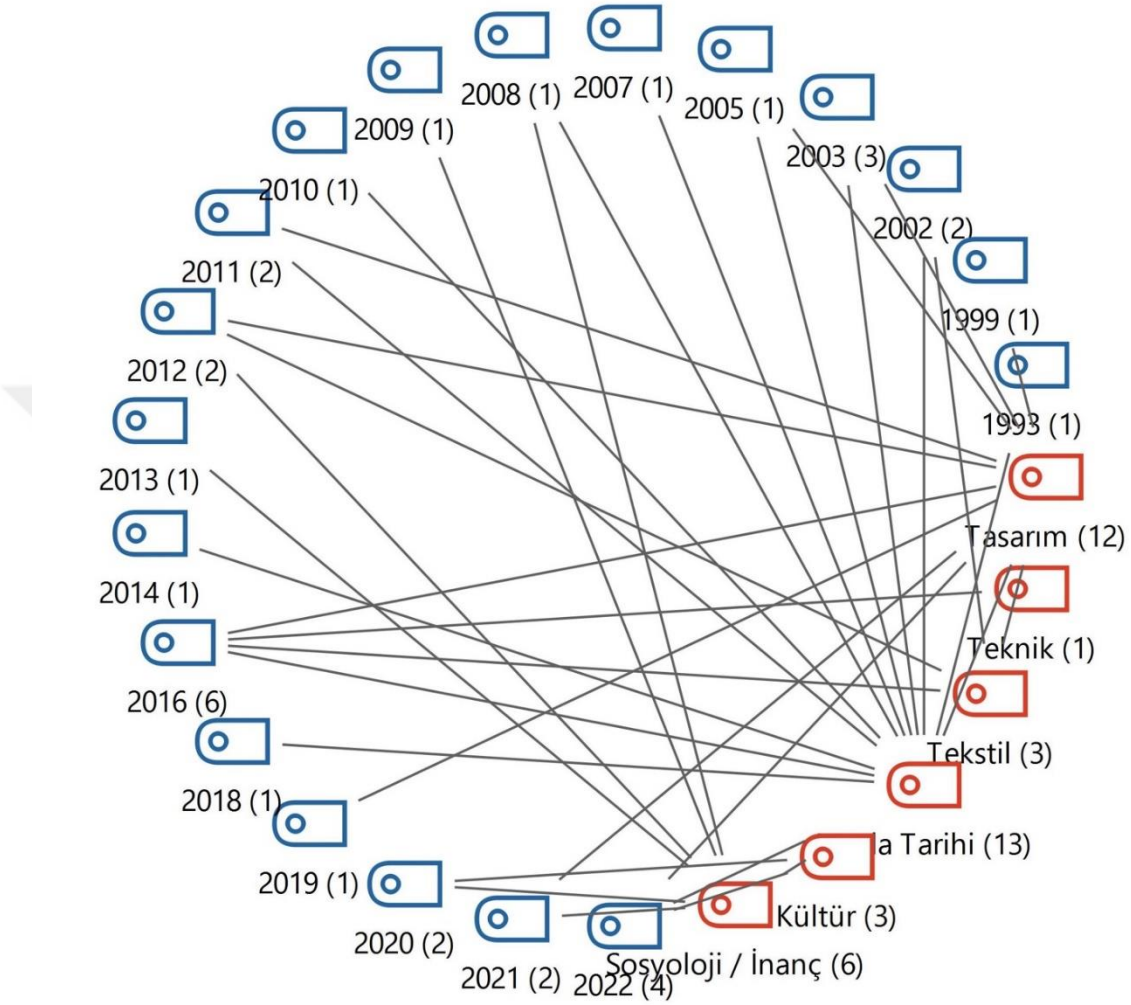
Okul ve kolejlerin çalışma yoğunluğu Goldsmiths College (3), College of Arts (3) ve School of Art and Design (2) şeklindedir.

Şekil 4.30. Okul/Kolej-Tez Daire Grafiği

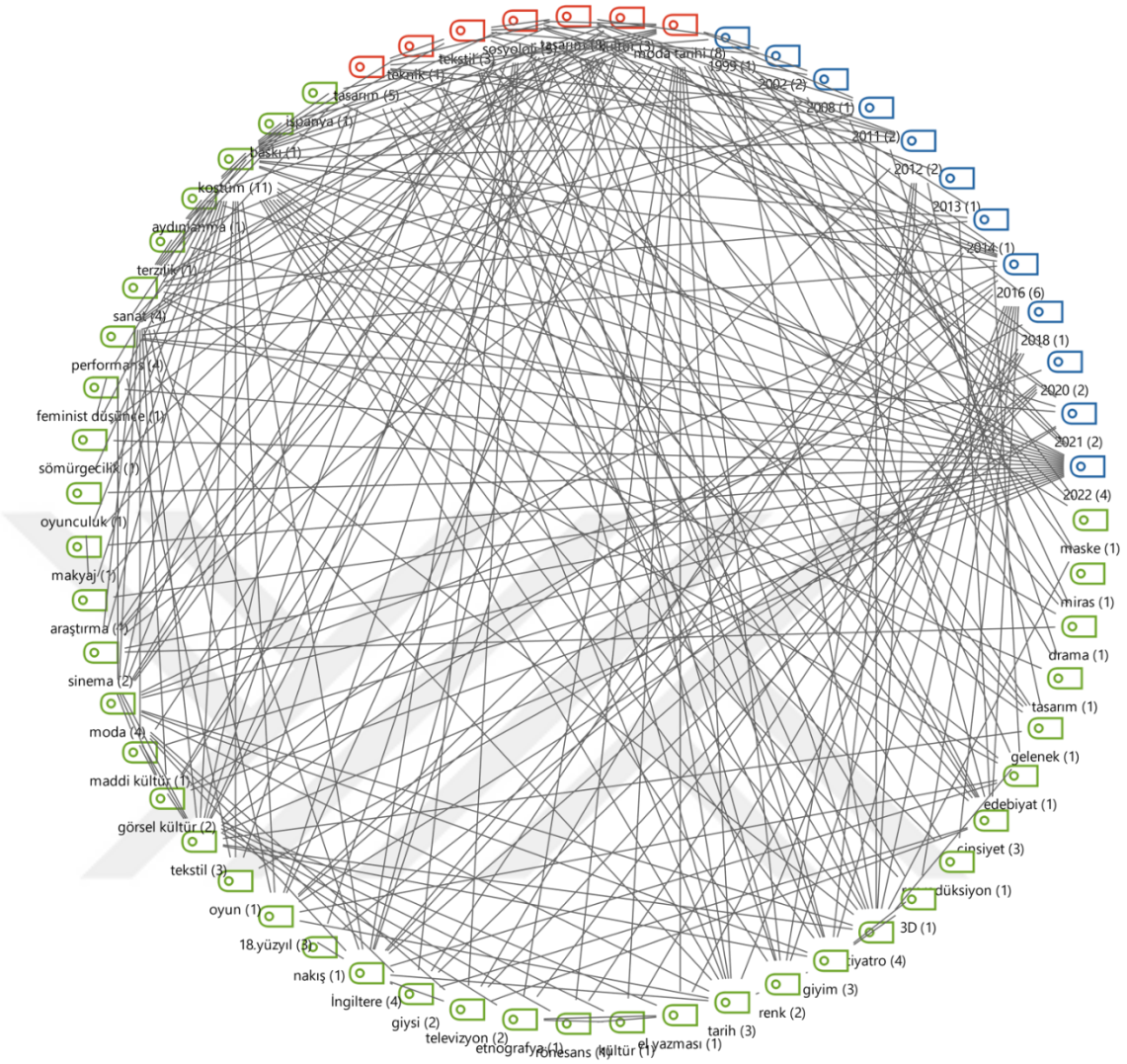
İngiltere'de 1993-2022 yılları arasında kostüm (costume) başlıklı tezleri tezlerin çoğunlukla moda tarihi (13) ve tasarım (12) konu başlıkları altında kümelendiği sonucuna ulaşılmıştır. İncelenen tezler ve kümelenen başlıklar doğrultusunda kostüm

çalışmalarının genellikle tarihsel süreçteki dönem kostümlerinin güncel tasarımları üzerine çalışıldığı sonucuna erişilmiştir.

Harita 4.17. Konu Başlığı-Yıl Çakışan Kodlar Görsel Harita

Harita 4.18'e göre; anahtar kelimelerin kostüm (11), tiyatro (4), performans (4) ve İngiltere (4) kelimelerinde yoğunlaştığı ve en çok çakışmanın moda tarihi kümesinde gerçekleştiği görülmektedir.

Harita 4.18. Anahtar Kelime, Başlık ve Yıl Kod Çakışması Görsel Haritası

Harita 4.19.'da anahtar kelime, başlık ve yıl çakışmaları bir arada yer almaktadır. En fazla 2022 yılında, kostüm anahtar kelimesinde ve moda tarihi kümesinde çakışma görülmektedir.

Resim 4.6. Belge Kelime Bulutu

Belge kelime bulutuna göre; çalışmalarda en fazla kostüm kelimesinin tekrarlandığı sonucuna ulaşılmıştır.

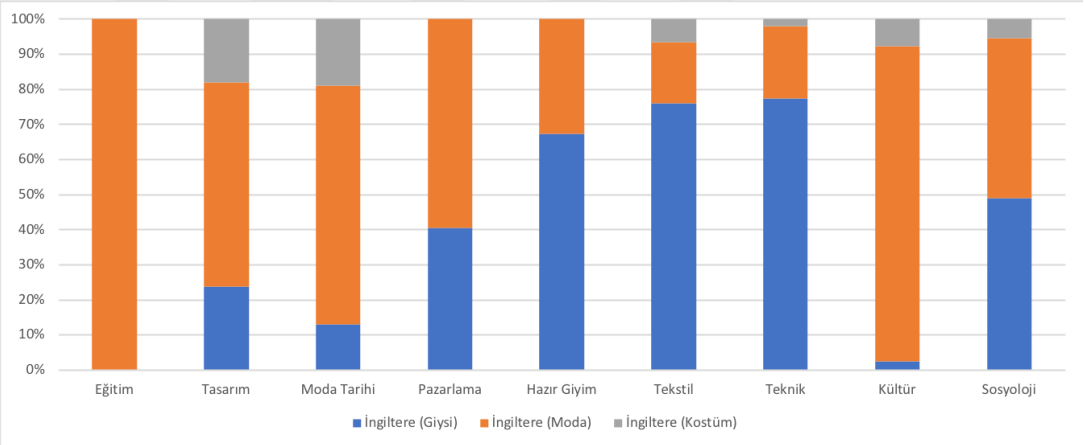
İngiltere'de moda alanındaki çalışmalar Türkiye'de yazılanlar gibi pazarlama alanında yoğunlaşsa da, içeriklerinde farklılıklar bulunmaktadır. İngiltere'nin yüksek öğrenim için farklı ülkelerden öğrenci hareketliliğinin fazla yaşandığı bir ülke olması ve geçmişte İngiltere sömürgesi olan ülkelerdeki İngiltere etkisinden dolayı çalışmalar çoğunlukla spesifik ülkelerdeki hazır giyim sektörü ve pazarlama faaliyetleri üzerine kurulmuştur. Moda alanında kültür ve sosyoloji kümesinin fazla çıkmasının nedeni de bu durum ile açıklanabilir.

Giysi, giyim, kıyafet alanındaki çalışmalar genellikle hazır giyim sektörünün küresel sermayede doğru konumlandırılması, başarı elde etmesi ve maliyetlerin düşürülerek başarının sürdürülebilmesi üzerine yazılmışlardır. Ayrıca sektörde çalışan özellikle sömürge ülkesi vatandaşlarının ya da ucuz maliyetli uzak doğu işçilerinin çalışma standartları üzerine çalışmaların son yıllarda arttığı ve sosyolojik çıkarımlar ile desteklendiği görülmektedir.

İngiltere'de kostüm çalışmaları tasarım fikirleri ve süreci üzerinedir. Fakat Türkiye'nin aksine yalnızca sahne kostümleri değil alt kültürlere ait kostümlerde çalışmaların konusu olmuştur ve sosyoloji kümesi ile bağlantılı ilerlemişlerdir. Sahne kostümleri ile ilgili çalışmalar yine moda tarihinden referanslar üzerine kurulmuştur.

Tablo 4.2. İngiltere Tezlerin Başlıklarına Göre Ana Kod Kümelenme Dağılımları

	Eğitim	Tasarım	Moda Tarihi	Pazarlama	Hazır Giyim	Tekstil	Teknik	Kültür	Sosyoloji
İngiltere (Moda)	6	39	47	79	33	8	11	35	50
İngiltere (Giysi, Giyim, Kıyafet)	0	16	9	54	68	35	41	1	54
İngiltere (Kostüm)	0	12	13	0	0	3	1	3	6

Şekil 4.31. İngiltere Tezlerin Başlıklarına Göre Ana Kod Kümelenme Dağılımları (Yüzde)

4.3. Amerika Birleşik Devletleri'nde Hazırlanan Doktora Tezlerinin Analizi

Çalışma kapsamında Amerika'da 1993-2022 yılları arasında yazılmış olan ve başlıklarında "moda, giysi, giyim, kıyafet, kostüm (fashion, clothing, garment, apparel, costume)" kelimelerini içeren sekiz yüz altmış bir (861) adet doktora tezi incelenmiştir. Doktora tezleri tespit edilirken, veri tabanı olarak ProQuest Dissertations & Theses (PQDT) adlı veri tabanından yararlanılmıştır. Bu tezlerin iki yüz seksen yedi (287) adetinde moda (fashion), beş yüz kırk iki (542) adetinde giysi, giyim ve kıyafet (clothing, garmenet, apparel), otuz iki adetinde de kostüm (costume) kelimelerini içeren başlıklar bulunmaktadır. İncelenen çalışmalardan üniversite, okul,

kolej, fakülte, departman, yıl olarak veriler elde edilmiştir. Ayrıca tezlerin başlıkları ve anahtar kelimeleri incelenerek çalışma alanlarının yoğunluğuna göre;

-Tasarım,

-Teknik,

-Kültür,

-Moda Tarihi,

-Pazarlama,

-Sosyoloji/İnanç,

-Hazır Giyim,

-Eğitim,

-Tekstil konu başlıkları altında kümeleme yöntemi ile ayrılmıştır. Fakat tez çalışma alanlarının tek bir başlıkla sınırlandırılamayacağı durumlar göz önüne alınarak başlık ve yıl bazlı haritalamaya ek olarak başlıkların kendi aralarında çakışan kodları ve yıl bazlı haritalar da oluşturulmuştur.

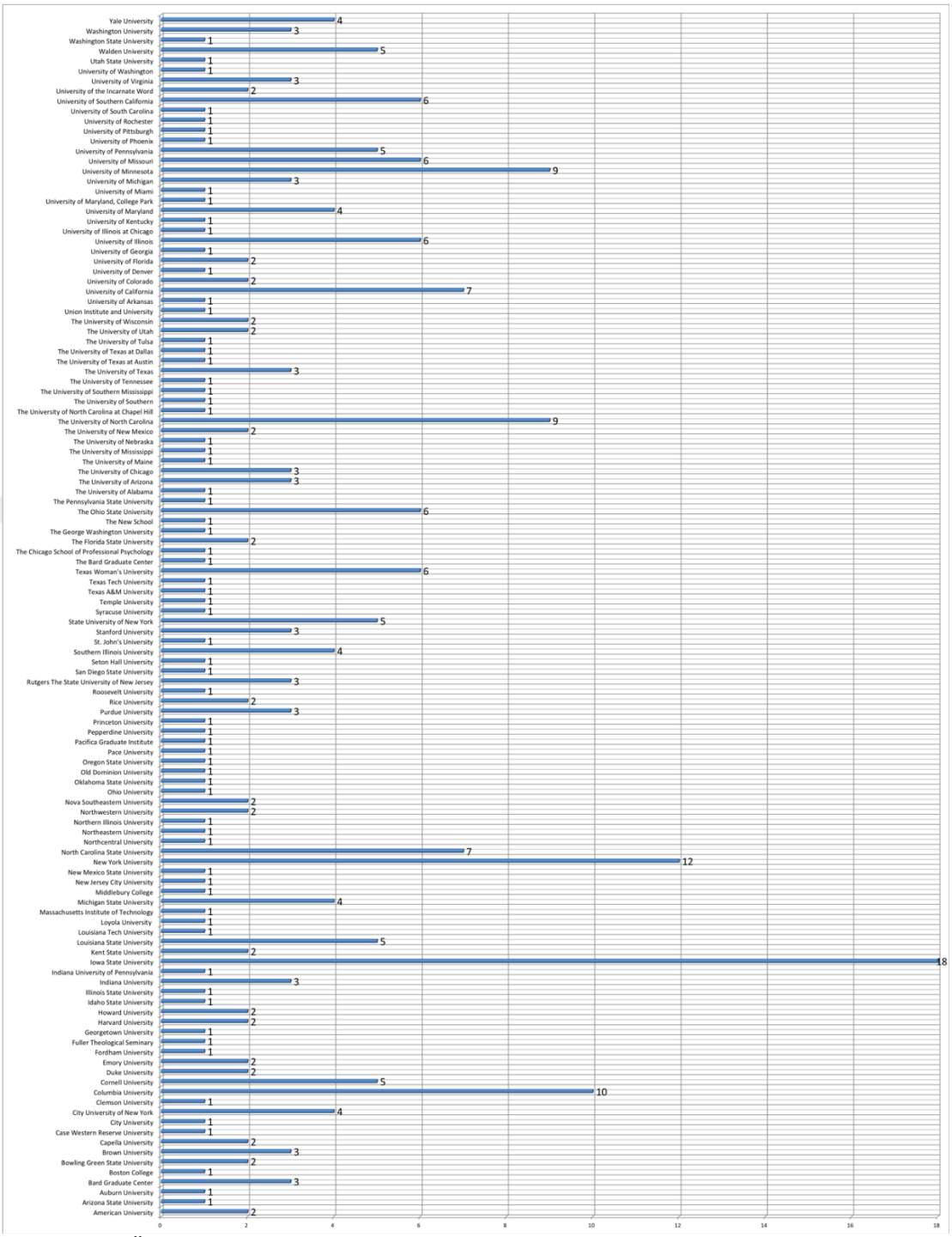
4.3.1. Amerika Birleşik Devletleri'nde Hazırlanan ve Başlıklarında "Moda (Fashion)" İfadesi Geçen Doktora Tezlerinin Analizi

Çalışma kapsamında 1993-2022 yılları arasında "moda" kelimesini içeren başlıklarda 287 doktora tezi bibliyometrik araştırmaya uygun olacak şekilde incelenmiştir. Sınırlandırılan süre zarfında en çok tez üreten üniversiteler sırası ile

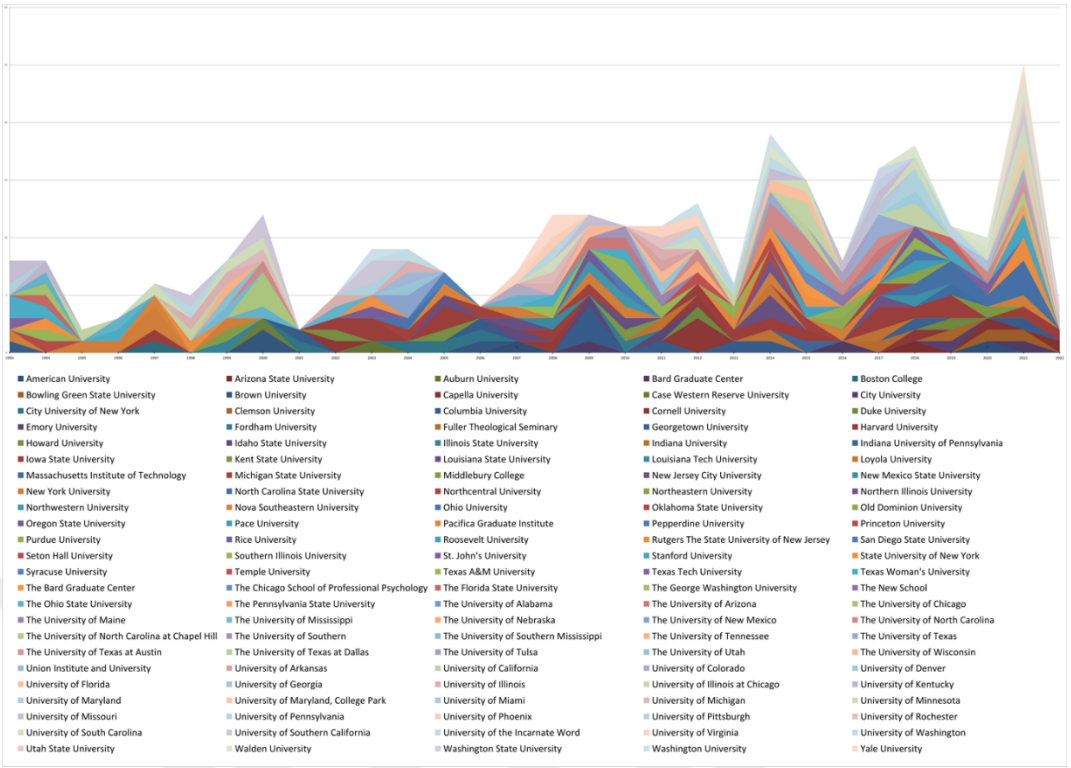
-Iowa State University (18),

-New York University (12) ve

-Colombia University (10) şeklindedir.

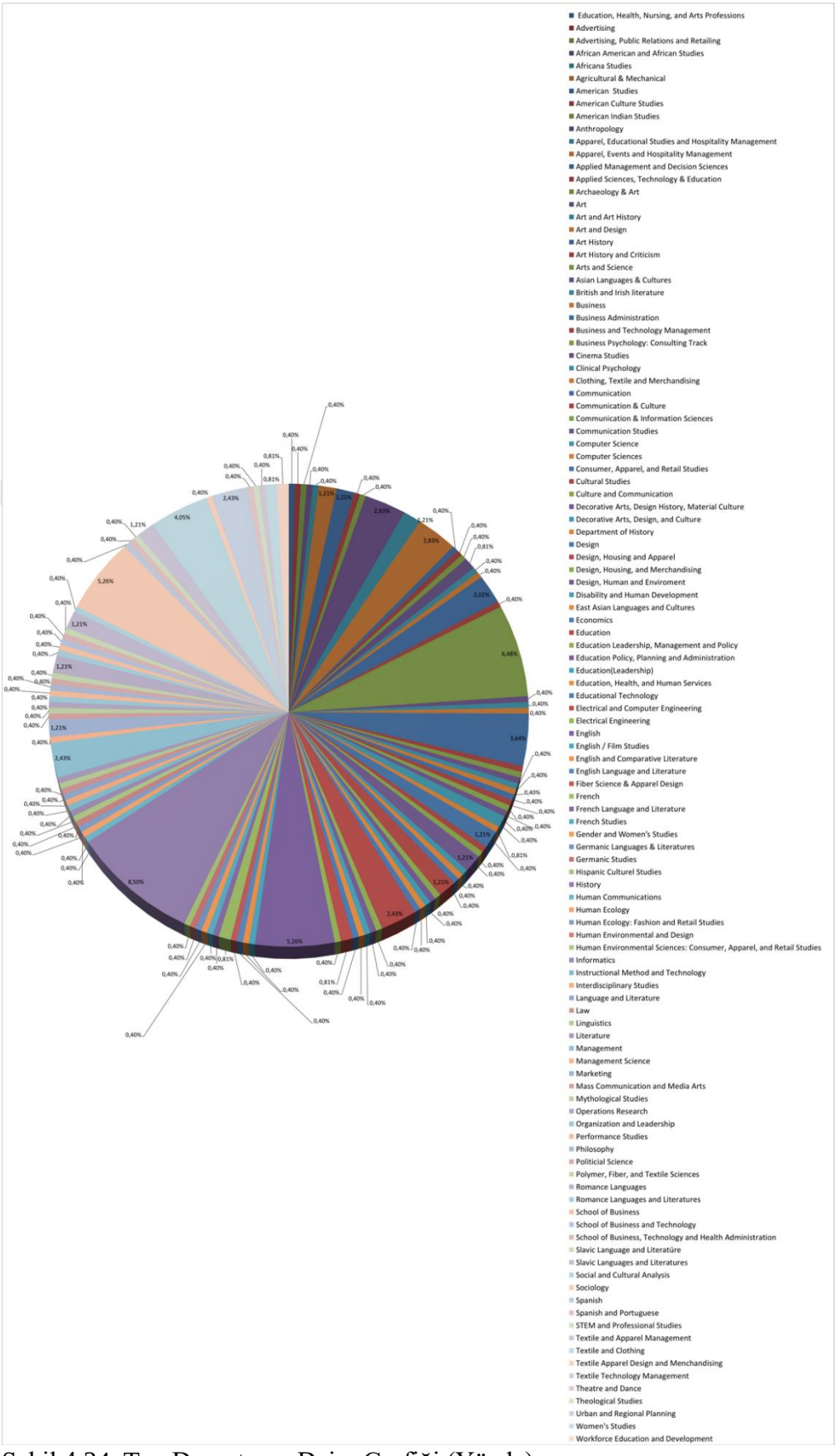

Şekil 4.32. Üniversite ve Tez Sütun Grafiği

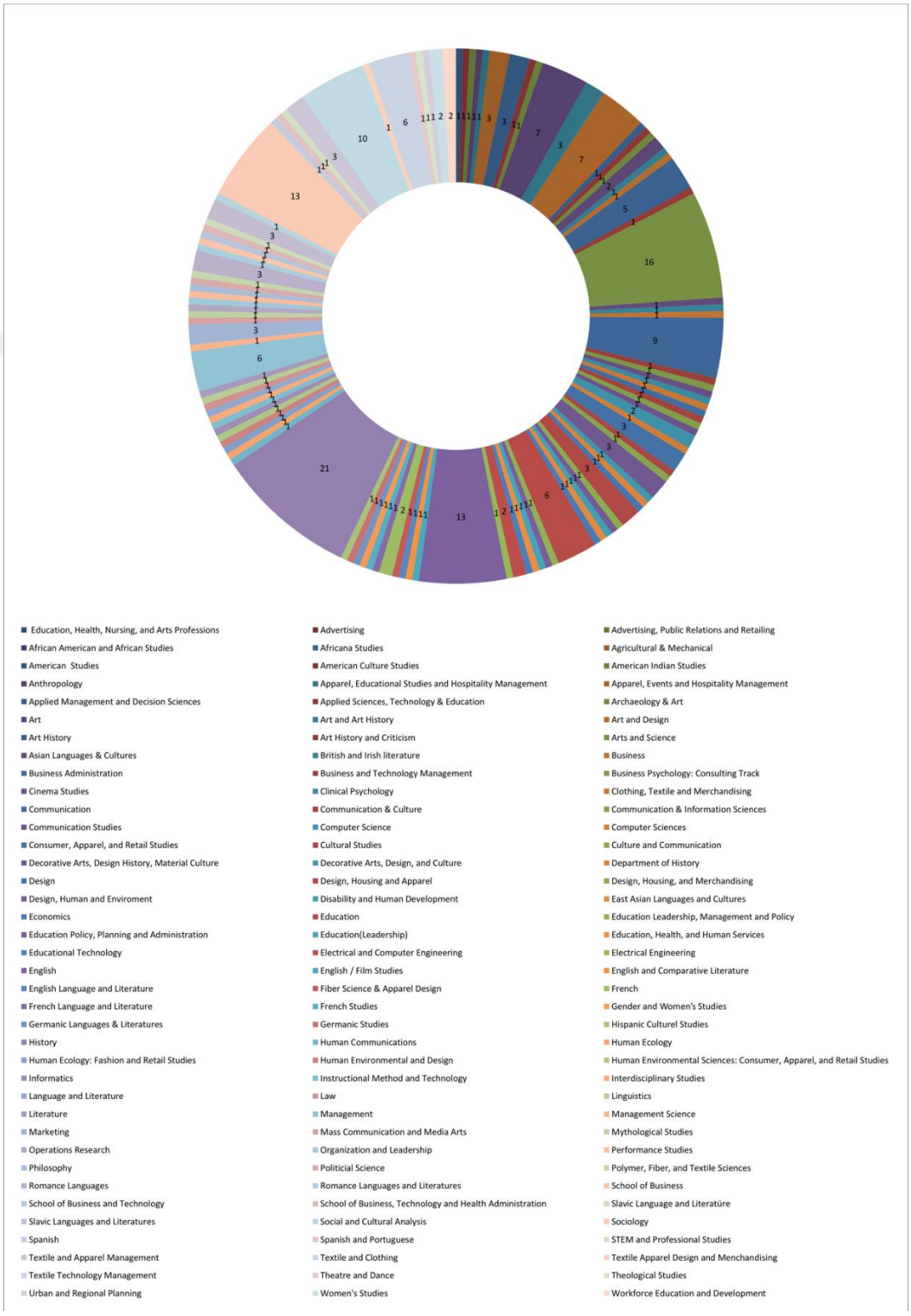
Şekil 4.33. Tez-Yıl Yığın Grafiği

En fazla tezin yazıldığı tarihler olarak 2021 yılında 25 adet tez, 2014 yılında 19 adet tez ve 2018 yılında 18 adet tez olmak üzere yıllara göre yığın grafiği oluşturulmuştur.

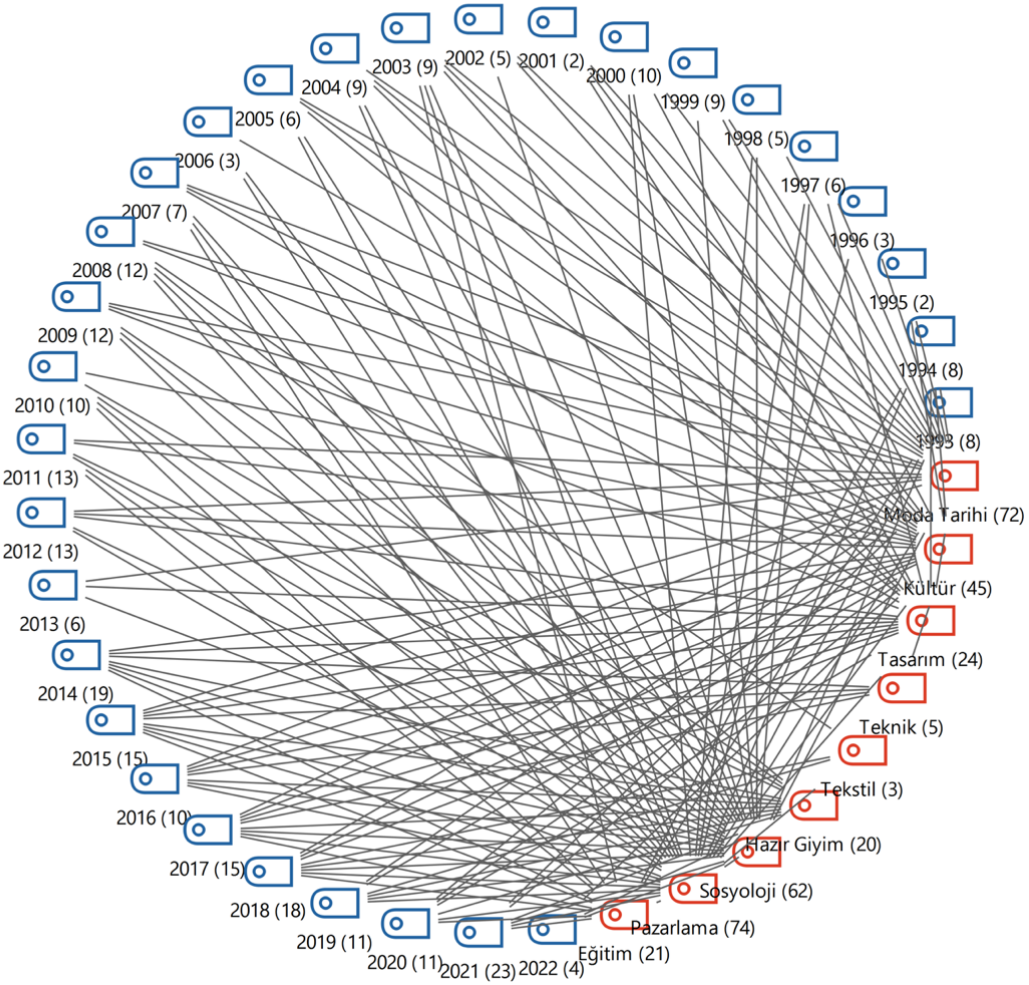
Şekil 4.34. Tez-Departman Daire Grafiği (Yüzde)

En çok tez 21 adet ile Tarih (History) Departmanı'nda yazılmıştır. Bu rakamı 16 adet tez ile Sanat ve Bilim (Arts and Science) ve 13 tez ile İngilizce/ Edebiyat (English) ve Sosyoloji (Sociology) Departmanları izlemektedir.

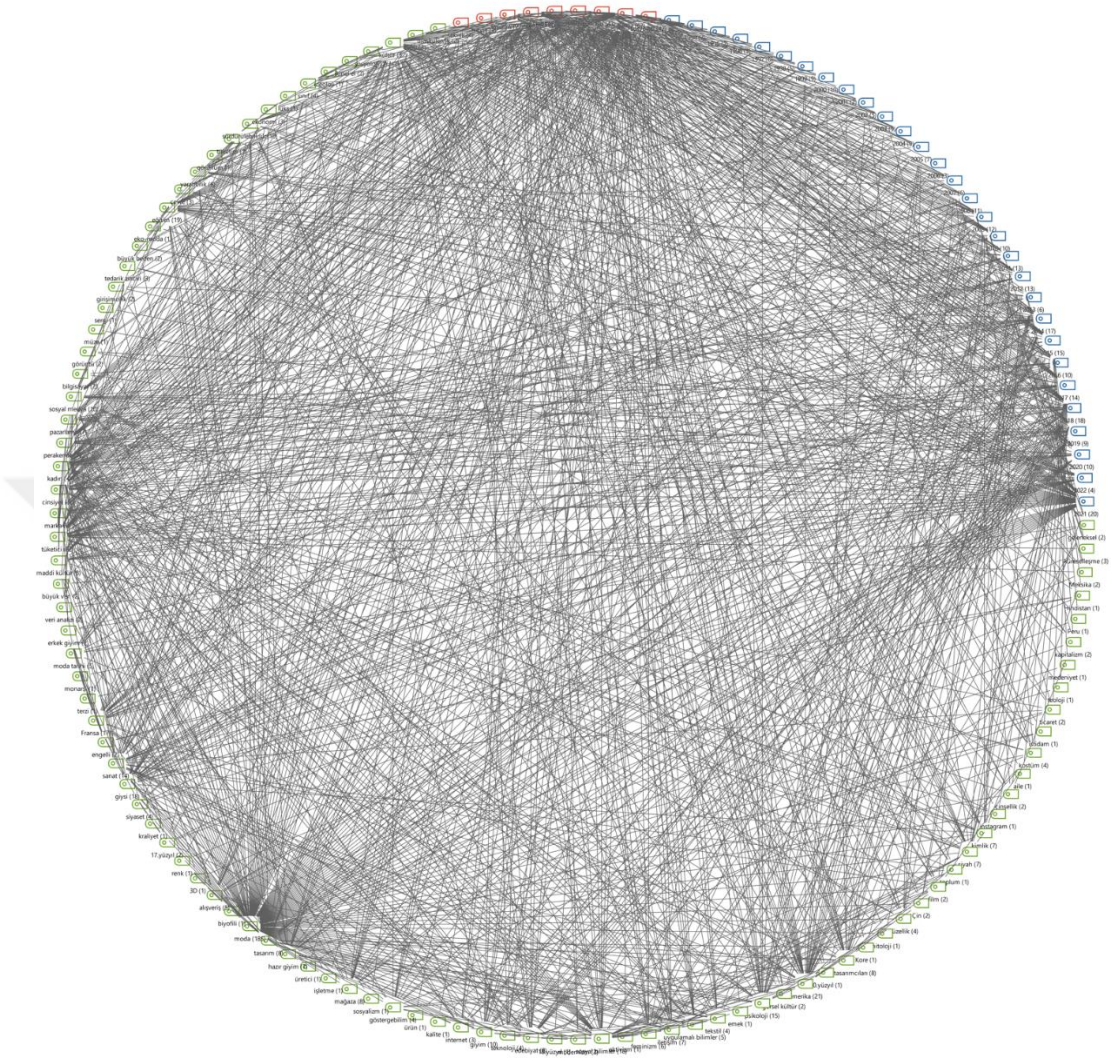
Şekil 4.35. Tez-Departman Daire Grafiği (Sayı)

Harita 4.20'de yer alan çakışmalara göre; Amerika Birleşik Devletleri'nde çalışılmış ve başlıklarında moda kelimesini içeren tezlerin pazarlama (74), moda tarihi (72) ve sosyoloji (62) başlıklarında kümelendiği sonucuna erişilmiştir. Moda pazarlaması, tarihsel süreçte moda ve Amerika'nın kozmopolit yapısından kaynaklı farklı etnik gruplarda ve alt kültürlerdeki sosyolojik moda çalışmaların çoğunluğundan dolayı bu sonuca ulaşıldığı düşünülmektedir.

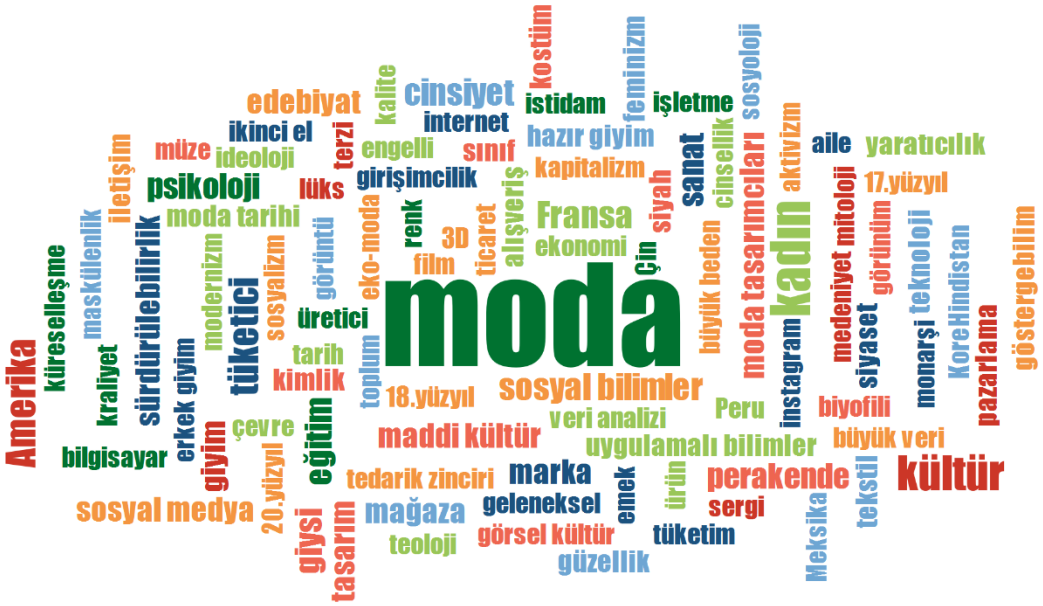
Harita 4.19. Konu Başlığı-Yıl Çakışan Kodlar Görsel Harita

Harita 4.21'e göre; Amerika moda araştırmalarında anahtar kelimelerin en fazla yoğunlaştığı kelimeler moda (185), kadın (44) ve kültür (32) şeklindedir. Kadın ve farklı kültürel grupların modalarının sıklıkla çalışılmasından dolayı bu sonuca erişilmiştir.

Harita 4.20. Konu Başlıkları-Yıl-Anahtar Kelime Çakışan Kodlar Görsel Harita

Belge kelime bulutu incelendiğinde; anahtar kelimelerin yoğunluğuna paralel olarak yine moda kelimesinin sık tekrarlı, bu kelimeyi kadın ve kültür kelimelerinin takip ettiği görülmektedir.

Resim 4.7. Belge Kelime Bulutu

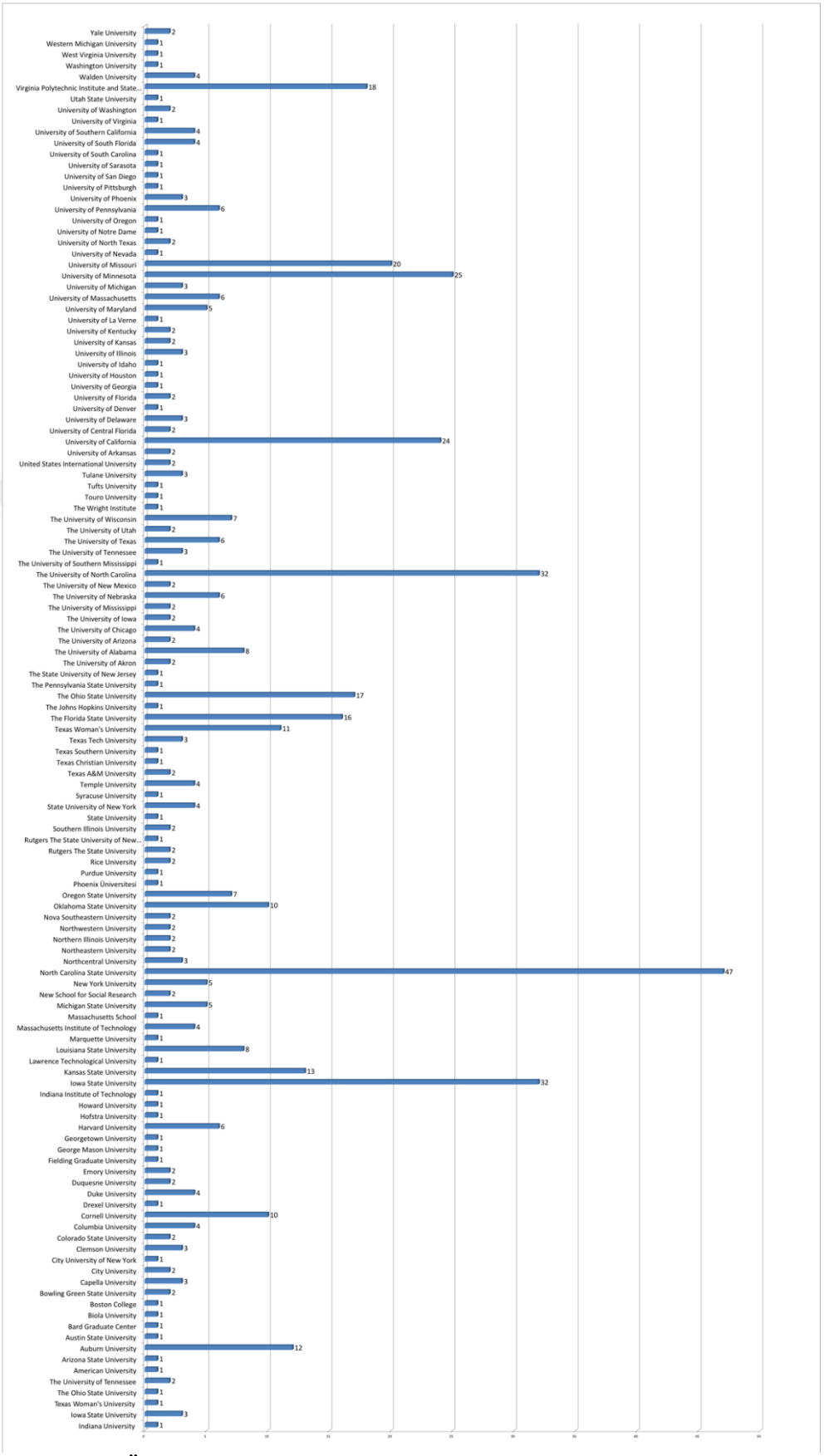
4.3.2. Amerika Birleşik Devletleri'nde Hazırlanan ve Başlıklarında "Giysi, Giyim, Kıyafet (Clothing, Garment, Apparel)" İfadesi Geçen Doktora Tezlerinin Analizi

Çalışma kapsamında 1993-2022 yılları arasında "Giysi, Giyim ve Kıyafet (Clothing, Garment ve Apparel)" kelimesini içeren başlıklarda 542 doktora tezi bibliyometrik araştırmaya uygun olacak şekilde incelenmiştir. Sınırlandırılan süre zarfında en çok tez üreten üniversiteler sırası ile

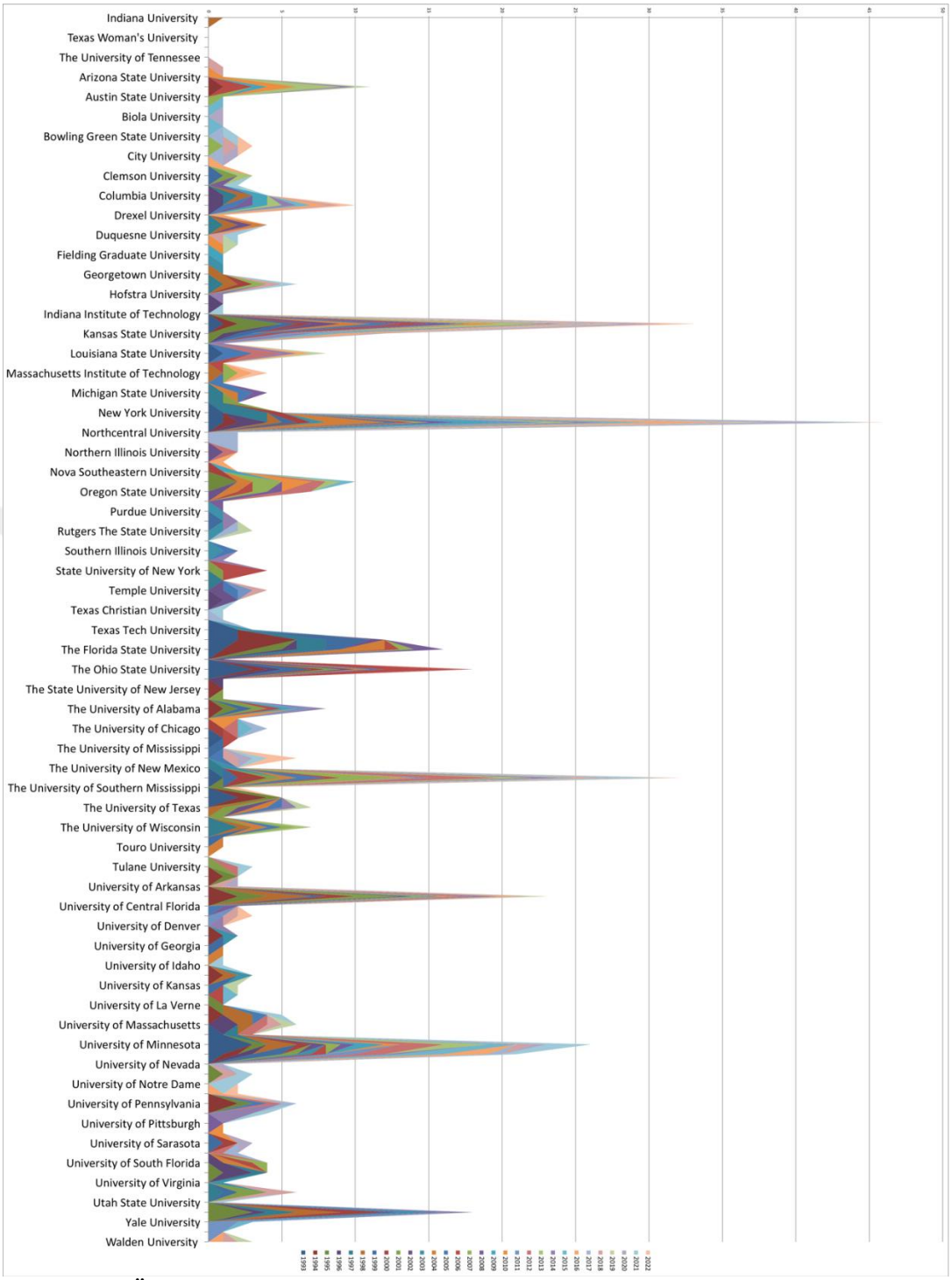
-North Carolina State University (47),

-The University of North Carolina (32) ve

-Iowa State University (32) şeklindedir. İnceleme yılları göz önüne alındığında en çok tezin 2011 (24) yılında yazıldığı, bu tarihi 2014 (24) ve 2012 (24) yıllarının adet bazında takip ettikleri tespit edilmiştir.

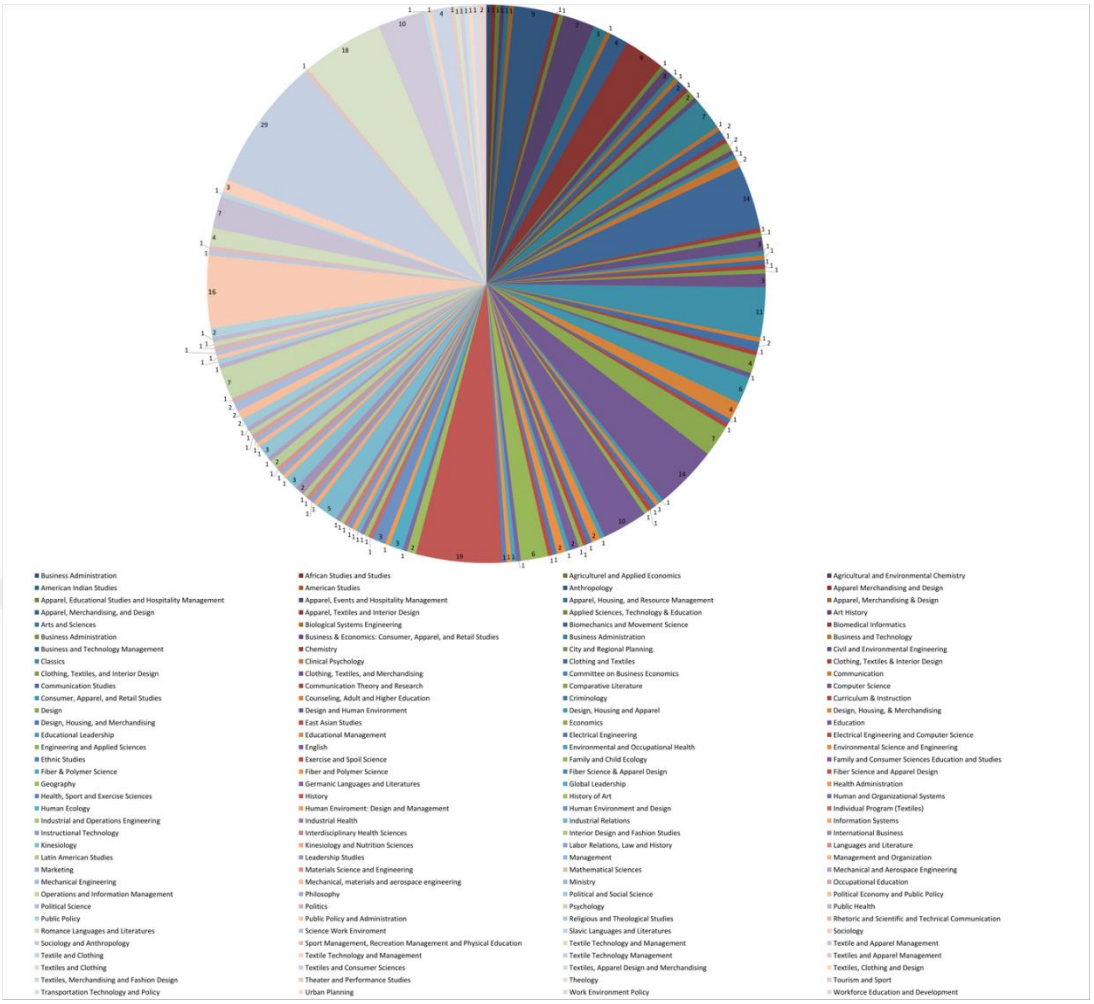

Şekil 4.36. Üniversite-Tez Sütun Grafiği

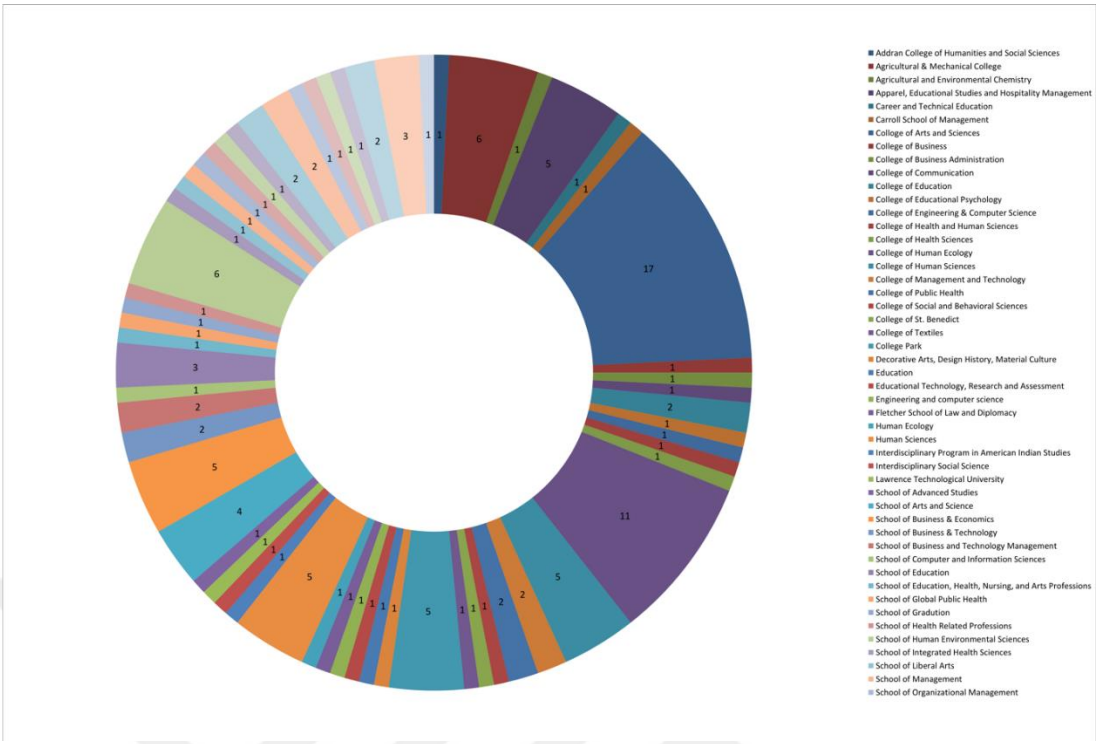
Şekil 4.37. Üniversite-Tez Yığın Grafiği

En çok tez 29 adet ile Textile Technology Management (29) departmanında yazılmıştır. Bu rakamı 19 adet tez ile History, 18 adet tez ile Textile and Clothing departmanı izlemektedir.

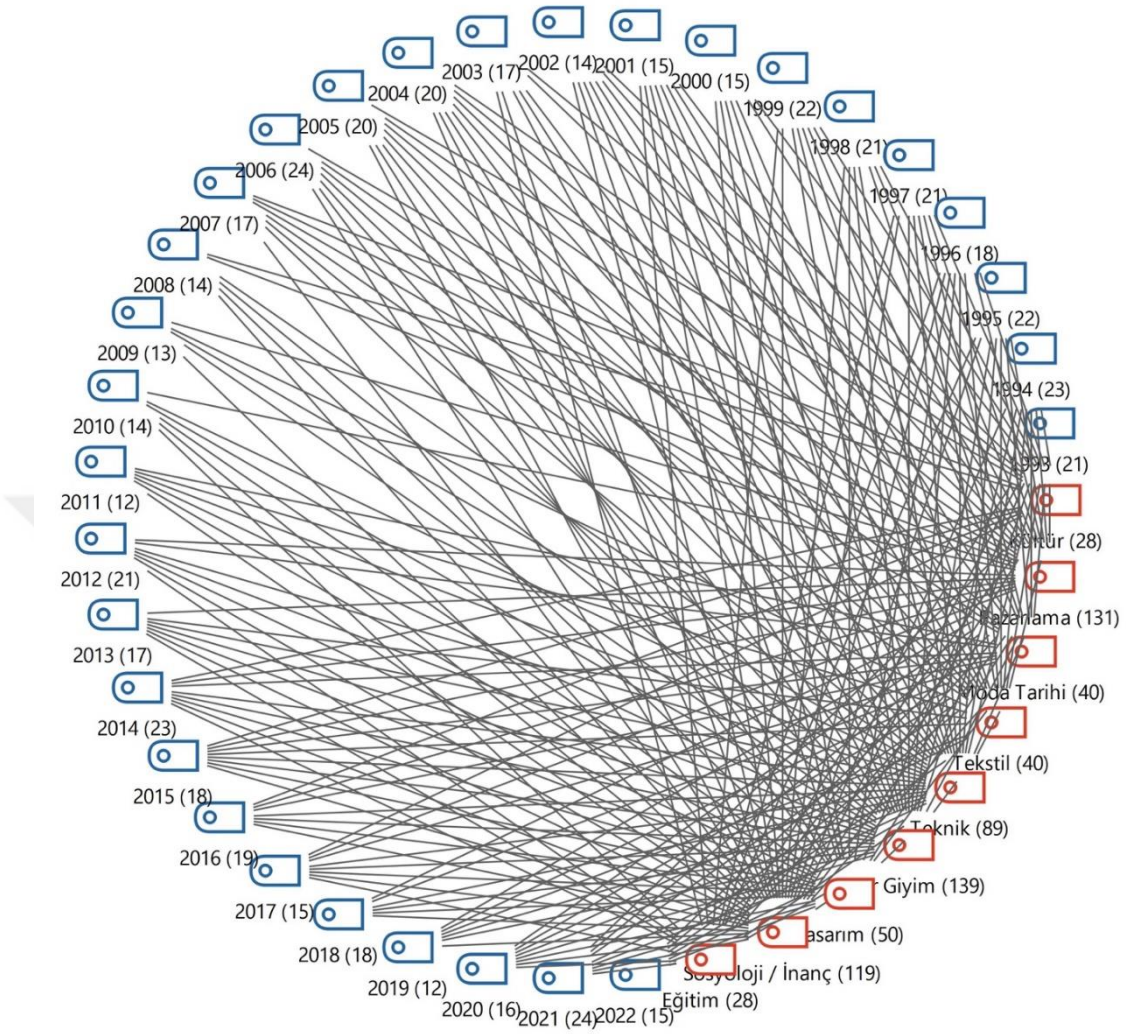
Şekil 4.38. Departman-Tez Daire Grafiği

1993-2022 Yılları arasında giysi, giyim, kıyafet (clothing, garment, apparel) başlıklı tezleri çalışan kolej ve okullar arasında en yüksek oran College of Art and Science (17) ve College of Human Ecology (11)'ye ait iken, bu oranı School of Human Environmental Sciences (6) izlemektedir.

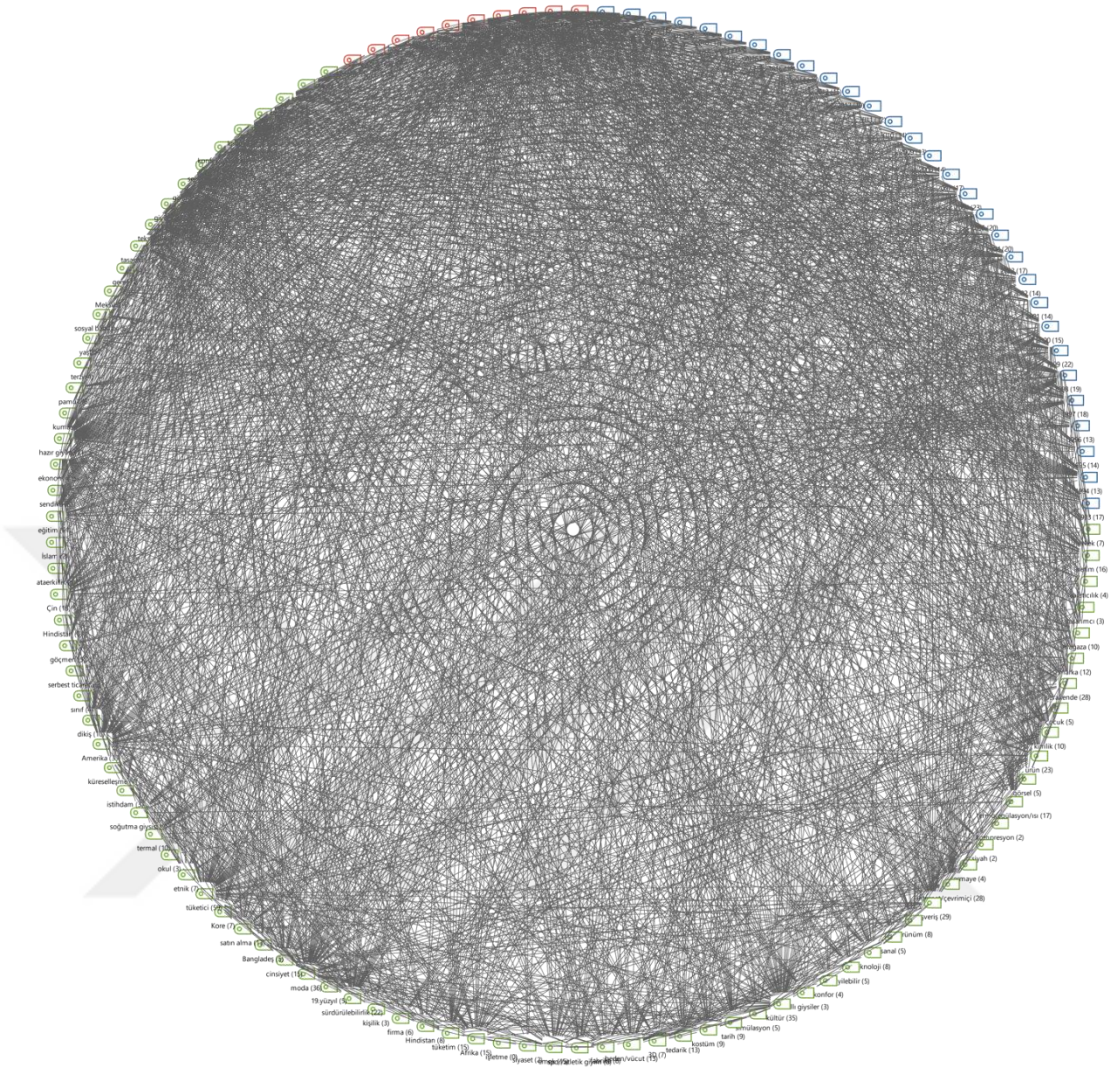
Şekil 4.39. Kolej/Okul-Tez Daire Grafiği

Harita 4.22.'de yer alan şekli ile; Amerika'da hazırlanmış ve başlıklarında giysi, giyim ve kıyafet (clothing, garment, apparel) kelimelerini içeren çalışmalar en fazla hazır giyim (139), pazarlama (131) ve sosyoloji (119) kümelerinde çakışmaktadır. Amerika'da yapılan çalışmaların hazır giyim sektörü, üretim yöntemleri, pazarlama stratejileri, sendikalaşma, sektörde çalışan yabancı uyruklu çalışanların durumu gibi konuların yoğunluğu nedeniyle bu kümelerde yoğunluk yaşandığı düşünülmektedir.

Harita 4.21. Konu Başlıkları-Yıl Çakışan Kodlar Görsel Harita

Harita 4.23 incelendiğinde anahtar kelimelerin tez sayıları ile doğru orantılı fazlalaştığı ve çakışma sıklıklarının arttığı gözlemlenmektedir. Fakat her ülkede olduğu gibi belli kelimelerde yoğunluk daha fazladır. Amerika giysi, giyim ve kıyafet üzerine çalışılan tezlerde giyim (84), giysi (77) ve hazır giyim (71) anahtar kelimeler en fazla çakışmayı ve kullanım sıklığını vermektedir.

Harita 4.22. Konu Başlıkları-Yıl-Anahtar Kelime Çakışan Kodlar Görsel Harita

Resim 4.8'deki belge kelime bulutuna göre çalışmalarda sıklıkla geçen kelimeler; giyim, hazır giyim, tüketici, giysi, kadın, tekstil şeklindedir.

Resim 4.8. Belge Kelime Bulutu

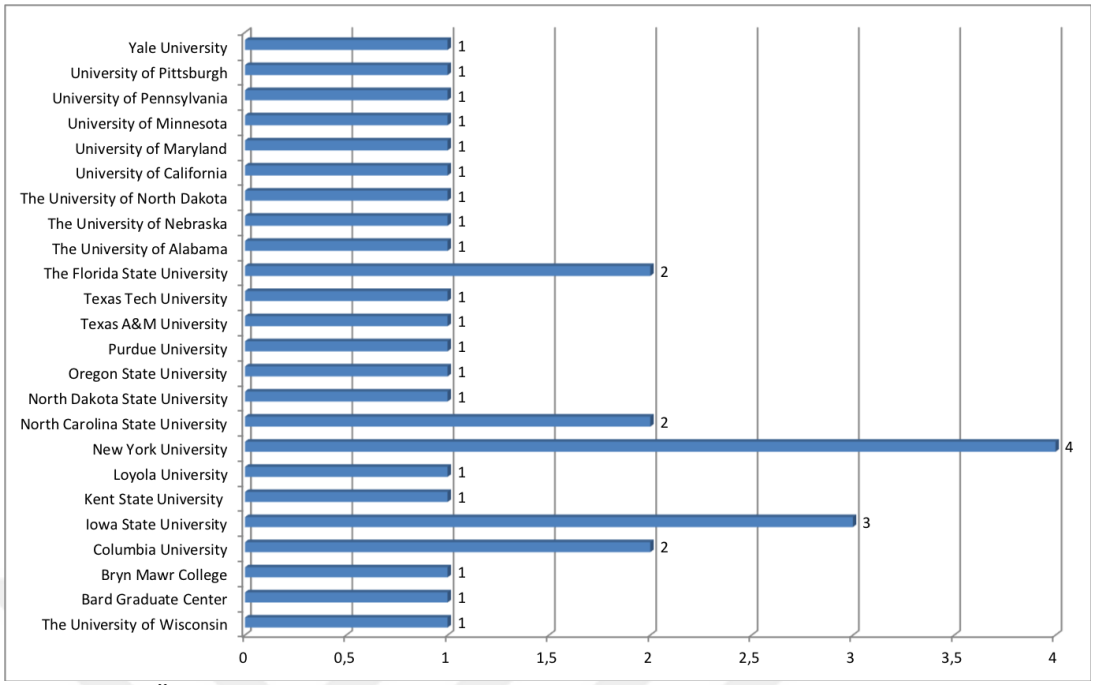
4.3.3. Amerika Birleşik Devletleri'nde Hazırlanan ve Başlıklarında "Kostüm (Costume)" İfadesi Geçen Doktora Tezlerinin Analizi

Çalışma kapsamında Amerika'da 1993-2022 yılları arasında "kostüm" kelimesini içeren başlıklarda 32 doktora tezi bibliyometrik araştırmaya uygun olacak şekilde incelenmiştir. Sınırlandırılan süre zarfında en çok tez üreten üniversiteler sırası ile

-New York University (4) ve

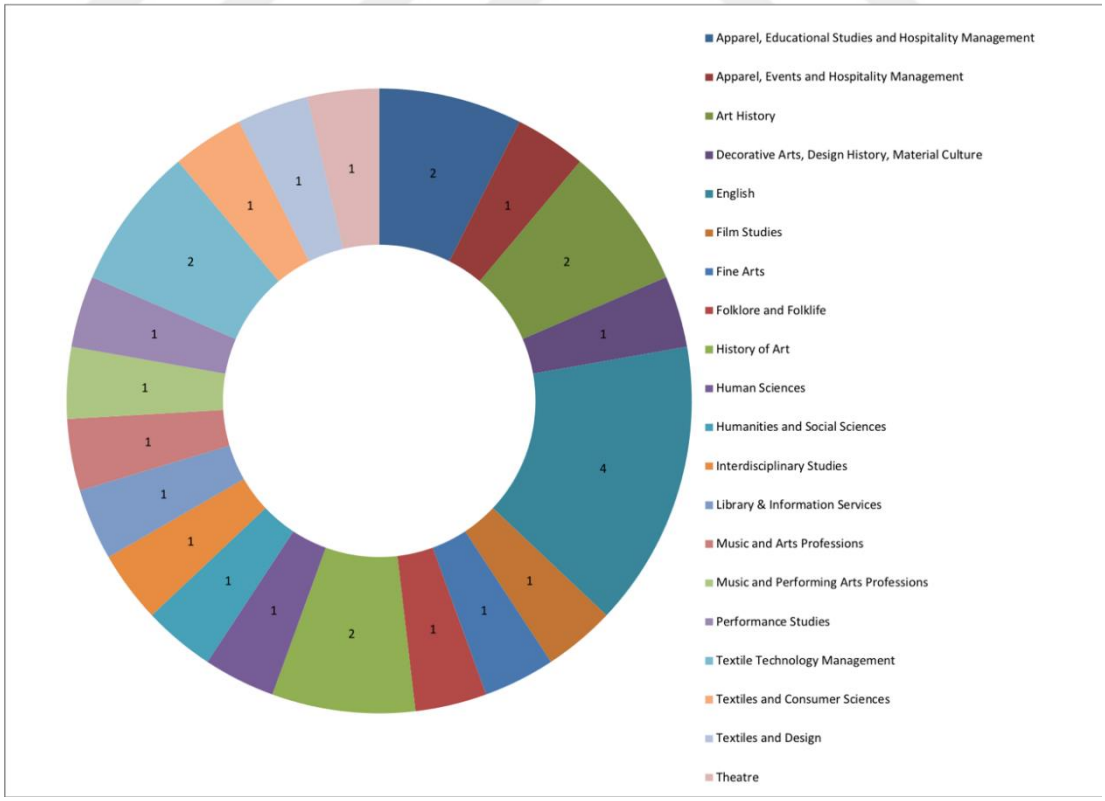
-Iowa State University (3) şeklindedir.

İnceleme yılları göz önüne alındığında en çok tezin 2017 (3) ve 1995 (3) yılında yazıldığı tespit edilmiştir.

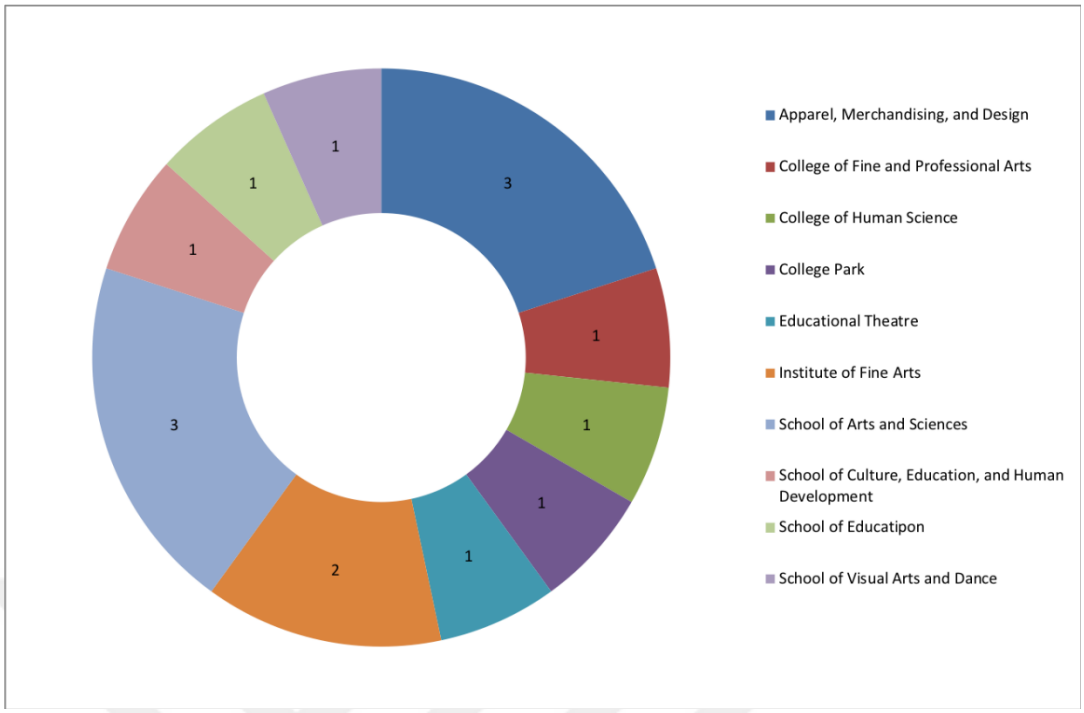

Şekil 4.40. Üniversite-Tez Sütun Grafiği

En çok tez 4 adet ile Departmant of English de yazılmıştır ve Apparel, Merchandising and Design ve School of Art and Science (3) konu ile ilgili en çok tez üreten okullar olmuştur.

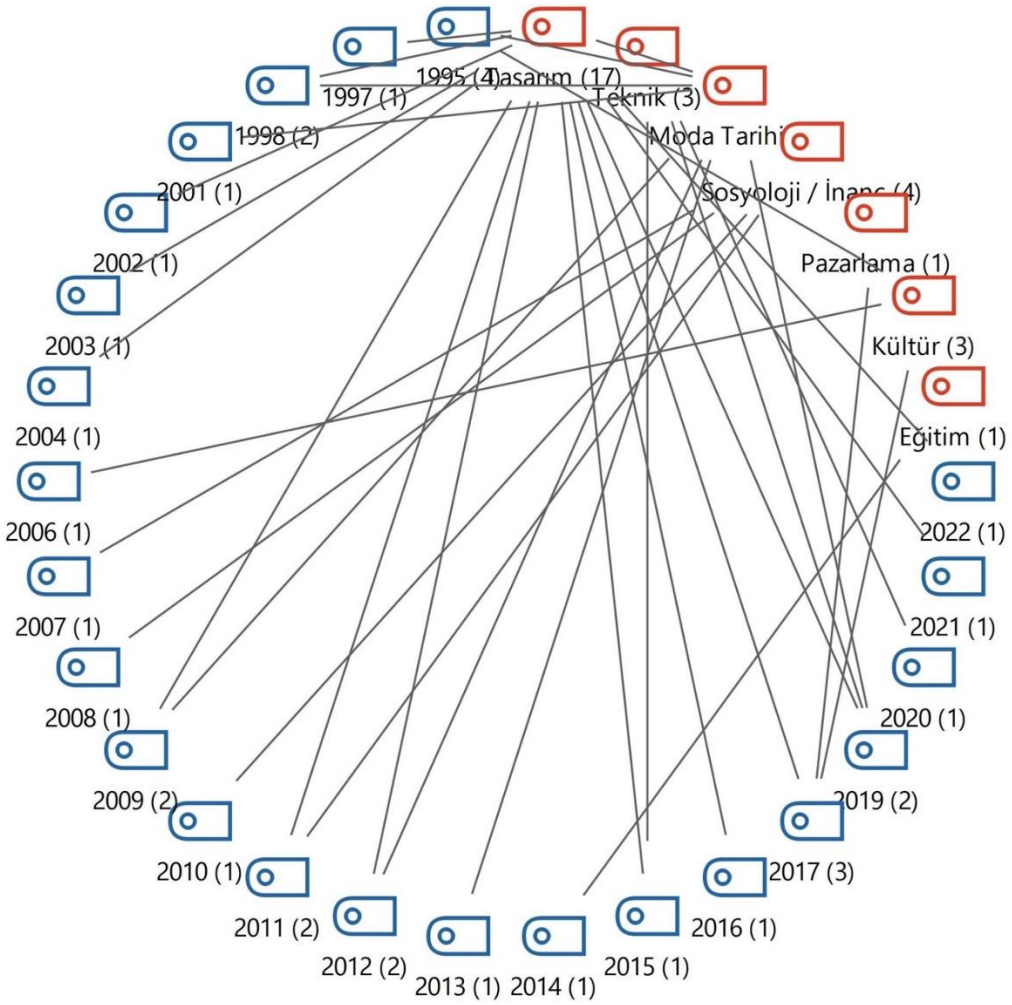

Şekil 4.41. Departman-Tez Daire Grafiği

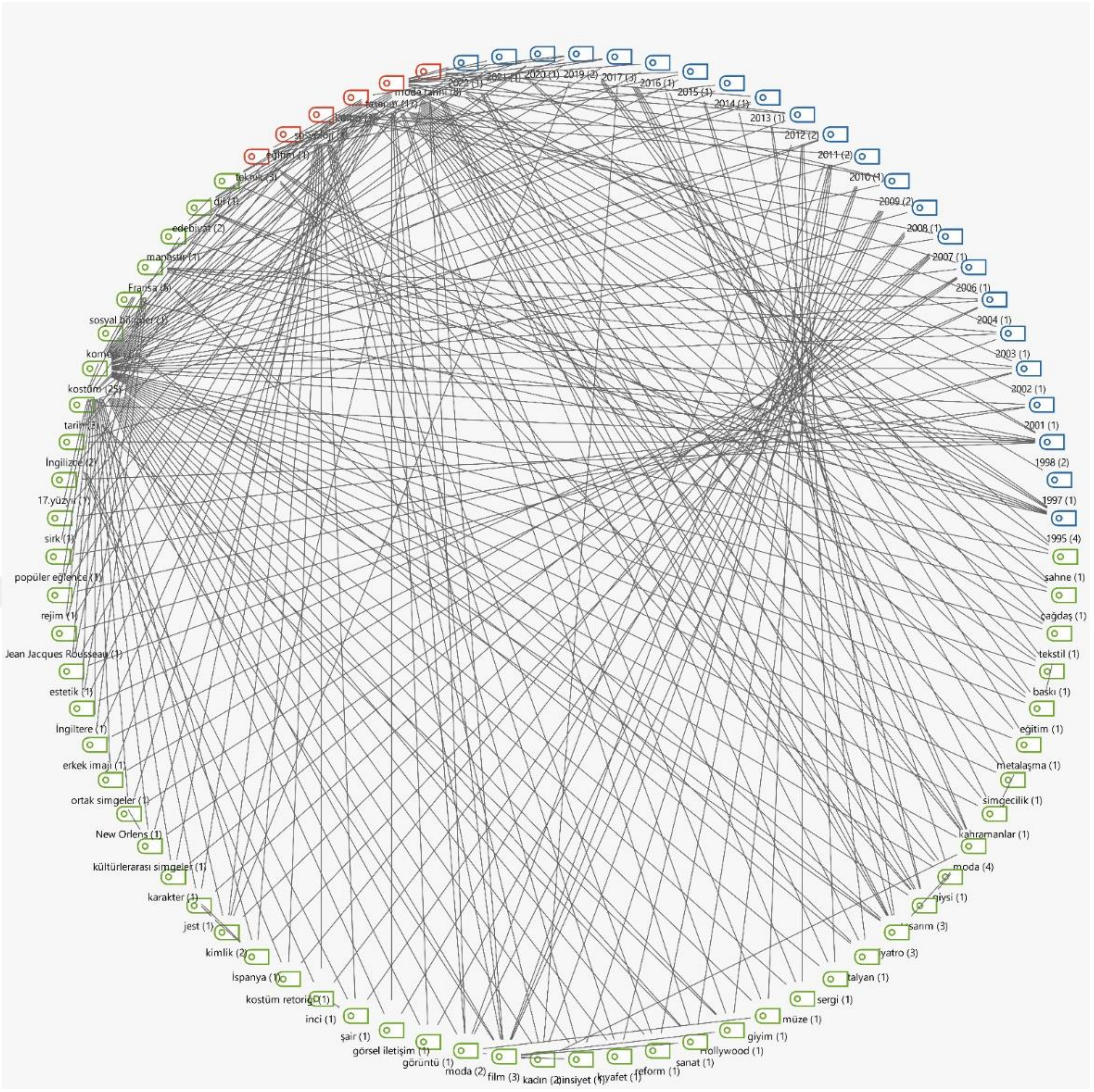
Şekil 4.42. Kolej/Okul-Tez Sütun Grafiği

Harita 4.24'de en fazla tez yazılan yıl ve kümeleme çakışmaları görülmektedir. Amerika'da çalışılan kostüm içerikli tezlerde tasarım (17) ve moda tarihi (8) kümelerinde yoğunlaşma olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kostüm çalışmalarının tarihi referanslar ile yeni tasarımları içermesi bu durumun sonucu olabilir.

Harita 4.23. Başlık-Yıl Çakışan Kodlar Modeli Görsel Harita

Harita 4.25'e göre; Amerika'da kostüm alanında çalışılmış tezlerde genellikle Fransa moda tarihi ve sahne sanatlarının etkisi göze çarpmaktadır. Bu nedenle en fazla çakışma yaşanan anahtar kelime birinci olarak kostüm (25) iken ikinci sırada Fransa (6) gelmektedir. Bu kelimeleri moda (4) takip etmektedir.

Harita 4.24. Konu Başlıkları-Yıl-Anahtar Kelime Çakışan Kodlar Görsel Harita

Resim 4.9. Belge Kelime Bulutu

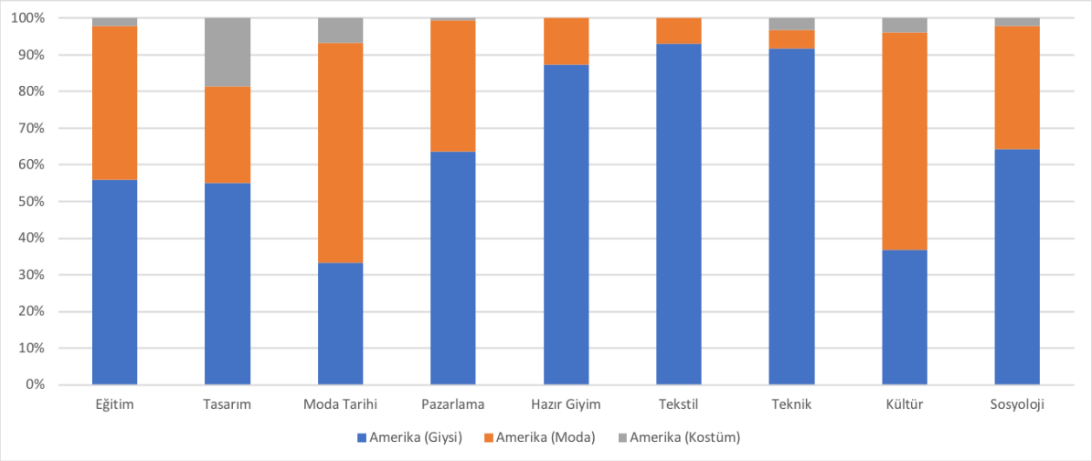
Resim 4.9'daki belge kelime bulutuna göre çalışmalarda sıklıkla geçen en baskın kelime kostümdür. Bu kelimeyi Fransa ve benzer yoğunluklar ile sanat, tasarım, kimlik, tiyatro, moda, Hollywood, kahramanlar gibi sahne sanatları ile ilgili kelimeler takip etmektedir.

Amerika'da moda ve giysi, giyim, kıyafet başlıklarında Türkiye ve İngiltere gibi pazarlama ve hazır giyim kümelerinde yoğunluk yaşanmaktadır. Bu üç ülkenin özellikle moda ve tekstil sektörü üzerinden ülkelerine katma değer kazandırma, üretim süreçlerini iyileştirme ve global düzeyse markalar ile küresel sermayede yer alma hedeflerinin benzer olmasından kaynaklanmaktadır. Pazarlama ve hazır giyim kümelerindeki yoğunluğa karşın Amerika'da sosyoloji ve kültür kümelerinde radikal artış dikkat çekmektedir. Amerika'da siyahi nüfusun fazlalığı tezlerde bu konuda çalışılmaların artmasına zemin hazırlamıştır. Siyahi vatandaşların sektördeki çalışma koşulları, giyim ve tüketim eğilimleri, kültürel giysi alışkanlıkları, sektörel eşitsizlik ve sendikalaşma üzerine çalışma bulunmaktadır. Özellikle Uluslararası Konfeksiyon İşçileri Sendikası tezlerin sıklıkla konusu olmuştur. Aynı şekilde ülkenin kozmopolit yapısından dolayı göçmenler ile ilgili çalışmalar da yapılmıştır.

Amerika'da kostüm çalışmaları bir tablo, bir sahne oyunu ya da yöresel, kültürel kostümlerin analizi üzerinedir. Hollywood ve New Orleans çalışmaların konusu olarak ele alınırken, bilgisayar teknolojinin kostüm tasarımında kullanımı üzerine de çalışmalar yapılmıştır.

Tablo 4.3. Amerika Tezlerin Başlıklarına Göre Ana Kod Kümelenme Dağılımları

	Eğitim	Tasarım	Moda Tarihi	Pazarlama	Hazır Giyim	Tekstil	Teknik	Kültür	Sosyoloji
Amerika (Moda)	21	24	72	74	20	3	5	45	62
Amerika (Giysi, Giyim, Kıyafet)	28	50	40	131	139	40	89	28	119
Amerika (Kostüm)	1	17	8	1	0	0	3	3	4

Şekil 4.43. Amerika Tezlerin Başlıklarına Göre Ana Kod Kümelenme Dağılımları (Yüzde)

4.4. Fransa'da Hazırlanan Doktora Tezlerinin Analizi

Çalışma kapsamında Fransa'da 1993-2022 yılları arasında yazılmış olan Fransız Tez Veri Tabanı Theses.Fr veri tabanına kayıtlı ve başlıklarında "moda, giysi, giyim, kıyafet, kostüm (mode, vetement, costume)" kelimelerini içeren yüz doksan sekiz (198) adet doktora tezi incelenmiştir. Bu tezlerin doksan sekiz (98) adetinde moda (mode), yetmiş dokuz (79) adetinde giysi, giyim ve kıyafet (vetement), yirmi bir (21) adetinde de kostüm (costume) kelimelerini içeren başlıklar bulunmaktadır. İncelenen çalışmalardan üniversite, departman, yıl olarak veriler elde edilmiştir. Ayrıca tezlerin başlıkları ve anahtar kelimeleri incelenerek çalışma alanlarının yoğunluğuna göre;

-Tasarım,

-Teknik,

-Kültür,

-Moda Tarihi,

-Pazarlama,

-Sosyoloji/İnanç,

-Hazır Giyim,

-Eğitim,

-Tekstil konu başlıkları altında kümeleme yöntemi ile ayrılmıştır. Fakat tez çalışma alanlarının tek bir başlıkla sınırlandırılamayacağı durumlar göz önüne alınarak başlık ve yıl bazlı haritalamaya ek olarak başlıkların kendi aralarında çakışan kodları ve yıl bazlı haritalar da oluşturulmuştur.

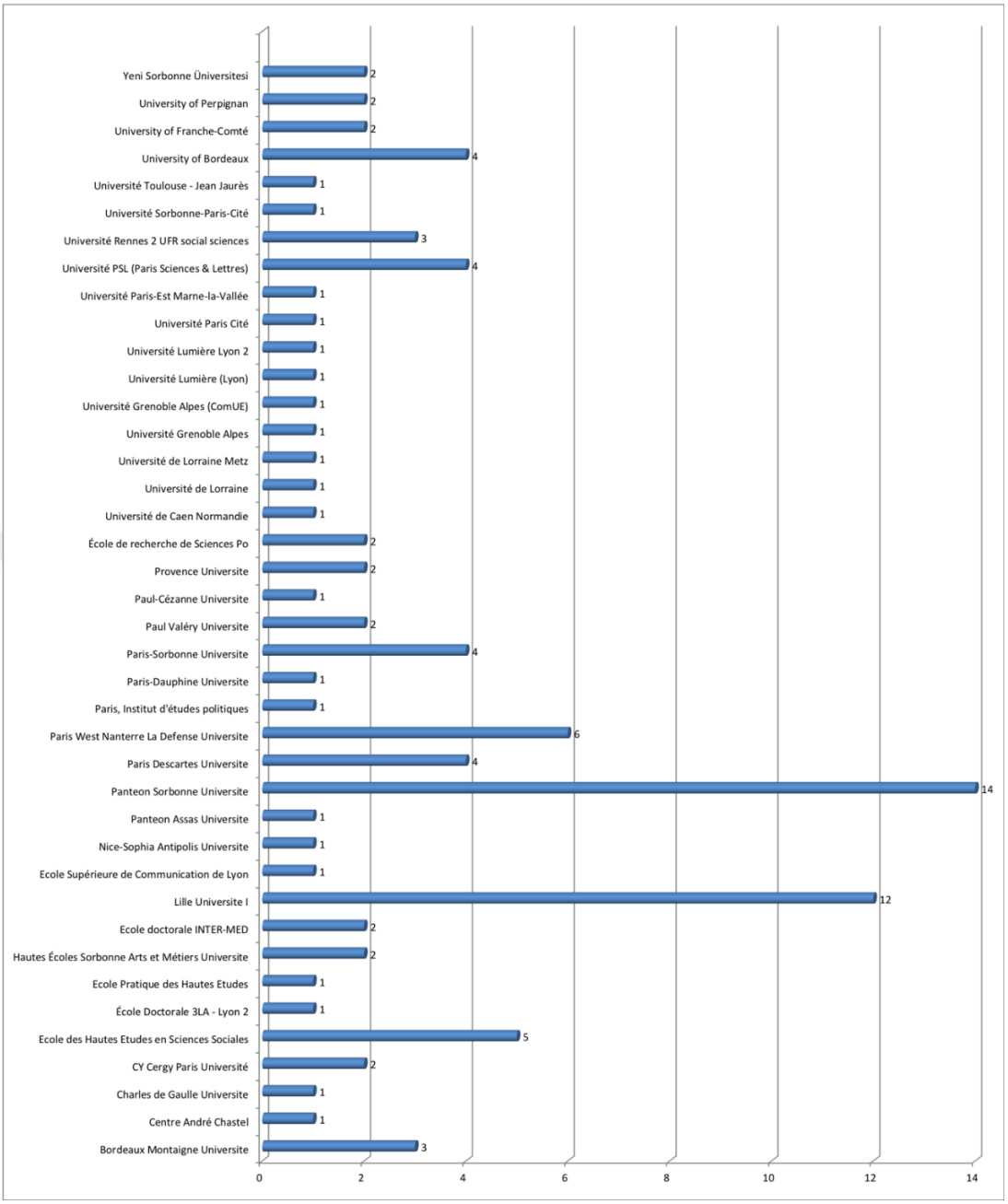
4.4.1. Fransa'da Hazırlanan ve Başlıklarında "Moda (Mode)" İfadesi Geçen Doktora Tezlerinin Analizi

Çalışma kapsamında 1993-2022 yılları arasında "mode" (moda) kelimesini içeren başlıklarda 98 doktora tezi bibliyometrik araştırmaya uygun olacak şekilde incelenmiştir. Sınırlandırılan süre zarfında en çok tez üreten üniversiteler sırası ile

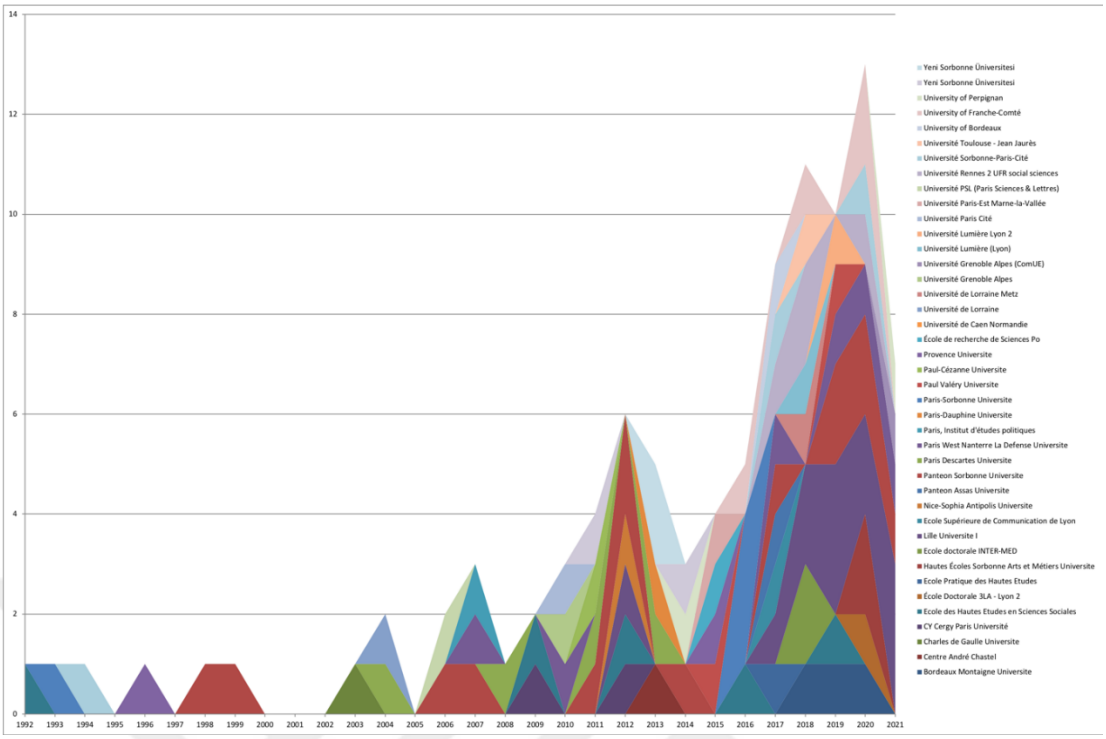
-Panteon Sarbonne University (14),

-Lille University I (12) ve

-Paris Nanterre University (6) şeklindedir.

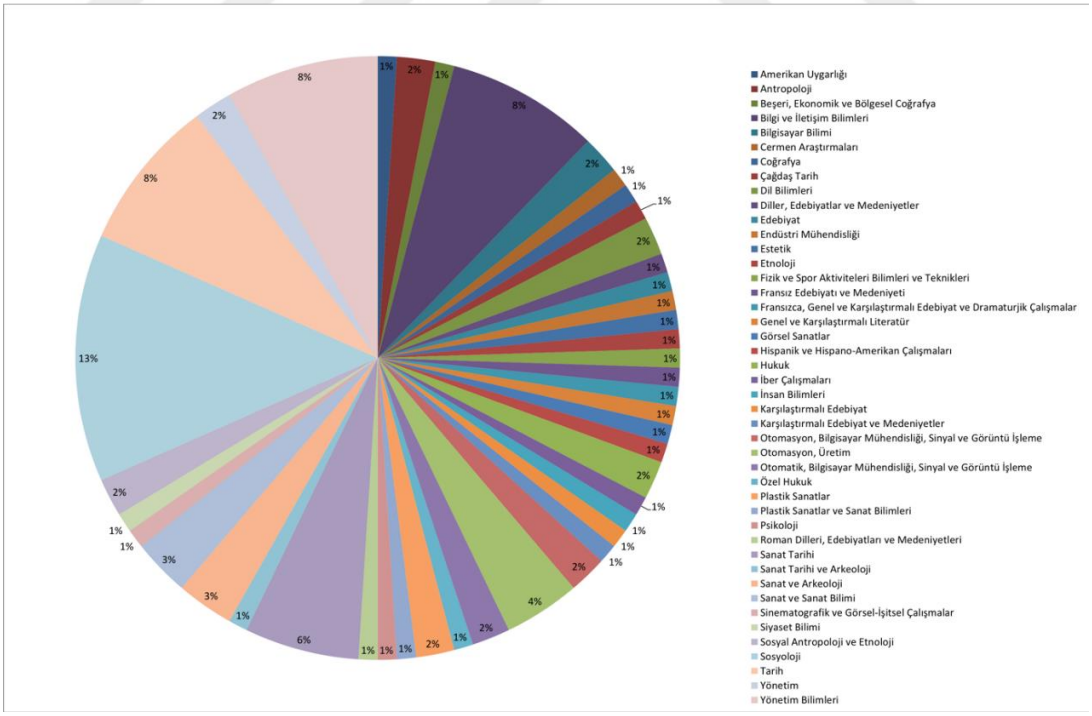

Şekil 4.44. Üniversite ve Tez Sütun Grafiği

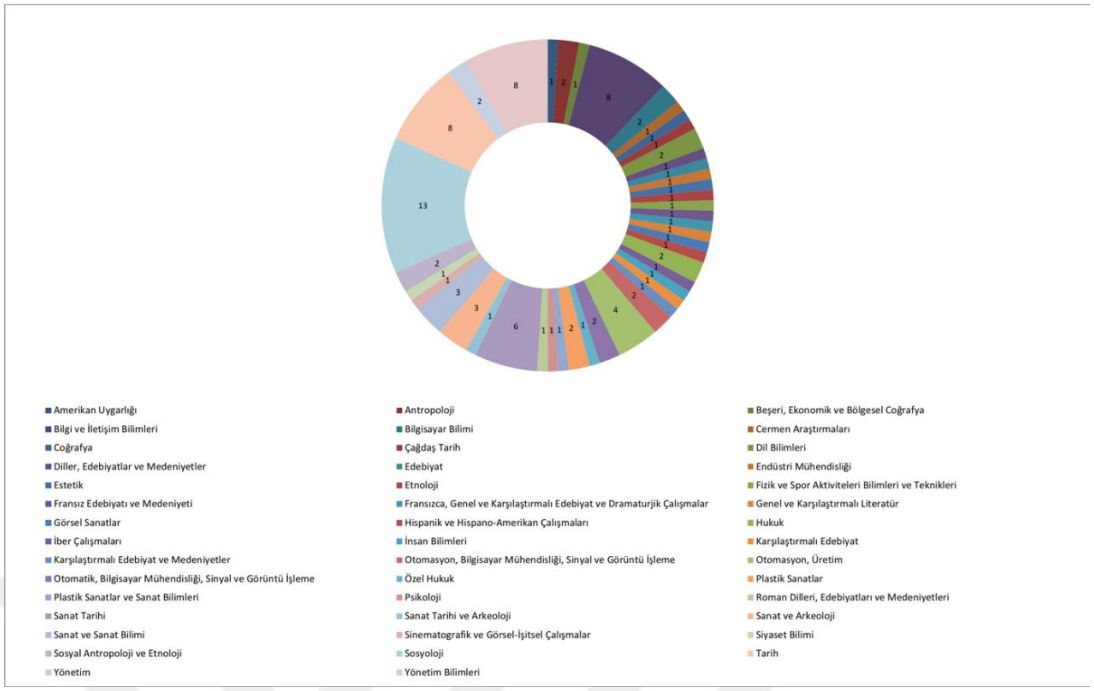

Şekil 4.45. Tez & Yıl Yığın Grafiği

Fransa'da en fazla tezin yazıldığı tarih 13 tez ile 2020 yılıdır, bu tarihi 11 tez ile 2018 yılı, 10 adet tez ile 2010 yılı takip etmektedir.

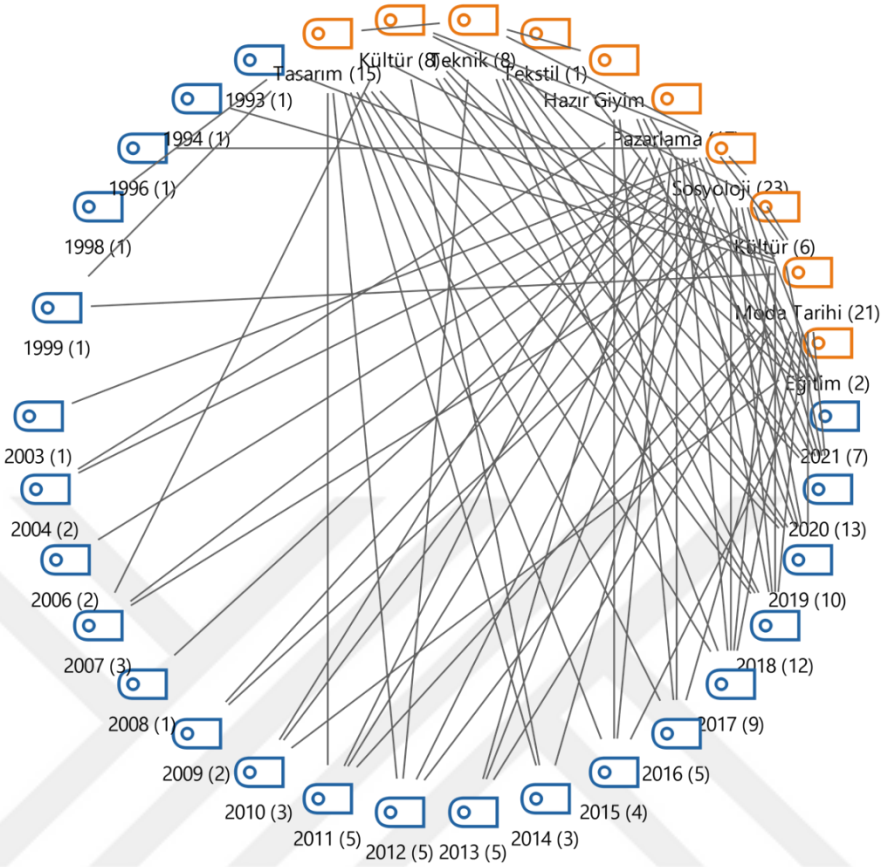
Şekil 4.46. Tez-Departman Daire Grafiği (Yüzde)

Şekil 4.47. Tez-Departman Daire Grafiği (Sayı)

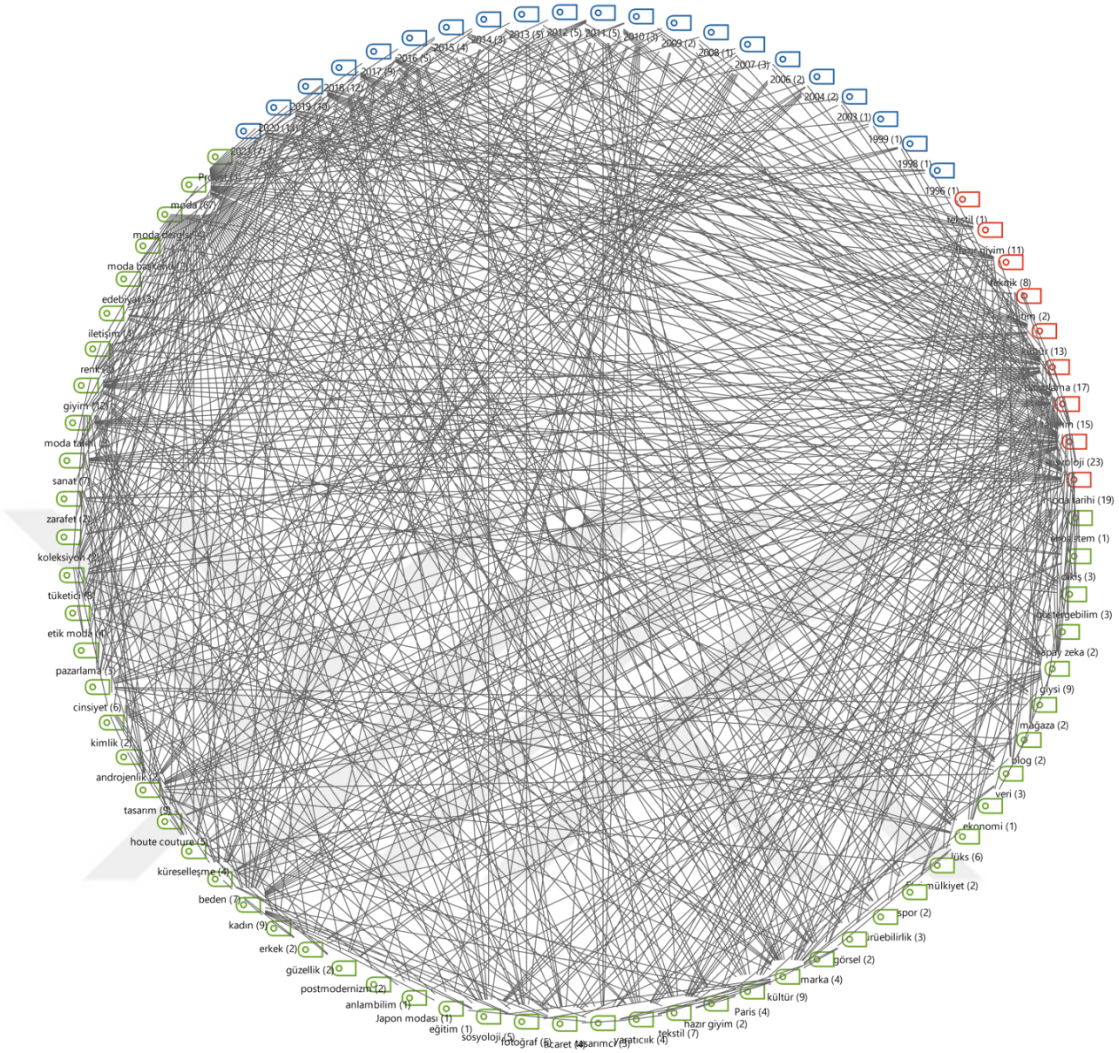
En çok tez 13 adet ile Sosyoloji Departmanı'nda yazılmıştır. Bu rakamı 8 adet tez ile Tarih, Yönetim Bilimleri ve Bilgi ve İletişim Bilimleri Departmanları ve 6 tez ile Sanat Tarihi Departmanı izlemektedir.

Harita 4.26.'deki görsel harita doğrultusunda çalışmaların sosyoloji (23), moda tarihi (21) ve tasarım (15) kümelerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Örneklem grubunda yer alan diğer üç ülkeden farklı olarak Fransa'da çalışmalar hazır giyim sektörü ya da pazarlama temelinde ilerlemenin aksine, modanın sosyolojik yönü ve Fransa'nın köklü moda tarihinden dolayı moda tarihi ile ilgili olduğu söylenebilir.

Harita 4.25. Başlık-Yıl Çakışan Kodlar Modeli Görsel Harita

Harite 4.27.'e göre; Fransa'da moda alanında çalışılan tezlerde anahtar kelime yoğunluğu moda (67), giyim (12), giysi (9), kültür (9), kadın (9) ve tasarım (9) şeklindedir. Fransa'daki çalışmalar diğer örneklem ülkelerinin aksine kadınlar, beden algısı, güzellik normları, kültürel varlığın giyim, moda ve tasarıma etkisi gibi daha sosyolojik konuları temel almaktadır.

Harita 4.26. Konu Başlıkları-Yıl-Anahtar Kelime Çakışan Kodlar Görsel Harita

Resim 4.10'daki kelime bulutu bulgularına göre; Fransa'daki moda çalışmalarında en çok kullanılan kelime modadır. Giyim, tekstil, tasarım, sürdürülebilirlik, etik moda, tüketici, yaratıcılık, göstergebilim, sanat, sosyoloji vd. bulutta geçen diğer kelimelerin kelimelerin yakın sıklıklarda tekrarlandığı söylenebilir.

Resim 4.10. Belge Kelime Bulutu

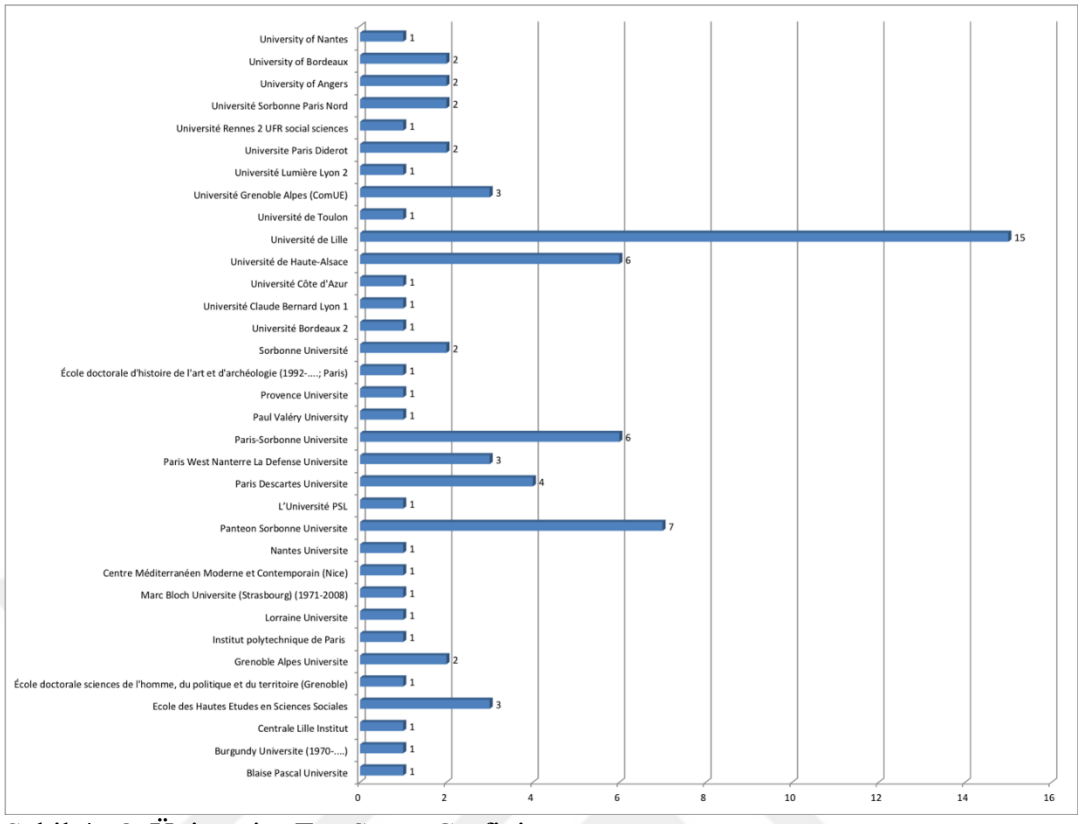
4.4.2. Fransa'da Hazırlanan ve Başlıklarında "Giysi, Giyim ve Kıyafet (Vetement)" İfadesi Geçen Doktora Tezlerinin Analizi

1993-2022 yılları arasında "Vetement" (Giysi, giyim, kıyafet) kelimesini içeren başlıklarda 79 doktora tezi bibliyometrik araştırmaya uygun olacak şekilde incelenmiştir. Sınırlandırılan süre zarfında en çok tez üreten üniversiteler sırası ile

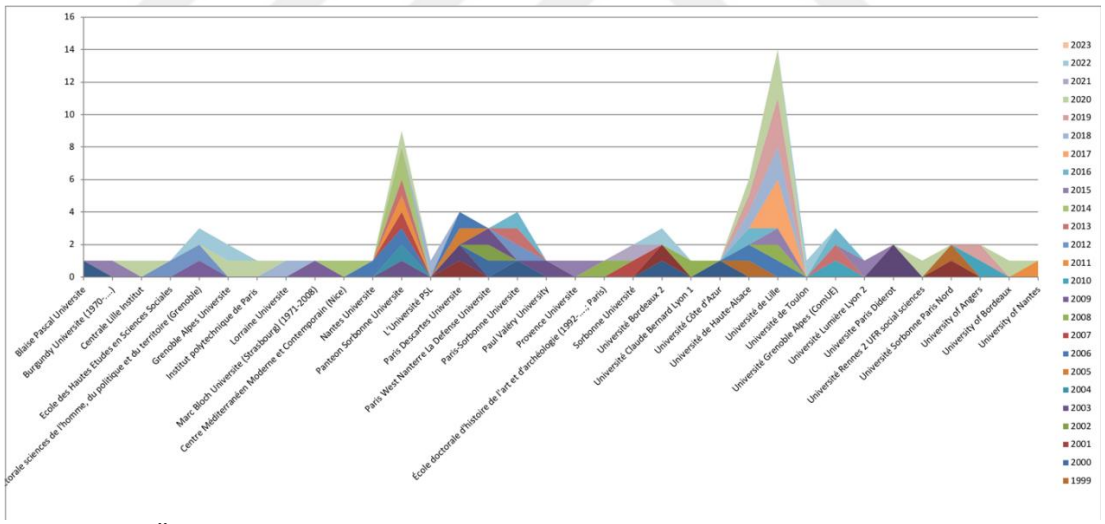
-Universite de Lille (15),

-Panteon Sarbonne University (7) ve

-Paris- Sarbonne University (6) ve Universite de Haute-Alsace (6) şeklindedir. En çok tez 2010 (10), 2018 (5) ve 2019 (5) yılları arasında yazılmıştır.

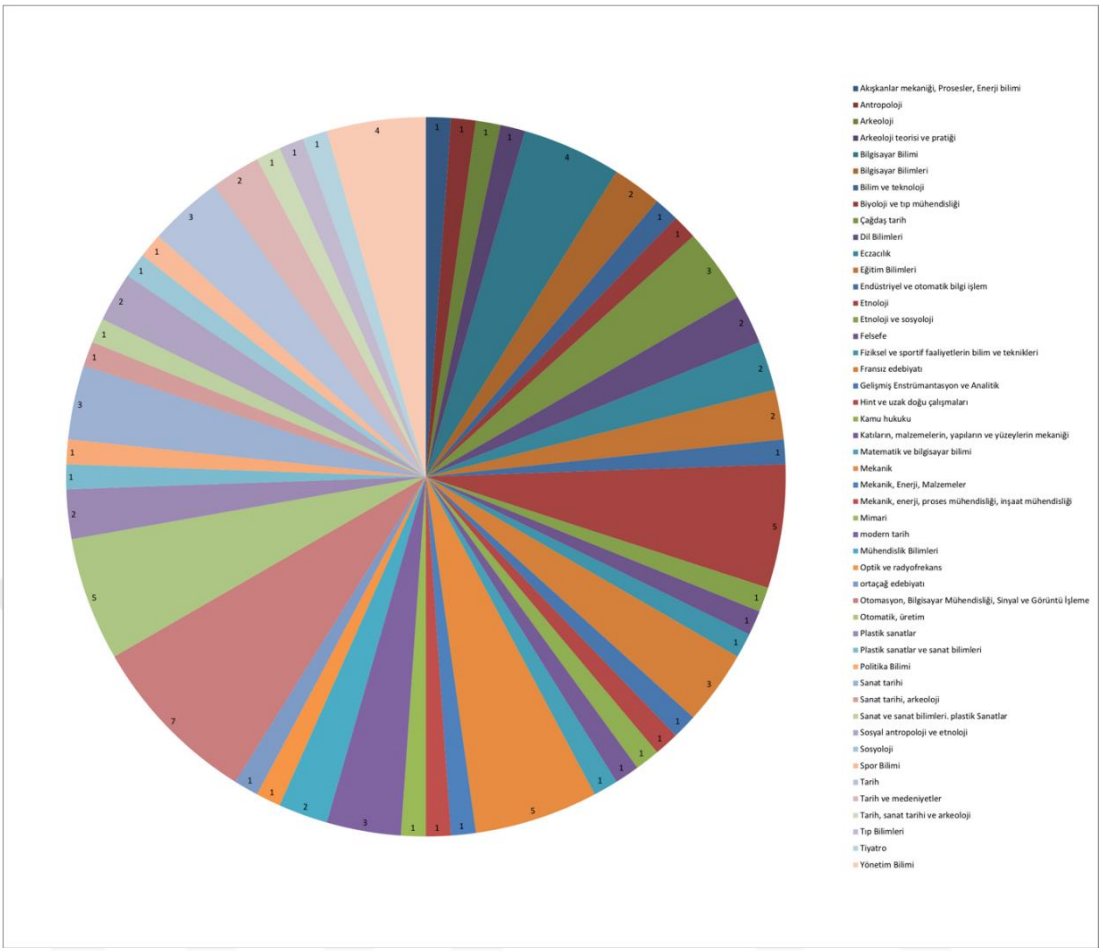

Şekil 4.48. Üniversite-Tez Sütun Grafiği

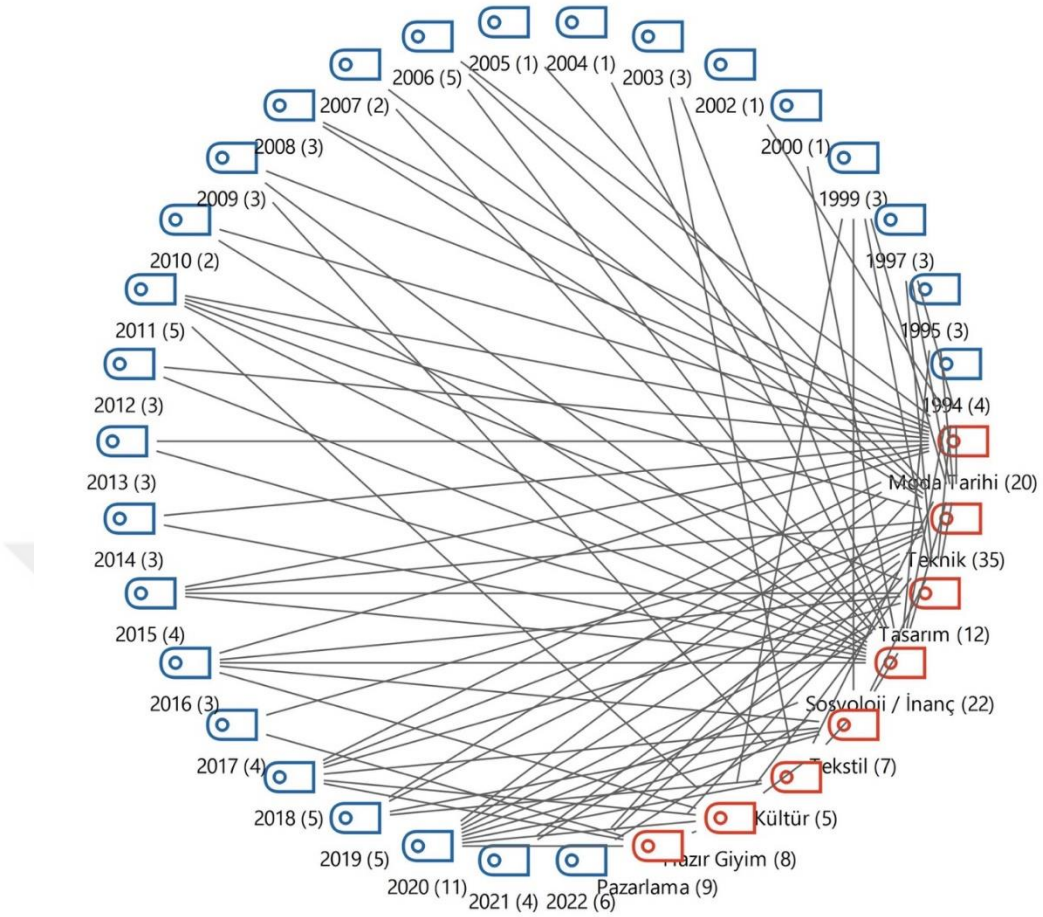
Şekil 4.49. Üniversite-Yıl Yığın Grafiği

En çok tez 7 adet ile Otomasyon, Bilgisayar Mühendisliği, Sinyal ve Görüntü İşleme Departmanı'nda yazılmıştır. Bu rakamı 5 adet tez ile Etnoloji ve Mekanik Departmanları izlemektedir.

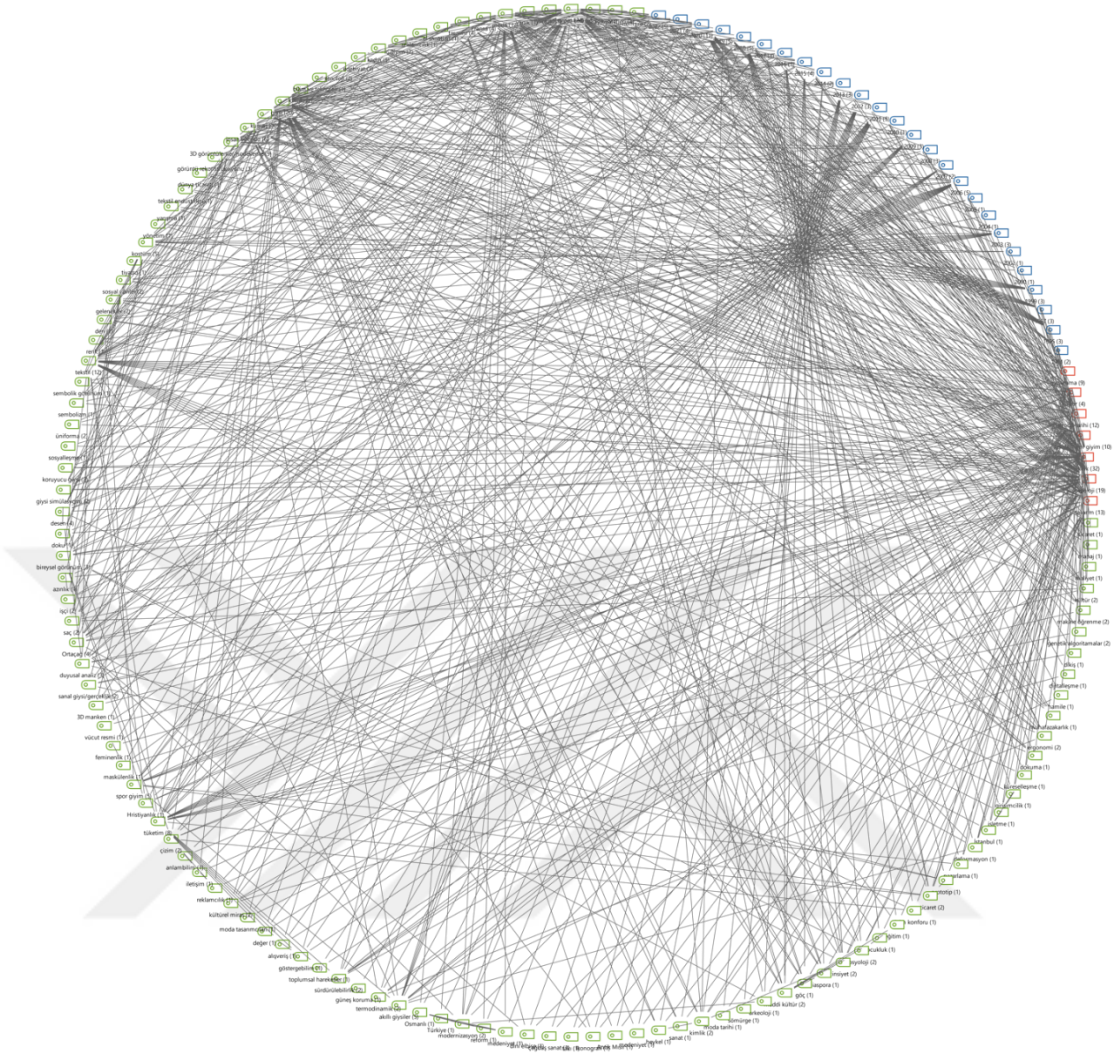
Şekil 4.50. Departman-Tez Sütun Grafiği

Harite 4.28.'de Fransa'da kostüm başlıklı tezlerin yıl ve kümelenme çakışması görülmektedir. Fransa'da giysi, giyim ve kıyafet içerikli çalışmaların daha çok teknik (35), sosyoloji (22), moda tarihi (20) kümelerinde gerçekleştiği görülmektedir. Çalışmalarda giysi, giyim ve kıyafetlerin üretimini içeren tekniklerin ön planda tutulduğu, fakat yine modaya sosyolojik bir olgu olarak yaklaşımın önemli olduğu ve moda tarihini referans aldıkları söylenebilir.

Harita 4.27. Başlık-Yıl Çakışan Kodlar Modeli Görsel Harita

Harita 4.29.'da yer aldığı şekli ile; Fransa'da giysi, giyim, kıyafet (vetement) alanında yazılan tezlerin anahtar kelime çakışma yoğunlukları giyim (24), giysi (20), tekstil (12), moda (12) şeklindedir. Moda çalışmaları daha sosyolojik bir açıdan ele alınırken giysi, giyim ve kıyafet araştırmaları diğer örneklem ülkeleri ile benzerlik göstermekte ve üretim, hazır giyim, tekstil boyutu baskınlık kazanmaktadır.

Harita 4.28. Başlık-Yıl-Anahtar Kelime Çakışan Kodlar Modeli Görsel Harita

Fransa'da çalışılan tezlerin belge kelime bulutu incelendiğinde giyim ve giysi kelimelerinin baskınlığı dikkat çekmektedir. Bu kelimeleri moda, tekstil, tüketim, 3D görüntüleme/modelleme, kumaş, spor giyim, kadın giyim gibi kelimeler takip ederken, kelime baskınlığının azaldıkça deri, termodinamik, ergonomi, sanal gerçeklik gibi daha teknik konularda çalışıldığı görülmektedir.

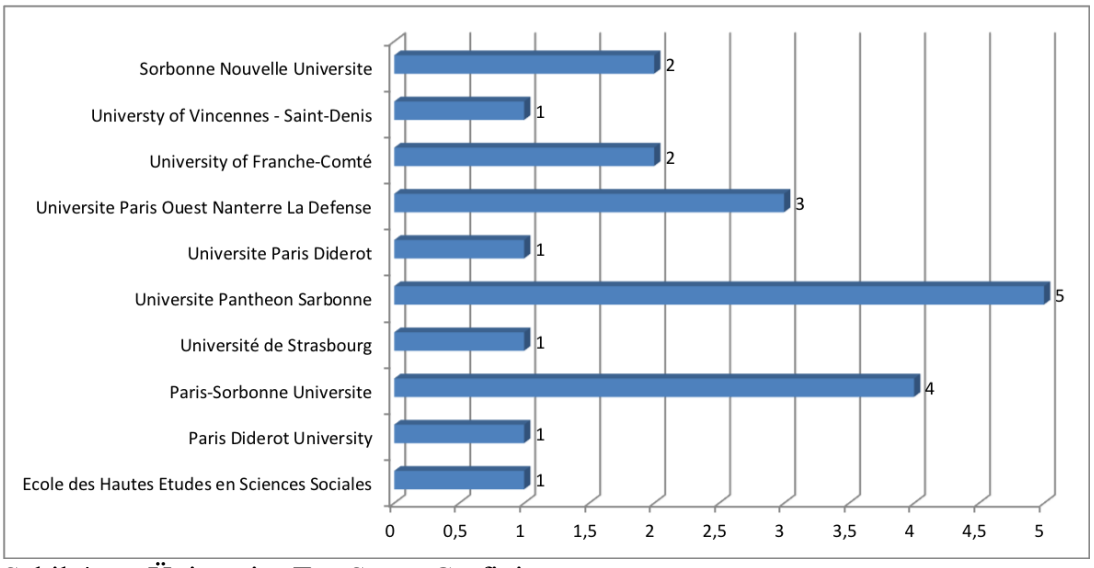
Resim 4.11. Belge Kelime Bulutu

4.4.3. Fransa'da Hazırlanan ve Başlıklarında "Kostüm (Costume)" İfadesi Geçen Doktora Tezlerinin Analizi

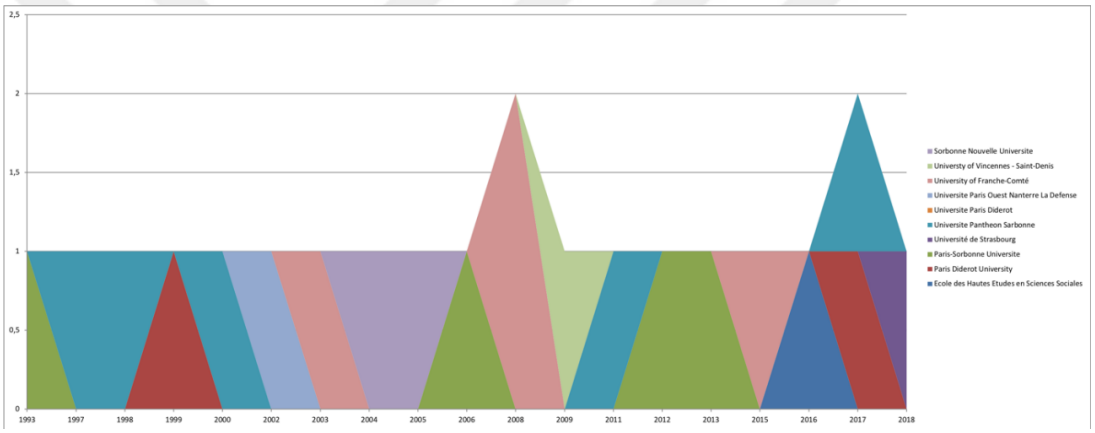
1993-2022 yılları arasında "Costume" (Kostüm) kelimesini içeren başlıklarda 21 adet doktora tezi bibliyometrik araştırmaya uygun olacak şekilde incelenmiştir. Sınırlandırılan süre zarfında en çok tez üreten üniversiteler sırası ile

-Universite Pantheon Sarbonne (5) ve

-Paris-Sarbonne Universite (4) şeklindedir. En çok tez üretilen yılların 2018 ve 2017 (2) yılları olduğu tespit edilmiştir.

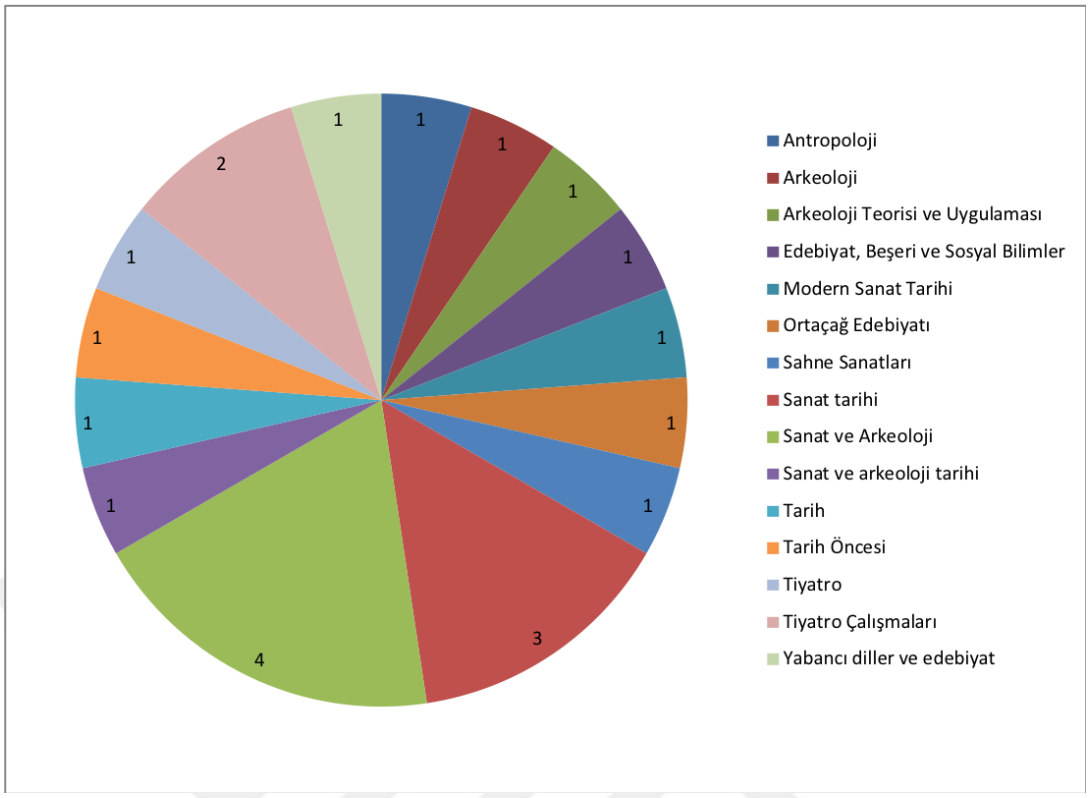

Şekil 4.51. Üniversite-Tez Sütun Grafiği

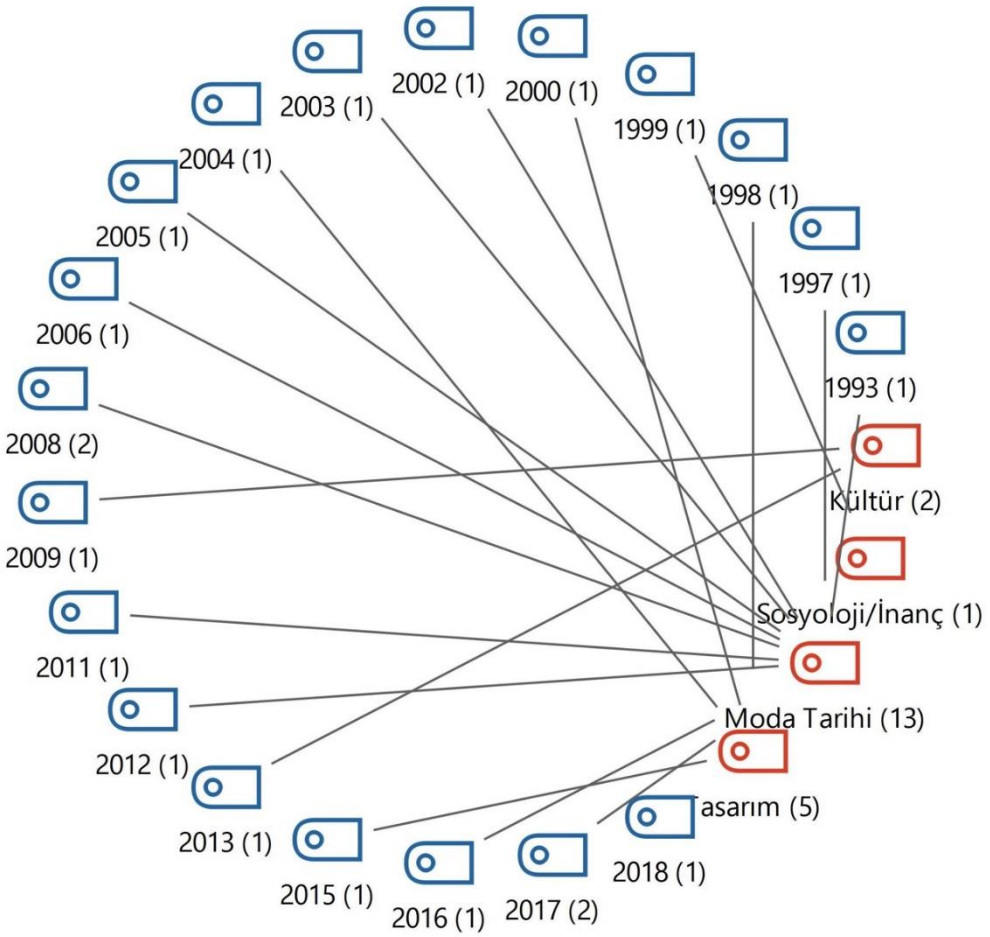
Şekil 4.52. Üniversite-Yıl Yığın Grafiği

Fransa'da kostüm başlıklı tezlerin en çok çalışıldığı departmanlar Art and Archeology (4) ve Art History (3) şeklindedir.

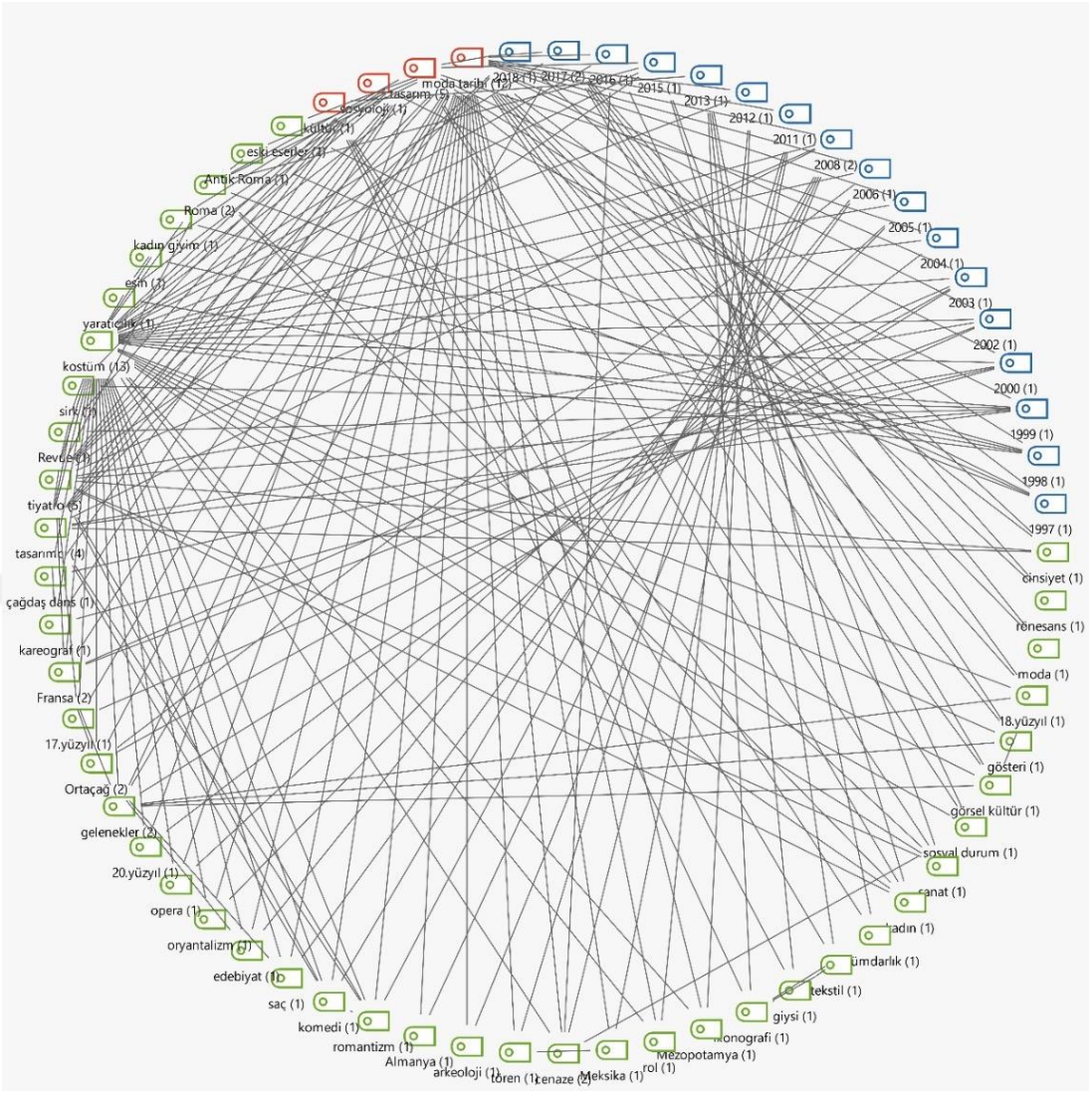
Şekil 4.53. Departman-Tez Sütun Grafiği

Fransa'da 1993-2022 yılları arasında erişilen ve kostüm başlığını içeren tezlerin Harita 4.30'da görüldüğü şekli ile; en çok moda tarihi (13) alanında kümelendiği sonucuna erişilmiştir. Bu durumun nedeni olarak tarihi olaylar, şahsiyetler ve durumları referans alan, dönemsel kostümlerin tez konusu olarak çalışılması düşünülebilir.

Harita 4.29. Başlık-Yıl Çakışan Kodlar Modeli Görsel Harita

Harite 4.31.'e göre; Fransa'da kostüm araştırmalarını içeren doktora tezlerinin anahtar kelimelerinde en çok kostüm (13), tiyatro (5) ve tasarımcı (5) kelimeleri tekrar etmektedir. Çalışmaların genellikle farklı ülkelere ait belirli sahne sanatlarına ait eserlerin kostümlerinin yeniden tasarlanması üzerine kurulu olması, diğer ülkelerin kostüm çalışmalarına oran ile anahtar kelime sayısını arttırmış fakat yoğunluk her kelimede ters orantılı olarak azalmıştır. Görsel haritada yıl, kümelenme ve anahtar kelime çakışmaları bir arada yer almaktadır.

Harita 4.30. Başlık-Yıl-Anahtar Kelime Çakışan Kodlar Modeli Görsel Harita

Fransa'da gerçekleştirilen kostüm çalışmalarının belge kelime bulutunda kostüm kelimesi yoğunluğunu korurken, tiyatro, tasarımcı gibi sahne sanatlarına ait kelimeler ve Roma, Ortaçağ, Mezopotamya, Meksika gibi ülke isimleri de dikkat çekmektedir. Belirli bölgelerdeki dönem kostümleri üzerine yapılan çalışmaların bu nedenle kümelenme yoğunluğu da moda tarihi alanında yaşanmaktadır.

Resim 4.12. Belge Kelime Bulutu

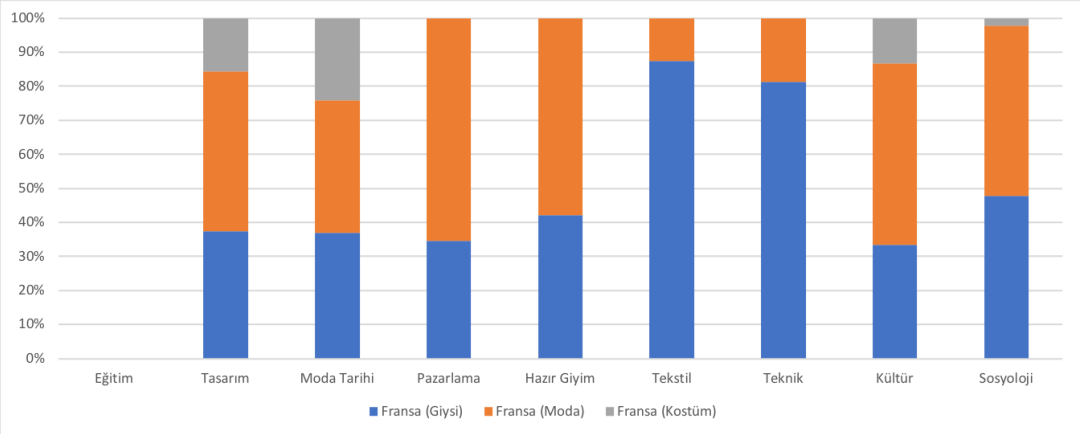
Fransa'da örneklem grubunda yer alan diğer üç ülkeden farklı olarak modanın sosyolojik yönü üzerine eğilen çalışmalar ağırlıktadır. Beden imajı, psikolojik etkiler, cinsiyet çalışmaları, göstergebilim ve sanat-moda ilişkisi daha çok çalışılan konuların başında gelmektedir. Ayrıca Fransa'nın köklü moda geçmişinden ötürü moda tarihi ile ilgili çalışmalar çoğunluktadır.

Giysi, giyim ve kıyafet alanında yine diğer üç ülkeden farklı olarak teknik kümesinde yoğunluk hakimdir. Çalışmalar haute couture'ın ülkedeki önemine paralel olarak doğru giyim üretim teknikleri, beden-giysi uyumu, giysi boyutlandırılması ve günlük giysi ya da üniformalarda işlevsellik, ergonomi konuları üzerine yoğunlaşmıştır. Ayrıca yine giysi üretim tekniklerinin bilgisayar teknolojileri ile hazırlanması ve üretilmesi adına yapılan çalışmalar fazladır.

Fransa'da yazılan köstüm tezleri Fransa'nın köklü tarihine atıfta bulunan çalışmalardan oluşmaktadır. Tarihsel süreçte dönem kostümlerinin incelendiği çalışmalar ağırlıktadır.

Tablo 4.4. Fransa Tezlerin Başlıklarına Göre Ana Kod Kümelenme Dağılımları

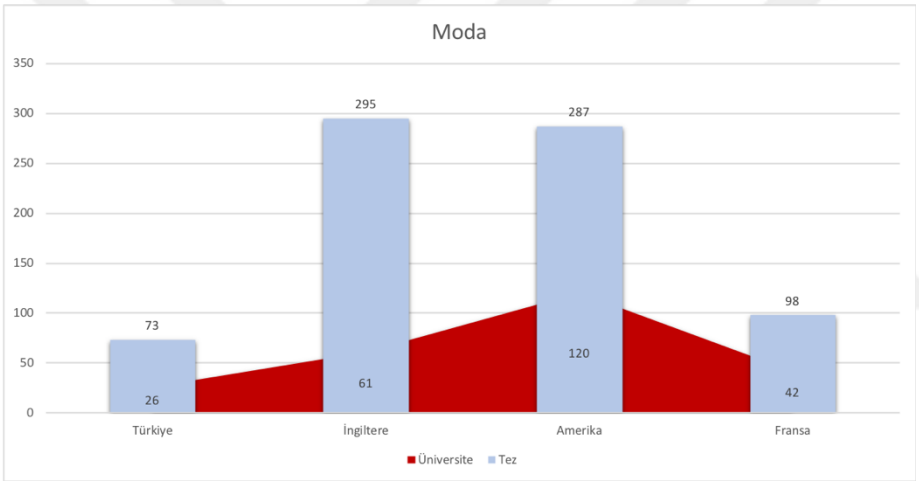
	Eğitim	Tasarım	Moda Tarihi	Pazarlama	Hazır Giyim	Tekstil	Teknik	Kültür	Sosyoloji
Fransa (Moda)	0	15	21	17	11	1	8	8	23
Fransa (Giysi, Giyim, Kıyafet)	0	12	20	9	8	7	35	5	22
Fransa (Kostüm)	0	5	13	0	0	0	0	2	1

Şekil 4.54. Fransa Tezlerin Başlıklarına Göre Ana Kod Kümelenme Dağılımları (Yüzde)

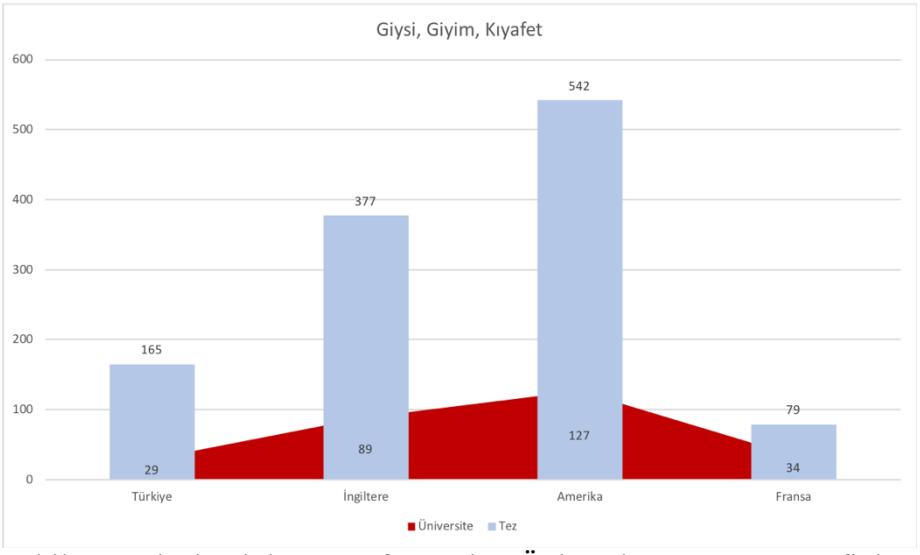
5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye, İngiltere, Amerika ve Fransa "Moda" başlıklı doktora ve sanatta yeterlik tezleri incelendiğinde okul yapılarının farklılıklarından dolayı enstitü, anabilim dalı kaynaklı bir kıyaslama yapılamamaktadır. Türkiye "moda" başlıklı 73, İngiltere'de 295, Amerika'da 287, Fransa'da ise 98 adet tez yazıldığı göz önüne alındığında İngiltere'nin moda araştırmalarına daha çok ağırlık verdiği düşünülse de, araştırma yapılan üniversite sayıları Türkiye'de 26 üniversite iken İngiltere'de 61, Amerika'da 120 ve Fransa'da 42 şeklindedir. Üniversite başına düşen tez sayısı ortalaması hesaplandığında Türkiye 2.8, İngiltere 4.8, Amerika 2.3, Fransa 2.3 şeklinde çalışma ortalaması ile moda araştırmalarına en ağırlık veren ülkenin İngiltere olduğu sonucuna erişilmiştir.

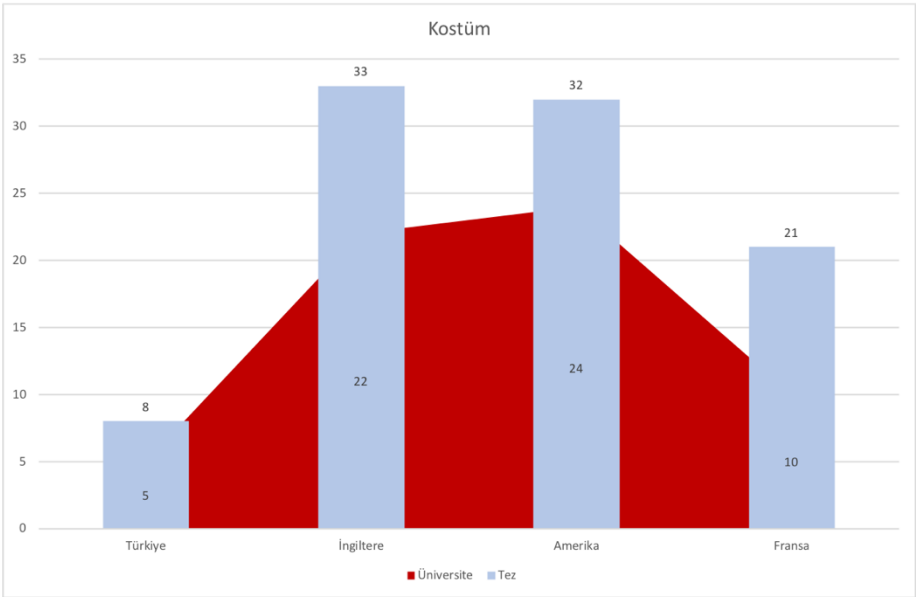
Şekil 5.1. Moda Başlığı Üniversite-Tez Oran Grafiği

"Giysi, Giyim ve Kıyafet" başlıklı araştırmalar incelendiğinde Türkiye'de 29 farklı üniversitede 165 tez, İngiltere'de 89 farklı üniversitede 377 tez, Amerika'da 127 farklı üniversitede 542 tez ve Fransa'da 34 farklı üniversitede 79 tez yazılmıştır. Üniversite sayısı ile doğru orantılı olarak en çok tez Amerika'da üretilmiştir. Üniversite başına düşen tez sayısı ortalaması hesaplandığında ise Türkiye 5.6, İngiltere 4.2, Amerika 4.2, Fransa 2.3 şeklinde çalışma ortalaması ile giysi, giyim ve kıyafet araştırmalarına en ağırlık veren ülkenin Türkiye olduğu sonucuna erişilmiştir.

Şekil 5.2. Giysi, Giyim, Kıyafet Başlığı Üniversite-Tez Oran Grafiği

Türkiye, İngiltere, Amerika ve Fransa'da "Kostüm" başlığını içeren tezler incelendiğinde; Türkiye'de 5 farklı üniversitede 8, İngiltere'de 22 farklı üniversitede 33, Amerika'da 24 farklı üniversitede 32, Fransa'da 10 farklı üniversitede 21 adet tez yazıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Üniversite başına düşen tez sayısı ortalaması hesaplandığında ise Türkiye 1.6, İngiltere 1.5, Amerika 1.3, Fransa 2.1 şeklinde çalışma ortalaması ile kostüm araştırmalarına en ağırlık veren ülkenin Fransa olduğu sonucuna erişilmiştir.

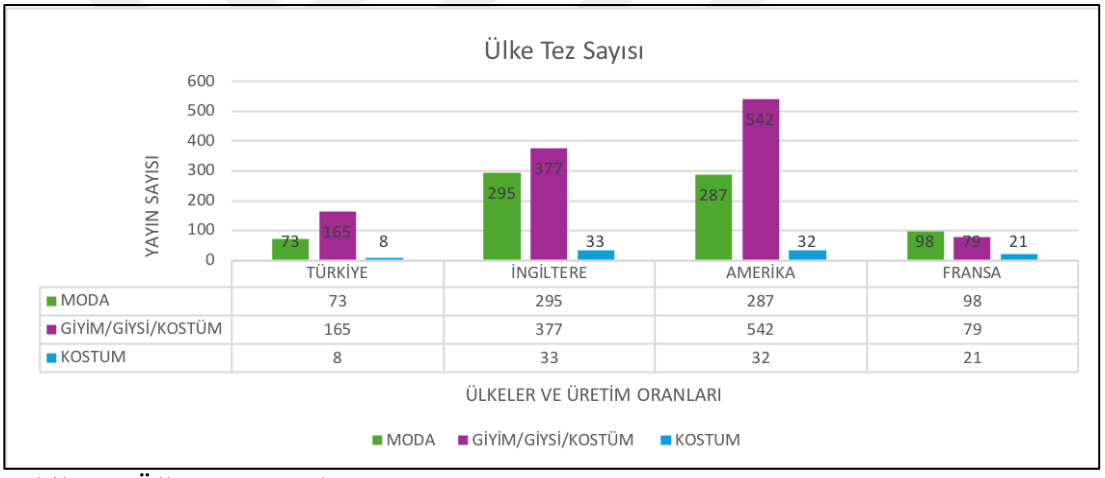
Şekil 5.3. Kostüm Başlığı Üniversite-Tez Oran Grafiği

Araştırma sürecinde dört örneklem ülkesinde başlığında 'moda' ifadesi geçen 753, 'giysi, giyim, kıyafet' ifadesi geçen 1163, 'kostüm' ifadesi geçen 94 tez inceleme

altına alınmıştır. Türkiye'de bu üç başlıkta 246, İngiltere'de 705, Amerika'da 861 ve Fransa'da 198 teze erişilmiştir.

Tablo 5.1. Arama Kelimelerine Göre Ülke Tez Sayısı Tablosu

TÜRKİYE	İNGİLTERE	AMERİKA	FRANSA	TOPLAM
Moda (73)	Fashion (295)	Fashion (287)	Mode (98)	753
Giyim Giysi (165) Kıyafet	Clothing Garment (377) Apparel	Clothing Garment (542) Apparel	Vetement (79)	1163
Kostüm (8)	Costume (33)	Costume (32)	Costume (21)	94
246	705	861	198	

Şekil 5.4. Ülke-Tez Sayıları

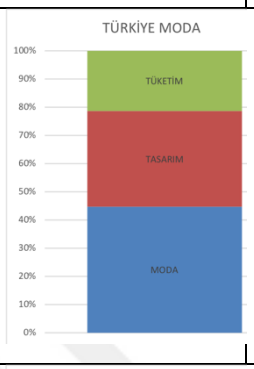
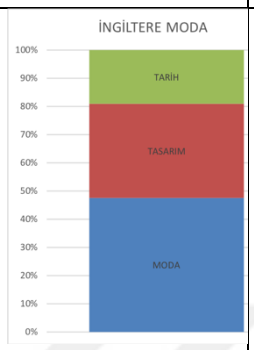
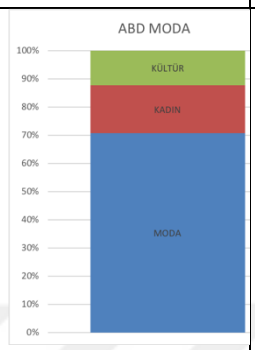
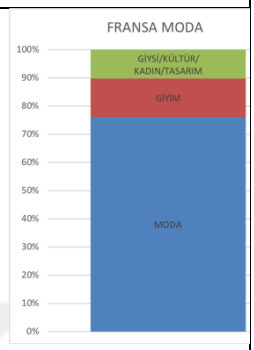
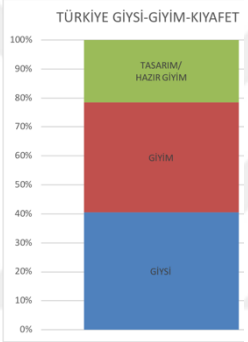
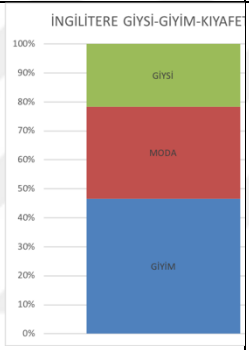
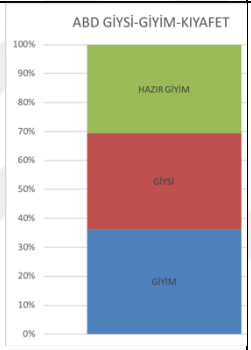
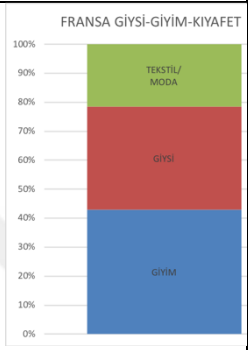
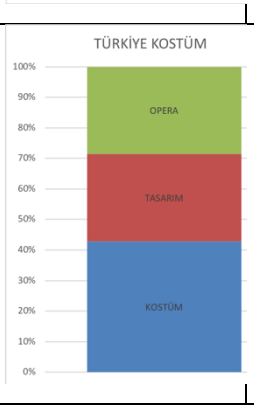
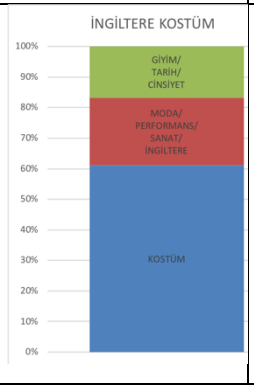
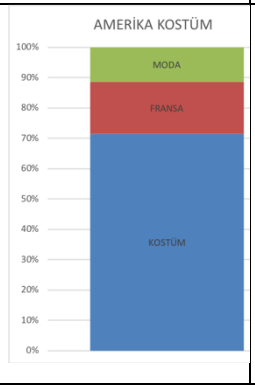
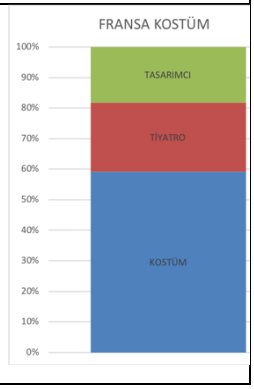
Türkiye'de, İngiltere'de, Amerika'da moda başlıklı tezlerin 'Pazarlama' kümesinde yoğunlaştığı görülürken, Fransa'da bu yoğunluk 'Sosyoloji' kümesinde gerçekleşmektedir. Aynı şekilde giysi, giyim, kıyafet başlıklı tezler Türkiye, İngiltere ve Amerika'da 'Hazır Giyim' başlığında çoğunlukta iken, Fransa'da 'Teknik' kümesinde çoğunluk görülmektedir. Türkiye ve Amerika'da kostüm başlığı 'Tasarım', İngiltere ve Fransa'da 'Moda Tarihi' kümesinde çoğunlukla yer almaktadır. Tablo 5.2'de tüm ana kod kümeleme dağılımları ülkeler bazında verilmiştir.

Tablo 5.2. Tezlerin Başlıklarına Göre Ana Kod Kümelenme Dağılımları

	Eğitim	Tasarım	Moda Tarihi	Pazarlama	Hazır Giyim	Tekstil	Teknik	Kültür	Sosyoloji
Türkiye (Moda)	3	13	8	24	7	2	1	2	9
Türkiye (Giysi, Giyim, Kıyafet)	5	34	18	29	55	16	41	15	4
Türkiye (Kostüm)	0	6	4	0	0	0	1	0	0
İngiltere (Moda)	6	39	47	79	33	8	11	35	50
İngiltere (Giysi, Giyim, Kıyafet)	0	32	22	92	133	75	87	3	110
İngiltere (Kostüm)	0	12	13	0	0	3	1	3	6
Amerika (Moda)	21	24	72	74	20	3	5	45	62
Amerika (Giysi, Giyim, Kıyafet)	28	50	40	131	139	40	89	28	119
Amerika (Kostüm)	1	17	8	1	0	0	3	3	4
Fransa (Moda)	0	15	21	17	11	1	8	8	23
Fransa (Giysi, Giyim, Kıyafet)	0	12	20	9	8	7	35	5	22
Fransa (Kostüm)	0	5	13	0	0	0	0	2	1

Tablo 5.2'de yer alan ana başlık kümeleri, Tablo 5.3'de yer alan anahtar kelime yoğunluk tablosu ve Tablo 5.4'te yer alan kelime bulutları sonucunda ülkelerin hangi tez konularını ağırlıklı olarak çalıştığı bilgisine erişilmektedir. Anahtar kelime yoğunluk tablosuna göre; Moda kategorisinde dört ülke analiz edildiğinde; anahtar kelime olarak en çok "Moda" kelimesinin kullanıldığı görülmektedir. Türkiye ve İngiltere' de ikinci olarak "tasarım" kelimesinin kullanılmasına rağmen ABD' de "kadın" ve Fransa' da "giyim" kelimeleri ikinci en fazla kullnılan anahtar kelimelerdir. Giysi-giyim-kıyafet kategorisinde ise en çok kullanılan kelime olarak İngiltere, ABD ve Fransa' da "Giyim" kelimesi olduğu görülürken Türkiye'de ise "giysi" kelimesi en çok kullanılan kelime olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Söz konusu kategoride en çok kullanılan ikinci anahtar kelimelere bakıldığında ise ABD ve Fransa'da "giysi", İngiltere' de "moda" ve Türkiye'de ise "giyim" olarak görülmüştür. Kostüm kategorisine incelendiğinde ise araştırma konusu ülkelerdeki araştırmacıların diğer kategorilere göre daha hem fikir oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Şöyleki Kostüm kategorisinin en fazla kullanılan anahtar kelimesi tüm ülkerde ortak olarak "kostüm" kelimesi olarak tespit edilmiştir. Ancak söz konusu kategoride ikinci en fazla kullanılan anahtar kelimeler incelendiğinde; Türkiye'de "tasarım", İngiltere'de "moda-performans-sanat", ABD'de "Fransa" ve Fransa' da ise "tiyatro" kelimesinin kullanıldığı ve bu şekilde tüm ülkelerin farklı kelimeler kullandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 5.3. Anahtar Kelime Yoğunluk Tablosu

ANAHTAR KELİME YOĞUNLUKLARI			
TÜRKİYE	**İNGİLTERE**	**AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ**	**FRANSA**
MODA				
GİYSİ-GİYİM-				
KOSTÜM				

Moda, Giysi-giyim-kıyafet ve kostüm kategorilerine göre Türkiye, ingiltere, Amerika ve Fransa'da yapılan araştırmaların en çok kullanılan kelimelerine göre hazırlanan kelime bulutlarına göre varılan sonuçlar şu şekildedir;

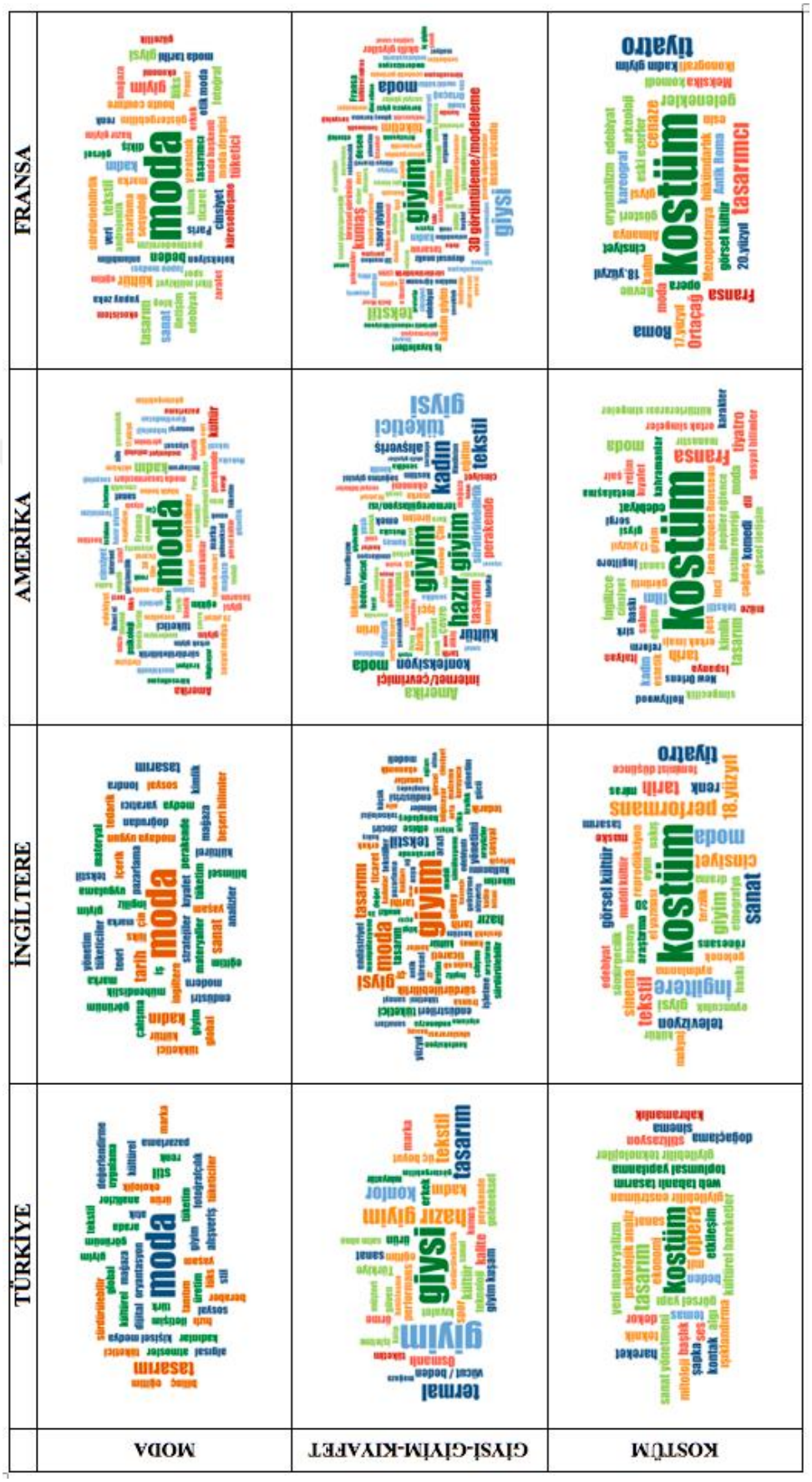
Kelime bultularında Türkiye'de hazırlanan tezler incilendiğinde; moda kategorisinde 'moda' kelimesi en büyük ve baskın şekilde görülmektedir, Giysi-giyim-kıyafet kategorisinde 'giyim, tasarım, giysi' kelimeleri ve kostüm kategorisinde ise 'kostüm, opera ve tasarım' kelimeleri belirgin şekilde bulunmaktadır.

İngiltere'de hazırlanan tezler incelendiğinde; moda kategorisinde 'moda, tasarım' kelimelerine yoğunlaşılmış, giysi-giyim-kıyafet kategorisnde 'giyim, moda, giysi' kelimeleri öne çıkmaktadır. Kostüm kategorisinde ise 'kostüm, sanat, İngiltere' gibi kelimelerin kullanıldığı görülmüştür.

Amerika'da hazırlanan tezler incelendiğinde; moda kategorisnde 'moda, tekstil, kadın ve kültür' kelimeleri baskın görülmekltedir. Giysi-giyim-kıyafet kategorisnde ise 'giyim, hazır giyim, kadın tekstil, giysi, tüketici' kelimeleri dikkat çekmektedir. Kostüm kategorsinde ise 'kostüm, Fransa, tiyatro' kelimelerinin daha baskın kullanıldığı görülmüştür.

Fransa'da hazırlanan tezler incelendiğinde; moda kategorisinde 'moda, beden, Paris, giyim' kelimelerinin yoğun kullanıldığı görülmüştür. Giysi-giyim-kıyafet kategorisine 'giyim, giysi, moda, tekstil' kelimelerinin baskınlığı görülmüştür. Kostüm kategorisinde ise 'kostüm, tiyatro, Fransa, tasarımcı' kelimelerinin yoğun kullanıldığı görülmüştür.

Tablo 5.4. Ülke-Kelime Bulutu Tablosu

Verilerin toplanması esnasında elde edilen bulgular doğrultusunda, her ülkenin kendi sosyal, kültürel, siyasi, ekonomik ve çevresel dinamiklerinin tezlerin yoğunlaştığı konular üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olduğu sonucuna erişilmiştir. Bu durum, ülkelerin toplumsal yapılarının, politik gündemlerinin, ekonomik koşullarının ve sektörel hedeflerinin, akademik ilgi alanlarını ve araştırma eğilimlerini şekillendirdiğini göstermektedir. Bu nedenle tezlerin kümelenme dağılımının, ülkelerin bu özellikleri çerçevesinde değerlendirildiğinde daha anlamlı bir perspektif sunacağı düşünülmektedir.

Anadolu'da egemenlik gösteren Türkler, çok eski bir ulus olma özellikleri ve çeşitli coğrafyalarda yaşamaları nedeni ile çok değişik kültürlerin etkisinde kalmışlar. Bu durum giyim kuşam kültürlerini etkilemiştir. Göç ve ticaret yolları üzerinde yer alması, Osmanlı Dönemi'ndeki hakimiyeti, kozmopolit yapısı gibi nedenlerle köklü ve oldukça çeşitli bir giyim kuşam kültürü bulunmaktadır. Giyinme alışkanlıkları inanç, düşünce, gelenek, hammaddeye yakınlık gibi etkilerle biçim olarak benzerlik gösterse de oldukça çeşitlidir. Bu nedenle geleneksel giyim kuşam kültürüne odaklanan tezlerin sayısı oldukça fazladır. II. Meşrutiyet Dönemi ve devamında Cumhuriyet Dönemi ile giyim alışkanlıklarında modernleşme söz konusu olmuştur. Özellikle Cumhuriyet Dönemi'nde gerçekleşen Kılık Kıyafet Devrimi ile birlikte neredeyse halkın hemen her kesiminin giysilerinde değişim yaşanmıştır. Tez çalışmalarında; bu değişim farklı açılardan ele alınmıştır. 1990'lı yıllarda inanç kavramları ve giysilere yansımaları gündeme gelerek kamusal alanda başörtüsü yasağına karşı tepkiler oluşmuştur. Bu sürecin etkileri ve sonuçları tezlerde gerek tarihsel süreç olarak gerekse sosyolojik olarak ele alınmıştır. Bu dönemde inanç ve giysi alışkanlıkları üzerindeki etkisi yazılmış tezlerin sayısında artış gözlemlenmiştir. Özellikle 1980'li yıllarda Türkiye, tekstil sektöründe hammadde ulaşım avantajı, ucuz iş gücü gibi nedenlerle tekstil ürünleri üretimi ve ihracatında atak yapması ve 1995 yılındaki Gümrük Birliği Anlaşması ile Avrupa pazarlarında rekabet etme fırsatı doğmuştur. Bu durum tezlerde küresel pazarda markalaşma, pazarlama stratejileri, lüks marka oluşturma, tüketici-marka tercihleri gibi konuların sıklıkla çalışılmasına zemin hazırlamıştır. Ayrıca küresel pazarlarda rekabet edebilmek ve daha verimli çalışılması adına hazır giyim imalatında yeni teknolojiler geliştirilmesi üzerine teknik gelişmeler ve yönetimsel yön göstericiler üzerine tezler hazırlanmıştır. Fakat 1994 ve 2001 yıllarında yaşanan ekonomik krizler nedeniyle sektörde özellikle küçük işletmeler bazında sıkıntılar

yaşanmıştır ve sektörel bir gerileme dönemine girilmiştir. 2000'li yıllarda dünyada moda tasarım endüstrisi üzerinden sağlanan katma değer dikkat çekmiş ve Türkiye devlet destekli yeni bir sürece girmiştir. Bu süreçte moda tasarım sektöründe stratejik eylem planı, Turquality, moda haftaları, moda tasarımcılarının desteklenmesi ile tasarım ve üretimin bir arada sürdürülebilmesi adına adımlar atılmıştır. Bu dönem moda tasarımcıları derneği de kurularak tasarım ve tasarımcı kavramları daha çok gündeme gelmiştir. Yüksek öğretim kurumlarında moda tasarımı bölümleri artmıştır. Tasarımcı kavramı değer kazanmış ve tez çalışmalarında tasarım konuları ağırlıklı olarak çalışılmıştır. Son dönemde küresel ısınma, emek iş gücünün kötü şekilde kullanımı gibi faktörler nedeniyle etik moda anlayışı ve sürdürülebilirlik odaklı çalışmalarda da artış gözlemlenmektedir.

İngiltere her ne kadar Dünya moda merkezleri arasında görülse de akademik kaynaklar incelendiğinde ağırlıklı olarak kendi dışındaki ülkelerdeki tekstil üretimleri ile ilgili çalışmalar ve genel anlamda pazarlama stratejileri oluşturduğu görülmektedir. İngiltere hazırlanan tezlerde araştırmacıların çoğunlukla ilgilendikleri ülkeler; eski sömürgeleri olan Bangladeş, Hindistan ve Pakistan gibi halen yoğun tekstil üretimi yapan ülkeler ile yine emek yoğun ve ucuz tekstil üretim merkezlerinden olan Vietnam, Nepal ve bazı Afrika ülkeleri üzerine olduğu tespit edilmiştir. Tezler incelendiğinde bu ülkelerdeki ucuz işgücünün analizi, tekstil sektörü son mamul maliyet analizleri kapsamında bu yoğun üretim yapan ülkelerin gelişmiş ülkeler için önemi, bu ülkelerdeki tekstil sektörü merkezli sendikalaşmanın analizleri ve tekstil sektöründe gerek orijinal gerekse de fason imalat anlamında önce gelen Çin' in analizleri şeklindedir. Moda ve tekstil sektörlerine yönelik teknik inceleme ve öneri şeklinde tezlerde olmasına rağmen İngiltere dışı ülkelere ilişkin tezler sonrası sırayı pazarlamaya yönelik tezlerin aldığı görülmektedir. Bu tezler incelendiğinde çok uluslu moda ve tekstil firmalarının yakın gelecek öngörüleri, Dünya tekstil ticareti döngüsü ve İngiltere ekonomisine katkılarının ele alındığı görülmektedir.

İngiltere; büyük ölçüde sanayileşmiş olması ve ithalat, ihracata yönelik yapısı nedeniyle dünyayı saran ekonomik krizlerden etkilenen ülkelerden birisi olmuştur 2008 ekonomik krizi İngiltere'yi uzun süreli bir ekonomik krizin içerisine sokmuş ve devamında Avrupa Birliği'nden ayrılması gündeme gelmiştir. Bu ayrılmanın İngiltere moda ve tekstil sektöründe bazı olumsuz sonuçları olmuştur. Yakın tarihli tezler

incelendiğinde ekonomik koşulların İngiltere'ye etkileri yönünde incelemelerin olduğu gözlemlenmiştir. İngiliz araştırmacılar ülke ve nüfuz alanındaki azınlıkların kıyafet alışkanlıklarını çeşitli tezlerde incelemişler ve değişimleri analiz ettikleri görülmektedir. Son olarak araştırmalar incelendiğinde önemli bir kısım araştırmanın moda felsefesi ve moda sosyolojisi alanlarında olduğu görülmektedir. Çeşitli disiplinlerden araştırmacıların, değişen giyim alışkanlıkları, kıyafetlerin tekrar kullanılabilirlikleri irdelenmesi, İngiltere dışı moda akımlarının İngiltere' ye etkilerinin incelenmesi, sosyolojik değişimlerin moda alanına etkileri ve teknolojik gelişmelerin moda sosyolojisine ve moda/trend karar vericilerine etkilerini incelediği görülmektedir. Bu durum diğer ülkelerde olduğu gibi günümüzde psikolojik ve sosyolojik açıdan moda ve tekstil tasarımının incelenmesi konularının yoğunlaşmasını İngiliz araştırmacılarda da gözlemlenmektedir.

II. Dünya Savaşı'nda Amerika, Avrupa ülkelerine göre daha az hasar almış ve hazır giyim kıyafetlerin seri imalatına önderlik etmiştir. Hem modaya uygun hem de ekonomik kullanıma hazır kıyafetler 20. Yüzyılın ikinci yarısında yaygın bir biçimde erişilebilir hale gelmiştir (Worsley, 2018: 87). 1993-2022 yılları arasında Amerika Birleşik Devleti'nde yazılmış olan doktora tezleri incelendiğinde, hazır giyim sektörü, sektörün iyileştirilmesi, küresel pazarlarda yer alma ve pazarlama konularının ağırlıklı olduğu görülmektedir. Ayrıca hazır giyim sektöründe sendikalaşma, işçi hakları, çalışma koşulları ve ucuz iş gücü sağlayan Bangladeş, Fas gibi ülkelerdeki üretim koşulları ya da Amerika'da sektörde çalışan yabancı işçiler ve ırksal farklılıklar tezlerde yer bulmuştur. Bu durumun nedeni olarak; Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği yıkıldıktan sonra egemen olan neo-liberal yaklaşımların ve bunun sonucu olarak kişi refahının, özgürlüğünün temel olduğu, tüm dünyada uygulanabilir olması gerektiği düşüncesinin etkili olduğu düşünülebilir. 1990'lı yıllarda bilgisayar teknolojisinin gelişmesi, üretimden pazarlamaya kadar bilgisayar destekli teknolojilerin sektöre dahil olması ile bilgisayar destekli tasarım ve üretim yöntemleri, akıllı tekstiller ve bilgisayar destekli üretim yöntemleri hakkında teknolojik içerikli tezlere ağırlık verdiği görülmektedir. Ayrıca kozmopolit yapısı nedeni ile ve moda alanında hazırlanan tezlerin ise daha çok etnik ve tarihi kökenlere dayandığını görülmektedir. Amerika'nın tarihi geçmişi yakın döneme dayanmasına rağmen eğitim alanındaki öğrenci hareketliliği dolayısı ile ülkede yabancı uyruklu öğrencilerin kendi kültürlerine ait çalışmalarına da rastlanmıştır.

1990'lı yıllarda Amerikalı tekstil üreticilerinin ve modacılarının gelişen iletişim ve bilgisayar teknolojisi sayesinde hem rekabet ettikleri, hem de bilgi paylaşımı yaptıkları yıllar olarak görülebilir. Amerika'da doktora öğrencilerinin bu yıllardan başlayarak ve özellikle 2000'li yıllarda çoğunlukla teknoloji odaklı üretim ve pazarlama üzerine tezler hazırladıklarını görülmektedir. İnternetin gelişmesi, bilgi transferinin kolaylaşması, globalleşme, yeni ürünlerin imalatında kullanılacak hammadde ve bilgi transferini kolaylaştırmış, internet üzerinden satışlar yaygınlaşmaya başlamış, bunun üzerine yeni pazarlama stratejileri oluşturulmuştur. 1990-2000'li yıllar Amerika'da olduğu kadar, tüm dünyada çevre ve çevre bilincinin yoğun olduğu yıllar olmuştur ve çalışmalar bu yönde ivme kazanmıştır. 2000'li yıllarda yazılan tezlerin, genelde eleştirel, üretim tekniklerine, üretim koşullarına ve haksız ticarete duyulan tepkileri de dile getirdiği görülmektedir. Genellikle hazır giyim sektöründe, gelişmekte olan ülkelerin ucuz iş gücü nedeniyle lehine olan ticarete uygulanan kotalar, vergiler ile Amerika lehine dönüştürülme çabaları, bu durumun ikili ilişkilerde, dış ticarette ve özellikle gelişmekte olan ülkelerde yarattığı olumsuzluklar ve giderilme yolları tezlerin konusu olarak ele alınmıştır. Bu çalışmaların yanı sıra üretici ile tüketici arasındaki ilişkileri ve tüketici tercihlerinin de ele alındığı çalışmalar görülmektedir. Amerika dünyada, hemen her kültürden en çok göç alan ülkelerden birisidir. Bu nedenle çeşitli ülkelerden gelen göçmenlerin geldikleri coğrafyalara karşı sergilenen haksız tutum, sömürgecilik ve bu konuda kamuoyu oluşturma çabaları ile göçmenlerin getirdikleri giysi kültürüne olan ilgi kültürel çalışmaları ele alan tezlerin yazılmasına da zemin hazırlamıştır. 2000'li yıllarda bilgisayar teknolojisi ile kullanılabilen programlar geliştirilmiş ve bunların kullanım alanları ve nasıl kullanıldıklarına ait çalışmalar yapılmıştır. 2010'lu yıllarda; 11 Eylül 2011'de yapılan ABD deki ikiz kule saldırıları, batılı refah toplumlarını derinden sarsmıştır. Refah düzeyinde yaşayan batı toplumları, kaynakların tükenebileceği endişesine kapılmıştır, çevreci kuruluşların baskısı ile doğal ve yenilenebilir kaynak arayışına yönelmişlerdir. Bu yıllarda bu konulara öncelik veren ve sürdürülebilirliği temel alan tezlerin yazıldığını görülmektedir. 2010'lu yıllarda başlayan terör kaynaklı gelişmeler ırkçılığı ve İslam karşıtı söylemleri güçlendirmiştir. Daha önce tezlerde çalışılan renk ayrımı üzerinden sektörde kadın çalışan olmak, sendikalaşma, giyim konularına, İslami tarzda giyim, inanç ekseninde giyinme alışkanlıkları gibi konular da bu dönemde eklenmiştir.

Fransız araştırmacıların tezleri incelendiğinde her dönem örneklem grubunda yer alan diğer ülkelerden bazı farklılıklar gözlemlenmektedir. Bu farklılıklar tarihi bir altyapının daha belirgin olması, modanın insanları diğer ülkelere göre daha erken dönemde etkilemeye başlaması ve daha uzun zamana yayılarak daha farklı evreler geçirmiş olması gibi sebepler ile açıklanabilir. Araştırmacıların çalışmalarında bu araştırmaya konu olan ülkeler arasında en eski moda kültürü olan ülkenin Fransa olduğun açıkça görülmektedir. Bu durum Fransa' da diğer ülkelere göre moda olgusunun daha fazla irdelendiği, daha farklı yorumlandığı ve çeşitli varyasyonlara diğer ülkelerden daha çok evrildiği anlaşılmaktadır. Moda olgusu olarak çalışma konusu ülkelerden İngiltere'de Sanayi devriminden, Amerika ve Türkiye'de ülkelerin siyasal olarak doğumlarından ve vatandaşlık algılarının yerleşmesinden sonra bahsedilmeye başlanmıştır. Fransa'da ise moda olgusu imparatorluk, devrimler ve Cumhuriyet gibi siyasal iklim değişiklikleri dönemlerinin her birinde popülerliğini kaybetmemiş aksine yıldan yıla gündem belirleyici olmuştur. Nasıl ki günümüzde moda belirleyici merkezlerin başında gelen Paris' in yapılan araştırmalarda her dönem moda merkezlerin olduğu ve hatta uzun bir dönem modanın mihenk taşı olduğu genel kabullerdendir. Bu durumun Dünya'nın geçirdiği siyasi ve sosyolojik değişimlerin her birinden ortadan kaybolmadan ve etkisi azalmadan yeni döneme olumlu veya olumsuz ayak uydurarak dönüştüğü araştırmalardan görülen bir gerçektir. Fransız araştırmalardan görüldüğü üzere moda sosyolojisi en çok çalışan ülkenin Fransa olduğu açıktır. Hem araştırma konusu yıllar hem de araştırılan kaynaklardan her dönem psikolojik ve sosyolojik olarak modanın kendisine bir konum aradığı açıktır. Bu durum Fransızların araştırma konusu ülkelerin entelektüel yapısı ve modanın içselleştirilmesi gibi sebeplerle farklılık göstermesi şeklinde açıklanacağı gibi en erken moda kavramıyla tanışma ve daha fazla araştırılma yapılmasına olanak sağlanması gibi nedenlerle de açıklanabilir. Yakın tarihli araştırmalar incelendiğinde geçmişten gelen durumun devam ettiği diğer ülkelere göre pazarlama konuları ile ilgili araştırmalar yapılsa da Fransa'nın moda gündeminin beden algısı, cinsel kimlikler ve sanat bağlamında devam ettiği görülmektedir. Modanın sosyolojik etkilerinin en çok irdelendiği ülkenin Fransa olduğu yapılan karşılaştırmalarda açıktır. Fransa'nın dönemler arası ilişkisel olarak moda olgusunu bir sonraki kuşaklara yoğun şekilde aktardığı anlaşılmaktadır. Her ne kadar teknolojik gelişmeler karşısında Fransız modası da bir takım değişiklikler geçirse de örneğin 1800'lü yıllarda toplumsal olarak

yaşadığı moda olgusunun günümüzde de devam ettiği görülmektedir. Diğer ülkelere göre toplumun tüm katmanlarına yayılmış moda olgusunun bu durum üzerinde etkisi yadsınamaz. Tezlerden toplumun her kesiminin moda ile olan bağı eleştirel bir bakış açısı ile araştırıldığı ve toplumun katmanları arasındaki bağlantısı sorgulandığı sonucuna erişilmektedir.

Bu araştırmada örneklem olarak belirlenen Türkiye, İngiltere, Amerika ve Fransa'da yazılmış olan ve başlıklarında "moda, giysi, giyim, kıyafet ve kostüm" ifadesini içeren tezler bibliyometrik olarak incelenmiş ve bu çalışmalar arasındaki benzerlikler ve farklılar saptanmıştır. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda aşağıda yer alan öneriler geliştirilmiştir:

- Belirli bir alanda yapılan çalışmaların bibliyometrik olarak analiz edilmesi, yalnızca o araştırmacı için değil; o alanda çalışma yapmak isteyen başka araştırmacılar için de yol gösterici niteliktedir. Yeni araştırma konuları belirlenirken daha önce çalışılan ya da alanda eksikliği görülen konulara yönelmek için ülke ve konu özelinde dergi analizi, atıf analizi ve içerik analizleri yapılarak yeni çalışmalar ile yol haritaları oluşturulabilir.
- Araştırma sonucunda Türkiye, İngiltere ve Amerika benzer çalışma konuları ve alanları üzerine yoğunlaşırken, Fransa'da moda olgusu daha sosyolojik bir bakış açısı ile ele alınmaktadır. Fransa'nın moda başkenti olarak görülmesi ve ülkeye moda ile getirdiği katma değer düşünüldüğünde, Türkiye'de de araştırmalarda modanın sosyolojik açıdan ele alınması ve Fransa gibi farklı kültür ve kitleler tarafından benimsenmesini sağlayacak algının oluşması adına çalışmalar yapılabilir.
- Analiz edilen anabilim dalları ve fakülteler doğrultusunda, modanın disiplinlerarası bir yapıya sahip olduğu tespit edilmiştir. Moda, birçok alan ve sektörle etkileşim hâlinde olup geniş bir etki alanına sahiptir. Bu denli yaygın bir etkiye sahip olan moda alanında, çeşitli devlet politikalarının geliştirilebilmesi için öncelikli olarak diğer ülkelerin uygulamalarının doğrudan uygulanması yerine, eksik kalan veya yeterince çalışılmamış alanların belirlenerek bu konulara yönelik araştırmaların teşvik edilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda, akademinin üstleneceği sorumluluklar çerçevesinde araştırmacılar belirli alanlara yönlendirilebilir ve bu çalışmalar

neticesinde moda ve tekstil tasarımı eğitim programları, çağın gereksinimlerine uygun şekilde yeniden yapılandırılabilir.

- Araştırma konusu ülkelerin farklı özellikleri ve yaklaşımları göz önüne alındığında moda alanında söz sahibi olabilmek öncelikle topyekün tüm paydaşlar arasında birliktelik gerektiren, sürekli hem sektörün etkili analizinin yapılarak potansiyelin görülmesi hem de gelecekte olabilecekler hakkında öngörüler yapabilen aynı zaman da aykırı veya eleştirel bakış açılarına açık bir yapının oluştuğu görülmüştür. Bu analiz neticesinde öncelikle ülkemizde yapılacak araştırmalara bibliyometrik analiz yöntemleri kullanılarak analizlerin yapılması sağlanabilir.
- Farklı ülkelerin moda ve tekstil alanındaki akademik çalışmaları ile sektörel dinamikleri analiz edilerek, araştırma kapsamları genişletilebilir ve disiplinlerarası etkileşim artırılabilir. Ayrıca, çeşitli konu başlıklarının dahil edilmesiyle birlikte, modanın sosyo-kültürel, ekonomik, teknolojik ve sürdürülebilirlik boyutlarına yönelik daha kapsamlı ve derinlemesine çalışmalar yapılması sağlanabilir. Bu sayede, küresel ölçekte moda alanındaki gelişmeler daha bütüncül bir bakış açısıyla ele alınarak, akademik literatüre ve sektöre katkı sunabilecek özgün araştırmalar teşvik edilebilir.
- Üniversite-sanayi işbirliklerinde çalışacak metotların seçilmesi konusunda moda ve tekstil tasarım alanında yapılan akademik çalışmalar dışında moda markalarının belli periyotlardaki ya da tüm çalışmalarına uygulanacak görsel haritalamalar ile bazı trend öngörülerinde bulunulabilir.
- Akademik araştırmaların bibliyometrik analizi doğrultusunda, tarihsel süreç içerisinde gerçekleşen sosyal, ekonomik ve kültürel olayların ilgili çalışmalara olan etkisi nicel ve nitel verilerle ortaya konulabilir. Bu analizler sayesinde, belirli dönemlerde hangi konuların ön plana çıktığı, araştırma eğilimlerinin nasıl şekillendiği ve küresel ya da bölgesel ölçekte moda alanındaki akademik çalışmaların hangi dinamiklerden etkilendiği tespit edilebilir. Böylece, moda ve tekstil araştırmalarının gelişim çizgisi daha sistematik bir biçimde incelenerek, gelecekteki araştırma yönelimlerine ilişkin öngörülerde bulunulabilir.

- Moda ve tekstil tasarım sektörü meslek kuruluşlarının yıllık veya daha farklı periyodik raporlarının bibliyometrik analizlerinin yapılması ile akademik çalışmalara ışık tutabileceği düşünülmelidir.

KAYNAKLAR

Abalı, N. (2009). *Geleneksellik ve Modernizm Açısından Kılık Kıyafet*. İstanbul: İlke Yayıncılık.

Akçiğit, U., Özcan Tok, E. (2020). Türkiye Bilim Raporu. *TÜBA Raporları*, 43(21.10), 2022.

Akkaya, H. H. (2020). *İngiltere'de İşçi Sınıfının Durumu ve Çartizm Hareketi* (Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, İzmir.

Aktulum, K. (2020). *Moda ve Metinlerarasılık Alexander McQueen ve Üstgiysisellik*. Ankara: Çizgi Kitabevi.

Akyol, B., Tekin, Y. F., Dal, S. (2019). Fransa ve Singapur Yükseköğretim Sistemlerinin Türkiye Yükseköğretim Sistemi ile Karşılaştırılması. 14. Uluslararası Eğitim Yönetimi Kongresi Tam Metin Bildiri Kitabı, 2-4 Mayıs 2019, 109-115.

Akyol, P. K. (2010). Küreselleşen Moda Bağlamında Blucin Kültürü Üzerine Bir Araştırma. *Millî Folklor*, *22* (86).

Al, U. (2008). Bilimsel Yayınların Değerlendirilmesi: H-endeksi ve Türkiye'nin Performansı. *Bilgi Dünyası*, 9(2), 263-285.

Al, U. (2008). *Türkiye'nin Bilimsel Yayın Politikası: Atıf Dizinlerine Dayalı Bibliyometrik Bir Yaklaşım* (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Al, U., Doğan, G. (2012). Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Tezlerinin Atıf Analizi. *Türk Kütüphaneciliği*, 26(2), 349-369.

Al, U., Sezen, U., Soydal, İ. (2012). Hacettepe Üniversitesi Bilimsel Yayınlarının Sosyal Ağ Analizi Yöntemiyle Değerlendirilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 29 (1), 53-71.

Al, U., Tonta, Y. (2004). Atıf Analizi: Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü Tezlerinde Atıf Yapılan Kaynaklar. *Bilgi Dünyası*, 5(1), 19-47.

Albayrak, E. A. (2016). İkinci Dünya Savaşı'nın (1939-1945) Kadın Giyimine Etkileri. *ASOS Journal Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 35, 539-555.

Altun Kurtoğlu, Ş. (2022). Türk Tekstil ve Hazır Giyim İşletmelerinde Döngüsel Ekonomiye Geçiş-Kısa Bir Değerlendirme. *Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi*, 10(3), 1107-1116.

Ambrose, G., Harris, P. (2012). *Görsel Moda Tasarımı Sözlüğü*. İstanbul: Literatür Yayınları.

Antçok, S. (2022). *Türkiye'de Açılan Moda Tasarımı Eğitimi Kursları ve Hazır Giyim Sektörüne Yansıması* (Yüksek Lisans Tezi). Işık Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Apa. (2020). *Publication Manuel* (The Official Guide to APA Style). Seventh Edition.

Aracı, K. A. (2010). *1929 Büyük Ekonomik Buhran'dan 2008 Ekonomik Krizi'ne Dünya Ekonomik Krizleri ve Türk Tekstil Sektörüne Etkileri* (Yüksek Lisans Tezi). Namık Kemal Üniversitesi Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Tekirdağ.

Arığ, A. S. (2006). Türklerde Kıyafetin Kısa Tarihi. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 22 (64-65-66), 141-160.

Arığ, A. S. (2007). *Atatürk Türkiye'sinde Kılık Kıyafette Çağdaşlaşma*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Aslan, E. E. (2014). Arts & Crafts (Sanat & El Sanatları) Hareketi ve Çağdaş Türk Seramik Sanatı Başyazarlığı. *Erciyes Sanat Dergisi*, 2, 8-18.

Avrupa Üniversiteler Araştırma Konseyi (League of European Research Universities [LERU]). https://www.leru.org/ adresinden 02 Ocak 2023 tarihinde erişilmiştir.
Aydın, S. (2005). Türk Giyim-Kuşam Kültürünün Dünü-Bugünü. V. Türk Kültürü Kongresi *Cumhuriyetten Günümüze Türk Kültürünün Dünü, Bugünü ve Geleceği-Gelenek Görenek Örf-Âdet, Giyim-Kuşam* içinde (29-38). Ankara: AYK Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
Aydın, S., Oral, G. (2011). Sahne ve Gösteri Sanatlarında Sanat, Tasarım ve Teknoloji Eğitimi: Sahne Teknisyenliği Eğitimi. 1. Sanat ve Tasarım Eğitimi Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Denizbank Basım, Ankara, 192-199.
Bahçivan, F. (2005). *27 Mayıs 1960 ve 12 Eylül 1980 Askeri Müdahalelerinin Türk Politik Hayatına Etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.
Bakır, A., Ülgen, P. (2011). Geç Ortaçağ Avrupası'nın Meşhur ve Gizemli Şehri Paris. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(4), 19-47.
Bakioğlu, A. (1994). İngiltere'de Yüksek Öğretim: Türkiye İçin Göstergeler. *Öneri Dergisi*, 1(1), 99-106.
Balaban, U. (2012). Türkiye'de Yükseköğretim Reformu ve ABD'de Endüstri-Üniversite İlişkisinin Tarihi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 67(04), 25-61.
Balcı, A. (2011). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Ankara: Pegem Akademi.
Balcıoğlu, T. (1998). Tasarım Eğitimi Felsefesi Oluşumunda Üç Temel Eksen: Teori, İletişim ve Pratik. *Nesnel 11 Türkiye'de Tasarım Eğitimi* içinde (15-18). İstanbul: Boyut Yayın Grubu.
Barbarosoğlu, F. (2019). *Modernleşme Sürecince Moda ve Zihniyet*. İstanbul: İz Yayıncılık.
Bard, C. (2012). *Pantolonun Politik Tarihi* (Çev. İ. Yerguz). İstanbul: Sel Yayıncılık.
Barthes, R. (2008). Moda Dizgesi (Seçme Parçalar). *Cogito (İnsan Giyinir) Üç Aylık Düşünce Dergisi*, 55, 114-120.
Barthes, R. (2013). *The Language of Fashion*. Sydney: A&C Black.
Barthes, R. (2021). *Moda Sistemi* (Çev. A. Meral). İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
Bass-Krueger, M., & Kurkdjian, S. (2018). The State of Fashion Studies in France: Past, Present, Future. *International Journal of Fashion Studies*, 5(1), 227-244.
Bass-Krueger, M., Kurkdjian, S. (2018). The State of Fashion Studies in France: Past, Present, Future. *International Journal of Fashion Studies*, 5(1), 227-244.
Baş, G. (2013). Amerika Birleşik Devletleri Eğitim Sistemi: Karşılaştırmalı Bir Çalışma. *Journal of Educational Science*, 1 (1) , 63-93.
Baudot, F. (2001). *Modanın Yüzyılı* (Çev. N. Akatlı). İstanbul: Güncel Yayıncılık.
Baudrillard, J. (2017). *Tüketim Toplumu* (Çev. N. Tutal, F. Keskin). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
Baykal, A. (2006). Veri Madenciliği Uygulama Alanları. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (7), 95-107.
BEBKA/Bursa, Eskişehir, Bilecik Kalkınma Ajansı (2015). Moda ve Tasarım Merkezi Fizibilite Etüdü. https://www.bebka.org.tr/admin/datas/sayfas/202/moda-ve-tasarim-merkezi-fizibilite-etudu_1569220277.pdf adresinden 1 Şubat 2021 tarihinde erişilmiştir.
Besimoğlu, C. (2015). *Türkiye'deki Ziraat Fakültelerinin Tarımsal Araştırma Eğilimleri: 1996-2011 Yıllarının Bibliyometrik Analizi* (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Beyhan, E. (2010). *İnsan, Moda ve Kentsel Mekan İlişkilerinin İrdelenmesi* (Yükseklisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Bıyıklı Er, N., Saatçıoğlu, K. (2024). *Tekstil ve Giysi Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Artikel Yayıncılık.

Bilgenoğlu, A. (2010). Amerikan İç Savaşı ve Mısır: Pamuk Örneğinde Mısır Modernleşmesi ve Amerikan İç Savaşı'nın Sürece Olan Katkısı. *Journal of International Social Research, 3*(11).

Bilgin, T. T., Çamurcu, A. Y. (2008). Çok Boyutlu Veri Görselleştirme Teknikleri. *Akademik Bilişim*, 30, 107-112.

Birecikli, İ. B. (2011). Amerika'nın Kuruluşu ve ABD-Avrupa İlişkileri (1776-1876). *History Studies ABD ve Büyük Ortadoğu İlişkileri Özel Sayısı*, 81-103.

Black, S. (2009) Editorial in "Fashion Practice: Design, Creative Process and the Fashion Industry". *Fashion Practice: The Journal of Design, Creative Process and the Fashion Industry*, 1 (1), 5-8.

Blackman, C. (2013). *Modanın Tarihi, 1900'den Bugüne* (Çev. K. O. Kaftanoğlu). İstanbul: Kerasus Yayınları.

Boelen, J., Bothe, N., Sacchetti, V. (2018). Okullar Okulu: Bianelden Şüphelenmek, Tasarımdan Şüphelenmek. *4. İstanbul Tasarım Bienali Öğrenme Biçimi Olarak Tasarım, Okullar Okulu* içinde içinde (42-53). İstanbul: İstanbul Kültür Sanat Vakfı Yayınları.

Brenninkmeyer, I. (1963). *The Sociology of Fashion*. Köln-Opladen: Westdeutscher.

Broden, T. F. (2017). AJ Greimas' Historical Lexicology (1945–1958) and The Place of The Lexeme in His Work. *Σημειωτκή-Sign Systems Studies*, 45(1-2), 104-119.

Buhara, O. A., Ege, U. U. (2017). II. Dünya Savaşı Sonrası İngiltere'de Toplumsal Hayat, Sınıf Sistemi ve Yabancılaşma. *Antropoloji Dergisi*, 33, 109-121.

Busch, O. V. (2017). *Moda Praksisi* (Çev. D. Kılıç). İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.

Campus France (2021). 03 Ocak 2023 tarihinde https://www.turquie.campusfrance.org/fr adresinden erişilmiştir.

Can, Ö., Özkartal, M. (2013). Endüstrileşmenin Cumhuriyet Dönemi Sonrası Tekstil-Moda Tasarımında Kimlik Arayışına Etkileri. *Art-e Sanat Dergisi*, 6(11), 120-136.

Cemaloğlu, N., Duykuluoğlu, A. (2020). *Sosyal Bilimlerde Veri Madenciliği*. Ankara: Pegem Akademi.

Ceyhan, A., Şener, H. F. (2018). Moda Tasarımında Uluslararası Farkındalık Yaratma. *Journal of Awareness*, 3(5), 545-556.

Ceylan, A. (2019). *Hazır Giyim İşletmelerinin Tasarım Yaklaşımlarının Tasarımcı-Yönetici Bağlamında Değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Ankara.

Chul Han, C. (2020). *Şeffaflık Toplumu* (Çev. H. Barışcan). İstanbul: Metis Edebiyat.

Corbin, J., Strauss, A. (2014). *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. USA: Sage Publications.

Crane, D. (2018). *Moda ve Gündemleri, Giyimde Sınıf, Cinsiyet ve Kimlik* (Çev. Özge Çelik). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Creswell, J. W. (2018). Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşıma Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni (Çev. M. Bütün, S. B. Demir). Ankara: Siyasal Kitabevi.

Çakmak, E. (2019). *Kural Tanımayan Bir Moda Kılavuzu*. Ankara: Ayizi Yayınları.

Çapan, F. (2021). Doğu Roma İmparatorluğu ile Frank Krallığı Arasındaki Siyasi İlişkiler. *Özgün Tarih Araştırmaları-1* içinde (101-140). Ankara: İksad Yayınevi.

Çeğindir, N. (2017). *100 Soruda Giysi Mimarisi*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Çelik, H., Baykal, N. B., Memur, H. N. K. (2020). Nitel Veri Analizi ve Temel İlkeleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 379-406.

Çelik, S., Akdamar, E. (2018). Büyük Veri ve Veri Görselleştirme. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi,* 65, 253-264.

Çınar, P. (2021). *Tasarım Eğitiminde Sanat Eğitimi Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme ve Öneriler*. International Symposium on Education and Change, 15-25.

Çoruh, E., Çeğindir, N., Y. (2014). Istanbul As One Of the Future Fashion Centers. *Vocational Education*, 9(3), 38-49.

Dağlı, B. (2007). *Kelime Kazanımı Üzerinde Bir Araştırma (Kıyafet ve Kumaş Adları Örneği)* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Davis, F. (1997). *Moda, Kültür ve Kimlik* (Çev. Ö. Arıkan). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Daynes, K. (2019). *Modanın Göz Kamaştıran Hikayesi* (Çev. N. Hatırnaz). İstanbul: Uçan At Yayınları.

Demir, K. (2009). Fransa Lisansüstü Öğretim Sistemi. *Lisansüstü Öğretim Sistemleri* içinde (116-186). Ankara: Pegem Akademi.

Demir, M. (2019). *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Kadın Eğitimde Biçki Dikişin Yeri (1908-1952).* İstanbul: Libra Yayıncılık.

Denzin, N. K., Lincoln, Y.S. (2011). Introduction: The Discipline and Practice of Qualitative Research. *The Sage Handbook of Qualitative Research* (1-19). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Dereli, A. B. (2023). MAXQDA: Yaratıcı Veri Analizi Üzerine Notlar. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 13(1), 149-152.

Dilek, D. (2021). *Sosyal Fabrikanın Çalışanları Üzerindeki Etkisi: Nazilli Sümerbank Basma Fabrikası* (Yüksek Lisans Tezi). Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Dinç, A. (2019). *Pantolonun Tarihçesi* (Yüksek Lisans Tezi). Altınbaş Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Dinler, A., Uslu, A. D. (2012). Amerikalı Oyun Yazarı Anna Cora Mowatt'ın Fashion (1845) Oyununda Amerika'nın Demokrasi Ülküsünü ve Cumhuriyet İdeolojisini Yansıtan Temalarla Giysi Tasarımları. *Tiyatro Eleştirmenliği ve Dramaturji Bölümü Dergisi*, (5), 18-36.

Divrik, B., Baykal, E. (2024). Turkish Textile and Clothing Smes: Importance of Organizational Learning, Digitalization, and İnternationalization. *AUTEX Research Journal, 24*(1), 1-13.

Donaldson, A. (2016). The Power of Fashion. British Council. https://www.britishcouncil.org/research-insight/power-fashion adresinden 25 Aralık 2024 tarihinde erişilmiştir.

Eco, U. (2018). *Tez Nasıl Yazılır?* (Çev. B. Parlak). İstanbul: Can Yayınları.

Efland, A., D. (2024). *Sanat Eğitiminin Tarihi, Görsel Sanatlar Öğretiminde Düşünsel ve Sosyal Eğilimler* (Çev. O. Taşkesen). İstanbul: Hayalperest Kitap.

Ekinci, B. (2019). *An Exploratory Data Analysis on Architectural Research Agenda* (Yüksek Lisans Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Elitaş, B. L., Şeker, A. (2017). Uluslararası Ticarette Tarife Dışı Önlemlerin Rolü: Türkiye Tekstil Sektörü Üzerine Bir Araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 74, 51-74.

Enninger, W. (1998). Giyim. *Milli Folklor* (Çev. Dr. N. Özdemir), 10 (39), 92- 96.

Erdem, A. R. (2005). Üniversitenin Var Oluş Nedeni (Üniversitenin Misyonu). *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 17(17), 75-86.

Erden, S. (2006). *Türk Tekstil İşletmelerinin Küresel Rekabetteki Yeri ve Aydın İlindeki Tekstil İşletmelerinde Bir Uygulama* (Yüksek Lisans Tezi). Sosyal Bilimler Enstitüsü Adnan Menderes Üniversitesi.

Erkarslan, Ö., İmamoğulları, B. (2010). Comparative Analysis of Master of Industrial Design Education in Turkey. *Design and Technology Education: An International Journey*, 15(3), 41-57.

Ersoy, N. (2003). *Anadolu'da Sivil Toplum Örgütlenmesinin Tarihsel Gelişimi*. Türk İdare Dergisi, 438, 129-157.

Ertürk, N. (2013). Giyilebilir Sanat. *Moda Tasarımı* içinde (13-15). Eskişehir: Açık Öğretim Fakültesi Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Eryürük, S. H., Kalaoğlu, F., Baksak, M. (2011). Evaluation of Globalization Strategies and İnternal Analysis of The Turkish Clothing İndustry. *Textile And Apparel*, *21*(2), 100-106.

European Higher Education Area and Bologna Process (EHEA). http://www.ehea.info/page-sorbonne-declaration-1998 adresinden 02 Ocak 2023 tarihinde erişilmiştir.

Europen Commission (Eurydice, France). https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/france/third-cycle-phd-programmes adresinden 02 Ocak 2023 tarihinde erişilmiştir.

Europen Commission (Eurydice, Italy). https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/italy/third-cycle-phd-programmes adresinden 02 Ocak 2023 tarihinde erişilmiştir.

Faerm, S. (2012). Towards a Future Pedagogy: The Evolution of Fashion Design Education. *International Journal of Humanities and Social Science*, 2 (23), 210-219.

Fakhri, M., Sinaga, N. F. A., Syahputra, S., Pradana, M. (2024). Fashion Advertising: A Brief Bibliometric Review. *Environment and Social Psychology*, 9(5), 1-8.

Fashionary Team (2017). *Fashionpedia, The Visual Dictionary of Fashion Design*. Hong Kong: Fashionary.

Fashionary Team (2020). *The Hidden Facts of Fashion*. Hong Kong: Fashionary.

Fashionary Team (2023). *Stylepedia, A Visual Directory of Fashion Styles*. Hong Kong: Fashionary.

Fetterman, N. I. (1977). *A Bibliometric Analysis of Clothing Literature with Implications for Information Storage and Retrieval* (Doktora Tezi). The Ohio State University, Michigan.

Ffoulkes, F. (2023). *Moda Nasıl Okunur? Tarzları Anlamak İçin Hızlandırılmış Bir Kurs* (Çev. T. Göbekçin). İstanbul: Alfa Basım.

Fogg, M. (2014). *Modanın Tüm Öyküsü* (Çev. E. Gözgü). İstanbul: Hayalperest Yayınevi.

Freire, P. (1991). *Ezilenlerin Pedagojisi.* (Çev. D. Hattatoğlu). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Gacar, B. K., Keser, İ. K. (2023). Fonksiyonel Veri Analizi: Bilim Haritalama Tekniği ile Bir İnceleme. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(2), 276-294.

Gelen, İ. (2021). Amerika Eğitim Sistemi [PDF belgesi]. Ders Notları. https://avys.omu.edu.tr/storage/app/public/ismailgelen/57388/-ABD%20E%C4%9E%C4%B0T%C4%B0M%20S%C4%B0STEM%C4%B0%20IG.pdf adresinden 2 Ocak 2022 tarihinde erişilmiştir.

Gencer, A. O. (2019). *Amerika Birleşik Devletleri Yükseköğretim Sistemi Üzerine Bir Araştırma* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Genç, Ö. (2011). Kara Ölüm: 1348 Veba Salgını ve Ortaçağ Avrupa'sına Etkileri. *Tarih Okulu Dergisi*, 123-150.

Gezgin, A. Ö. (2003). *Akademi'ye Tanıklık 3, Güzel Sanatlar Akademisi'ne Bakışlar, Dekoratif Sanatlar.* İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Glänzel, W. (2003). Bibliometrics as a ResearchField. A Course on Theoryand Application of Bibliometric İndicators (Course Handouts) [PDF Belgesi]. 20 Ocak 2021 tarihinde https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.97.5311&rep=rep1&type=pdf adresinden erişilmiştir.

Gözler, K. (2020). Akademinin Değersizleşmesi Üzerine. *Türkiye Nereye Gidiyor? Akademi ve Hukuk Üzerine Gözlemler ve Eleştiriler (Makalelerim 2019)* içinde (349-384). Bursa: Ekin.

Grant, D. (1979). Design Methodology and Design Methods. *Design Methods and Theories* içinde (46-47). 13(1). Michigan: Design Methods Institute.

Güçlü, N., Yılmaz, G. (2019). Türkiye ve Bazı Avrupa Ülkelerinin Doktora Programlarının Değerlendirilmesi. *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi*, 6(1), 71-89.

Gümüş, T. T. (2010). Feodalizm: Avrupa Tarihinde Yeni Yaklaşımlar. *Tarih Araştırmaları Dergisi,* 29(47), 39-64.

Günay, D. (2002). Sanayi ve Sanayi Tarihi. *Mimar ve Mühendis Dergisi*, *31*, 8-14.

Güner, D. (2023). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Kıyafet Yasakları. *Rumeli Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi.* 37, 598-608.

Güneş, Ö., Pala, H. (2018). Avusturya'da Giyim-Kuşam Konusunda Hazırlanmış Lisansüstü Tezler İçin Bir Literatür Taraması. 3. Uluslararası Avrasya Spor Eğitim ve Toplum Kongresi Tam Metin Kitabı. 15-18 Kasım 2018, Mardin, Türkiye.

Gürcüm, B. H., Arslan, A. (2016). Süfraj Hareketini Hazırlayan Etmenlerin Tekstil Sanayi Bağlamında İrdelenmesi. *İdil Dergisi,* 5 (25), 1305-1350.

Gürçayır Teke, S. (2017). Seçkinleştirilen El Sanatları ve Geleneğin Sınırları: Olgunlaşma Enstitüleri Örneği. *Milli Folklor,* 29 (116), 58-72.

Gürsoy, T. A. (2010). *Giyim Kültürü ve Moda* (2. Cilt). İstanbul: Ömür Matbaacılık.

Gürüz, K. (2001). *Dünya'da ve Türkiye'de Yükseköğretim (Tarihçe ve Bugünkü Sevk ve İdare Sistemleri).* Ankara: ÖSYM Yayınları 4.

Hacıola, Y., Atılgan, T. (2014). Research on Fast Fashion and Fast Fashion Retailing in Turkish Apparel Sector. *Textile And Apparel, 24*(2), 143-150.

Hamidova, Ü. (2012). Ortaçağ Tapestry Dokumaları. *Akdeniz Sanat Dergisi*, 4(7), 127-129.

Han, J., Kamber, M., Pei, J. (2012). *Data Mining, Conceptand Techniques*. Waltham: Morgan Kaufmann Publishers.
Hekimoğlu, C. K. (2024). *Artificially Intelligent Fashion Designer and Evaluator With Generative Adversarial Networks* (Yüksek Lisans Tezi). Yaşar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İzmir.
Heskett, J. (2017). *Tasarım* (Çev. E. Uzun). Ankara: Dost Kitabevi.
Himam, D. (2024). *Erken Cumhuriyet Dönemi ve 1990'lı Yıllar Arasında Türk Moda Tarihi*. İzmir: İzmir Ekonomi Üniversitesi Yayınları.
Himam, F. D. (2013). 16. yüzyıl Giysi Tarihi Yazımı Üzerine: Giysilerde Doğu Batı Etkileşimi, Egzotizm ve Güç. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2013(29), 91-116.
Hopkins, J. (2016). *Moda Tasarımında Erkek Giyim* (Çev. N. Altınay). İstanbul: Literatür Yayınları.
http://www.education.gouv.fr/sup/lmd/presente/initiat.htm adresinden 02 Ocak 2023 tarihinde erişilmiştir.
https://about.proquest.com/about/who-we-are.html 16 Şubat 2021 tarihinde erişilmiştir.
https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/third-cycle-phd-programmes-101_en 25 Mart 2022 tarihinde erişilmiştir.
https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/third-cycle-phd-programmes-91_en 25 Mart 2022 tarihinde erişilmiştir.
https://education.ec.europa.eu/education-levels/higher-education/inclusive-and-connected-higher-education/bologna-process adresinden 02 Ocak 2023 tarihinde erişilmiştir.
https://fulbright.org.tr/posts/27/Amerikan-Eğitim-Sistemi adresinden 02 Ocak 2023 tarihinde erişilmiştir.
https://hacibayram.edu.tr/stf-moda/bolum-hakkinda 26 Ocak 2021 tarihinde erişilmiştir.
https://istatistik.yok.gov.tr/ adresinden 12 Mart 2024 tarihinde erişilmiştir.
https://mds.isseymiyake.com/im/en/ 02 Ocak 2023 tarihinde erişilmiştir.
https://national-policies.eacea.ec.europa.eu/mobility-scoreboard/higher-education/graphical-overview 16 Mart 2022 tarihinde erişilmiştir.
https://news.mit.edu/2019/mit-and-fit-join-forces-create-innovative-textiles-0717 adresinden 25 Aralık 2025 tarihinde erişilmiştir.
https://orientation-carriere.com/articles/universites-paris-idf.php adresinden 02 Ocak 2023 tarihinde erişilmiştir.
https://read.oecd-ilibrary.org/science-and-technology/oecd-science-technology-and-innovation-outlook-2016/strengthening-education-and-skills-for-innovation_sti_in_outlook-2016-40-en#page5 adresinden 25 Mart 2022 tarihinde erişilmiştir.
https://snowballstem.org/ 25 Ocak 2021 tarihinde erişilmiştir.
https://tgsd.org.tr/hakkimizda/ 18 Mart 2024 tarihinde erişilmiştir.
https://uluslararasi.yok.gov.tr/uluslararasilasma/bologna/temel-bilgiler/bologna-sureci-nedir adresinden 02 Ocak 2023 tarihinde erişilmiştir.
https://www.arts.ac.uk/about-ual
https://www.arts.ac.uk/colleges/central-saint-martins/about-us
https://www.ihkib.org.tr/content/files/uploads/4243/itkib-hedef-312-mbfw-ek-min-201911131238460383-F3044.pdf
https://www.maxqda.com adresinden 12 Eylül 2021 tarihinde erişilmiştir.

https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2547.pdf adresinden 16 Mart 2022 tarihinde erişilmiştir.
https://www.osym.gov.tr/TR,1371/tanimlar.html 25 Mart 2022 tarihinde erişilmiştir.
https://www.singer.com.tr/tr/kurumsal/tarihçe 5 Aralık 2023 tarihinde erişilmiştir.
https://www.theses.fr/fr/# adresinden 12 Eylül 2022 tarihinde erişilmiştir.
https://www.vosviewer.com/ adresinden 12 Eylül 2021 tarihinde erişilmiştir.
Iwagami, M. (2002). 19th Century. Akiko Fukai (Ed.), *The Collection of the Kyoto Costume Institute Fashion: A History from the 18th to the 20th Century* içinde (s.149-330). Köln: Taschen.
İHKİB İngiltere Ülke Raporu Aktif Giyim (2022). https://www.ihkib.org.tr/fp-icerik/ia/d/2022/09/06/ingiltere-aktif-giyim-2021-202209061205370767-46AE9.pdf adresinden 15 Nisan 2024 tarihinde erişilmiştir.
İnalcık, H. (1980). Osmanlı Pamuklu Pazarı, Hindistan ve İngiltere : Pazar Rekabetinde Emek Maliyetinin Rolü. *Odtü Gelişme Dergisi*, 1979-1980-Özel Sayı, 1–65.
İnalcık, H. (2021). *Türkiye Tekstil Tarihi Üzerine Araştırmalar*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
İşcioğlu, T. E., Atakan, M. S. (2017). Türk ve Alman Gençlerin Giyim Motivasyonu, Marka Duyarlılığı ve Moda Yönelimi: Karşılaştırmalı Bir Araştırma. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, *9*(3), 300-325.
Jackson, L. (2002). *Twentieth-Century Pattern Design*. New York: Princeton Architecrural Press.
Jones, S. (2009). *Moda Tasarımı* (Çev. H. Kılıç). İstanbul: Güncel Yayıncılık.
Jorayev, Ö. E. (2019). Tapestry Sanatı ve Türkiye'de Gelişim Süreci. *Sanat-Tasarım Dergisi*, 10, 47-54.
Kanat, S. (2016). Internationalization Process of Turkish Clothing Sector. *Tekstil ve Konfeksiyon* , *26* (1), 3-11.
Kaptan, S. (1998). *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri.* Ankara: Bilim Yayınevi.
Karaaslan, S. (2010). *1980 Sonrası Türk Toplumunda Din Eksenli Kadın Kıyafetlerinin Değişimine Yansımaları* (Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
Karadayı Usta, S. (2022). Sürdürülebilir Moda Tedarik Zinciri Yönetimi Uygulamalarının Sistematik Taraması. *Lojistik Dergisi*, 19 (56), 68-79.
Karagöz, Z. Ö. (2017). Selçuklu Devleti ve Osmanlı İmparatorluğu'nda Kadın Kıyafetleri. *Yeditepe Üniversitesi Tarih Bölümü Araştırma Dergisi*, 1(1), 130-137.
Karaimamoğlu, T., Gümüş, T. T. (2020). Veba ile Başlayan Değişim: Kara Ölüm'den Sonra Büyük Britanya'da Değişen Gündelik Yaşam. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (44), 509-526.
Karakütük, K. (2009). Türkiye'de Lisansüstü Öğretim Sistemi. *Lisansüstü Öğretim Sistemleri* içinde (521-546). Ankara: Pegem Akademi.
Karaman Kepenekçi, Y. (2009). Amerika Birleşik Devletleri'nde Lisansüstü Öğretim Sistemi. *Lisansüstü Öğretim Sistemleri* içinde (29-48). Ankara: Pegem Akademi.
Katagiri, Y. (2016). *Firms' Decisions to Enter A Market Of Highly Differentiated Products: Apparel İndustry and New York Fashion Week* (Doctoral Thesis). City University of New York.
Kawamura, Y. (2016). *Moda-Loji, Moda Çalışmalarına Giriş* (Çev. Ş. Özüdoğru). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Koca, E. (2012). Osmanlıda Yapılan Kılık Kıyafete İlişkin Reformların Erkek Giysilerinin Biçimsel Özelliklerine Etkileri. CIEPO-20 Comité International des Études Pré-Ottomanes et Ottomanes, 27, 664-681.

Koca, E., Ceylan, A. (2018). Tasarımcı Perspektifinden Hazır Giyim İşletmelerinde Tasarım ve Tasarımcı. *Electronic Turkish Studies*, 13(18), 911-926.

Koca, E., Koç, F. (1995). Güzellik Yarışmalarının Türkiye'deki Moda Bilincinin Oluşumuna Etkileri. *Clothing and Textiles Research Journal*, 13(3), 172-183.

Koca, E., Koç, F. (2009). Giysi Tasarımında Yaratıcılık. *NWSA E-Journal of World Sciences Academy*, 4(1), 33-35.

Koca, E., Koç, F. (2014). Kıyafetnameler ve Ralamb'ın Kıyafet Albümü'ndeki 17. Yüzyıl Osmanlı Toplumu Giysi Özelliklerinin İncelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 9(11), 371-394.

Koca, E., Koç, F., Çotuk, S. (2009). Geleneksel Giyim Öğelerinin Esin Kaynağı Olarak Giysi Tasarımına Katkıları. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 4(3), 88-103.

Koca, E., Koç, F., Kaya, Ö. (2011). Kostüm Tasarımcılarının Tasarım Sürecinde Karşılaştıkları Problemler. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 6(2), 53-65.

Koca, E., Koç, F., Vural, T. (2008). Kültürlerarası Etkileşimde Giyim Kuşam. 38. ICANAS Uluslararası Asya Ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, 10 - 15 Eylül 2007, cilt.2, 793-808.

Koca, E., Koç, F., Vural, T. (2008). Yabancı Kültürlerin Osmanlı Giyim Kuşamına Etkileri. CIEPO-18 International Committee of Pre-Otoman and Otoman Studies, 18, 25-30.

Koca, S. (2021). Kamus-ı Türkî'den Günümüze Fransızca Alıntı Kelimelerde Anlam Değişmeleri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (22), 1-27.

Koç, F., Koca, E. (2006). Türk İnsanının Cumhuriyet Dönemi ile Başlayan Giyim-Kuşamda Çağdaşlaşma Süreci. *Tekstil Maraton Dergisi*, 86, 43.

Koç, F., Koca, E. (2012). Geleneksel Giysi Tarzlarının Değişimi ve Türk Modasının Oluşumunda İstanbul. Uluslararası Türk Kültürü Kongresi Türk ve Dünya Kültüründe İstanbul Bildiriler IV, Atatürk Kültür Merkezi, Konya, 2167-2204.

Koç, F., Koca, E. (2023). Türkiye'de Cumhuriyet Reform Hareketlerinin Kılık Kıyafet ve Moda Alnında Yapılan Dönüşüme Katkıları. *21. Yüzyılda Sanat Yorumları* içinde (135-171). Ankara: İksad Yayınevi.

Koç, F., Saatçıoğlu, K., Çelik, R., Nadasbaş, S. E. (2016). Moda Tüketicilerinin Giysi Seçiminde Trendleri (Eğilim) Kullanma Durumları ve Giysi Stillerinin Belirlenmesine İlişkin Davranış Analizi. *Journal of International Social Research*, 9(43), 2588-2600.

Korkmaz, T. (2005). Türk ve İngiliz Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması (Doktora Tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Kozaman Som, S. (2010). İstanbul'da Moda Tasarım Sektörü. *Sektörel Araştırma Raporu.* https://docplayer.biz.tr/2610081-Gstanbul-da-moda-tasarim-sektoru-sektorel-aragtirma-raporu.html adresinden 1 Şubat 2021 tarihinde erişilmiştir.

Kozan, M. (2022). Büyük Alfred Dönemi Üzerine Bir Değerlendirme. *Uluslararası Toplumsal Bilimler Dergisi*, 6(1), 146-161.

Köroğlu, S., A. (2015). Literatür Taraması Üzerine Notlar ve Bir Tarama Tekniği. *GİDB Dergi*, 1, 61-69.

Kurt, M., Çakır, B., Demir, K. (2016). Türkiye'de Modern Yönetimin Erken Dönemleri: Geç-Osmanlı Döneminde Fabrikalar, Sanayi Mektepleri ve Yabancı Uzmanlar. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 45, 154-165.

Kurutkan, M. N., Orhan, F. (2018). Bilim Haritalama, Bibliyometrik Analiz. *Bilim Haritalama, Bibliyometrik Analiz, Sağlık Politikası Konusunun Bilim Haritalama Teknikleri ile Analizi* içinde (1-12). Ankara: İksad Yayınları.

Kushkuley, S. (2012, Haziran). Trend Analysis in Harper's Bazaar. In Proceedings of the *NAACL-HLT 2012 Workshop on Computational Linguistics for Literature*, 84-87.

Kuzucu, Y. (2009). *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türk Tekstil Tarihinin Gelişimi* (Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Mackenzie, M. (2017). *...İzmler Modayı Anlamak* (Çev. M. Tuna). İstanbul: Literatür Yayınları.

Mandaloğlu, M. (2013). Eski Türklerde Sanayi, Ticaret ve Maliyenin Ekonomik Açıdan Değerlendirilmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2.2, 129-150.

Mareis, C. (2018). Yaratıcılık, Üretim ve Bunların Ayrıştırılmazlığı Üzerine. *4. İstanbul Tasarım Bienali Öğrenme Biçimi Olarak Tasarım, Okullar Okulu* içinde (60-66). İstanbul: İstanbul Kültür Sanat Vakfı Yayınları.

Martin, Ö. S. (2022). *Giyim Kuşam ve Çıplaklık, Tarihöncesi Çağlarda Yakındoğu'da Giyim Kültürü*. İzmir: Sakin Kitap.

Marx, K. (1978). *Kapital* (Cilt I). Ankara: Sol Yayınları.

Maslow, A. H. (1943). Preface to Motivation Theory. *Psychosomatic Medicine*, 5(1), 85-92.

Mazlum, M. M. (2017). Türkiye ve İtalya Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 1141-1177.

McIntire, J. S. (2006). *The Clothing and Textile Research Base: An Author Cocitation Study* (Yükseklisans Tezi). University of Missouri, Columbia.

Meşeci, F. (2007). İngiltere'de İlköğretim Performans Değerlendirme Sistemi ve Türkiye İçin Öneriler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 5(14), 79-105.

Metinsoy, E. M. (2014). *Mütareke Dönemi İstanbul'unda Moda ve Kadın, 1918-1923*. İstanbul: Libra Yayıncılık.

Meydan, C., Guliyeva, M. (2020). Büyük Selçuklu Dönemi Saray Giyim Kuşamı. *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi,* 16, 176-191.

Mozota, B. B. (2006). *Tasarım Yönetimi* (Çev. S. Kaçamak). İstanbul: MediaCat Kitapları.

Odabaşı, S. (2022). Moda Çalışmaları ve Nitel Araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 51, 193-199.

OECD (2021). Graduates by Field. https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=EDU_GRAD_FIELD adresinden 11 Mart 2024 tarihinde erişilmiştir.

Ok, M., Öğüt, L. (2022). Ampir Dönemi Kadın Giysilerinde Siluet, Kumaş ve Desen Özellikleri. *İdil Dergisi*, 95, 1051–1065.

Oral, E. (2019). Sustainability Challenges of Fast Fashion: Environmental and Social İmpacts of Cotton Growing and the Ready-Made Garment İndustry in Turkey. *Yuridika, 34*(3), 443-466.

Ormanlar, Ç. (1999). Giyim Kuşam Modaları. *75 Yılda Değişen Yaşam Değişen İnsan Cumhuriyet Modaları içinde* (42-92). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

Orsborne, A. (2013). *Moda Geçmişten Günümüze Giyim Kuşam ve Stil Rehberi* (Çev. D. Özen). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
Osareh, F. (1996). Bibliometrics, Citation Analysis and Co-Citation Analysis: A Review of Literature I., *Libri*, 46(3), 149-158.
Otacıoğlu, S. G. (2019). Bir "Avrupa Birliği" Ülkesi Olan İtalya'daki Genel Eğitim Sistemi, Müzik Eğitimi ile Müzik Öğretmeni Yetiştirme Programlarına Genel Bir Bakış. *Kesit Akademi Dergisi*, (4), 31-43.
Owen, C. L. (1998). Tasarım Eğitimi. *Nesnel 11 Türkiye'de Tasarım Eğitimi* içinde (13-15). İstanbul: Boyut Yayın Grubu.
Öcal, F. M., Altıntaş, K. (2018). Dördüncü Sanayi Devriminin Emek Piyasaları Üzerindeki Olası Etkilerinin İncelenmesi ve Çözüm Önerileri. *OPUS International Journal of Society Researches*, 8(15), 2066-2092.
Öğreten, C. (2022). Karma Ekonomi Sistemi Bağlamında Milli Birlik Komitesi'nin Ekonomi Politikalarının Değerlendirilmesi (27 Mayıs 1960–27 Ekim 1961). *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, 12, 53-67.
Öktem İşözen, O. (2009). *Giyim Tasarım Eğitiminin Yurtiçi ve Yurtdışındaki Okullar, Programları, Öğrenci Profillerinin ve Sektöre Uyumlarının İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
Ökten, Z. (2020). *Moda ve Ekonomi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
Öndoğan, Z., Öndoğan, E. N. (2021). *Moda ve Marka*. Ankara: İksad Yayınları.
Özcan, A. (2023). *Tekstil ve Moda Tasarımı Eğitim-Öğretim Süreçlerinde Bilişsel ve Psikomotor Öğrenme*. Çanakkale: Paradigma Akademi Yayınları.
Özcan, A. (2023). *Tekstil ve Moda Tasarımı Eğitim-Öğretim Süreçlerinde Bilişsel ve Psikomotor Öğrenme*. Çanakkale: Paradigma Yayınları.
Özden, K., Özmat, M. (2014). Salgın ve Kent: 1347 Veba Salgınının Avrupa'da Sosyal, Politik ve Ekonomik Sonuçları. *İdealkent Dergisi*, 5(12), 60-87.
Özden, Y. (2010). *Eğitimde Yeni Değerler, Eğitimde Dönüşüm*. Ankara: Pegem Akademi.
Özer, İ. (2014). *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Yaşam ve Moda*. İstanbul: Truva Yayınları.
Özkan, Y. (2020). *Veri Madenciliği Yöntemleri (Bilgisayar Bilimleri ve Bilgisayar Mühendisliği)*. İstanbul: Papatya Bilim.
Özkavruk Adanır, E., Er, F. D. (2021). Hollywood'da Kostüm Tasarımının Ortaya Çıkışı: Travis Banton. *ARTS: Artuklu Sanat ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 6, 111-132.
Özsoy, V. (2003). *Görsel Sanatlar Eğitimi; Resim-iş Eğitiminin Tarihsel ve Düşünsel Temelleri*. Gündüz Eğitim ve Yayıncılık: Ankara.
Özüdoğru, Ş. (2013). Modern Sanat Akımları ve Moda. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 2(06), 211-238.
Özüdoğru, Ş. (2015). *19. Yüzyıldan Günümüze Moda ve Sanat Etkileşimi* (Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Anabilim Dalı, Eskişehir.
Özüdoğru, Ş., Yüksel, A. H. (2020). Kültür ve Endüstrinin Arakesitinde Ulusal Modayı Yeniden Düşünmek. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (39), 327-338.
Parlak, A. (2023). Reform Öncesi İngiltere ve Anglikan Kilisesinin Ortaya Çıkmasına Etkili Olan Faktörler. *Dinler Tarihi Lisansüstü Sempozyumu*, 259-289.

Pedgley, O., Palamut, Y., Şener, B., Evans, M. (2024). Profiling Of Turkish Third-Cycle Theses In Design: Bibliometric Analysis of the Yök Thesis Center. *METU JFA*, 2, 163-197.

Pektaş, H. (2008). *Moda ve Küreselleşme*. Çatışma ve İşbirliği Kaynağı Olarak Küreselleşme Sempozyumu, 13-16.

Polatoğlu, M. G. (2021). Türkiye'nin Kalkınmasında Sümerbank ve Etkinliği (1933-1987). *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 37(104), 261-306.

Politzer, G. (1978). *Felsefenin Temel İlkeleri* (Çev. M. Ardos). Ankara: Sol Yayınları.

Pritchard, A. (1969). Statistical Bibliography or Bibliometrics. *Journal of Documentation*, 25(4), 348-349.

Quality Assurance Agency for Higher Education [QQA]. (2020). Characteristic Statement: Doctoral Degree. Gloucester, UK: The Quality Assurance Agency for Higher Education. https://www.qaa.ac.uk/docs/qaa/quality-code/doctoral-degree-characteristics-statement-2020.pdf?sfvrsn=a3c5ca81_14 adresinden 2.12.2014 tarihinde erişilmiştir.

Ricadat, E., Taieb, L. (2020). *Üzerime Giyecek Hiçbir Şeyim Yok! Giysi: Keyif mi, İşkence mi?* (Çev. T. Gülcan). İstanbul: İletişim Yayınları.

Rosovsky, H. (2017). *Üniversite, Bir Dekan Anlatıyor* (Çev. S. Ersoy). İstanbul: Say Yayınları.

Rude, G. (2015). *Fransız Devrimi* (Çev. A. İ. Dalgıç). İstanbul: İletişim Yayınları.

Rukanci, F., Anameriç, H. (2004). Ortaçağda İlk Üniversiteler: Studium Generale. *Felsefe Dünyası*, (39), 72-88.

Sağlam, Y., Kanadlı, S. (2023). *Nitel Veri Analizinde Kodlama*. Ankara: Pegem Akademi.

Saldana, J. (2009). Chapter 1: An Introduction to Codes and Coding. *The Coding Manual for Qualitative Researchers*, 3-21.

Saldana, J. (2013). The Coding Manual for Qualitative Researchers. London: Sage Publications.

Saldıray, S. (2003). *Akademi'ye Tanıklık 3, Güzel Sanatlar Akademisi'ne Bakışlar, Dekoratif Sanatlar*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Saraçoğlu, G., Demirkan, Ö., Ünver, G. (2018). Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulundaki Öğretmenlik Uygulamalarının İncelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(1), 299-331.

Schipper, M. (2020). *Giyinmenin Kısa Tarihi* (Çev. N. Onaran). İstanbul: Destek Yayınları.

Sesiz, N. (2018). *Moda Endüstrisinde Türk Tasarımcı Markaları ve Stil Analizleri* (Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Antalya.

Sevimli Deniz, S. (2022). Görsel Veri Madenciliği. *Sosyal ve Beşerî Bilimlerde Güncel Araştırmalar-II* içinde (91-105). Ankara: Gece Kitaplığı.

Skjold, E. (2008). *Fashion Research at Design Schools* (1. Edt.). Denmark: Designskolen Kolding.

Sorger, R., Udale, J. (2013). *Moda Tasarımının Temelleri* (Çev. Ç. Sirkeci). İstanbul: Literatür Yayınları.

Şahin, M. (2004). Anglikanizm Öncesi İngiltere ve Anglikanizmin Doğuşu. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* 18(18), 137-154.

Şahin, Y. (2015). Tarihin Tekerini Geriye Döndürmek: Moda Tasarımında Geleneği Yorumlama Sorunsalı. *Yedi Dergisi*, 13, 25-32.

Şahinoğlu, M. A., Aydın, S. (2015). Hazır Giyim Sektöründe Verilen Hizmet İçi Eğitimin İşgörenlerin Kaliteye İlişkin Görüşlerine Etkisi, *Tekstil ve Mühendis,* 22: 98, 56-62.

Şenol, N. (2018). Minimalist Sanat Akımının Moda Üzerindeki Etkisine Genel Bir Bakış. *Art-Sanat Dergisi*, 9, 437-448.

Şirin, S. M. (2018). *R ile Uygulamalı Analiz Yöntemleri-I İstatistiğe Giriş ve Açıklayıcı Veri Analizi*. Ankara. https://www.researchgate.net/profile/Selahattin_Sirin/publication/325930147_R_ile_Uygulamali_Analiz_Yontemleri_-_I/links/5f3252a8a6fdcccc43bf0b53/R-ile-Uygulamali-Analiz-Yoentemleri-I.pdf adresinden 16 Şubat 2021 tarihinde erişilmiştir.

Tanhan, F. (2019). Lisansüstü Eğitimde Kişilerarası Etkileşimin Psikolojik Yansımaları. *Lisansüstü Eğitim Üzerine Düşünceler* içinde (9-20). Ankara: Pegem Akademi.

Tanilli, S. (1988). *Nasıl Bir Eğitim İstiyoruz?* İstanbul: Amaç Yayıncılık.

Türk Tasarım Danışma Konseyi (2016). Tasarım Strateji Belgesi ve Eylem Planı. 29 Aralık 2024 tarihinde file:///Users/ceren/Downloads/Tasar%C4%B1m%20Strateji%20Belgesi%20ve%20Eylem%20Plan%C4%B1%20(2014-2016)%20(1).pdf adresinden erişilmiştir.

TDK, Büyük Türkçe Sözlük. https://sozluk.gov.tr/ adresinden 20.01.2020 tarihinde erişilmiştir.

Tekin, S. (2024). *Günümüz Modasında Cinsiyetsizlik ve Sıfır Atık Kalıp Sistemiyle Bir Kapsül Koleksiyon Önerisi* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Nişantaşı Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tekstil ve Moda Tasarımı Anasanat Dalı, İstanbul.

Teymur, N. (1998). Tasarımdaki Teori. *Nesnel 11 Türkiye'de Tasarım Eğitimi* içinde (10-12). İstanbul: Boyut Yayın Grubu.

Tezcan, M. (1983). Giyim Olgusuna Sosyo-Kültürel Bakış ve Türklerde Giyim. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 16 (1), 255-276.

Tokol, A. (1984). İngiltere'de Sendikacılık ve Toplu Pazarlık Sistemi. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(1), 221-228.

Topbaş, E. (2005). Fransa'da Yüksek Öğretimin Örgütsel Yapısı: Paris Akademisi Örneği. *Milli Eğitim Üç Aylık Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 33 (167). https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/167/index3-topbas.htm adresinden 3 Ocak 2023 tarihinde erişilmiştir.

Tosun, İ. (1997). *Bilim Adamı Yetiştirme-Lisansüstü Eğitim*. Ankara: TÜBA Yayını.

Tunalı, İ. (2020). *Tasarım Felsefesi*. Ankara: Fol Kitap.

Tunç, B. (2009). İngiltere Lisansüstü Öğretim Sistemi. *Lisansüstü Öğretim Sistemleri* içinde (229-246). Ankara: Pegem Akademi.

Turan, L., Sevim, O., Tunagür, M. (2018). Türkçe Eğitimi Alanında Hazırlanan Doktora Tez Özetlerine Yönelik Bir İçerik Analizi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2018(11), 29-44.

Turgut, G. D. (2010). *Teknolojik Koşulların Modaya Olan Etkileri* (Yüksek Lisans Tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Türkiye Tasarım Vakfı (2017). *Strateji Çalıştayı Raporu.* https://turkiyetasarimvakfi.org/media/T%C3%BCrkiye_Tasar%C4%B1m_Vakf%C4%B1_Strateji_Raporu.pdf adresinden 1 Şubat 2021 tarihinde erişilmiştir.

U.S. Departmen of Education (2022). http://www.ed.gov adresinden 2 Ocak 2022 tarihinde erişilmiştir.
Uçkaç, A. (2010). Türkiye'de Neoliberal Ekonomi Politikaları ve Sosyo-Ekonomik Yansımaları. *Maliye Dergisi*, 158(1), 422-430.
Uğur, A. (2004). Türkiye'nin Dış Ticaretinde Tekstil-Giyim Sektörünün Yeri ve Yeni Rekabet Dönemi. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, *2*(2), 26-49.
Uygur, E., Uygur, F. (2014). Fransız Sömürgecilik Tarihi Üzerine Bir Araştırma. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *173*(173), 273-286.
Ünlüer, A. O. (2000). Türkiye'de Televizyon Yayıncılığı Tarihine Analitik Bir Yaklaşım. *Kurgu*, 17(1), 42-51.
Üstüner, S. G. (2017). Tekstil Tasarım Tarihine Genel Bir Bakış. *Sanat-Tasarım Dergisi*, (8), 49-56.
Vassaf, G. (2020). *Cehenneme Övgü, Gündelik Hayatta Totalitarizm*. İstanbul: İletişim Yayınları.
Vaughan, L., Morrison, A. (2014) Unpacking Models, Approaches and Materialisations of the Design PhD. *Studies in Material Thinking*, 11(2), 1-19.
Vaughan, L., Morrison, A.(2013) Form, Fit and Flair: Considering The Design Doctorate. Reitan, J.B., Lloyd, P., Bohemia, E., Nielsen, L.M., Digranes, I., & Lutnæs, E. (eds.), DRS Cumulus: Design Learning for Tomorrow, 14-17 May, Oslo, Norway.
Veblen, T. B. (2008). Kadın Giyiminin İktisadi Teorisi. *Cogito (İnsan Giyinir) Üç Aylık Düşünce Dergisi*, 55, 151-161.
Veli, H. (2022). *Eski Uygurlarda Yerleşik Yaşam Kültürü*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
Waquet, D., Laporte, M. (1999). *Moda* (Çev. I. Ergüden). Ankara: Dost Kitabevi.
Watson, L. (2007). *Modaya Yön Verenler* (Çev. G. Ayas). İstanbul: Güncel Yayıncılık.
White, G. S. (1836). *Memoir of Samuel Slater, the Father of American Manufactures: Connected with a History of the Rise and Progress of the Cotton Manufacture in England and America.* (Vol. 4). Printed at No, 46 Carpenter Street.
Wiggins, C., Jones, M. L. (2024). *Veri Nasıl Oluştu? Akıl Çağından Algoritma Çağına Uzanan Bir Tarih*. İstanbul: Serenad Yayınevi.
Williams, H. (2015). *18. Yüzyılda Avrupa'da Türk Modası Turquerie*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Worsley, H. (2018). *Modayı Değiştiren 100 Fikir* (Çev. B. Başoğlu). İstanbul: Literatür Yayınları.
Yağan, S. A., Çubukçu, Z. (2019). Türkiye ve İngiltere Doktora Programlarının Karşılaştırılması. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, (1), 134-143.
Yegin, M. (2014). *Farklı Kumaş Kalitelerindeki Baskı Tekniklerinin Modaya Etkileri* (Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
Yeşildağ, Z. (2010). *İtalya ve Türkiye'de Lisans Düzeyinde Görsel Sanatlar Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi* (Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
Yezhova, O., Pashkevich, K., Manoilenko, N. V. (2018). Comparative Analysis of Foreign Models of Fashion Education. *Revista Românească pentru Educaţie Multidimensională,* 10 (2), 88-101.
Yıldırım, K. (2011). Mesleki ve Teknik Eğitimin Yeniden Yapılandırılması. Bölgesel Kalkınma Öncelikli İsdihdam Odaklı Sanayileşöme TMMOB 2011 Sanayi Kongresi , Milli Kütüphane Konferans Salonu, Ankara, Türkiye, 16 - 17 Aralık 2011.

Yıldırım, L., İşmal, Ö. E. (2010). Avrupa Dekoratif Sanatlarındaki Chinoiserie Etkisinin Tekstil Baskıcılığındaki Yansımaları. *Yedi*, 3, 31-36.

Yıldırım, Ü. (2009). *Antik Dönemde Kadın ve Süslenme* (Yüksek Lisans Tezi) . Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Yılmaz, B. (2024). *Moda Endüstrisinin Dijital Dönüşümü: Hareketli Moda Grafikleri ve Bir Uygulama Önerisi* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Grafik Tasarım Anabilim Dalı, Ankara.

Yök Atlas (2024). https://yokatlas.yok.gov.tr/index.php adresinden 25 Aralık 2024 tarihinde erişilmiştir.

Yücelen, G. (2023). *Hazır Giyim Endüstrisindeki İşçi Mücadelesinde Aktivist Sanatın Rolü* (Sanatta Yeterlik Tezi). Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul.

Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK). (2016). Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği (Yayın No. 29690). https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=21510&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5 adresinden 11 Şubat 2021 tarihinde erişilmiştir.

Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK). (2020). Yükseköğretimde Yeni Yök Projeleri. Yök 100/2000 Doktora Projesi Raporu. https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar/Yayinlarimiz/2020/100-2000-yok-doktora-projesi-2020.pdf adresinden 15 Aralık 2022 tarihinde erişilmiştir.

Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK). (2021). Üniversite İzleme ve Değerlendirme Genel Raporu 2021. https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar/Yayinlarimiz/2022/universite-izleme-ve-degerlendirme-genel-raporu-2021.pdf adresinden 25 Mart 2021 tarihinde erişilmiştir.

Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK). (2022). Doktora Öğretiminin İyileştirilmesi Çalıştayı Raporu. https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar/Yayinlarimiz/2022/doktora-ogretiminin-iyilestirilmesi-calistayi.pdf adresinden 12 Mart 2024 tarihinde erişilmiştir.

Zupic, I. (2015). Bibliometric Methods in Management and Organization. *Organizational Research Methods,* 18(3), 429-472.

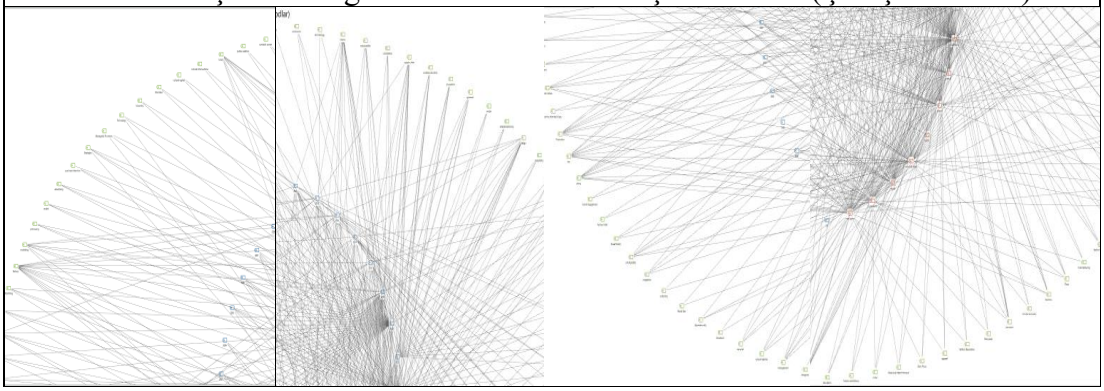
EKLER

EK-1. Görsel Haritalar

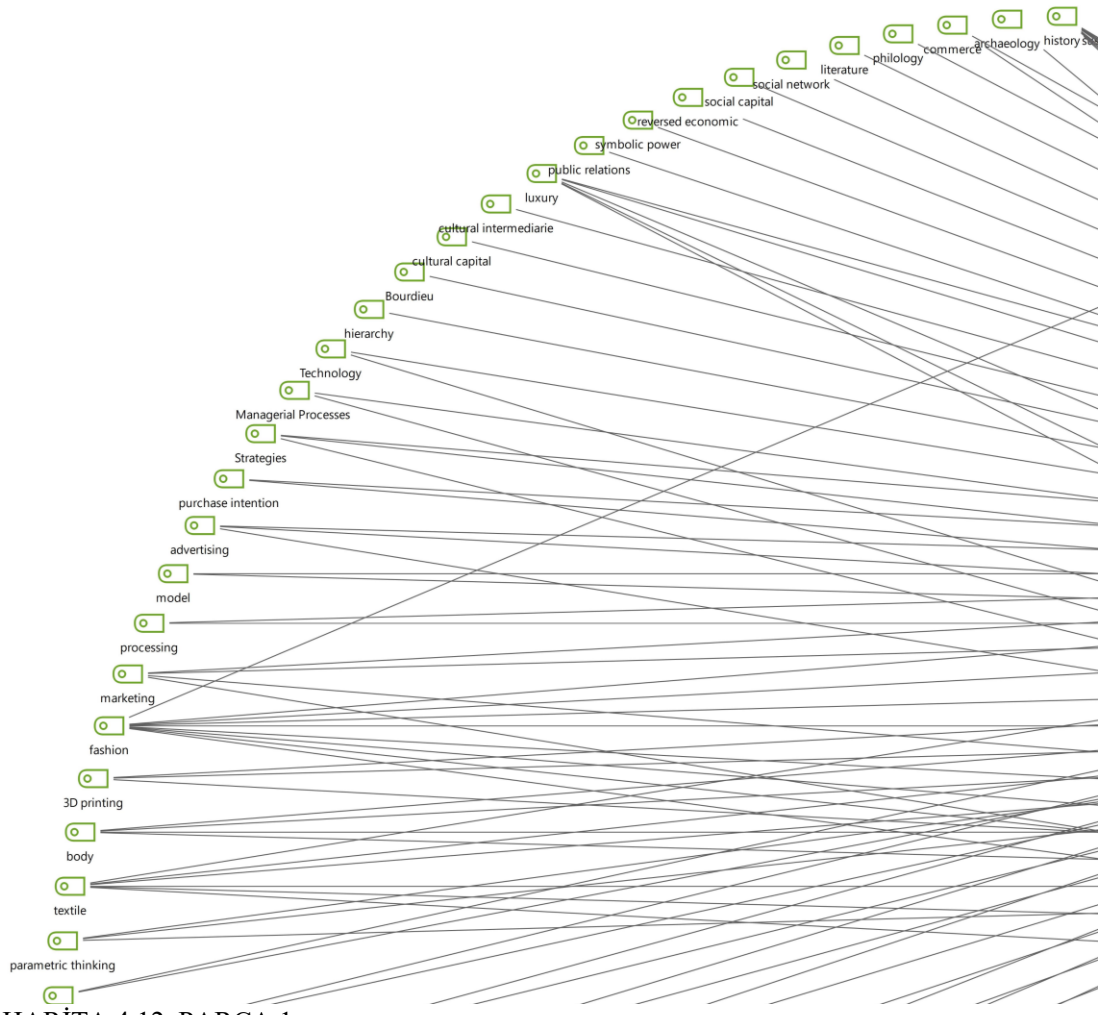

EK-2.

Harita 4.12. Başlık Yıl İngiltere Kod Birlikte Oluşma Modeli (Çakışan Kodlar)

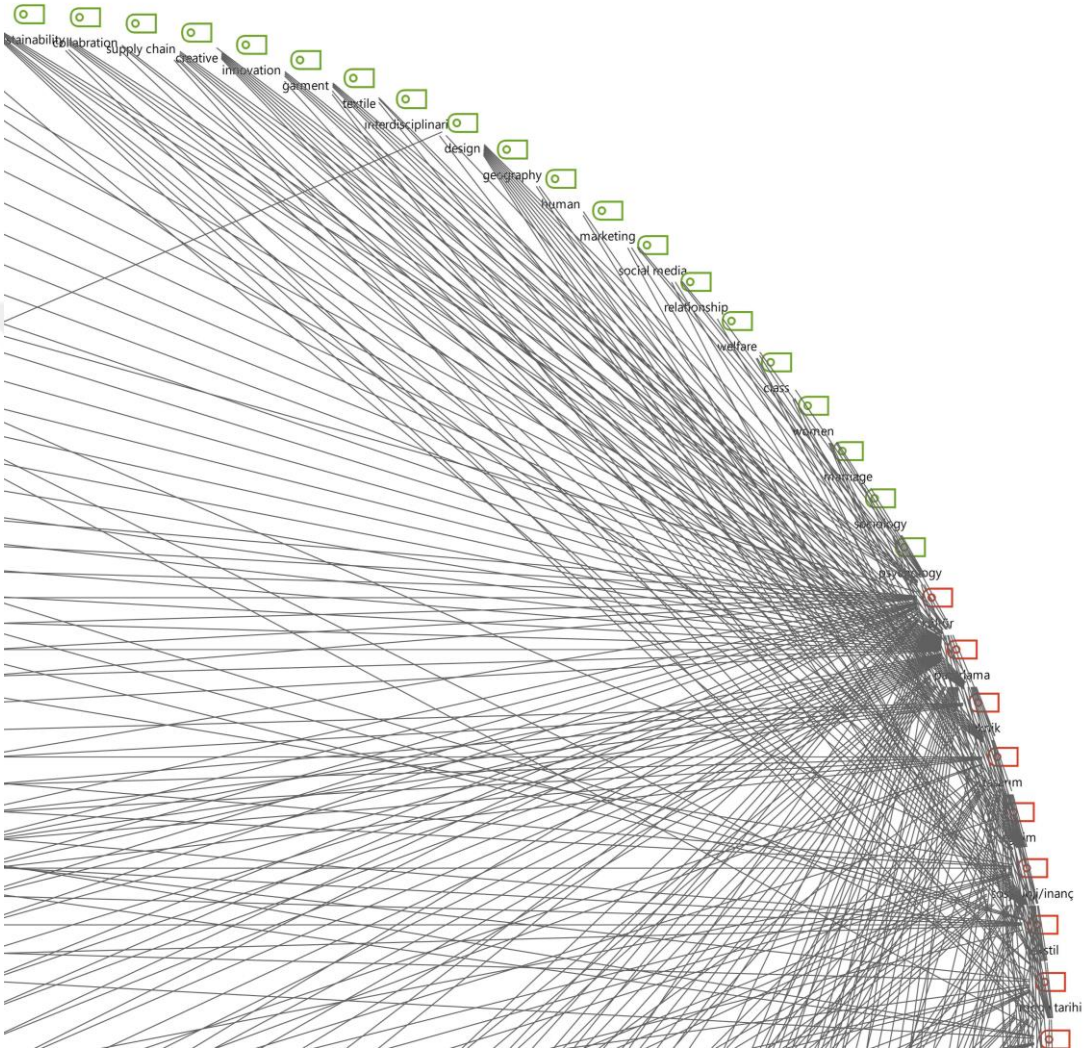
HARİTA 4.12. PARÇA 1

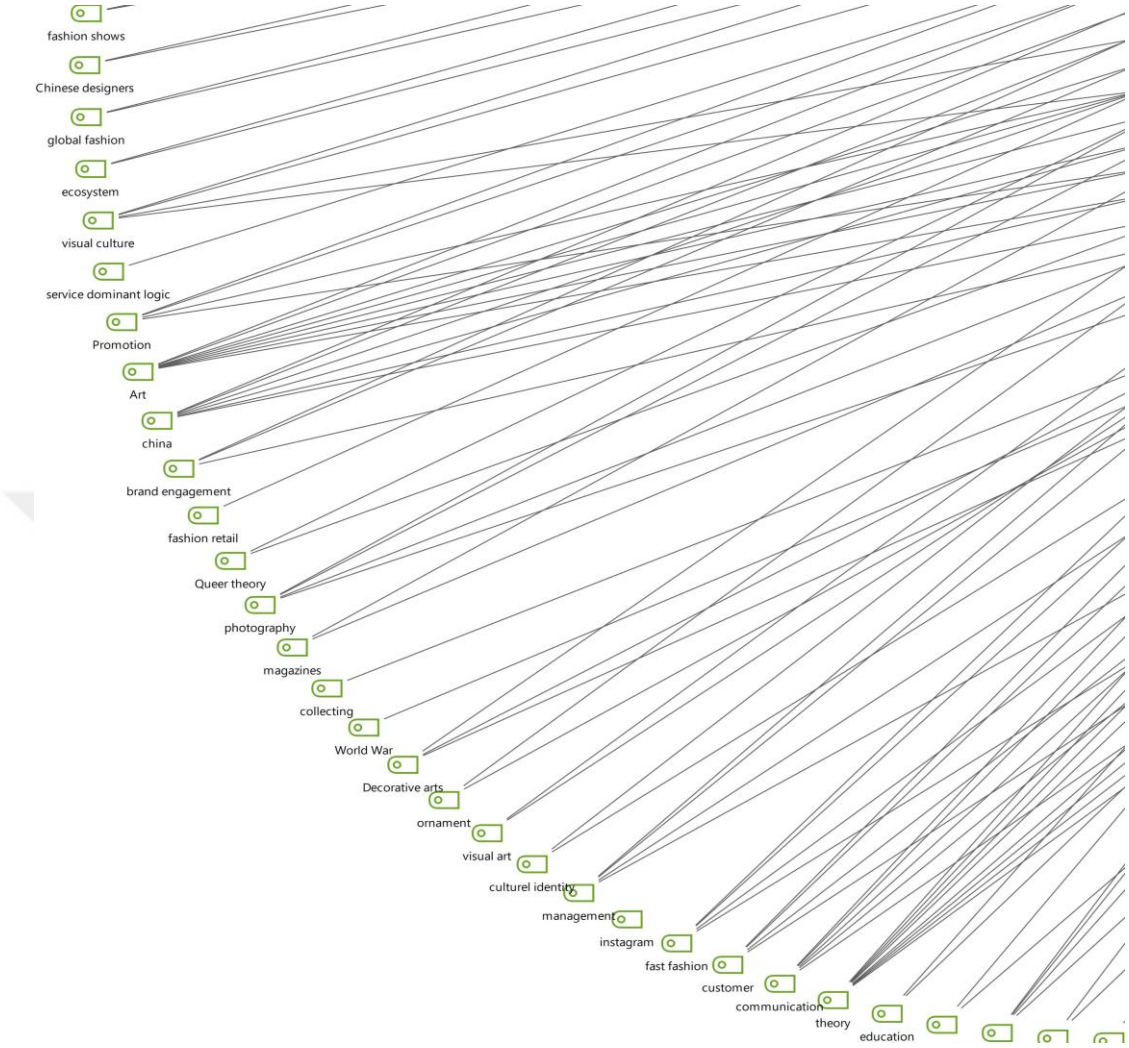
HARİTA 4.12. PARÇA 1

EK-2. (devam)

HARİTA 4.12. PARÇA 2

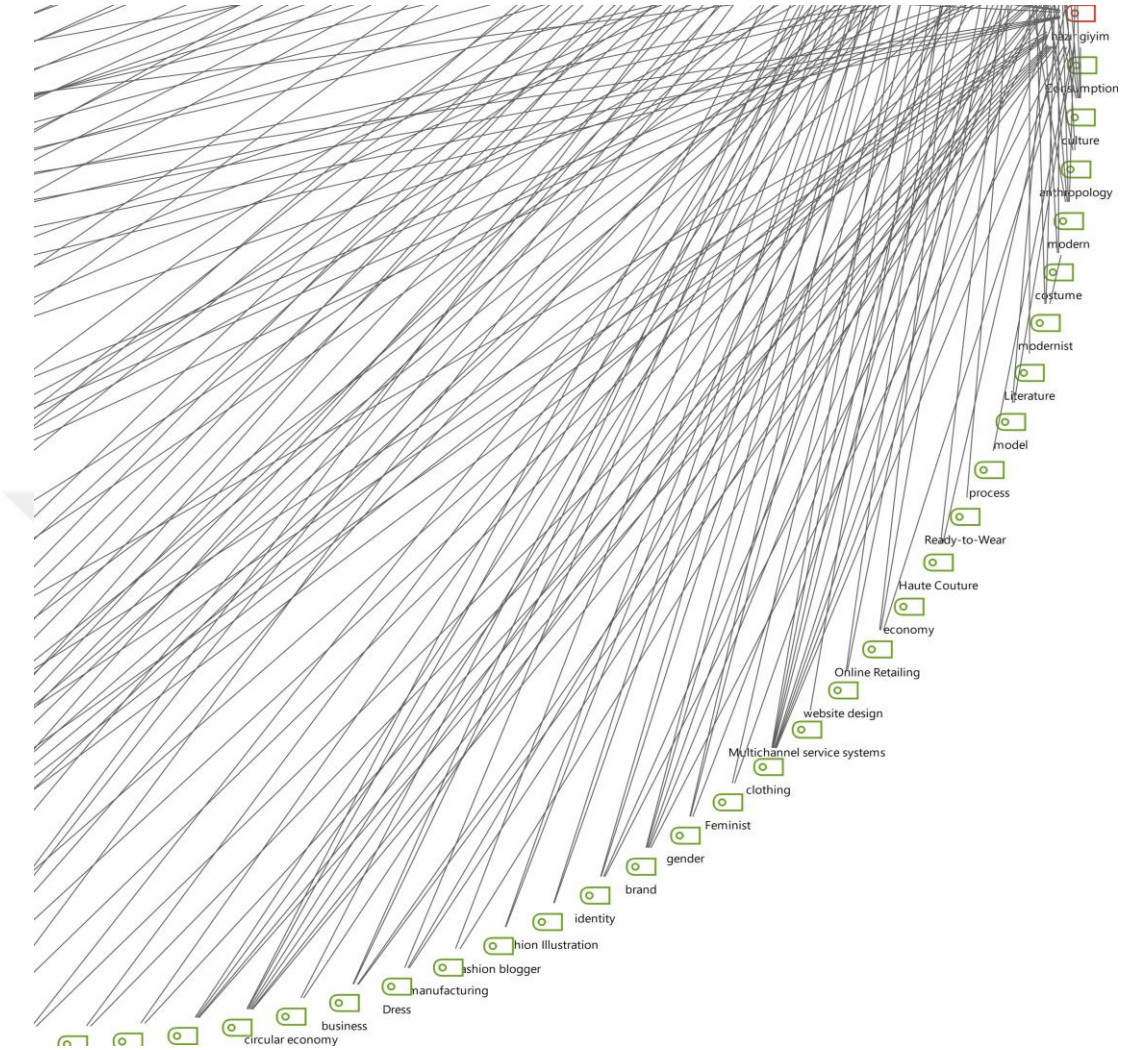

EK-2. (devam)

HARİTA 4.12. PARÇA 3

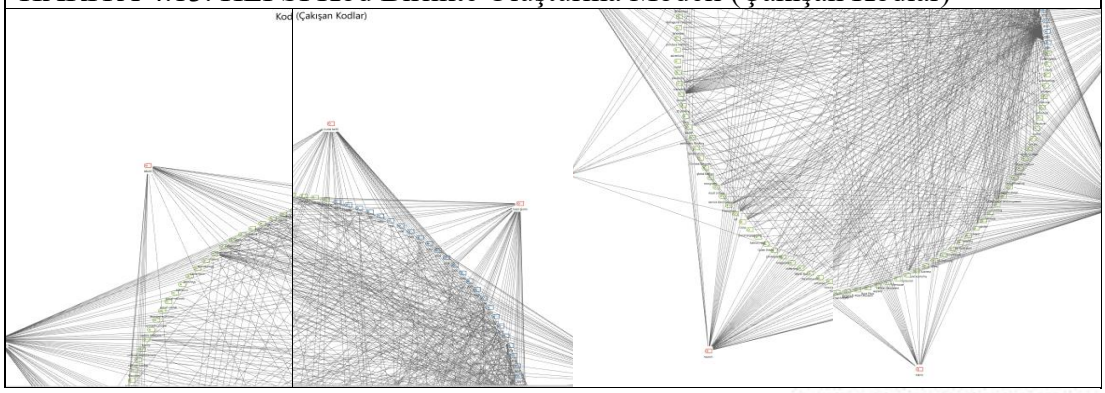
EK-2. (devam)

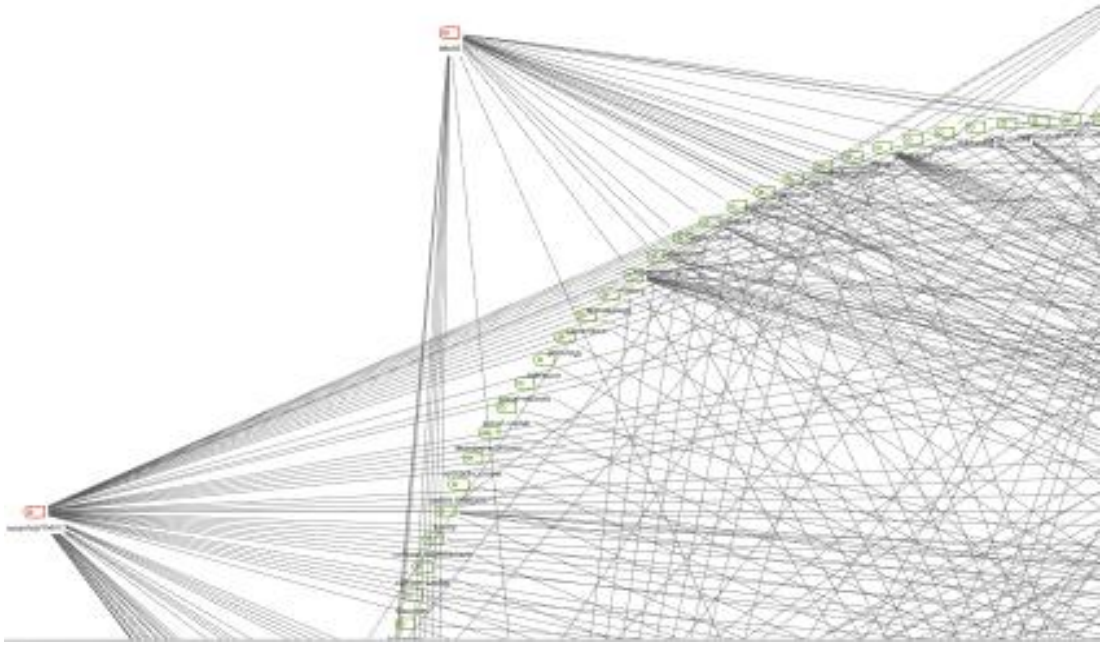

HARİTA 4.12. PARÇA 4

EK-2. (devam)

HARİTA 4.13. HEPSİ Kod Birlikte Oluşturma Modeli (Çakışan Kodlar)

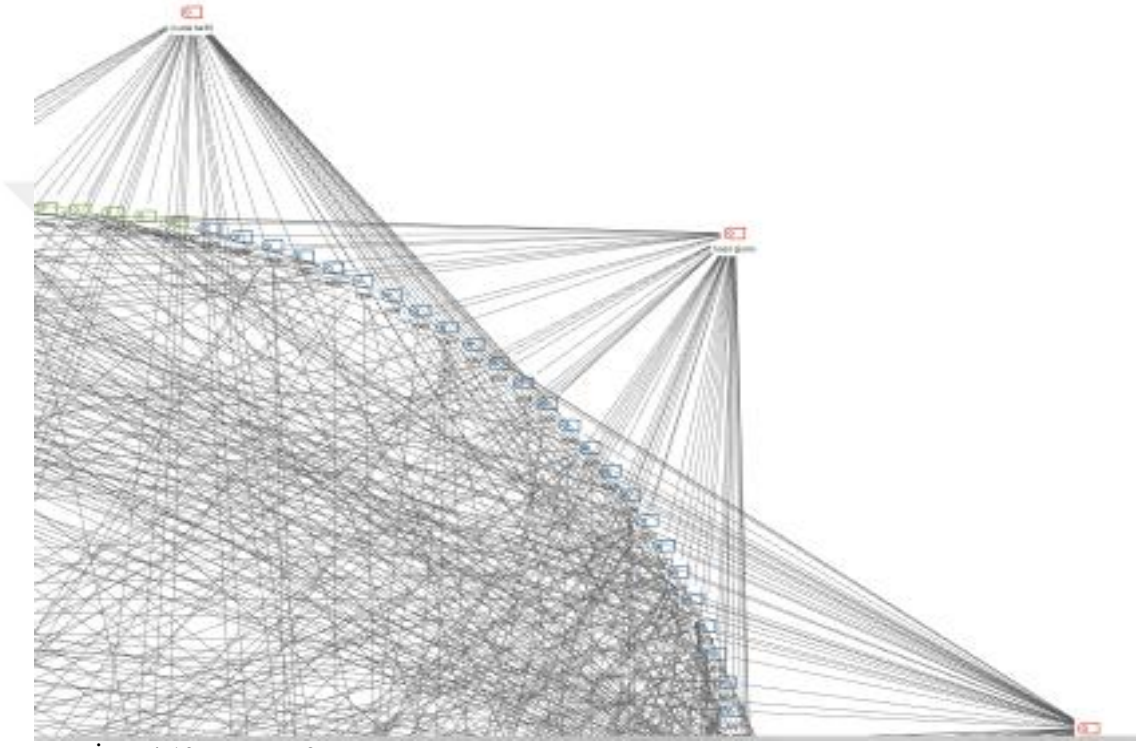

HARİTA 4.13 PARÇA 1

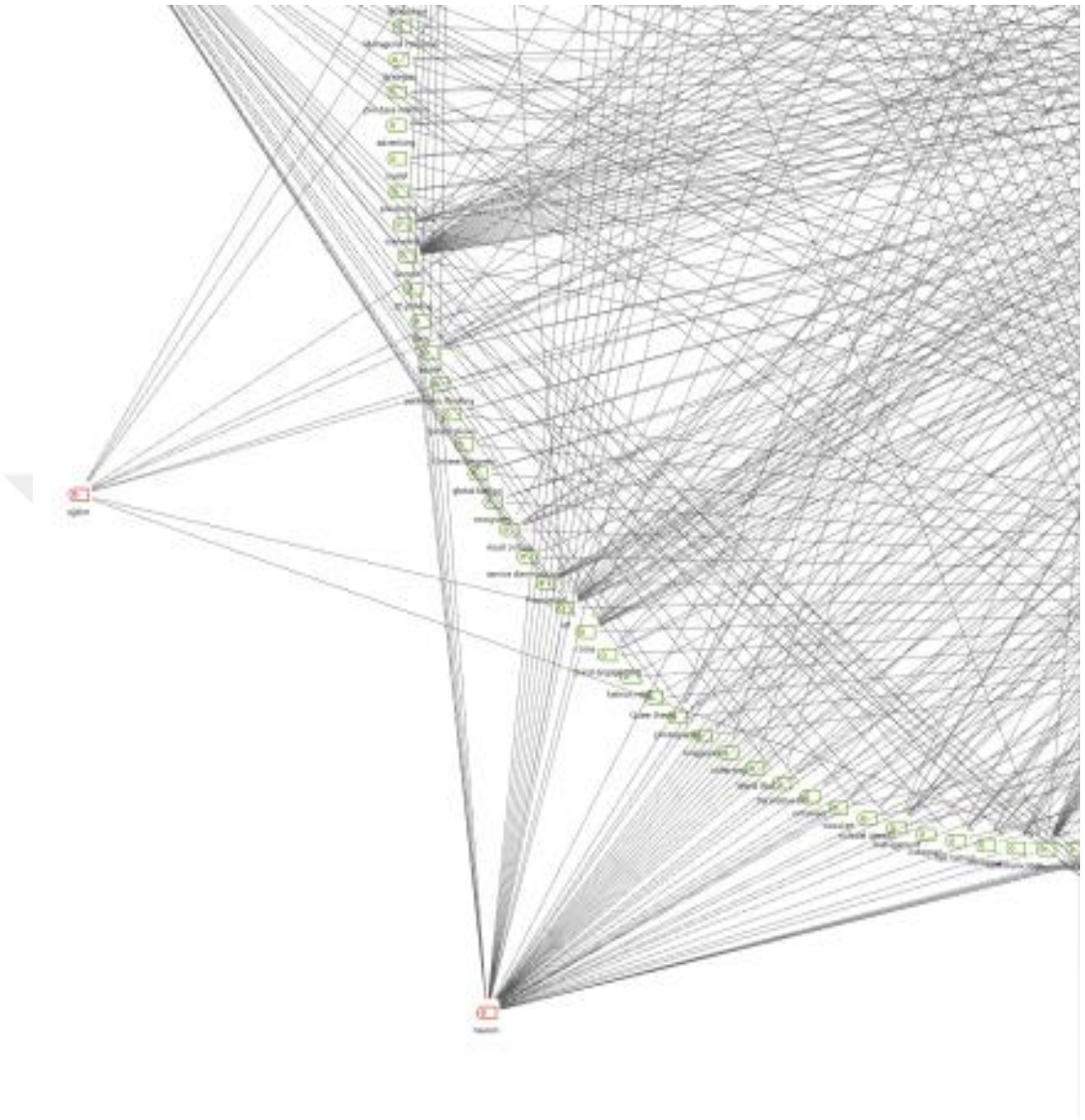
EK-2. (devam)

deli (Çakışan Kodlar)

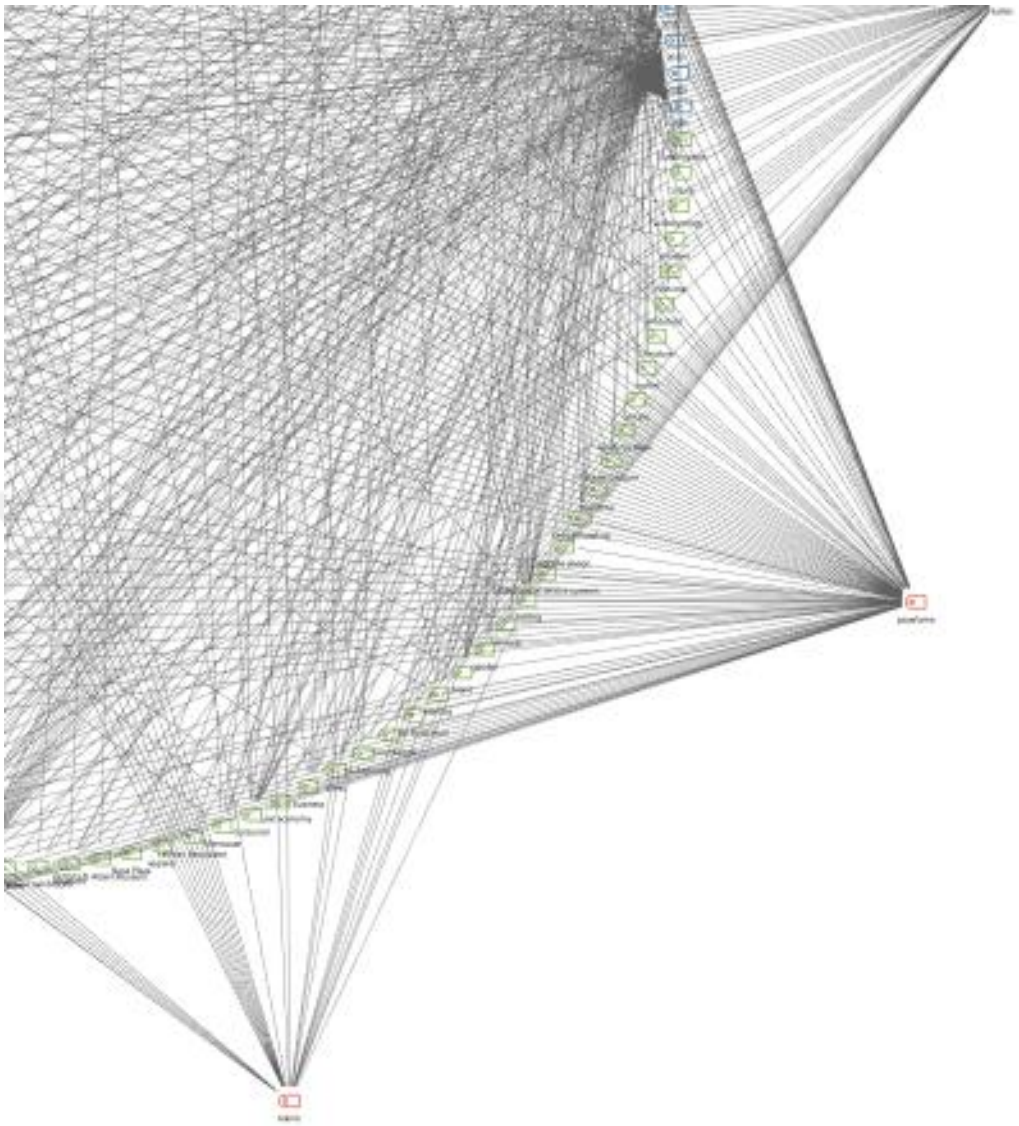
HARİTA 4.13 PARÇA 2

EK-5. (devam)

HARİTA 4.13 PARÇA 3

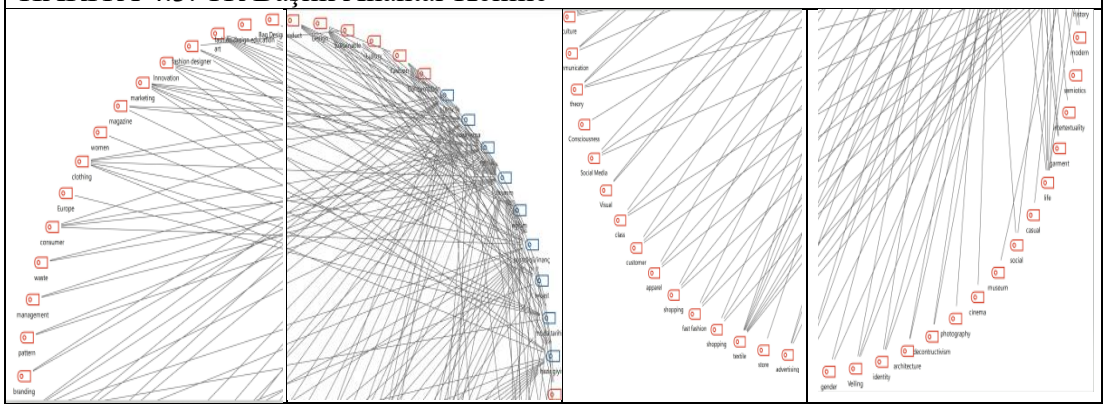
EK-5. (devam)

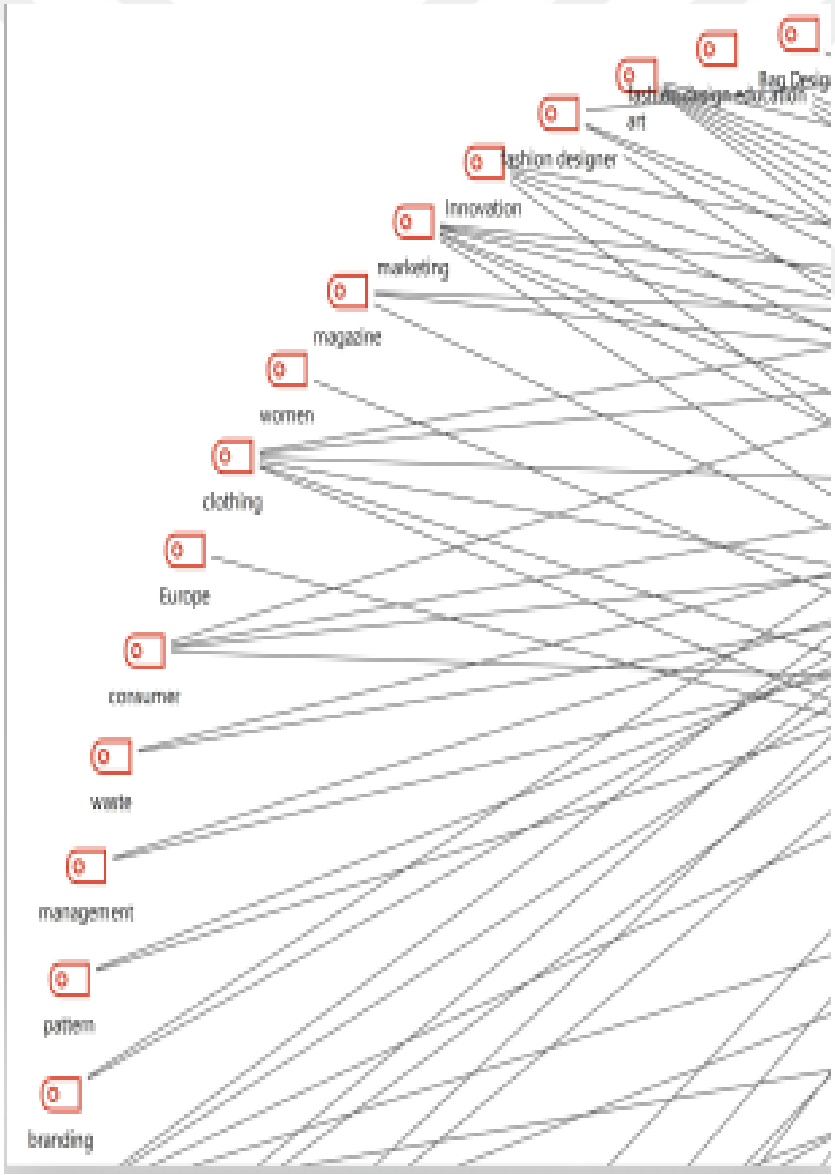

HARİTA 4.13 PARÇA 4

EK-5. (devam)

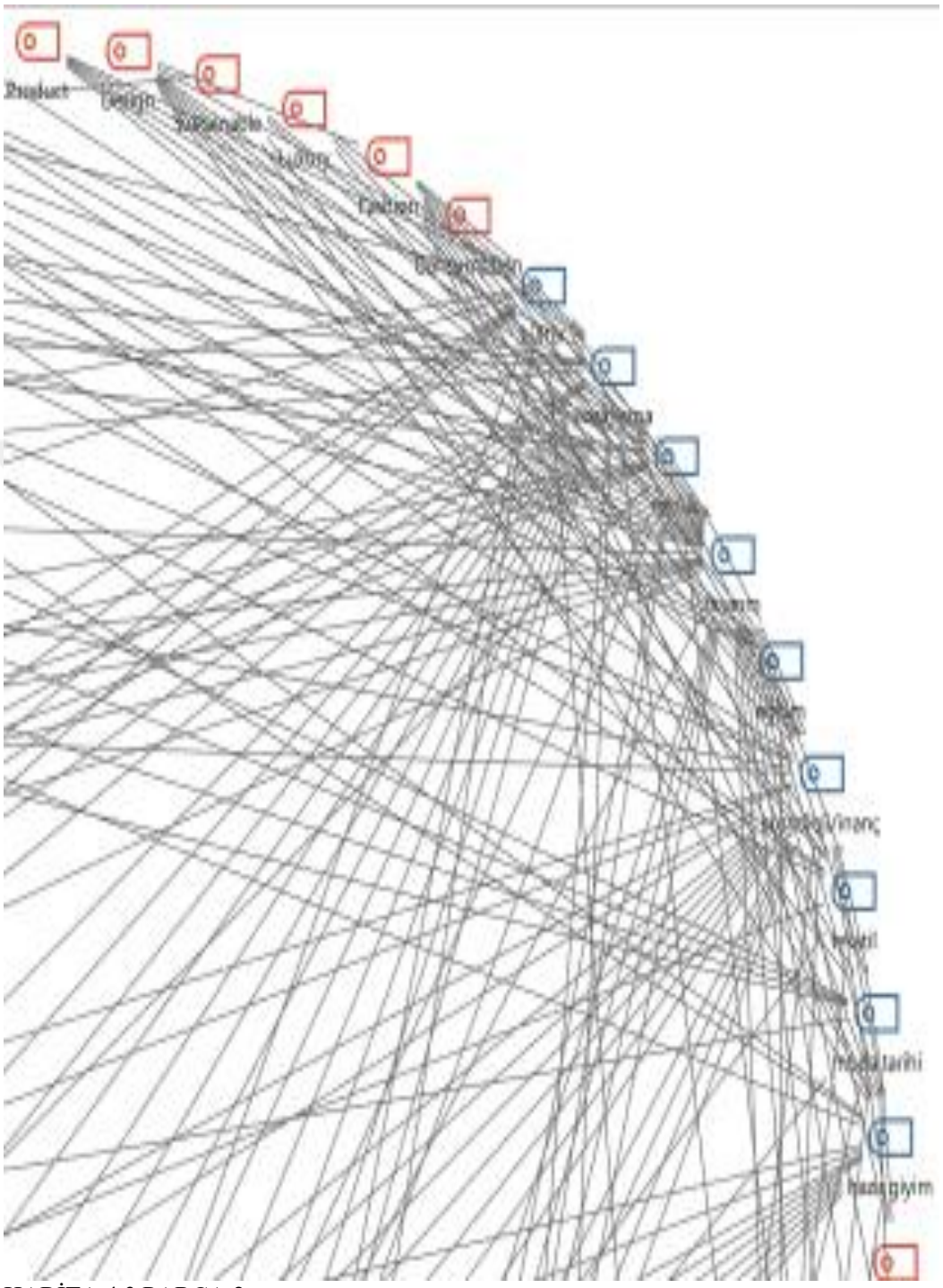
HARİTA 4.3. TR Başlık Anahtar Kelime

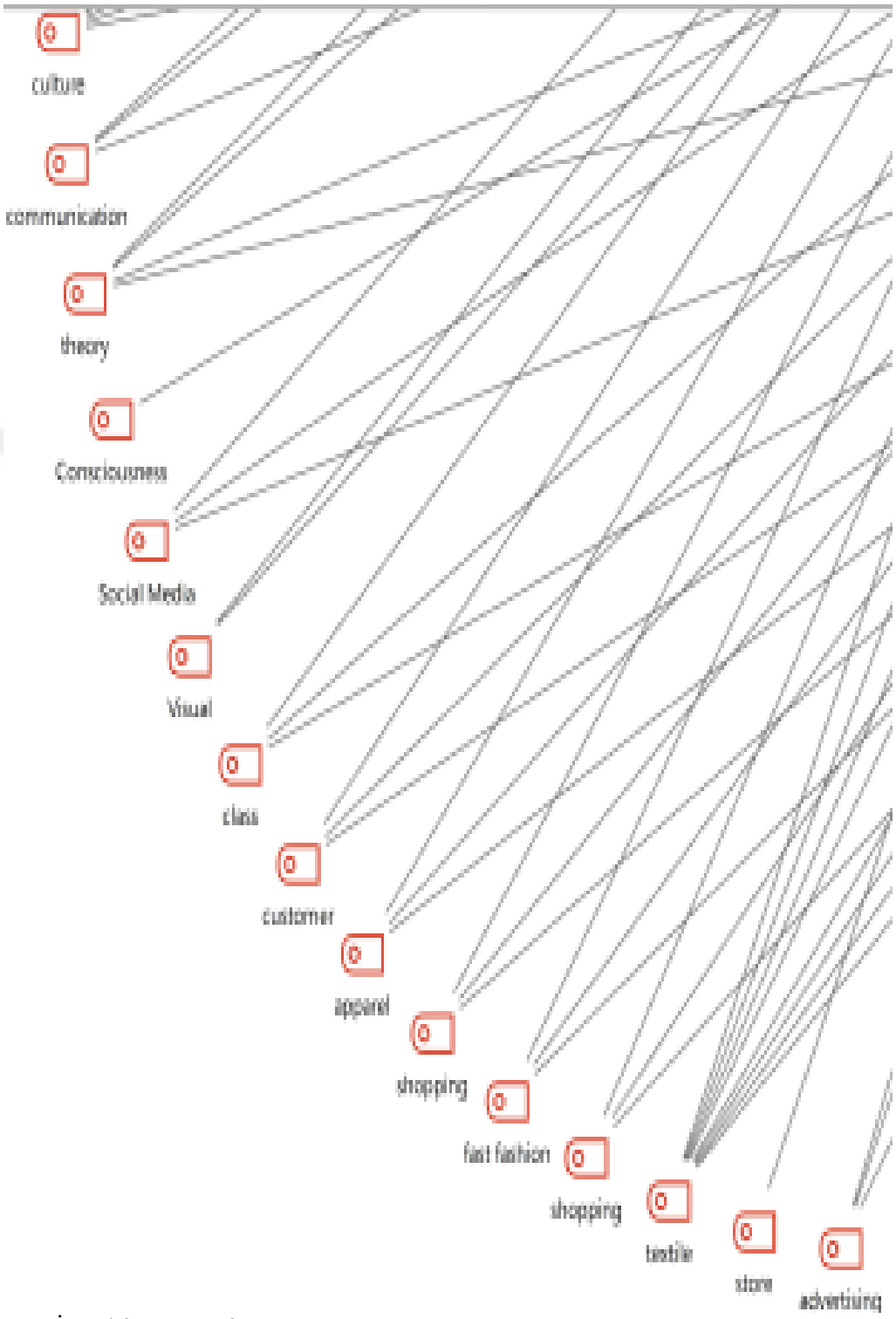
HARİTA 4.3 PARÇA 1

EK-5. (devam)

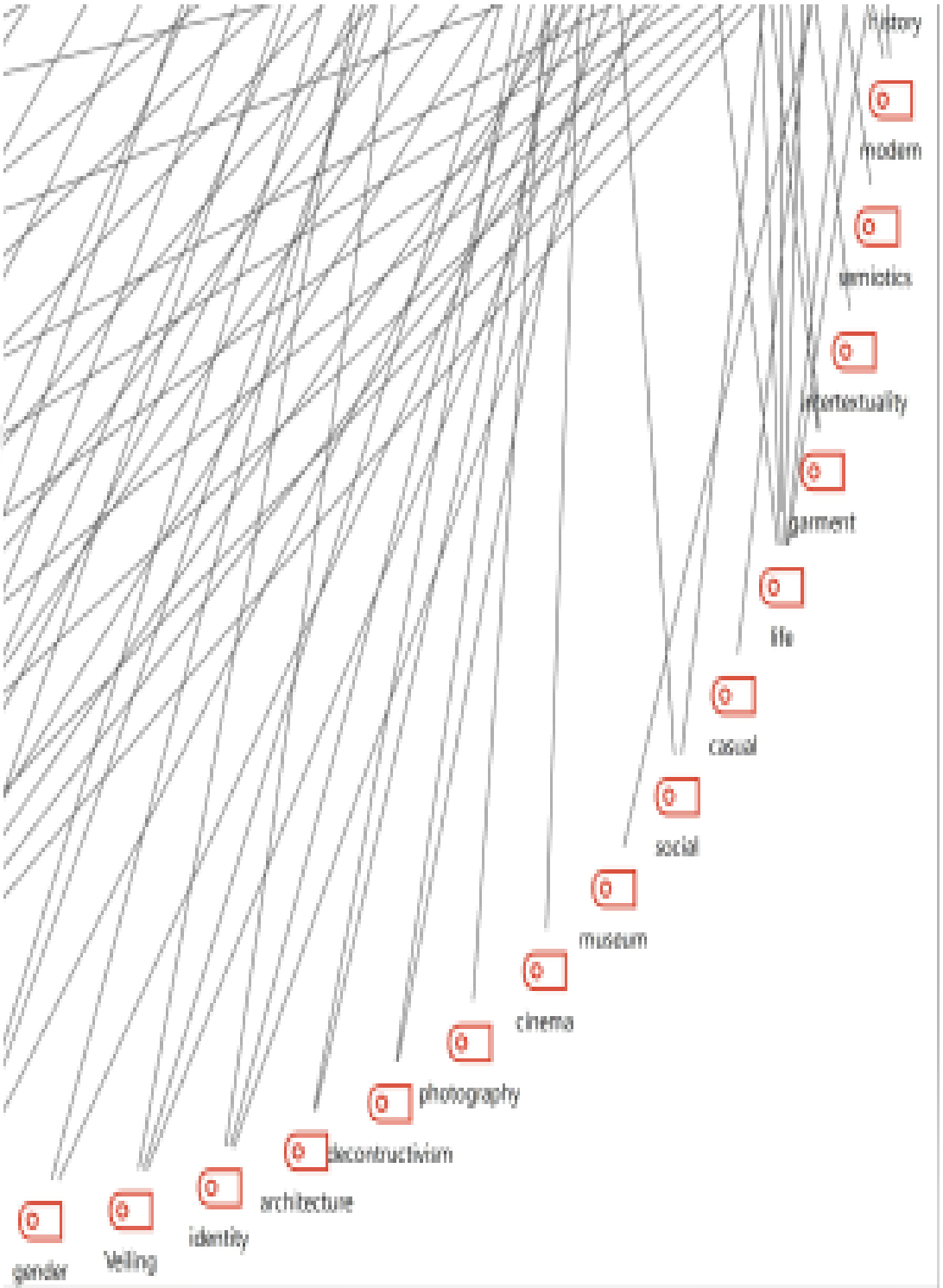
HARİTA 4.3 PARÇA 2

EK-5. (devam)

HARİTA 4.3 PARÇA 3

EK-5. (devam)

HARİTA 4.3 PARÇA 4

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : Öz, Ceren

Uyruğu : Türkiye Cumhuriyeti

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Yüksek lisans	Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Giyim Endüstrisi ve Giyim Sanatları Eğitimi	2016
Lisans	Anadolu Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Yüksekokulu Moda Tasarımı Bölümü	2009
Lise	15 Temmuz Şehitler Anadolu Lisesi	2005

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2018	Çankırı Karatekin Üniversitesi	Öğretim Görevlisi

Yabancı Dil

İngilizce

Yayınlar

Koç, F., Öz, C. (2022). Çankırı İli Esentepe Mahallesi (Boyalıca Köyü) Kadın Giysileri. *Social Sciences Studies Journal (SSSJournal)*, 8(103), 3288-3300.

Koç, F., Öz, C. (2021). Halk İnanışlarında Giyim-Kuşam Kültürüne Dair Uygulamalar. *Social Mentality and Researcher Thinkers Journal (Smart Journal)*, 7(51), 2588-2601.

Koç, F., Öz, C. (2022). Performans Sanatı Örneği Olarak Moda Gösterileri. *International Journal of Art, Fashion, Music and Design*, 1(1), 22-34.

ankara
HBM

ankara
HBM